

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI**

Haymana ve Çevresindeki Türk İslam Yapıları

Mustafa Burak ERMİŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI

KONYA-2019

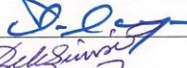
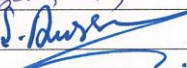

YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Burak ERMİŞ
	Numarası	158118011007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI
	Tezin Adı	Haymana ve Çevresindeki Türk İslam Yapıları

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan İslamî İmni Sorunları... başlıklı bu çalışma 20/6/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Ahmet ÇAYCI	
2	Dr. Öğr. Üyesi	Zekeriya ŞİMŞİR	
3	Dr.	Süha DURSON	

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Burak ERMİŞ		
	Numarası	158118011007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Haymana ve Çevresindeki Türk İslam Yapıları			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mustafa Burak ERMİŞ

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Burak ERMİŞ		
	Numarası	158118011007		
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Sanat Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI		
Tezin Adı	Haymana ve Çevresindeki Türk İslam Yapıları			

ÖZET

Araştırma, Ankara Haymana İlçesinin, ilçe merkezinde ve ilçe merkezine bağlı mahallelerin tarihi gelişimlerini ve coğrafyanın önemli öğeleri olan anıtsal yapıları konu almaktadır. Haymana ilk çağlardan itibaren çoğu uygarlığa ev sahipliği yapmış ve her çağda önemini korumuştur. İncelenen eserler 16 yy. ve 20 yy. ortalarını kapsamaktadır. Yapıların çoğu günümüze onarımlar geçirerek ulaşmıştır. Yapılan arazi çalışmasında Anadolu Türk Sanat Tarihi içerisinde değerlendirebilecek birçok yapı tespit edilmiştir.

“Haymana ve Çevresindeki Türk İslam Yapıları” adlı yüksek lisan tezimiz beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, “Giriş” başlığı altında; Konunun Tanımı Önemi ve Sınırları, Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar, Araştırmada Kullanılan Metot ve Yöntemler başlıkları üzerine durulmuştur.

İkinci bölümde; Haymana başlığı altında; Haymana Tarihçesi, Haymana Coğrafyası ve Haymana adı başlıkları üzerine durulmuştur.

Üçüncü bölümde, “Kataloglar” başlığında Haymana ilçe merkezi ve ilçe merkezine bağlı mahallelerdeki yapılar ele alınmıştır. 10 Cami, 9 ev, 3 Köy Odası, 3 Kamu Yapısı, 1 Türbe, 1 Köprü ve 12 Çeşme tanıtılmıştır. Yapılar; Mimari, Malzeme ve Teknik, Süsleme, Kitabe ve Tarihlendirme ve onarımlar başlıkları altında bahsedilmiştir. Dördüncü bölüm, Değerlendirme ve Karşılaştırma başlığında Haymana ve çevresindeki Türk İslam Yapılarının Anadolu Coğrafyasında değerlendirilmiştir. Değerlendirme, “Plan ve Mekân Anlayışı”, “Malzeme ve Teknik”, “Süsleme”, “Taşıyıcı ve Destekleyiciler” ve “Yapı Elemanları” başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Beşinci Bölüm “Sonuç” başlığında Haymanadaki yapıların Türk sanatındaki yeri ve mimarlık tarihi açısından taşıdıkları önemden bahsedilmiştir. Yapıların çoğunlukla 19. ve 20. Yüzyıllarda taşra üslubu özellikleri taşıdığı belirtilmiştir.

Bu çalışma sonucunda, Haymana ve Çevresindeki Türk İslam Yapılarının, coğrafyanın tarihi kimliğini belgeleyen, sosyal ve kültürel yapısını ortaya koyan eserler, taşra üslubuyla inşa edilmiş oldukları anlaşılmıştır.

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Author's	Name and Surname	Mustafa Burak ERMIŞ		
	Student Number	158118011007		
	Department	Art History		
	Study Programme	Master's Degree (M.A)	X	
		Doctoral Degree (Ph. D)		
	Supervisor	Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI		
Name of Thesis	Turkish Islamic Structures in and Around Haymana			

ABSTRACT

This study is about historical developments in the centre of the district of Ankara Haymana and of the neighbourhoods associated with the district centre, and about monumental artifacts which are the important elements of the geography.

Haymana was home to many civilizations since the early ages, and it maintains its importance for every century. The works which have been studied comprise the midst of 16. and 17.century. Most of artifacts reach our time by undergoing restorations. In the field survey which have been done, many artifacts that can be evaluated in Anatolia Turkish Art History have been identified.

Our master thesis called “Haymana and Turkish Islamic Artifacts around it” is composed of five sections. In the first section, under the title of “Introduction”; the Definition, Importance and Limits of the Topic, the Studies Made in Relation to the Topic, the Methods and Techniques Used in the Study are the titles dwelled on.

In second section, under the title of Haymana; Short History of Haymana, Geography of Haymana and Haymana are the titles dwelled on.

In the third section, under the title of “Catalogue”, Haymana district center and the artifacts in neighbourhoods associated with district center are dealt with. 10 Mosques, 9 Houses, 3 Village Chambers, 3 Public Buildings, 1 Shrine, 1 Bridge and 13 Fountains are introduced. The artifacts are mentioned under the titles of Architecture, Material and Technique, Decoration, Epitaph and Dating and Restoration.

In the fourth section, under the title of “Evaluation and Comparison”, Haymana and Turkish Islamic Artifacts around it are evaluated in Anatolia Geography. The evaluation is interpreted under the title of “Plan and Understanding of Place”, ”Material and Technique”, ”Decoration”, “Carrier and Promoter”, “Elements of Structure”.

In the fifth section, under the title of “Conclusion”, the place of the artifacts in Haymana in Turkish Art and its importance in terms of architectural history are dealt with. It is mentioned that the artifacts mostly carry the rural pattern.

In the conclusion of this study, it is understood that Turkish Islamic Artifacts in Haymana and around it, the works that document historical identity of the geography and show the social and cultural structure of the geography are constructed with the rural pattern.

İÇİNDEKİLER TABLOSU

YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR	1
ÖNSÖZ	2
1.GİRİŞ	3
1.1.Konunun Tanımı Önemi ve Sınırları:	3
1.2.Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar:	4
1.3.Araştırmada Kullanılan Metot:	6
2. HAYMANA TARİHİ, COĞRAFYASI ve HAYMANA ADI	7
2.1.Haymana Tarihçesi:.....	7
2.2.Haymana'nın Coğrafyası, İklimi ve Jeolojik Yapısı:.....	12
2.3.Haymana Adı:.....	14
3. KATALOGLAR:	16
3.1.Camiler:	16
3.1.1.Kutluhan Mahallesi Hüsameddin-i Ankarav-i Camii:	16
3.1.2.Culuk Mahallesi Camii:	19
3.1.3.Soğulca Mahallesi Camii:	23
3.1.4.Gedik Mahallesi Camii:	26
3.1.5.Kadıköy Mahallesi Camii:	28
3.1.6.Haymana Merkez Camii:	30
3.1.7.Ahırhkuyu Mahallesi Camii:	35
3.1.8.Karahoca Mahallesi Camii:	38
3.1.9.Küçükkonak Mahallesi Camii:	44
3.1.10.Ataköy Mahallesi Camii:	46
3.2. Evler:	49
3.2.1.Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi:	49
3.2.2.Türkşerefli Mahallesi Çiftçiler Evi:	51
3.2.3.Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi:	53

3.2.4.Papazın Evi:	55
3.2.5. Bostanhöyük Mahallesi Mehmet Ağa Evi:	57
3.2.6.Emirler Mahallesi Hakbilenler Evi:	59
3.2.7.Altınpınar Mahallesi Beyazıt Ağanın Evi:	62
3.2.8.Balcıkhisar Mahallesi Öskanlar Evi:.....	64
3.2.9. Sindiren Mahallesi Köroğlu Evi:	67
3.3. Köy Odaları:	69
3.3.1. Çalış Mahallesi Köy Odası (Atatürk Evi) :	69
3.3.2. Balcıkhisar Mahallesi Öskanlar Odası:.....	71
3.3.3. Baltalin Mahallesi Köy Odası:	73
3.4. Kamu Yapıları:.....	75
3.4.1.Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası):	75
3.4.2.Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası:	78
3.4.3.Çaldağ İlk Öğretim Okulu:	79
3.5. Türbeler:	82
3.5.1.Kutluhan Mahallesi Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesi :.....	82
3.6.Köprüler:	84
3.6.1.Çatal Köprü:	84
3.7. Çeşmeler:	86
3.7.1. Culuk Mahallesi Çeşme ve Çamaşırhanesi:.....	86
3.7.2. Sindiren Mahallesi Mıhhe Çeşmesi:	87
3.7.3. Sindiren Mahallesi Tabur Çeşmesi:.....	88
3.7.4.Saatli Mahallesi Çeşmesi:	89
3.7.5. Büyükkonakgörmez Mahallesi Çeşmesi:	91
3.7.6. Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşmesi:.....	92
3.7.7. Durupınar Mahallesi Çeşmesi:.....	93
3.7.8.Ahırlıkuyu Mahallesi Çeşmesi:	94
3.7.9. Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesi:.....	96
3.7.10. Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşmesi:.....	97
3.7.11.Haymana Merkez Çeşmesi:	99
3.7.12. Soğulca Mahallesi Çeşmesi:.....	101

3.7.13. Karahoca Mahallesi Çeşmesi:	102
4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA:	104
4.1. Plan ve Mekân Anlayışı:	104
4.1.1. Camiler:	104
4.1.2. Evler:	106
4.1.3. Köy Odaları:	107
4.1.4. Kamu yapıları:	108
4.1.5. Türbeler:	110
4.1.6. Köprüler:	110
4.1.7. Çeşmeler:	111
4.2. Malzeme ve Teknik:	113
4.2.1. Taş:	113
4.2.2. Mermer:	114
4.2.3. Ahşap:	114
4.2.4. Tuğla:	115
4.2.5. Kerpiç:	115
4.2.6. Harç:	115
4.2.7. Demir:	116
4.2.8. Kurşun:	116
4.2.9. Kiremit:	116
4.2.10. Alçı:	117
4.2.11. Çini:	117
4.2.12. Devşirme:	117
4.3. Süsleme:	117
4.3.1. Taş:	117
4.3.2. Tuğla:	118
4.3.3. Ahşap:	118
4.3.4. Alçı:	119
4.3.5. Kalem İşi:	119
4.3.6. Çini:	120
4.4. Taşıyıcı ve Destekleyiciler:	120

4.4.1.Duvarlar:	120
4.4.2.Sütun ve Ayaklar:	121
4.4.3.Kemerler:	121
4.4.4.Geçiş Elemanları:	121
4.4.5.Üst Örtü Sistemleri:	122
4.5.Yapı Elemanları:	122
4.5.1.Kapılar:	122
4.5.2.Pencereler:	123
4.5.3.Mihraplar:	123
4.5.4.Minberler:	123
4.5.5.Mahfiller:	124
4.5.6.Minareler:	124
4.5.7.Son Cemaat Yeri Uygulamaları:	124
4.5.8.Avlu:	125
4.6.İnşa Kitabeleri:	125
5.SONUÇ:	126
KAYNAKÇA:	129
TABLO LİSTELERİ:	137
ÇİZİM LİSTELERİ:	138
FOTOĞRAF LİSTESİ:	140
TABLolar:	150
ÇİZİMLER:	158
FOTOĞRAFLAR:	188
ÖZGEÇMİŞ	295

KISALTMALAR

AKTVKK: Ankara Kültür ve Tabiatlarını Koruma Kurulu

Bk.: Bakanız

cm.: Santimetre

iz.: Çizim

Fot. Fotoğraf

m.: Metre

s.: Sayfa

H.: Hicri

M.: Miladi

TTK.: Türk Tarih Kurumu

ÖNSÖZ

Haymana, Ankara'nın 70 km. güneyinde tarihi bir ilçedir. Polatlı, Gölbaşı, Bala ve Kulu ilçeleriyle komşudur. Eski çağlardan beri Galatya bölgesinde olan ilçe Hitit, Friğ, Roma, Bizans, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini yaşamıştır. Milli Mücadele döneminde Haymana önemli bir merkez olarak kullanılmıştır. Haymana, uzun yıllardan beri insanların yaşadığı ve Kral Yolu üzerinde bulunduğu için zengin bir tarihi dokuya sahiptir. Haymana yapılarıyla ilgili doğrudan bir çalışma bulunmaktadır, yapılan çalışmalar bölge tarihi ve coğrafyası ile sınırlı kalmıştır. Bu Çalışmamda Haymana ilçe merkezi ve mahallerinde bulunan yapıların tespit edilip, Sanat Tarihi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmada bana en büyük desteği sağlayan hocalarım dışında birçok arkadaşımın da emeği bulunmakla beraber, hepsinin adını tek tek yazmanın çok da mümkün olmayacağını belirtmek isterim. Sizler gibi kendilerinin de bunu anlayışla karşılayacağını ümit ediyorum... Fakat yine de onları yâd etmeden bu çalışmayı bitirmiş olduğumu söylemenin bir eksiklik olacağını hissedip birkaçından bahsetmeden geçmemeyi bir vefa borcu bilirim.

Bilhassa, eksik etmediği rehberliği, benimle her konuda ayrı ayrı ilgilenmede gösterdiği nezaketi için danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Çaycı'ya; yine projeyi hazırlamamda benden bilgi ve tecrübelerini en çok da sabrını esirgemeyen, tez konusunun belirlenmesinde bana yardımcı olan Prof. Dr. Orhan Çeker'e; teknik konulardaki yol göstericiliği için bölüm hocalarımdan Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya Şimşir'e Dr. Öğr. Üyesi Erkan Aygör'e, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Hocalarına ve Doç. Dr. Tolga Bozkurt'a teşekkür ediyorum. Tezin düzenlenmesinde ve kitabelerin okunmasında bana yardımcı olan Eşim Gülistan Ermiş'e ve Ömer Örgen'e teşekkürler. Ayrıca öğrenim hayatım boyunca benimle birlikte sıkıntılara katlanan maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürler...

Mustafa Burak ERMIŞ

KONYA-2019

1.GİRİŞ

1.1.Konunun Tanımı Önemi ve Sınırları:

Eski bir yerleşim yeri olan Haymana, tarihte Kral Yolu üzerinde bulunan bir yerleşim yeridir. Gâvur Kale kazılarında ortaya çıkan kültür tabakalarından Hititlerin yerleşimi olan Gâvur Kalesi Haymana'da uygarlığın tek kanıtıdır. Gerek coğrafi konumu, gerek farklı kültürlerden insanları bir arada tutmasıyla önemli bir ilçe olan Haymana, Sanat Tarihi açısından zengin bir mimari mirasa sahiptir.

Araştırmamızın konusu, Haymana'nın merkezi ve mahallerde inşa edilen Haymana ve Çevresindeki Türk İslam Dönemi Yapılarıdır. Bu çalışmanın amacı ilçemiz ve mahallelerindeki mimari eserleri sanat tarihi açısından inceleyip ilçemizi tanıtmak ve kataloğunu çıkarmaktır.

Tarihte önemli bir coğrafyada bulunan Haymana'nın Sanat Tarihi bakımından oldukça zengin, buna karşın iyi korunamamış bir mimarisi bulunmaktadır. Haymana'nın merkez mahalleleri ile birlikte 78 tane mahallesi bulunmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda Haymana merkez ve mahallelerinde 40 mimari eser tespit edilmiş olup kataloğa dâhil edilmiştir.

Tespit edilen eserler 16. yüzyıldan 20. yüzyılın ortalarına kadar inşa edilmiştir. Mimari eserlerinin çoğunun kitabesi bulunmadığı için tarihlendirme hususunda bize sorun teşkil etmiştir. Bu sorunu yapıların mimari özellikleri ve süsleme özelliklerinden yola çıkılarak dönem tarihlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Haymana önemli bir coğrafyada bulunmasına rağmen, mimari eserlerin incelenip değerlendirildiği detaylı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada incelenen eserlerin Mimari, malzeme ve teknik, tarihlendirme ve onarım başlıkları altında incelenmiştir. Bu yapıların Anadolu Mimarisi içerisinde gelişimi ve yeri belirlenmiştir.

1.2.Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar:

Haymana tarihi, sosyal yapısı ve kültürel yapısı hakkında çalışmalar yapılmıştır. Haymana merkezde ve mahallerinde bulunan camilerin bazıları incelenmiş olmakla birlikte ilçe ve mahalleleri bütünüyle kapsayan bir çalışma yapılmamıştır.

Bahattin Çalış'ın "**Dün Bugün Haymana**¹ ve **Haymeana**²" eserlerinde ise Haymana tarihi, Coğrafyası, Kültürü, Coğrafyası ve ilçe ve mahallerindeki sit alanları ve mimari eserler hakkında kısaca bilgi vermiştir.

Haymana ilçesinin tarihiyle ilgili ilk çalışmalardan biri Halil İbrahim Uçak tarafından yapılmıştır. "**Tarih İçinde Haymana**³" isimli eserde Haymana'nın Tarihi, Coğrafyası, Kültürü ve Ekonomisi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Hamdi Çeker, Faik Coşkun ve Enver Yurttaş'ın "**Dünden Bugüne Yenice Ve Şeybızlar**⁴" adlı eserde Haymana'nın Coğrafyası, Tarihi, Yenice'nin kültürel özellikleri Yenice evleri ve Eski Yenice Cami tarihi hakkında bilgiler içermektedir.

Ankara Büyük Şehir Belediyesinin, bilimsel bir heyet tarafından basımını gerçekleştirdiği "**Osmanlı'da Ankara**⁵" adlı eserde 'Haymana merkez cami', 'Karahoca Mahallesi cami' ve 'Hüsameddin Ankaravi Camii Ve Türbesi' mimari özellikleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Mehmet Emin Yılmaz ve Fatih Mehmet Tanrıveren'in "Hüsameddin Ankaravi Camii Ve Türbesi" **Uluslararası Hacı Bayram-ı Veli Sempozyumu**⁶da sundukları bildiride inşa dönemi cami ve türbe mimari üslubu hakkında bilgilere yer vermişlerdir.

¹Bahattin Çalış, **Dün Bugün Haymana**, Ankara, 1977.

²Bahattin Çalış, **Haymeana**, Ankara, 2001.

³Halil İbrahim Uçak, **Tarih içinde Haymana**, Ankara, 1986.

⁴Hamdi Çeker Faik Coşkun, Enver Yurttaş, **Dünden Bugüne Yenice Şeybızlar**, Ankara, 2004.

⁵Abdülkerim Erdoğan, Gökçe GÜNEL, Ali Kılıcı, **Osmanlıda Ankara**, Ankara, 2007.

⁶Mehmet Emin Yılmaz, Fatih Mehmet Tanrıveren, "Hüsameddin Ankarav-i Camii Ve Türbesi" **Uluslararası Hacı Bayram-ı Veli Sempozyumu**, Ankara, 2016, s.501-522.

Enver Yurttaş'ın "**Geçmişiyle Buluşan Haymana**⁷" kitabında Haymana'nın Tarihi ve Coğrafyası, yörenin kültürel özellikleri, turizmi, tarihi yapılar ve mahalleleri hakkında bilgilere yer vermiştir.

Haymana'nın Osmanlı dönemi hakkındaki bilgileri Ankara Vilayet salnamelerinde öğrenmek mümkündür. "**1882 tarihli Ankara Vilayet Salnamesinde**⁸" Haymana ilçesinin Osmanlı son dönemlerindeki sosyal ve ekonomik yapısı, arazi yapısı, geçim kaynakları ve mimari eserler hakkında bilgiler içermektedir.

---

⁷Enver Yurttaş, **Geçmişiyle Buluşan Haymana**, Ankara, 2018.

⁸Asuman Koçak, **Salnamelere Göre Ankara Vilayeti (1871-1907)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anadalı Yakınçağ Tarih Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2013(Salname yıllık demektir. Geçmiş yılların ve bir yılın olaylarını, icraatlarını özet halinde ihtiva eden eserlerdir. İlk defa Osmanlıda 19. yy. ortalarında yayınlamaya başlamıştır. Devlet salnameleri H. 1263- 1326 yılları arasında yayınlanmıştır).

1.3.Araştırmada Kullanılan Metot:

Araştırma konusu belirlendikten sonra, konu araştırması üç aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşamada konu ile ilgili kaynak taraması yapılmış ve tespit edilen yayın ve araştırmalara ulaşılmıştır. Bunun için Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü arşiv çalışması, Haymana İlçe Halk Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Selçuk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphanelerinden kaynak taraması yapılmıştır.

İkinci aşamada ise Haymana merkez ve köylerinde arazi çalışmaları yapılmış. Tespit edilen eserlerin yerinde fotoğraf çekimi, yapıların rölöveleri alınmış ve mahalle muhtarları, yapı sahiplerinden yapılarla ilgili bilgiler elde edilmiştir.

Üçüncü aşamada ise edinilen bilgiler ışığında kaynakça ve notlardan yararlanılarak yazım işlemine başlanmıştır. Alınan ölçüler ışığında yapıların plan ve çizimleri yapılmıştır.

Tezin giriş bölümünde konunun tanımı önemi ve sınırları, araştırmada kullanılan metot ve düzen, konu ile ilgili yapılan çalışmalar ve ikinci bölümde, Haymana'nın Tarihi, Coğrafyası ve Haymana İsminin nerden geldiği anlatılmıştır. Tezin üçüncü bölümü katalog kısmından oluşmaktadır. Bu bölümde yapıların yeri, mimari, malzeme ve teknik, süsleme ve tarihlendirme ve yapılan onarımlar başlıkları altında incelenmiştir.

Dördüncü bölümde yapıların mevcut genel özellikleri belirtilerek Anadolu Coğrafyası içindeki yeri ve önemi değerlendirilmiştir. Beşinci bölümde ise sonuç başlığı altında elde edinilen yeni bilgi ve bulgular ile Haymanadaki yapıların Sanat Tarihi ve Mimarlık Tarihi içerisindeki yerleri ve taşıdıkları önem belirtilmiştir. Metin kısmının sonucunda ise kaynakça, çizim ve fotoğraf listeleriyle birlikte yer almaktadır.

2. HAYMANA TARİHİ, COĞRAFYASI ve HAYMANA ADI

2.1.Haymana Tarihçesi:

Haymana ilk çağlardan itibaren; yontma taş devri, cilalı taş devri ve maden devrine kadar uzanan bir geçmişin izlerini taşımaktadır⁹. Sırasıyla; “Hitit, Frigya, Pers, Galat, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğun ’un ilk uğrak yeridir”¹⁰.

Sürekli olarak yaşam alanı olarak tercih edilen haymana toprakları üzerinde şehirler kurulmuş, uygarlıkların başkenti olmuştur. Coğrafya da bulunan tarihi kalıntılar, geçmiş dönem uygarlıkların izlerini günümüze taşımıştır¹¹. Haymanın Dereköy mahallesinde yer alan Gâvur kalede yapılan kazılarda, Haymana ve coğrafyasının tarih öncesi devirlere ait bulgular ortaya çıkarılmıştır¹². Elde edilen materyallere göre kalenin üst kalıntıları Hitit çağına aittir¹³. Kalenin M.Ö. 1600 yapıldığı sanılan Gâvurkalenin yöredeki uygarlığın önemli bir kanıtıdır¹⁴.

Gavurkale ve etrafında yapılan kazılarda kalenin etrafının surlarla çevrili önemli bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir¹⁵. Kalede 1930 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün isteği ile Volder Osten tarafından kazı yapılmıştır. Daha sonralarında kale ve etrafında kazı ve yüzey araştırmaları yapılmıştır¹⁶. Anadolu’ya yapılan kavimler göçü ile birlikte yıkılan Hititler’den sonra bölgede Frigler medeniyet kurmuşlardır. M.Ö. 1200lerde ‘Ege Göçleri’ olarak adlandırılan kavimler göçüyle birlikte Anadolu’ya gelenler içinde Frigler, Polatlı sınırları içerisinde bulun Gordionu başken yapmışlardır. Gavurkale kazılarında ikinci kültür tabakası olarak Friglerin bu bölgede yaşadığı tespit edilmiştir. Frigyalıların Haymana civarında yaşadığı tespit edilmesiyle, bölgenin Tarihi Kral Yolunun Gordion kenti civarında geçişi de bu bölgeyi daha önemli kılmaktadır¹⁷.

⁹Çalış, a.g.e., s.7.

¹⁰Hamdi Çeker, Faik Coşkun, Enver Yurdaş, a.g.e., s.1.

¹¹Yurtdaş, s.19.

¹²Uçak, a.g.e., s. 10.

¹³Ernest Mamboury, **Ankara Gezi Rehberi**, Ankara, 1934, s.28.

¹⁴Yurtdaş, a.g.e., s.19.

¹⁵Uçak, a.g.e., s. 10.

¹⁶Uçak, a.g.e., s. 10.

¹⁷İlhan Akşit, **Hititler**, İstanbul, 1981, s.118.

Haymanada Friglerden sonra yerleşen kavim galatlardır. Galatlar Ankara'yı büyük bir yerleşim yeri yapmışlardır. Bu bölgede Romalıların Galatie-Salutaire adını verdikleri sıcak su menbası mıntıkası anlamına gelen bölgede kaldıkları tespit edilmiştir¹⁸.

Lidyalılar M.Ö. 547 de Lidya Kralı Kyrosos'un Medlere yenilmesiyle tüm Anadolu, Med egemenliğine girmiştir. Medlerin Anadolu ele geçirmelerinin nedeni Anadolu üzerinden geçen doğu- batı ticaret yolunu denetimini kendi ellerine geçirmek istemleridir. Tarihi Kral Yolu Med İmparatorluğunun Anadolu'yu hâkimiyet altına aldığı dönemde ordu, ticaret ve posta yolu olarak kullanılmaktaydı. Bu sebepten dolayı yol güzergâhı üzerinde birçok konaklama ve barınma yerleri kurulmuştur¹⁹.

Ramsay, Kral Yolunun Haymana Coğrafyasından geçtiğinde bahs eden Herodot bazı bölge hakkında bilgilerden bahsetmektedir: 'Beynam köyünden, çıkınağa uzanan, oradan Çeltikli, Şerefli Gökgöz, Kara Süleymanlı üçgeninde kurulduğu sanılan tarihi Monodof şehrinden çıkıp, Dere köydeki Gavurkalesi ile Oyacadaki yer altı kalesi arasından geçerek, kaplıca suyunun menbasından Kadıköy'e, oradan Sivrihisar'ın Germe (Yörme) de Siro-Cappadocia'ya ulaşır'²⁰. Bu dönemlerde Kral Yolu üzerinde bulunan Haymananın önemli bir güzergâh ve ticaret merkezi olduğu düşünülmektedir²¹.

Anadolu'daki Medlerin hâkimiyetine son veren Makedonya Kralı Büyük İskender, M.Ö. 334'te Gordion'da kışladıktan sonra M.Ö. 333'te Ankara'ya varır. Buradan Kral Yolu hâkimiyetini ele geçirerek ticaret yollarını Helen dünyasına yeni Pazar olanakları yaratmaktadır. Bu sefer ile Medlerin Anadolu hâkimiyeti sona ermiştir²².

Haymana ve Ankara çevresine yerleşen diğer kavim ise Galatlardır. Belli bir süre Ankara galatların büyük bir merkezi olmuştur. Romalılar Ankara'yı M.Ö. 25'te

¹⁸Uçak, a.g.e., s.13.

¹⁹Anonim, "Ankara" **Yurt Ansiklopedisi**, Ankara, 1981, Cilt 1, s.354.

²⁰Ramsay W.M, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, İstanbul, 1960, s.248.

²¹Yurtdaş, a.g.e., s.19.

²²Anonim, "Ankara" **Yurt Ansiklopedisi**, Ankara, 1981, Cilt 1, s.354.

Auğustos döneminde Romalıların hâkimiyetine geçmiştir. Romalılar, bölgedeki kaplıcaları onararak Haymanayı kaplıca merkezi olarak kullanmışlardır²³.

Ankara 8 yy. dan sonra Abbasiler tarafından kuşatılmıştır. Haymana ovasında Romalıları yenene Abbasiler anakarayı hâkimiyetleri altına almışlardır²⁴. İstanbullun fethi için gelen Abbasiler için büyük bir önem arz eden Ammuriye (amorium) Kalesini kısa bir kuşatmadan sonra 838 tarihinde ele geçirmişlerdir. Bahriye Üçok Kalenin Haymana yakınlarında olduğunu ifade etmektedir²⁵. Yapılan araştırmalarda Ammorium Kalesinin sindiren de bulunan kale olabileceği düşünülmektedir. Kale kalıntılarından ve kalede bulunan delizlerden buranın önemli bir merkez olduğu göstermektedir²⁶.

Anadolu da 395-1073 tarihlerinde hâkimiyet kuran Bizanslılardan Haymana ve civarında çok sayıda mezar steleri ve kalıntılar bulunmaktadır²⁷. Durutlar, Emirler, Kadıköy, Yeniköy, Sarıgöl, Karahoca, Karasüleymanlı, Kızılkoyunlu, Sinanlı, Çekirge, Balçıkhisar ve Yenice köylerinde Bizans dönemine ait kalıntılar bulunmaktadır²⁸. Miltner yaptığı araştırmalar sonucunda Helipolis Harabelerinin Sindiren civarında olabileceğini düşünmektedir²⁹. Haymana ilçe merkezinde yer alan Çaldağ İlk Öğretimi okulunun inşaatı sırasında Bizans dönemine ait kilise kalıntılarına rastlanılmıştır. Haymana ve etrafında bulunan mezar stelleri mahallelerden toplanarak Hükümet Konağı önünde sergilenmektedir³⁰.

Anadolu'ya 1071 Malazgirt Savaşından sonra yerleşen Türk ve Türkmen boyları 1073'te Ankara'yı ele geçirmişlerdir. Selçuklular Ankara ve civarının kısa süre ellerinde tutabilmişlerdir. 1101 de Haçlılar kenti Selçuklulardan geri aldılar. Ankara 1127-1143 yıllarında Danişmentlerin egemenliğinde kalmıştır³¹.

²³Uçak, **a.g.e.**, s. 13.

²⁴Yurtdaş, **a.g.e.**, s.19.

²⁵Bahriye Üçok, **İslam Tarihi Emeviler –Abbasiler**, Ankara, 1986, s. 102.

²⁶Hamdi Çeker, Faik Coşkun, Enver Yurdaş, **a.g.e.**, s.2.

²⁷Frans Miltner, "Haymana Civarında Bulunan Yeni Kitabeler" **Türk Tarih, Arkeologya Ve Etnografya Dergisi**, Sayı:3, İstanbul, 1936, s. 91.

²⁸Uçak, **a.g.e.**, s.15.

²⁹Yurtdaş, **a.g.e.**, s.22.

³⁰Yurtdaş, **a.g.e.**, s.22.

³¹Uçak, **a.g.e.**, s.15.

Haymana da Selçukluların topraklarını yaşam alanı olarak seçtiklerine o dönmeden günümüze en önemli yapı Kutluhan Cami ve Yenice Köprüsüdür. Ankara Vilayet Salnamelerindeki bilgilere göre H. 608/ M.1211'dir³². Bu yapının dışında Selçukluların Haymanada kaldıklarına dair fazla bilgiye ulaşılmamıştır³³. Köseadağ savaşının sonunda yenilen Selçuklulardan sonra Ankara'nın hâkimiyeti İlhanlılara geçmiştir. Anadolu'da bozulan siyasi ve ekonomik sebeplerden dolayı beyliklerin bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu beyliklerden Osmanlılar (Kayı Aşireti) Haymana sınırları içerisinde yer alan günümüzde Kulu 'ya bağlı karacadağ eteklerindeki altılar köyüne yerleşmişlerdir. Ankara 1344-1354 yıllarında Ahilerin yönetimine geçmiştir. 1354 yılında Ankara Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Ankara savaşında Timur, Yıldırım Beyazıt'ı yenince ordusuyla birlikte ovada ilerler ve karargâhını Haymana'nın Demirözü (Timurözü) yaylasına kurar³⁴.

Yavuz Sultan Selim döneminde Haymana Osmanlı topraklarına geçer. Ankara sancağı bu dönemde, Yörük kazası, Büyük ve Küçük Haymanalar ile Ulu Yörük, Aydınbeyli, Karakeçili diye adlandırılan ve sancağın güneyini kaplayan Yörük bölgesini içine alıyordu. 15-16. yüzyılda Haymana Ankara sancağı içinde kaza-nahiye kapsamının da değildir³⁵. Haymana bu dönemde konargöçer aşiretlerin iskân yeridir³⁶.

Haymanada 17. yy. sonlarına doğru konargöçer halk yerleşik hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Yerleşik hayata geçirmedeki amaç boş ve harap yerleri imar ederek tekrardan ziraate açmaktır³⁷. 19. yy. başlarında Haymanteyn de konargöçer olan Kürt ve Türkmen aşiretler burada iskân ettirilirlir. Bu iskân ile Şeybizeyni aşiretine mensup Haymana'nın en büyük Köyü Kürt Gökgöz (Sindiren), 1826'da kurulur³⁸. Rıfat Özdemir Selçuklu ve Osmanlı döneminde Haymana'nın Kral Yolu

---

³²Yurtdaş, **a.g.e.**, s.25.

³³Uçak, **a.g.e.**, s.17.

³⁴Anonim, "Ankara" **Yurt Ansiklopedisi**, Ankara, 1981, Cilt 1, s.534.

³⁵Yurtdaş, **a.g.e.**, s.25.

³⁶Hülya Taş, "Osmanlı Taşra Yönetiminde Yetki Alanı Çatışmaları: Yörük Yurdu Haymana", **Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Sempozyumu**, Ankara, 2015, s.62.

³⁷Yurtdaş, **a.g.e.**, s.26.

³⁸Hamdi Çeker, Faik Coşkun, Enver Yurdaş, **a.g.e.**, s.10.

üzerinde bulunmasından dolayı sürekli olarak önemli bir merkez olduğundan bahseder³⁹.

Osmanlı dönemindeki Haymana ilçesi hakkında hakkın da bilgiler Ankara Vilayet salnamelerinde mevcuttur⁴⁰. Haymana kazasında 1882 tarihli Ankara salnamesinde Haymanada 1 Hükümet konağı, 8 medrese ile 1 cami şerif mevcuttur. 1902 salnamede ise kasabanın arazileri ve hane sayısı, cami, mescit, tekke, hükümet konağı, mekteb-i sıbyan, kahvehane, han ve kaplıca sayıları hakkında bilgiler vermektedir. 1904 salnamede ise yine haymanadaki arazi kullanılmaları, buradaki yapılar ve haymanadaki yapılan ticaret hakkında bilgiler içermektedir⁴¹.

Milli mücadele döneminde Sakarya Meydan Savaşı Haymanada sürmüştür. Milli Mücadele taraftarı olan Ankaralılar Heyeti Temsiliye'nin ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Ankara'ya gelişini sevinçle karşılamışlardır⁴². Yurt genelinde kendini gösteren bağımsızlık isteği Haymanada da vuku bulmuştur. Kuvayı millîye ruhunu taşıyan ilk ilçe olarak haymana dile getirilebilir. Haymana son ilk yüzyılda cereyan etmiş savaşı ve yokluklardan payına düşeni almış tipik bir Anadolu karşılığıdır⁴³.

Milli mücadele döneminde (23 Ağustos-13Eylül 1921) gerçekleşen Sakarya meydan savaşı Haymana'nın Mangal Dağı, Çalış, Yenice dolaylarında cereyan etmiştir⁴⁴. Bu savaş, Kuvayı Milliyeden düzenli orduya geçişte düzenli ordunun rüştünü ispatladığı büyük bir muharebedir⁴⁵. Yunan ordusu taarruzu durdurulmuş ve Türk ordusu Taarruza geçmiştir⁴⁶.

Sakarya Meydan Muharebe'sinde Haymana, köylerinde 22 gün 22 gece sürmüştür. Haymana ve köyleriyle birlikte savaşın her türlü yükünü çekmiş,

³⁹Rıfat Özdemir, **XIX. Yüzyılın ilk yarısında Ankara**, Ankara,1986, s.25.

⁴⁰Asuman Koçak, **a.g.e.**, s.131.

⁴¹Uçak, **a.g.e.**, s.28.

⁴²Avram Galandi, **Ankara Tarihi**, Ankara, 2005, s.178.

⁴³Necdet Aysal, "Milli Mücadelede Mustafa Kemal Paşa ve Haymana" **Sakarya Zaferi Ve Haymana 2**, Ankara, 2015, s.9.

⁴⁴Çalış, **a.g.e.** s.59.

⁴⁵Zekeriya Türkmen, "Türk İstiklal Harbinde Bir Dönüm Noktası: Sakarya Meydan Muharebesi" **90. Yıl Dönümünde Sakarya Zaferi Ve Haymana**, Ankara, 2012, s.135.

⁴⁶Zafer Koylu, "Haymana, Sakarya Savaşı Ve Mangal Dağı" **Sakarya Zaferi Ve Haymana 3**, Ankara, 2015, s.160.

mücadelenin zaferle sonuçlanması aşamasında elinden gelen çabayı sarf etmiştir. Haymana, Cumhuriyet Tarihi açısından önemli bir merkezdir⁴⁷.

2.2.Haymana'nın Coğrafyası, İklimi ve Jeolojik Yapısı:

Haymana, “Ankara'nın 73 km. Güneydoğusunda, Karlık Dağının kuzeye uzanmış ve daha çok Kuzeybatı ve Güneybatıya meyilli, 1300 metrelik sırtlarından biri üzerine kurulmuştur. İlçenin batısında, Hasanağa Deresi ve Çaldağı bulunur⁴⁸. İlçenin toprakları 39 – 40 kuzey enlemleri, 32 – 33 doğu boylamları arasında yer alır. Yüzölçümü 2894 Km², rakımı 850 ila 1400 m arasında değişmekte olup İlçe Merkezinin rakımı 1259 m.dir. Doğusunda Bala ve Gölbaşı, güneyinde Kulu ve Cihanbeyli, batısında Polatlı ve kuzeyinde Gölbaşı ilçeleri yer alır”⁴⁹.

Merkez mahalleleri ile birlikte 78 mahallesi bulunmaktadır. İlçe merkezi içinden Ankara -Eskişehir ve Polatlı-Konya yolları geçmektedir. Bölgenin batısında havzaların suları Sakarya ya boşaldığı için bu coğrafyada oldukça derin ve yarılmış büyük ve geniş vadiler vardır⁵⁰. Ankara ili dağlık bir coğrafyadır. Anadolu sıra dağlarının uzantısı olan Köroğlu Dağları, Kuzeyden Ankara iline girer. Haymana'nın bu dağ uzantısında Mangal Dağı ve Çaldağı yer almaktadır. Ankara ilinin % 14.7'si ovadır. Önemli ovaları; Haymana, Ankara, Çubuk ve Mürtet ovalarıdır.

Haymana ovası güneyindeki Cihanbeyli Platosunun devamı özelliğinde 1200 m.yi aşan tepeler de yer almaktadır. 2000 km karelik alanı kaplayan düzlük, Güneybatı ve Kuzeydoğu yönünde uzanır. Düzlük Sakarya Nehrinin besleyen bazı kollarca parçalanmıştır. Ankara'nın yaklaşık % 1.5lik bölümü yaylalar oluşturur. Bunların en önemlisi Haymana yaylasıdır. Ova ve yaylaların yanı sıra kuzeyinde çıkıntı bir biçimde katmanlar görülmektedir. Bu katmanlar Kuzeybatı yönüne doğru hafif eğimlidir. Haymanadaki başlıca vadiler, güney ve güneybatısını çevreler. Bu vadiler, Mangal Dağının eteklerinden çıkan Çoraközü, bununla birleşen Boraközü, bu birleşmeden ortaya çıkan Kılıçözü'dür. Haymana da bu yükseltilerden başka tepeliklerde yer almaktadır. Bunların; Diklitaş Tepesi, Emirdağ, Gökdere Tepeleri,

⁴⁷Uçak, a.g.e., s.107.

⁴⁸Uçak, a.g.e., s.144.

⁴⁹[http://www.haymana.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi\(09.05.2019\)](http://www.haymana.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi(09.05.2019)).

⁵⁰Oğuz Erol, “Haymana Güneyi ve Kurakçöl Havzası Çevresinde Coğrafya Araştırmalar” **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt:21, Sayı:1-2, Ankara, 1963, s.85.

Karasuna Tepesi, Kaletepe, Kargıntepe, Kavurmacı Tepesi, Kayatepe, Kepezkale Tepesi ve Yılanlıhisar tepeleridirler.

İklim ve bitki örtüsü olarak Haymanada karasal iklim etkilidir. Yazları sıcak ve kurak kışları soğuk ve yağışlıdır. Karasal iklimde dolayısı farkı çoktur. Yaz aylarından ikinden sonra serinlik hissedilir derecede artar. Yağış kışın kar, ilkbaharda da yağmur etkilidir. İlkbaharda kırkikinci yağmurlarının etkisiyle coğrafyada yayla havası hâkimdir. Bitki örtüsü olarak step bozkırlar görülmektedir. Orman zenginliği bakımında zayıftır. Haymana'nın kuzeybatısında bahar mevsiminde yemyeşil, yazın altın sarısı renginde ova boyunca göze çarpar. Haymana eskiden bağcılığın merkezi konumunda iken günümüzde önemini yitirmiş durumdadır. İlçe merkezinin Başdeğirmen mevki günümüzde mesire yeri olarak kullanılan bir ağaç topluluğu mevcuttur.

Haymana nehir ve yer altı suyu bakımından irili ufaklı çay ve dereler bulunmaktadır. Bunların en önemlisi ilçenin güneybatısından uzanan Hasan Ağa Deresidir. Yamaçları bağ ve bahçedir. Kuzeyi engebeli ve eğimlidir. Bunun dışında başlıca dere ve çaylar şunlardır; babayakup Deresi, Gökderesi, Gündegüzel Deresi, Kısıkkaya Deresi, Söğütlü Dersi ve Tirkeş Dereleridir⁵¹.

Yer altı suyu olarak Haymana'nın en önemli suyu şüphesiz kaplıca suyudur. Romalıların 'GalatiiSalüter' ismini verdikleri bölgede yer altı kaynağına rastlamak mümkündür. İlçenin içme suyu olarak ile merkezinde çok sayıda yer altı kaynağı mevcuttur.

Haymana ilçesinde jeolojik ve hidrolojik yapısıyla ilgili ilk çalışmayı başlatan jeolog Ernes Chaput'tur. Chaput'a göre, bölge 3. Zamana ait gre ve killi şistten meydana gelmiştir. Batı istikamette Gedik sırtlarından, kuzeybatı yönündeki Merdiven Kaya sırtlarına doğru killi şistten müteşekkil, kil yapısını teşkil eden bir fay sisteminin mevcut olduğu ve bu sistemde Haymana kısmında bir çökme olduğu belirtilmektedir. Kaplıca suyunun yeri bu fay sistemine uygundur⁵².

⁵¹Uçak, a.g.e., s.146.

⁵²Uçak, a.g.e., s.146.

2.3.Haymana Adı:

Geçmişi ile zengin bir tarihe sahip olan Haymana ilçesinin ismi hakkında farklı görüşler vardır⁵³. Günümüzde Haymana, Gölbaşı, Polatlı, Cihanbeyli, Bala ve Kulu ile geniş bir coğrafyaya sahip olan Haymana; 19. yy. başlarında Ulu ve Kiçi (Büyük ve Küçük) ‘Haymanateyn’ denilmekteydi⁵⁴.

Bu coğrafyada şifalı sıcak suyunda şifa bulmak için insanların gelip konakladıkları ve kaplıcanın bulunduğu yerin küçük bir yerleşim yeri olduğu ve bu alana ise Yabanhamamı denilirdi. Küçük yerleşim yeri olan Yabanhamamına 1880 yılında merkez buraya taşınınca bölgenin adı olan Haymanateyn isminden dolayı ilçeye ismi olarak Haymana ismi verilmiştir⁵⁵. Divan-ı Lügatit Türk de Haymana kelime olarak ‘Yeşillik, sululuk, çayırılık’ anlamındadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise Haymana ‘ Başiboş hayvanların salıverildiği yer’ anlamına geldiği yazılıdır⁵⁶.

Tayyar kuşçuya göre Haymana; Çadır, tente anlamında ‘Hayme’ kelimesinden türemiştir. Kuşçu ‘eskiden kasabanın bulunduğu yerde bulunan şifalı sudan istifade etmek için gelen halk, hayvanlarının otlatıp, Hayme dedikleri çadırlarını kurarak yazı burada geçirirlerdi’⁵⁷ der. Bu tanımlar dışında Haymaneler kelimesinin manasının çadırlı anlamına geldiği, o manada kullanıldığı ve Hayma kelimesinden alındığını gösteriyor. Daha sonra bu kelimeye Arapça “Isneyn” edatı eklenerek “Haymanateny” yani iki Haymana denilmiştir⁵⁸.

Haymana ismi bu anlatılanların dışında iki rivayet vardır. Biri Timur’un kızı Mana, ikincisi ise Osmanlı İmparatorunun Osman Gazinin Annesi Hayme Ana’dan geldiği rivayet edilmektedir.

⁵³Uçak, **a.g.e.**, s.7.

⁵⁴Zafer Koylu, **a.g.e.**, s.160.

⁵⁵Yurtdaş, **a.g.e.**, s.33.

⁵⁶http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c9f5cc0e4ec42.19605408(30.03.2019).

⁵⁷Tayyar Kuşçu, **Haymana Kaplıcaları ve Faydaları**, İstanbul, 1946, s.19.

⁵⁸Uçak, **a.g.e.**, s.7;Bknz. Seyyah Kandemir, **Ankara Vilayeti**, Ankara, 1932, s.10.

Ankara Savaşında Timur ordusu Osmanlı ordusunu yenmiş ve Haymanada ilerlemeye başlamıştır⁵⁹. Karargâh olarak bugün Haymananın Demirözü Mahallesiinde yer alan Timurözü Kalesinde kurar. Timur'un çok sevdiği ve yanından hiç ayırmadığı kızı Mana, burada bilinmeyen bir nedenle kendisini öldürmüştür. Bu duruma çok üzülen Timur, acı içinde bağırarak, “**Hey Mana** nerdesin?” diye seslenir⁶⁰. Hey Mana tümcesi değişime uğrayarak Haymana olarak günümüze ulaştığı rivayet olunmaktadır⁶¹.

Diğer rivayet ise Ertuğrul Beyin annesi Hayme Ana isminden bölgeye verilmiştir. Osmanlı Kayı Boyunun Anadolu Coğrafyasında ilk yerleşim yeri olan daha önceleri Haymana sınırları içerisinde yer alan günümüzde Konya Kulu İlçesinin Karacadağ eteklerine yerleşmişlerdir⁶². Aşiret belli bir süre burada dağ eteklerinde konaklamış ve çok sevilen aşiret üzerinde etkili bir kadın olan Ertuğrul Bey'in annesi, Osman Bey'in babaannesi '**Hayme Ana**' rivayetlere göre burada vefat etmiş ve daha sonra Osmanlı İmparatorluğu bölgeye Hayme Ana adını vermiştir⁶³.

---

⁵⁹Uçak, **a.g.e.**, s.8.

⁶⁰Çalış, 2001, **a.g.e.**, s.5.

⁶¹Yurtdaş, **a.g.e.**, s.34.

⁶²Yurtdaş, **a.g.e.**, s.33.

⁶³Uçak, **a.g.e.**, s.8.

3. KATALOG:

3.1.Camiler:

3.1.1.Kutluhan Mahallesi Hüsameddin-i Ankarav-i Camii:

İnceleme Tarihi: 15 Temmuz-20 Ağustos, 2016

Çizim No: 2

Fotoğraf No: 1-6

Tescil Tarihi: AKTVKK. 10.1.2003/8359 (Ankara'ya KBK 5.7.2007/2471) kararı ile yapı tescillenmiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 50 km. güneybatısında, Kutluhan ve Altınpınar mahalleleri arasında düzlükte, tarlalar arasında, günümüzde yerleşim alanı dışındadır⁶⁴.

Mimari: Kutluhan Mahallesine giderken sol tarafa düşen cami, batı tarafında Hüsameddin-i Ankarav-i'nin türbesi güney tarafta ise hazire bölümü yer alıyor. Cami dıştan dışa 17. 00 m. x 15. 60 m. ölçülerindedir(Çiz.2). Yapı dört cepheden kesme taş duvar örgülüdür. Bugün yok olma derecesine gelen cami beden duvarları ayakta olup üst örtüsü yıkılmıştır.

Caminin kuzey cephesinde ortada basık kemerli bir kapı yer alırken doğu ve batı tarafında ise sivri kemerli, dikdörtgen formlu iki büyük pencere açıklığı bulunmaktadır(Fot.1). Burada yer alan giriş kapısının üst kısmında dikdörtgen formlu bir kitabe niş açıklığı yer almaktadır. Ancak kitabesi bulunmamaktadır. Yapının dört cephesinde alt kısımlarda dikdörtgen formlu pencere açıklığı yer almaktadır. Ancak güney, doğu ve batı cephelerinde kuzey cepheden farklı olarak üst bölümde de ikişer adet tepe pencere açıklıkları bulunmaktadır(Fot.2)⁶⁵.

Son cemaat yeri yapının kuzey cephesinde olup günümüze sadece zemin döşemesi kalmıştır. Son cemaat yeri 15.60 m. x 4.75 m. ölçülerindedir.

⁶⁴<http://www.ankararehberi.com/camiler/1469-haymana-huesameddin-i-ankaravi-camii-ve-tuerbesi.html>(08.02.2017).

⁶⁵M.E, Yılmaz, F.M. Tanrıveren, **a.g.e.**, s.509.

Harimin basık kemerli bir girişı olup giriş kapısının içi üstten dilimli kemerlidir. Harim kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Yapının iç kısmında yerde muhtelif taş parçaları ve define aramak için kazılmış çukurlar bulunmaktadır. Harimin güney duvarında mihrap niş kavsarası üst taraftan kademeli bir şekilde daralmıştır(Fot.5). Harim dört taraftan dikdörtgen pencereler ile aydınlatılmaktadır. Doğru, güney ve batı tarafta sivri kemerli tepe pencereleri vardır⁶⁶.

Güney duvarının ortasındaki mihrap çokgen planlı bir nişe sahiptir. Nişin üstü beş kademeli olup alttan üste doğru daralmıştır. Harimin kuzeybatı köşesinde mahfil katı için açılmış konsol oyuk izleri görülüyor⁶⁷.

Malzeme ve Teknik: Yapı, yığma tekniğinde olup kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş malzeme yapının tüm cephelerinde kullanılmıştır. Mermer malzeme harim girişinin lento, söveleri ve son cemaat yerinin zemin döşemesinde görülmektedir.

Süsleme: Yapının herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamıştır.

Kitabe: Yapı üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Kapı kemerinin üzerindeki dikdörtgen kitabelik niş açıklığı mevcuttur. Ancak kitabesi günümüze ulaşmamıştır.

‘Camiyi ismi ile adlandırılan Şeyh Hüsameddin-i Ankarav-i hakkında yapılan araştırmalarda şeyhin Ankara’ya bağlı Haymana’daki Kutluhan Köyünde Cuma ve Bayram namazları kıldırın ve maddi durumu iyi olan birisi olduğu anlaşılmıştır. Hakkında yapılan şikâyet sonucu, arşiv belgelerine göre şeyh, Ankara Kalesine hapsedilerek, mahkemede yargılandıktan sonra, 1567 yılında idam edilmiştir⁶⁸.’

Camiye ait 1707 tarihli bir vakıf kaydı, bu caminin bu tarihte kullanıldığını göstermektedir. Daha sonra caminin ne zaman terk edildiğiyle ilgili bilgi ve belge bulunmamaktadır⁶⁹.

⁶⁶[http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1580#.WJpNKIWLTIU\(08.02.2017\)](http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1580#.WJpNKIWLTIU(08.02.2017)).

⁶⁷Abdülkerim Erdoğan, Gökçe Günel, Ali Kılıcı, **a.g.e.**, s.191.

⁶⁸Abdülkerim Erdoğan, Gökçe Günel, Ali Kılıcı, **a.g.e.**, s.191.

⁶⁹Abdülkerim Erdoğan, Gökçe Günel, Ali Kılıcı, **a.g.e.**, s.192.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapının mimarisine baktığımız zaman Anadolu'daki 16. yy. ahşap direkli camilerde görülen mimari özellikleri taşımaktadır⁷⁰. Caminin bulunduğu bölgeye bakıldığı zaman bölgenin bir yol güzergâhı üzerinde bulunduğu ve yapının etrafında temel kalıntı izleri görülmektedir.

Yapının günümüzde üst örtüsü olmayıp harap bir durumdadır. Harimin düz damlı olduğunu; hem harim içinde yer alan toprak hafriyatı hem de yapının üst duvar örgüsünün aynı seviye de olması yapının düz damlı olarak inşa edildiğini göstermektedir. Yapıda herhangi bir süslemenin olmaması inşaatın yarım kaldığını bir göstergesi olabilir.

Yapının plan tipi, mihrabı ve cephe özellikleri ile 15-16 yy. mimari eserlerinin özelliklerini yansıtmaktadır. Caminin restorasyon çalışmaları yapılarak korunmaya değer bir eserdir.

---

⁷⁰Mehmet Emin Yılmaz, Fatih Mehmet Tanrıveren, **a.g.m.**, s.510; Anonim, **Ankara Vilayet Salnamesi 1308-1309**, Ankara, 2014, s.214 eserde (608) Tarih-i hicrisinde inşa edilen on altı metru tülunda yirmi metru arzında Kutluhan Cam-i Şerif-i mevcuttur yazısı geçmektedir. Ancak yapının mimarisini incelediğimiz zaman yapı Anadolu da 15-16 yy. ahşap direkli cami mimarisi özelliklerini taşıyor. Yapının bulunduğu konum itibari ve etrafında bulunan temel kalıntılarından yapıdan önce bir yapının varlığından bahsedilebilir.;Bknz Uçak, 1986,s.17.

3.1.2.Culuk Mahallesi Camii:

İnceleme Tarihi: 9 Ağustos, 24 Ağustos, 2016

Çizim No: 3

Fotoğraf No: 7-15

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 20 km. doğusunda Culuk Mahallesinde yer almaktadır.

Mimari: Cami kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir arazi üzerinde inşa edilmiştir. Yapı; avlu, hazire, şadırvan, harim ve tek şerefeli bir minareden oluşmaktadır. Yapı dıştan dışa 21.20 m. x 9.80 m. ölçülerindedir(Çiz.3). Cami dört cepheden kesme taş ve moloz taş duvar örgüsü ile örülmüştür. Üst örtüsü kırma çatılı olup marsilya kiremidi ile kapatılmıştır. Caminin üst örtü saçakları dışarıya doğru taşırılmıştır.

Yapıya giriş doğu cephenin kuzey bölümünden basık kemerli bir kapı açıklığı ile girilmektedir. Giriş kapısının üst kısmı üçgen alınlıklı olup, silme kuşağı ile kapının etrafı kuşatılmıştır(Fot.7). Giriş kapısının iki tarafında basık kemerli dikdörtgen formlu pencereler bulunmaktadır. Pencerelerin üst taraflarına denk gelecek şekilde birer adet yarım daire formlu tepe pencereleri yer almaktadır. Yapının doğu cephesinde alt bölümünde üç tane yarım daire formlu pencereler yer alırken üst bölümde de aynı formlu tepe pencereleri tekrar edilmiştir.

Güney cephede yapının temel duvarında kullanılan devşirme taş bloklar ile cephe vurgulanmıştır. Bu cephede altta iki adet yarım daire formlu pencereler yer alırken üst bölümde de üç adet tepe penceresi bulunmaktadır. Orta bölümde yer alan tepe penceresi yuvarlak formlu olarak tasarlanmıştır.

Yapının batı cephesinin alt kısımda dört adet yarım daire formlu pencereler bulunurken üst bölümde ise yine dört adet yarım daire formlu tepe penceresi ile yapı aydınlatılmıştır.

Kuzeybatı köşede minare ve mahfil katına uzanan avlu duvarından dışarı tutulmuş basamaklı merdiven ile üst kat mahfil katı ve minareye giriş sağlanmaktadır. Yapının kuzey cephesi pencere formu bakımından sağır tutulmuştur. Yapının dört cepheden köşe silmeleri, pencere lento ve söveleri beden duvarlarında dışarıya doğru taşırılmıştır(Fot.11).

Minare yapının kuzeybatı köşesinde, tek şerefeli olarak inşa edilmiştir. Minareye giriş üst kat mahfil katına giriş sağlayan merdivenle sağlanmaktadır. Kaide kısmı dikdörtgen formlu olup, kesme taş malzemedен yapılmıştır. Pabuç kısmı ile kaide arasında yatay silme kuşakları ile vurgulanmıştır. Silindirik gövdenin tuğla aralarına dikey olarak aydınlık pencereleri yapılmıştır. Üst kısımda gövdeyi yatay olarak tek sıra halinde gövdeyi çepeçevre saran çini plakalıdır. Şerefenin alt kısmı, alttan üst kısma doğru beş sıra halinde testere dişler şeklinde yukarıya doğru genişlemektedir. Şerefe metal bir korkuluk ile çevrilmiştir. Silindirik formlu olan petek kısmı çini plakalar ile kaplanmıştır. Minare kurşun külahı ve metal alem ile sonlanmaktadır.

Dikdörtgen formlu harime doğu cephenin kuzey tarafından basık kemerli, çift kanatlı bir cümle kapısıyla girilmektedir. Dikdörtgen formlu harim kuzey-güney uzantısında üç bölüme ayrılmıştır. Giriş kısmının ön bölümü ayakkabılık bölümü olarak kullanılmaktadır. Doğu duvarında açılan iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Ayakkabılık bölümünün batı bölümü imam odası olarak tasarlanmıştır. Harimin orta bölümü alt kat mahfil katı olarak kullanılıp güney taraftan cam mekânla kapatılmıştır. Bu bölüm doğu ve batı duvarından açılan basık kemerli dört adet pencere açılığı ile aydınlatılmıştır.

Dikdörtgen formlu harim, güney duvarından altta iki yarım daire formlu üst bölümde ise üç adet tepe penceresi ile aydınlatılmıştır. Harimin doğu ve batı duvarlarında alt ve üst kısımlardan üçer adet yarım daire formlu pencere açıklığı ile aydınlatılmıştır. yapı taşıyıcı sistemi bakımından mahfil katını taşıyan dört adet betonarme direk ile taşınmıştır. Harimin üst örtüsü betonarmedir.

Güney duvarın ortasında yer alan mihrap dikdörtgen çerçeveli olup harim duvarından dışarıya doğru çıkıntılıdır(Fot.13). Yarım daire formundaki nişin

kavsarası dilimli olarak tasarlanmıştır. Mihrabda İki renk mermer malzeme kullanılmıştır. Çerçeve ve niş kısmında beyaz renkli mermer kullanılmışken, dilimli kavsarası ve çerçevenin iç kısmında mihrabı çevreleyecek biçimde siyah renkli mermer kullanılmıştır. Kitabelik bölümünde mermer pano üzerine ‘Fevelle vecheke şatrel mescid’il haram⁷¹ yazılıdır.

Güneybatı köşede yer alan minber dıştan mermer malzeme ile kaplanmıştır. Minberin yan aynalık bölümü üçgen formunda olup içi siyah ve beyaz mermer kullanılmıştır. Korkuluk bölümü beyaz mermerden olup, üzeri yıldız kabarmalıdır. Kürsü, Harimin güney doğu köşesinde olup mermer malzemeden yapılmıştır.

Mahfil Harimin kuzey tarafında yer almaktadır. Mahfile giriş caminin batı cephesinin kuzeyinden olup, on basamaklı merdivenle mahfil katına geçiş sağlanmaktadır. Mahfil katının taşıyıcı sistemi dört betonarme direk ile sağlanmıştır. Mahfil katı güney taraftan camekânla kapatılıp, doğu ve batı taraftan ikişer yarım daire formlu tepe penceresi ile aydınlatması sağlanmıştır(Fot.15).

Malzeme ve Teknik: Yapı kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş; yapının cephe köşeleri, pencere ve kapı söveleri, minare kaidesi ve merdiven basamaklarında kullanılmıştır. Duvarlarda taşıyıcı olarak kaba yonu taş kullanılmıştır. Harim giriş kapısı üzerindeki kitabe, mihrap, minber ve vaaz kürsüsü mermer malzemelidir. Harim temel seviyelerinde ve minare basamaklarında devşirme taşlar kullanılmıştır. Minarenin gövdesi, şerefesi ve petek kısmı tuğla malzemelidir. Çini malzeme minarenin gövdesi ve petek kısmında kullanılmıştır. Betonarme malzeme harimin taşıyıcı direklerinde ve üst örtü kapamasında kullanılmıştır. Minare kurşun ile kaplanmıştır.

Süsleme: Yapının özgün iç süslemeleri hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Dönem özelliği bakımından yapının dış cephe süslemeleri göze çarpıyor. Pencere lento ve söveleri, cephe köşe taşları ve giriş kapısını kuşatan silme kuşakları ile süslemiştir. Temel seviyesinde kullanılan devşirme taşların iç kısımlarında bitkisel

⁷¹Bakara suresi 150. ayet, anlamı:” Namazda yüzünü mescidi harama çevir”.

ve geometrik süslemeler görülüyor. Minare de testere dişli süslemeler ve çini süslemeler ile minareye nitelik kazanmıştır.

Kitabe: Harim giriş kapısı üzerinde üçgen alınlık içinde mermer kitabe içine Arapça

“ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ” (Bismillahirrahmanirrahim)

Türkçe yazı olarak “Culuk Köyü Camii 1787” yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapının kitabesinden anlaşılacağı üzere 1787⁷² tarihli olup 1907⁷³ yılında genişletmek amacıyla yapı yıkılarak yeniden inşa edilmiştir. Yapı özgün halinde üst örtüsü düz damlı olup daha sonradan kırma çatı eklenmiştir. Harimin içi dönem özellikleri göstermeyip; kapıları, pencereleri ve tamamen yenilenmiştir. Yapı dış cephe silmeleri ve kapı, pencere lento ve söveleri ile 19-20 yy. Geç Dönem Osmanlı mimarisinin özelliklerini taşımaktadır. Yapının tescil işlemleri yapılarak korunmaya değer bir yapıdır.

⁷²Köy muhtarı Yakup Türkoğlu ile yapılan mülakat(09.10.2017).

⁷³[http://www.seyhbizin.com/?Islem=YaziDetay&IcerikNo=138\(07.02.2017\)](http://www.seyhbizin.com/?Islem=YaziDetay&IcerikNo=138(07.02.2017)).

3.1.3.Soğulca Mahallesi Camii:

İnceleme Tarihi: 5 Ağustos, 15 ağustos, 2016

Çizim No: 4

Fotoğraf No: 16-26

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 16 km. güneybatısında Soğulca Mahallesinde yer almaktadır.

Mimari: Yapı kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir arazide inşa edilmiştir. Üst örtüsü kırma çatılı olup Marsilya kiremidi ile kaplanmıştır. Yapı; harim, şadırvan ve tek şerefeli minareden oluşuyor. Cami dıştan dışa 13. 40 m. x 12. 40 m. Ölçülerinde dikdörtgen planlıdır(Çiz.4). Yapı kesme taş ve moloz taş örgülüdür.

Yapının doğu cephesinin kuzey bölümü camekânla kapatılmış olup harime bu bölümden girilmektedir. Camekânlı kapalı alan günümüzde caminin ayakkabılık bölümü olarak kullanılmaktadır. Bu cephenin alt katında bir üst katta ise iki adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır(Fot.17).

Caminin güney ve batı cephelerinde ikişer adet dikdörtgen formlu pencere açıklıkları bulunmaktadır. Güney cephede pencere denizlikleri seviyesinde ve lento seviyelerinde iki sıra yatay silme kuşağı ile tüm cephe kuşatılmıştır. Yapının temel duvarlarında da yatay olarak devşirme taş bloklar.

Yapının güney ve batı cephelerinde ikişer adet dikdörtgen formlu pencere açıklıkları bulunmaktadır. Güney cephede pencere alt ve üst seviyelerinde iki sıra yatay silme kuşağı ile tüm cephe kuşatılmıştır. Yapının temel duvarında kesme taş duvar örgülerinin aralarına kullanılan devşirme taş bloklar yapıya nitelik katmıştır.

Batı cephenin kesme taş duvar örgüsünü üzeri beton harç sıva ile sıvanmış olup, yapının kuzey cephesi pencere formu yönünden sağır tutulmuştur.

Minare yapının kuzey cephesinde, tek şerefliidir. Dışardan beton harç ile sıvalı minareye ayakkabılık bölümünün üst katından basık kemerli bir giriş kapısından sağlanır. Minarenin kaidesi sekizgen formlu olup şerefe kısmı testere dişli geçişlidir. Petek kısmı silindirik olup kurşun kaplamalı bir külahı vardır.

Harime giriş doğu cephenin cam mekânlı (ayakkabılık) bölümünden tek kanatlı bir kapı ile giriliyor. Ayakkabılık bölümünün güney tarafında dikdörtgen formlu depo bulunmaktadır. Ayakkabılık bölümünün güneybatı tarafında üst kat misafirhaneye, mahfi katı ve minare girişine geçişi sağlayan basamaklı bir ahşap merdiven bulunmaktadır(Fot.21). Batı bölümünden tek kanatlı bir kapı ile harime girilmektedir. harimin kuzeybatı köşesi sonradan dikdörtgen bir oda yapılarak imam odası olarak kullanılmaktadır.

Harim üst örtü sistemi ters kirişleme ile alttan çakma tavanlıdır. Üst örtünün yükü doğrudan duvarlara bindirilmiştir. Tavan merkezi köşelerden merkeze doğru genişleyerek merkezde sekizgen formlu bir yıldız ve etrafı iç içe geçmiş sekizgen çitaller ile çevrilmiştir. Harimin güney ve doğu duvarlarından ikişer adet şevli pencereler ile aydınlatılmıştır.

Mihrap kible duvarının ortasında dikdörtgen çerçevesi olarak ters ‘U’ şeklinde ve harim duvarından dışarıya doğru çıkıntılı olarak yapılmıştır. Yarım daire formlu mihrabın yüzeyi çini plakalar ile kaplanmıştır. Mihrabın kitabelik bölümünde çini pano üzerine “Fevelle vecheke şatrel mescid’ il haram⁷⁴” yazılıdır.

Minber, harim güney batı köşesindedir. Sekiz basamaklı minberin yüzeyi dıştan çini plakalar ile kaplanmıştır.

Mahfil, harimin kuzeyinde yer alan mahfil katına giriş ayakkabılık bölümünden on bir basamaklı bir merdiven ile sağlanmaktadır. Taşıyıcı sistemi bakımından ikisi serbest, ikisi ise doğu ve batı duvarlardan birleştirilmiş dört ahşap ayak tarafından taşınmaktadır(Fot.26).

⁷⁴Bakara suresi 150. ayet, anlamı:” Namazda yüzünü mescidi harama çevir”.

Misafirhane, ayakkabılık bölümünün güney tarafında olup dokuz basamaklı bir merdiven ile giriş sağlanmaktadır. Doğu duvarında iki adet dikdörtgen formlu pencere ile oda aydınlatılmıştır. Güney tarafta duvar köşelerinde dikdörtgen formlu dolap nişi yer almakta olup, oda alttan ahşap döşemeli olup, tavanı alttan çakmalıdır.

Malzeme ve Teknik: Yapı yığma tekniğinde kâgir olarak inşa edilmiştir. Yapının cephe köşelerinde, cephe taşıyıcı duvarlarda kesme taş tercih edilmiştir. Doğu ve batı taraf cephe duvarlarına devşirme malzeme görülüyor. Çini malzeme; mihrap, minber, vaaz kürsüsü ve duvarları alt kaplamalarında çini malzeme kullanılmıştır. Ahşap malzeme; tavan ve taban kaplamasında, mahfil katında, taşıyıcı direklerde, kapı ve saçaklarda kullanılmıştır.

Yapının iç ve batı, kuzey cephe dış sıvalarında, minare kaidesinde ve dış cepheleri beton harç ile sıvalıdır. Minarenin külah kısmında kurşun malzeme kullanılmıştır

Süsleme: Yapıda dönem özeliğine ait herhangi bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

Kitabe: Yapının kuzey tarafında metal bir pano içine Türkçe yazılı ‘Soğulca Köyü Cami 1832’ yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Cami inşa kitabesinden yapı 1832 tarihinde inşa edilmiştir⁷⁵. Yapı, yapım aşamasından günümüze birçok onarım geçirdiği için özgünlüğünü kaybetmiştir. Özgün halinin düz damlı olup yapılan onarımlar ile üst örtüye kırma çatı eklenilmiştir. Yapılan onarımlar ile caminin batı ve kuzey tarafı beton harç ile sıvanmıştır. Minberi, mihrabı, üst örtüsü, mahfil katı, kapı ve pencereleri tamamen yenilenmiştir. Minarenin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Yapı geleneksel tarzda dikdörtgen planlı olup, düz toprak dam kaldırılarak sonradan kırma çatı ilave edilmiştir.

⁷⁵Köy muhtarı Bayram Şimşekle yapılan mülakat(5-15.08.2017).

3.1.4.Gedik Mahallesi Camii:

İnceleme Tarihi: 15 Mart 2017

Çizim No: 5

Fotoğraf No: 27-29

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 6 km. güneybatısında Gedik Mahallesinde yer almaktadır.

Mimari: Cami kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olup eğimli bir arazide inşa edilmiştir. Yapı dıştan dışa 8.20 m. x 14.30 m. ölçülerindedir(Çiz.5). Yapı üst örtüsü kırma çatılı olup saçakları dışarıya doğru taşırılmıştır. Cami kaba yonu taş ve kesme taş örgülü olup dış cepheden yüzeyi harç sıva ile sıvanmıştır.

Yapıya giriş caminin güney batısından çift kanatlı kapı ile aralık bölümüne girilmektedir. Dikdörtgen formlu aralık mekânının batısında tek kanatlı bir ahşap kapı ile imam odasına girilmektedir. Oda güney duvarına açılan dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmıştır.

Aralık bölümünün kuzeybatı köşesinde tek kanatlı bir kapı ile harim girilmektedir. Dikdörtgen planlı harim güney duvarından açılan iki ve batı duvarından açılan bir adet şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Harimin diğer cepheleri pencere formu yönünden sade tutulmuştur.

Giriş kapısının önünden sekiz basamaklı bir ahşap bir merdiven ile üst kay mahfil katına geçilmektedir. Mahfil katı taşıyıcı sistemi bakımından altta ikisi serbest iki duvara bağlanmış, ahşap kirişler ile duvarlara bağlanılmıştır. Mahfil katı zeminden ahşap kaplamalı olup alttan çakma tavanlıdır. Mahfil korkulukları çitallı olup, orta bölümden yarım daire formunda güney tarafa doğru çıkıntılıdır(Fot.29).

Harim taşıyıcı sistemi bakımından sade tutulmuş olup geniş bir mekân yaratılmaya çalışılmıştır(Fot.28). Harimin beton harç sıvalı olup yüzeyi boyalıdır.

Mihrap güney duvarının ortasında yarım daire formlu olup dışı ahşap suntalar ile kaplanmıştır. Minber harimin güney batı köşesinde yer alır. Daha sonradan yapılan minber on bir basamaklıdır. Ahşap minber dış yüzeyleri ahşap çıtalar ile bezenmiştir. Vaaz kürsüsü harimin güneydoğu köşesindedir. Çeyrek daire formlu ahşap kürsü alt kısımdan üst kısma doğru genişleyerek ters konik formundadır.

Malzeme ve Teknik: Yapı yığma tekniğinde kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş, yapının dört cephesinde kullanılmıştır. Yapının tavanında ve tavan kaplamasında, minberde, vaaz kürsüsünde, mahfil katında, zemin döşemesinde, kapı ve pencerelerde ahşap malzemelidir.

Metal malzeme ise pencere ve giriş kapısında kullanılmıştır. Yapının iç sıvasında ve pabuç kısmında beton harç sıvalıdır.

Süsleme: yapıya özgün herhangi bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

Kitabe: yapıya ait herhangi bir kitabeye ulaşılmamıştır. Ancak haymana ilçe müftülüğünün cami ibadete açılış beratında 1850 tarihi yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: cami 19. yy. ortalarında yöre halkı tarafından inşa edilmiştir. Günümüze birçok onarım geçirerek gelen yapı özgünlüğünü korumayarak günümüze ulaşmıştır⁷⁶. Mahallede yeni cami inşa edilmesiyle, Cami günümüzde kullanılmamaktadır.

---

⁷⁶Köyün yerlilerinden Ömer Kaplan ile yaptığımız mülakat(12.09.2018).

3.1.5.Kadıköy Mahallesi Camii:

İnceleme tarihi: 24 Ağustos- 20 Eylül 2016, 30 Nisan 2017

Çizim No: 6

Fotoğraf No: 30-37

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 5 km. kuzeyinde Kadıköy mahallesinde eğimli bir arazide yer almaktadır.

Mimari: Cami kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir arazide inşa edilmiştir. Yapı; avlu, harim tek şerefeli minare, abdesthane ve imam evinden oluşuyor. Cami dıştan dışa 12.20 m. x 9.50 m. ölçülerindedir(Çiz.6). yapı kesme taş ve moloz taş örgülüdür. Üst örtüsü kırma çatılı olup Marsilya kiremidi ile kaplıdır. Cami batı, güney cephelerden iki doğu cepheden ise bir adet dikdörtgen formu pencere açıklığı bulunmaktadır.

Minare, yapının kuzeybatı cephesinde yapıdan ayrı olarak yapılmıştır. Sekizgen kaideli olup tek şerefelidir. Minareye giriş kuzey taraftan bir metal kapı ile giriş sağlanır. Giriş kapısı üzerinde dikdörtgen formu inşa kitabesi yer almaktadır. Minarenin sekizgen kaidesi ve diğer bölümleri mozaik harç karışımı beton kalıplar ile örülmüştür. Pabuç bölümü dört sıra dıştan içe doğru daralan silmeler ile petek kısmına geçilmiştir. Silindirik formu Peteğin aralarına taş bilezik formlar oluşturulmuştur. Şerefeye geçişler beş sıra testere dişli olup taş bir korkulukla şerefeye korkuluğu oluşturulmuştur. Petek kısmı sade konik külah ve âlemle son bulur(Fot.32).

Harime giriş kuzey cepheden çift kanatlı bir cümle kapısı ile girilmektedir. Harim dikdörtgen formu olup taşıyıcı sistemi bakımından sade tutulmuştur. Yapıda geniş bir mekân elde edilmeye çalışılmıştır(Fot.33).Üst örtü ters kirişleme yöntemiyle alttan çakma tavanlıdır.

Giriş bölümünün batı tarafından üst kat mahfil katına geçilmektedir. Üst kat mahfil katı iki adet beton direk tarafından taşınmaktadır. Mahfil katına harim giriş kapısının sağından 12 basamaklı bir merdivenle ulaşıyor. Mahfil katının taşıyıcı sistemi altta iki beton taşıyıcı direkli olup, mahfil katı betonarmedir. Üstte iki serbest ahşap ayak üzerine giriş atılarak duvarlara bağlanılmıştır. Güney tarafında camekânlı korkuluk yapılmıştır(Fot.37).

Harim güney, batı duvarlarında iki doğu duvarından açılan bir adet dikdörtgen formlu pencere açıklıkları ile aydınlatılmıştır. Üst kat mahfil katı doğu ve batı duvarından açılan iki adet şevli pencere açıklıkları ile aydınlatılmıştır. Kuzey cephe pencere aydınlatılması bakımından sade tutulmuştur.

Mihrap, dikdörtgen çerçeveli ters ‘U’ şeklinde olup harim duvarından dışarıya doğru taşırılmıştır. Nişi yarım daire formlu olup, üzeri çini pano plakalar ile kaplanmıştır. Minber, harimin güneybatı köşesinde yer alır. Plaka çiniler ile kaplanmıştır. Harimin güneydoğu köşesinde yer alan kürsü, kare formludur.

Malzeme ve Teknik: Yapı yığma tekniğinde kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş yapın beden duvarlarında kullanılmıştır. Tavanda ve tavan kaplamasında ve pencerelerde Ahşap malzemedir. Pencere korkulukları metal malzemedir. Minarenin külahı kurşun kaplamalıdır. Mihrap, minber ve vaaz kürsüsü çini plakalar ile kaplanmıştır. Minare malzemesi kalıplı bir beton harç ile yapılmıştır. Harim iç sıvaları ve duvar derzleri beton sıvalıdır.

Süsleme: Yapının özgün süslemeleri; harim tavanı çakma tavanlı olup, kuzey güney doğrultusunda çitakari tekniğiyle yapılmıştır. Tavanın merkezinde yuvarlak formlu bir tavan göbeği bulunuyor. Göbek merkezden dışarıya doğru üç parçadan oluşuyor. Merkezde bir kabara ve kabarayı saran ahşap çitaların uçları üçgen formlu olup dışarıya taşırılmıştır. Dış bölümde ise ahşap çitaların uçları testere dişli olup merkezden dışarıya doğru uzatılmıştır. Ahşap çitaların üzerleri renkli yağlı boyalar ile boyanmıştır.

Kitabe: Yapının giriş kapısı üzerinde Osmanlıca;

“۷۷، ڀاڀ ٺاڻ ٿاڻه سنه ۱۲۸۵ هـ. (M.1868/1869) H.

“Yapılış Tarihi Sene 1285” yazılıdır.

Minare giriş kapısı üzerinde “1988” yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapının kitabesinden anlaşılacağı üzere yapı 1868 yılında inşa edilmiştir⁷⁸. Yapı günümüze kadar birçok onarımlar geçirmiştir. Günümüze özgün olarak özgün taşıyıcı beden duvarları, tavan ve göbek süslemeleri ulaşmıştır. Mahfil katı, minberi, mihrap, pencere ve kapıları yenilenmiştir. Yapıya sonradan avlu ve abdesthane ilave edilmiştir. Yapı geleneksel tarzda ahşap örtülü, kırma çatılı olarak yapılmıştır.

3.1.6.Haymana Merkez Camii:

İnceleme Tarihi: 25 Temmuz, 28 Ağustos 2016, 20 Ocak 2017

Çizim No: 7

Fotoğraf No: 38-49

Tescil Tarihi: AKTVKK 29.9.2006/1813 kararı ile yapı tescillenmiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin, batısında merkez kaplıcanın yakınında eğimli bir arazide inşa edilmiştir.

Mimari: Yapı; avlu, harim, abdesthane ve alt kattaki dükkânlardan oluşuyor. Caminin kuzeybatı köşesinde minaresi, avlunun doğu cephesinde abdesthane bölümleri bulunuyor. Eğimli bir arazide inşa edilen caminin güney cephenin alt katında üç sıra dükkân bulunuyor⁷⁹. Cami dıştan dışa 16.20 m. x 16.15 m. Ölçülerinde kare planlıdır(Çiz.7). Yapının üst örtüsü kırma çatılı olup iç taraftan ahşap tavan kaplamalıdır. Cami dört cepheden kesme taş örgülüdür. Üst örtü beden duvarlarında dışarıya doğru taşırılarak yapıya nitelik katmıştır.

⁷⁷Hicri tarihlerin hesaplanmasında Türk Tarih Kurumunun internet sayfasından yararlanılmıştır. (<http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>)(28.05.2019).

⁷⁸Köy muhtarı Şinasi Yiğiter ile yapılan mülakat(24.08-20.09.2016).

⁷⁹Abdülkerim Erdoğan, Gökçe Günel, Ali Kılıcı, a.g.e., s.216.

Caminin doğu ve batı cepheleri üçer adet yarım daire formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu cephelerdeki pencere lento ve söveleri beden duvarlarında dışarıya doğru taşırılmıştır. Dışarıya doğru çıkıntı yapan denizliklerin yüzeyleri yatay silme kuşakları ile vurgulanmıştır(Fot40).

Eğimli bir arazide inşa edilen caminin güney cephesinde üç sıra dükkân bulunuyor. Bu cephe pencere formu yönünden alt kattan iki adet yarım daire formlu pencere açıklığı yer almaktadır. Mihrabın üst bölümüne denk gelecek şekilde yuvarlak formlu bir adet tepe penceresi yer almaktadır. Cephede pencere formlarının alt ve üst kısımlarına denk gelecek şekilde iki sıra yatak silme kuşakları ile cephe vurgulanmıştır. .

Yapıya giriş kuzey cepheden sağlanmaktadır. Harim giriş kapısı basık kemerli olup çift kanatlı bir ahşap kapı ile harime girilmektedir. Basık kemerli giriş kapısının lento ve söveleri beden duvarlarından dışarıya doğru 5. cm taşırılmıştır. Sövelerin yüzeyleri geometrik ve bitkisel motifler ile bezenmiştir. Bu cephe pencere formu yönünden alt katta iki adet yarım daire formlu pencere açıklığı olup üst bölümden iki adet dikdörtgen formlu tepe pencere açıklıkları bulunmaktadır. Giriş kapısının üst bölümünde dikdörtgen formlu mermer kitabesi yer almaktadır.

Minare caminin kuzeybatı köşesinde, tek şerefelidir. Cami ile birlikte inşa edilmiştir. Minare 3.40 m. x 2.40 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı, yüksek bir kaide üzerine yükselmektedir. Girişi üst kat mahfil katının kuzeybatı tarafından kemerli kapıdan giriş sağlanıyor. Minarenin kare formlu yüksek kaide ve pabuç kısmı kesme taş malzemeden yapılmıştır. Silindirik gövdesi tuğla malzemedir. Şerefe altı sade taş bilezikli geçmeli ve korkuluğu metal malzemedendir. Petek kısmı sade olup, boğumlar halinde daralan külâh ve âlemlerle son bulur(Fot. 41).

Yapının beden duvarlarının köşe silmeleri ve kapı, pencere lento ve söveleri beden duvarlarından dışarıya doğru taşırılarak cephelere hareketlilik sağlanmıştır. Saçaktan uzanmış saçaklar, köşe kilit taşları ve cephe silmeleri dış görünüme nitelik kazandırmıştır.

Harime giriş basık kemerli çift kanatlı kapı açıklığından girilmektedir. Kare planlı harim, dört cepheden şevli pencereler ile aydınlatılmıştır. Harim kuzey

duvarda altta iki yarım daire formlu üste dikdörtgen formlu iki tepe penceresi ile aydınlatılmıştır. Güney duvarında altta iki, üstte bir yuvarlak formlu tepe penceresi bulunuyor. Doğu ve batı duvarı üçer yarım daire formlu şevli pencereler ile aydınlatma sağlanmıştır. Harim giriş kapısının sağında ve solunda harimden korkulukla ayrılmış bir alt kat mahfil katı olarak kullanılmaktadır. Batı bölümdeki alt kat mahfilinden üst kat mahfil katına geçiş sağlanmaktadır. Harim taşıyıcı sistemi bakımından sade tutulmuştur. Üst örtü ters kirişleme yöntemiyle alttan çakma tavanlıdır. Örtü yükü doğrudan duvarlara bindirilmiş ve geniş bir mekân elde edilmeye çalışılmıştır(Fot.43).

Mahfil, harimin kuzey cephesinde olup girişin batı alt kat mahfilinden 10 basamaklı bir merdivenle ulaşılıyor. Mahfil katının taşıyıcı sistemi dördü serbest sekizi duvara dayalı on iki direğin üzerine kiriş atılarak yan duvarlara bağlanılmış, üzeri tahta kaplamalı alttan çakma tavanıdır. Üst katta iki serbest ayak üzerlerine kiriş atılarak duvarlara bağlanılmıştır. Mahfil katının güney bölümü ahşap korkulukludur. Mahfil katının alt katı, alt kat mahfili olarak düşünülmüş olup ahşap bir korkulukla harimden ayrılmıştır(Fot.48).

Mihrap dikdörtgen çerçeveli ve mihrap duvarının ortasındadır. 240 cm. genişliğinde ve yaklaşık olarak 400 cm. yüksekliğindedir. Alçı kalıplama tekniğinde olup yüzeyi altın yıldız boya ile boyanmıştır. Mihrap dört sıra bordür kuşağı ile kuşatılmıştır. Dış bordür kuşağı yatay ve dikey silme kuşakları dış çerçeve bordürü kuşatılmıştır. İkinci bordür kuşağı münavebeli olarak mihrabı üç yönden rumi ve polmet dizileri ile süslenmiştir. Üçüncü kuşakta kare panoların içine çarkıfelek motifleri işlenmiştir. Dördüncü bordür kuşağında kabartmalı olarak sütünce kuşağı mihrap nişi ve kavsarası kuşatılmıştır. Mihrabın dikdörtgen formlu kitabelik bölümü içinde “ Kullema de hale aleyha Zekeriye el mihrap⁸⁰” yazılıdır. Mihrap kavsara köşeliğinde kabartmalı olarak “S ve C” kıvrımlı motifler işlenmiştir. Kavsara bölümünün iç bükeyinde bitkisel süsleme motifleri ve zikzak motifleri ile bezenmiştir(Fot.47).

⁸⁰Al-i İmran Suresi, 37. Ayet, anlamı: “ Zekeriya'nın mihrabından hepiniz girin”.

Minber, harimin güneybatı köşesinde, ahşap minber sonradan yapılmış olup sanatsal bir değeri bulanmamaktadır. Kürsü ahşap kürsü harimin güneydoğu köşesinde ve sonradan yapılmıştır.

Malzeme ve Teknik: Yapı yığma tekniğinde kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş; yapının beden duvarlarında, köşe taşlarında, kapı ve pencere söveleri, minare kaidesi ve şerefesinde kullanılmıştır. Yapının giriş kapısı üzerindeki kitabe mermer malzemedir. Minare gövdesi tuğla malzemedir. Alçı malzeme mihrapta kullanılmıştır. Ahşap malzeme; tavanda ve tavan kaplamasında, mahfil katında, kapı ve pencerelerde, sundurmada ve saçaklarda kullanılmamıştır. Pencere korkulukları ve şerefe korkulukları metaldendir. Minarenin şerefe, armudi külâh ve harimin iç sıvaları beton harç sıvalıdır.

Süsleme: Camide taş ve ahşap süslemeler görülmektedir. Yapının özgün süslemeleri giriş kapısının lento ve sövelerinde, cephelerde, mihrapta ve tavan göbeğinde görülüyor. Giriş kapısını söveleri içine kare kabartmalar ve geometrik motif süslemelidir⁸¹. Sütün başlıklarında üç sıra yatay silmeler oluşturulmuştur. Basık kemerin kilit taşı kemedden dışarıya doğru çıkıntılı olup içine kabartmalı olarak bitkisel süsleme ve geometrik motifler işlenmiştir. Dört cepheden pencere lento ve söveleri beden duvarlarından taşkın olup denizlikleri yatay silmeler ile vurgulanmıştır. Güney cephenin pencere alt ve üst katlarında üç sıra yatay silmeli olup, köşe kilit taşları dışarıya doğru taşırılmıştır.

Mihrap alçı malzemeli olup üzeri altın yaldız boya ile boyanmıştır⁸². Dış bordürlerinde sırasıyla dıştan içe doğru silme kuşağı, bitkisel süsleme, kare pano içine çarkıfelek motifi ve burmalı sütünce ile mihrap nişi kuşatılmıştır. Mihrap köşeliklerinde ‘S ve C’ kıvrımlı süslemeler görülüyor. Mihrap kavsarası bitkisel süsleme ve geometrik süslemeler ile süslenmiştir. Harim üst örtüsü çakma tavanlı olup, merkez de bir tekne tavan oluşturulmuştur. Merkezde yuvarlak formu tavan göbeği, kolları sırasıyla yatay ve dikey olarak tasarlanmıştır. Tekne tavanının köşelerinde çeyrek formu firfırlar yapılmıştır.

⁸¹Abdülkerim Erdoğan, Gökçe Günel, Ali Kılıcı, a.g.e., s.216.

⁸²[http://www.ankararehberi.com/camiler/1469-haymana-huesameddin-i-ankaravi-camii-ve-tuerbesi.html\(08.02.2017\)](http://www.ankararehberi.com/camiler/1469-haymana-huesameddin-i-ankaravi-camii-ve-tuerbesi.html(08.02.2017)).

Kitabe: Yapı üzerinde iki tane kitabe bulunmaktadır. Harim giriş kapısı üzerindeki mermer kitabe Osmanlıca.

ق ي ص ر ي ا ش ر ا ف ن د ن ك و ب ك و ب ا غ ل و و ل ا ن د ن ا ق ا ا م ق ا م ي
 ا ح م د م د ح ت ل ا ل ت ي د و م ا م و ر ن ي م ح ل ي ه ا ه ا ل ي ق ض ا ن ن
 ا ن ا ع ا ت ه م ت و ف و ق ل ع ا د س ر ي ل ا م ج د د ا ب ن ا و ا ن ش ا ل ن م ش د ر
 س ن ه ١٣٠٨

Türkçe okunuşu:

- 1)Kayseriye eşrafından Güpgüpoğlu evladından kaimmakam-ı
- 2)Ahmet Mithat delaleti ve memurini mahalliye, ahall-i kazanın
- 3)ianat ve himmet-i fevkaladesiyle müceddeden bina ve inşa olunmuştur.
- 4)Sene 1308 (M.1890/1891) (Fot.44).

Mihrap üzerinde de “ H. ١٣٠٨ 1308” (M.1890/1891)tarihi yazılıdır.

Yapının kitabesinden anlaşılacağı üzere yapının Haymana Kaymakamı Ahmet Mithat Efendi tarafından H.1308 yaptırılmıştır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Cami yapının kitabesinden anlaşılacağı üzere yapının Haymana Kaymakamı Ahmet Mithat Efendi tarafından H.1308 yaptırılmıştır.

Yapı yapım aşamasından sonra birçok onarım geçirmiştir. Üst örtüsü, çatısı, mahfil katı, minber, pencere ve kapıları yenilenmiştir⁸³. 2010 yılındaki onarımla; giriş kapısı önündeki cam mekânlı alan kaldırılıp, yerine ahşap bir sundurma eklenmiştir. Mahfil katının betonarme taşıyıcı sistemi kaldırılıp ahşap taşıyıcı direkler yapılmıştır. Günümüze özgün olarak gelen mihrabı özgünlüğünü koruyabilmiştir. Tescilli yapının alçı mihrap süslemeleri ve cephe özellikleri bakımından korunmalıdır.

⁸³[http://sonkalehaymana.com/merkez-camii/\(08.02.2017\).](http://sonkalehaymana.com/merkez-camii/(08.02.2017).)

Mihrap süslemesi ve cephe formlarıyla Osmanlı Geç Dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Yapı geleneksel tarzda kare planlı ahşap örtülü, kırma çatılı olarak yapılmıştır.

3.1.7.Ahırlıkuyu Mahallesi Camii:

İnceleme tarihi: 3 Ağustos- 10 Ekim 2016, 30 Nisan 2017

Çizim No: 8

Fotoğraf No: 50-58

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 14 km. kuzeybatısında Ahırlıkuyu Mahallesinde bulunmaktadır.

Mimari: Cami kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir arazide inşa edilmiştir. Yapı; avlu, harim, tek şerefeli minare ve cami deposundan oluşuyor. Cami dıştan dışa 13.10 m. x 1.100 m. ölçülerindedir(Çiz.8). Cami dört cepheden kesme ve moloz taş örgüldür. Üst örtü kırma çatılı olup Marsilya kiremidi ile kaplanmıştır.

Harime giriş kuzey cephenin ortasında basık kemerli çift kanatlı bir kapı ile harime girilmektedir. Giriş kapısının lento ve söveleri cephe duvarından dışarıya doğru taşırılmıştır. Girişin kapısının iki yanında dikdörtgen formlu pencere olup pencerelerin lento ve söveleri beden duvarlarından dışarıya doğru taşırılmıştır(Fot.50).

Doğu ve batı cephelerden harime açılan birer dikdörtgen formlu pencere açıklığı olup pencerelerin lento ve söveleri cephe duvarından taşırılmıştır. Güney cephesinde iki adet pencere bulunmaktadır. Form olarak diğer cephe pencereleri ile aynı özeliği göstermektedir. Yapı dört cepheden köşe silmeleri beden duvarlarında dışarıya doğru taşırılarak yapıya nitelik kazandırılmıştır(Fot.52).

Minare caminin kuzeybatı köşesinde tek şerefelidir. Minareye giriş kuzey cepheden basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır. Giriş kapısı üzerinde dikdörtgen formlu inşa kitabesi yer almaktadır. Minarenin kaide kısmı silindirik olup, kesme

taş malzeme ile örülmüştür. Pabuç, gövde ve silindirik şerefesi dışardan beton harç sıva ile sıvanmıştır. Şerefe metal bir korkuluk ile çevrelenmiştir. Petek kısmı sade olup, âlem ve külahla son bulur.

Harime kuzey cepheden çift kanatlı bir cümle kapısıyla giriliyor. Girişin bölümün ön mekânı caminin ayakkabılık bölümü olarak kullanılıyor. Ayakkabılık bölümün doğu ve batı bölümleri kontrplak ile kapatılıp alt kat mahfil katı olarak kullanılmıştır(Fot.53).

Batı bölümdeki alt kat mahfilinden üst kat mahfil katına geçişi buradan ahşap basamaklı bir merdiven ile sağlanmaktadır.

Harimin üst örtüsü ters kirişleme yöntemiyle alttan çakma tavanlıdır. Üst örtünün yükü doğrudan duvarlara bindirilerek, harimde geniş bir mekân oluşturulmaya çalışılmıştır. Harim aydınlanma bakımından kuzey ve güney duvarlarında iki, doğu ve batı duvarlarında birer adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır.

Mihrap güney duvarının ortasında dikdörtgen formludur. Mihrabı kenar bordürleri alçı kalıplama tekniğinde olup üzeri bitkisel bezemelidir. Mihrap nişinin yarım daire formu mukarnas süslemelidir. Dış çerçevelerinde yatay ve dikey silmeler ile kuşatılmıştır. Mihrabın kavsarası beş sıra mukarnaslı olup nişin iki tarafında sütünceler ile bezenmiştir. Kitabelik bölümünde “Kullema de hale aleyha Zekeriya el mihrap⁸⁴” yazılıdır. Tepelik bölümünde “La İlahe İllallah Muhammed Resulullah⁸⁵” beş sıra tekrarlayarak yazılmıştır(Fot.56).

Minber harimin güney batısı köşesinde yer alıp yapıya daha sonradan yapılmıştır. Sonradan yapılan ahşap kürsü, harimin güneydoğu köşesindedir.

Mahfil, harimin kuzey tarafında yer alıyor. Alt kat batı mahfilinden sekiz basamaklı ahşap bir merdivenle ulaşıyor. Mahfil katı taşıyıcı sistemi bakımında bakımından ikisi serbest altısı duvara bitişik üzerlerine giriş atılarak duvarlara bağlaştırmıştır. Üst katta iki serbest ayak kirişlerle birbirlerine bağlanarak duvarlara

⁸⁴ Al-i İmran Suresi, 37. Ayet, anlamı,” Zekeriya’nın mihrabından hepimiz girin”.

⁸⁵ Anlamı; Allah’tan başka ilah yoktur. Muhammed Aleyhissalatü vesselam da Onun Resulüdür.

bağlanılmıştır. Üst kat ahşap kaplamalı ve alttan çakmalıdır. Mahfil katının harime bakan tarafında ahşap iskeletin yüzeyine kontrplakla korkuluk yapılmıştır. Mahfil tarafını orta bölümden yarım üçgen şeklinde dışarıya doğru çıkıntılıdır(Fot.55).

Malzeme ve Teknik: Yapı yığma tekniğinde kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş malzeme yapının cephe duvarlarında, pencere ile kapı lento ve sövelerinde minare kaidesinde kullanılmıştır. Tavan ve kaplamasında, minberde, vaaz kürsüsünde, mahfil katında ve zemin alt döşemesinde Ahşap malzemedir. Pencere korkulukları, giriş kapısı ve minare korkuluk ve âleminde metal malzeme kullanılmıştır. Minarenin kitabesi mermer malzemedendir. Yapının iç dışı, minare dış sıvalarında beton harç sıvalıdır.

Süsleme: Yapının mihrap dışında herhangi bir özgün süslemesi yoktur.

Kitabe: Minare giriş kapısı üzerinde mermer pano içinde Türkçe yazılmış;

“Semum Karabay, Esmâ Karabay hayratıdır

Mimarî İstanbullu Rıfat Kanay

10.08.1952” yazılıdır.

Mihrap nişi üzerindeki kitabelik bölümünde kitabelik bölümünün doğu tarafında, “5.6.1969” tarihi, batı tarafında ise “0.4.1949” tarihleri yazılıdır.

Yapının 2. Abdülhamit Hamit Han tarafından köy halkı için yapılmıştır. Ulaşılan belgelerden 2. Abdülhamit Hamit Han zamanında köy haklı buraya iskân edilince buraya bir cami yaptırdığı anlaşılmıştır⁸⁶.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı birçok kez onarımdan geçmiştir. Mihrabı, minberi, pencere ve kapıları yenilenmiştir⁸⁷. Sonradan yapıya minare ve avlu ilave edilmiştir. İç ve dış cephe sıvaları betonarme harçla sıvanmıştır. Günümüze özgün

⁸⁶ Ankara vilayeti Haymana kazasının batı tarafında vaki Ahırlıkapı'da boş arazide iskan edilen ve muhacirinden teşkil edilen karyeye Bünyad-ı Hamidi adı verilerek, bir cami inşa edilmesi.Tarih: 26/Za/1311 (Hicrî) Dosya No:412 Gömlek No:30871 Fon Kodu: BEO [http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1086#.WJpENIWLTIv\(08.02.2017\)](http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1086#.WJpENIWLTIv(08.02.2017)).

⁸⁷Köy muhtarı Nadir Çaldağ ile yapılan mülakat(24.08-09.2016).

olarak dönem özelliği gösteren pencere, kapı lento, söveleri ve cephe kilit taşlarının dışarıya taşkınlığıdır. Yeni cami inşaatıyla cami ibadete terk edilmiştir. Yapı geleneksel tarzda dikdörtgen planlı, düz ahşap tavanlıdır.

3.1.8.Karahoca Mahallesi Camii:

İnceleme Tarihi: 25 Temmuz, 15 Eylül 2016,

Çizim No: 9

Fotoğraf No: 59-71

Tescil Tarihi: Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 28.8.2007 tarih ve 2575 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Yeri: Haymana İlçe Merkezinin 8 km. batısında Karahoca Mahallesinde yer almaktadır.

Mimari: Cami kuzey-güney doğrultusunda 10.60 m. x 12.60 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır(Çiz.9). Yapı; avlu, harim, İmam evi ve tek şerefeli minareden oluşuyor. Cami dıştan kırma çatılı olup, iç taraftan düz ahşap tavanlıdır. Yapının üst örtü yükü doğrudan beden duvarlarına bindirilip geniş bir mekân oluşturulmaya çalışılmıştır. Cami dört cepheden kesme taş örgü ile örülmüştür.

Harime giriş kuzey cepheden yarım daire formlu çift kanatlı bir kapıdan girilmektedir. Giriş cephesinin üst bölümünde üçgen alınlık oluşturularak giriş kapısı iki sıra silme kuşağı ile kuşatılmıştır. Yarım daire formlu kemerin taşları renkli taş kullanılmış olup profilli kilit taşı cepheden dışarıya doğru taşırılmıştır. Üçgen alınlık içinde yapının inşa kitabesi yazılıdır. Kuzey cephe pencere formu yönünden sağır tutulmuştur(Fot.59).

Doğu cephe alt bölümde üç yarım daire formlu pencere ve kuzey bölümde yarım daire formlu bir adet tepe pencere açıklığı yer almaktadır. Güney cephe iki yarım daire formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. pencere lento ve sövelerinin yüzeyleri geometrik ve bitkisel süsleme kuşakları ile bezenmiştir. Batı cephe pencere

formu yönünden sağır tutulmuş olup üst kat mahfil katını aydınlatılması için yarım daire formlu bir tepe penceresi bulunmaktadır(Fot.61).

Yapının dört cepheden köşe silmeleri, kapı ve pencere lento söveleri beden duvarlarında dışarıya doğru taşırılmıştır. Dört cepheden dışarıya uzanmış saçaklar yapıya nitelik kazandırmıştır.

Minare, yapının kuzeybatı köşesinde ve tek şerefelidir⁸⁸. Minareye giriş kuzey cepheden yarım daire formlu bir kapıdan sağlanıyor. Giriş kapısının üzerinde minarenin inşa kitabesi yer almaktadır.

Minarenin kare formlu kaide kısmı kesme taş malzemeli olup pabuç kısmında ise beton harç kullanılmıştır. Tuğla örgülü gövde kısmının alt ve üst kısımları plaka çiniler ile kaplanmıştır. Testere dişli şerefe geçişleri tuğla örgülüdür. Petek kısmı da silindirik ve külah kısmı konik formludur. Külah kurşunla kaplanıp âlemle son bulur.

Dikdörtgen planlı harime çift kanatlı bir cümle kapısıyla giriliyor(Fot.62). Ön giriş bölümü yapının ayakkabılık bölümü olarak kullanılmıştır. Giriş kısmının doğu ve batı bölümleri harimden korkulukla ayrılmış olup zeminden bir basamak yüksek tutulup bir alt mahfil katı olarak kullanılmıştır. giriş bölümünün batı bölümünden üst kat mahfil katına geçilmektedir. Harim taşıyıcı sistemi bakımından sade tutulmuştur. Üst örtü ters kirişleme yöntemi ile alttan çakma tavanlıdır. Üst örtü yükü duvarlara bindirilip harimde geniş bir mekân elde edilmiştir(Fot.64).

Harim, doğuda üç, güneyde iki yuvarlak kemer formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Batı bölümünde ise mahfil katını aydınlatması için yarım daire formlu iki tepe penceresi bulunmaktadır. Harimin kuzey duvarı pencere yönünden sağır tutulmuştur. Duvarları yüzeyi sıvalı olup, badana üzeri kalem işi süslemelidir.

Mahfil, harimin kuzey tarafında olup ortasında yarım daire formunda dışarıya doğru taşırılmıştır. Mahfil katına harim girişinin sağ tarafındaki alt kat mahfilden 15 basamaklı bir ahşap merdivenle ulaşıyor. Mahfil katının taşıyıcı sistemi altta dördü serbest, dördü duvara bağlanmış olup ahşap kirişlerle birbirlerine bağlanarak yan

⁸⁸ <http://www.ankararehberi.com/camiler/1469-haymana-huesameddin-i-ankaravi-camii-ve-tuerbesi.html>(08.02.2017).

duvarlara bağlanılmıştır. Üst katta iki serbest ahşap direk kirişlerle tavana bağlanmıştır. Mahfil katı tahta kaplamalı, alttan çakma tavanlıdır. Harim korkulukları kafes tekniğinde çapraz çatalı olup yarım daire formu çıkmanın korkulukları düz çatalı ve ‘S’ kıvrımlıdır. Mahfil katının doğu ve batı cephelerinde yarım daire formu tepe pencereleriyle aydınlatılmıştır. Alt kat mahfileri dikdörtgen panolu korkuluklar ile harimden ayrı tutulmuştur(Fot.65).

Mihrap, Ters ‘U’ şeklinde güney duvarının ortasındadır. Mihrap nişi yarım daire formu ve 110 cm. genişliğindedir. Mihrap nişini dış çerçeveden içi bitkisel süslemeli bir bordür kuşağı kuşatılmıştır. Dış bordürün iç taraftan dikey olarak içi yazı süslemeli bir dikey bordür kuşağı kuşatıyor. Mihrap nişinin iç tarafında perde ve kandil motifleri ile bezenmiştir. Mihrap kemerinin üst kısmında dıştan zikzak motifi iç kısmı ise bitkisel süslemelidir. Kitabelik bölümüne ise çerçeve içi üç bölüme ayrılıp, bölüm aralarına çift sıra kalem işi silmeler çekilmiştir. Alt kısımda beyaz zemin üzerine siyah boya ile pano içine “ Kullema dehale aleyha Zekeriye el mihrap⁸⁹” yazılıdır. Hemen üst bölümünde pano içine arapça “ Garik-i Bahr-i İsyanim Dahilek Ya Rasulallah⁹⁰” yazılıdır. Üçüncü bölümde ise hale içinde ‘ALLAH’ yazılı olup etrafını bitkisel süslenmelidir. Kitabeliğin her iki tarafında dikey olarak mavi emin üzerine siyah boya ile “La İlahe İllallah Muhammed Resulullah” kelimeyi tevhit yazılıları bulunuyor⁹¹. Tepelik kısmı üçgen alınlıklı olup kenarları ‘S ve C’ kıvrımları ile süslenmiştir(Fot.71).

Minber, harimin güneybatı köşesinde yer alır. Özgün olup halen iyi durumdadır. Minber on bir basamaklı ve girişi dilimli kaş kemerlidir. Kemer köşeliği ortada rozet, çarkıfelek motifi ve köşelerde çeyrek rozetler ile süslenmiştir. Giriş kemerinde dikdörtgen pano içinde minberin yapım tarihi “ش سنه ۱۳۲۲” yazılıdır. Kitabenin iki tarafında rozet kabaralar işlenmiştir. Tepelik kısmı dışarıya çıkıntılı olup içerisinde ortada hilal motifi ve üç tarafında kabaralı yıldız motifleri ile süslenmiştir. Tüm cepheyi ve panoların etrafında tek ve çift sıra bordürler ile çevrelenmiştir. Minberin yan aynalık ve korkulukları dikdörtgen ve çokgen panolara

⁸⁹Al-i İmran Suresi, 37. Ayet, anlamı: “ Zekeriya’nın mihrabından hepiniz girin”.

⁹⁰Anlamı: “İsyan Denizinde Boğulmuşum, Sana Delalet Ediyorum (Sığındım) Ya Resulullah”.

⁹¹Anlamı: Anlamı; “Allah’tan Başka İlah Yoktur. Muhammed Aleyhissalatü Vesselam Da Onun Resulüdür”.

bölünmüş, içlerine oyma olarak ortada bitkisel motifli ve köşelerinde geometrik motifler işlenmiştir. Köşk bölümüm kaş kemerli olup dört ahşap destek tarafından taşınıyor. Kasnak dikdörtgen olup üzerindeki külahı ile son bulunuyor(Fot. 66).

Kürsü, harimin güneydoğu köşesindedir. Çeyrek dairesel formlu olup alt kısımdan üste doğru genişleyerek ters konik şeklindedir. Dört basamaklı bir merdivenle kürsüye geçiliyor. Özgün olup korkulukları 'S' kıvrımlıdır. Dıştan yağlı boya ile boyanmıştır.

Malzeme ve Teknik: Yapı yığma tekniğinde kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş, yapının dört cephesinde ve minare kaidesinde kullanılmıştır. Yapının tavanında ve tavan kaplamasında, minberde, vaaz kürsüsünde, mahfil katında, zemin döşemesinde, kapı ve pencerelerde ahşap malzemelidir.

Minarenin gövdesi, şerefe ve petek kısmında tuğladır. Metal malzeme ise pencere ve şerefe korkuluklarında ve minare kapısında kullanılmıştır. Minarenin külah kısmı kurşun ile kaplanmıştır. Yapının iç sıvasında ve pabuç kısmında betonarme harç kullanılmıştır. Silindirik minarenin gövde kısmının alt ve üst kısmında çini panoludur.

Süsleme: Yapının süslemeleri özgün olup dönem özelliğini taşımaktadır. Yapıyı dört cepheden beden duvarlarından dışarıya taşan kesme taşlar ile yapıya hareketlilik katılmıştır. Taş süsleme beden duvarlarının köşe kilit taşları dışa taşkın, çatıya kadar yükselen profilli kaide ve başlıklara sahip plaster şeklindedir. Giriş kapısı cephesi üçgen alınlık ve silmelerle vurgulanmıştır. Pencerelerin ve giriş kapısının kilit taşı ve sövelerin köşelerinde kabara, çiçek, yaprak ve geometrik kabartma motifler işlenmiştir. Minarenin şerefe altı tuğla köşeleri ile testere dişli çıkmalar ile minareye hareketlilik sağlamıştır. Minare gövdesinin alt ve üst kısmında çini plakalar ile süslenmiştir.

Harimin üst örtüsü alttan çakma tavanlı olup mahfil taşıyıcı olarak ahşap malzeme kullanılmış ve yüzeyi yağlı boya ile boyanmıştır. Harimin tavanı tekne tavan olup merkezinde yuvarlak formlu bir tavan göbeği çakılmıştır. Merkezi tavan göbeği kabaralı ve dışa doğru yuvarlak silmeler ile genişliyor. Silmelerin iç tarafları

bitkisel süsleme ile süslenmiştir. Dış silmenin iç taraf süslemesi burmalıdır. Tavan göbeğinin yirmi şekiz kollu olup Kolların iç tarafları bitkisel süslemelidir. Minberin özgün olup pano içlerindeki rozet, çarkıfelek motifi ve çeyrek rozetler ile süslenmiştir. Tepelik bölümü kabaralı olup üst kısmı hilal ve yıldız motifleri ile süslenmiştir. Harim korkulukları kafes tekniğinde çapraz çıtalı olup yarım daire formu çıkmanın korkulukları düz çıtalı ve ‘S’ kıvrımlıdır.

İç tarafı dört cepheden kalem işi süslemeleri ile öne çıkıyor. Tavan kenarını kalem işi sarmal çiçekli, üzüm salkımlı bordür dolanmaktadır. Pencere kenarlarında münavebeli olarak üzüm salkımı motifi yer alıyor. Ayrıca Esmâ-ül Hüsna⁹² yazılı bordür dizisi ve sekizgen çerçeveli levha motiflerinde Allah, Hz. Muhammed ve halifelerin isimleri yazılıdır. Güney duvarında natürmort olarak sepet içinde çiçek ve meyve motifleri, batı duvarında ise Sultan Ahmet Cami resmi yer alıyor. Mihrabı yarım silindirik olup üzeri kalem işleri ile kandil motifi, perde motifi, yazılı, geometrik ve bitkisel süslemelidir.

Kitabe: Harim kapısının üzerinde üçgen alınlık içinde Osmanlıca yazılmış:

“ما شاء الله سنة ١٣٢٤”

“Maşallah Sene 1324” (M.1906/1907) yazılıdır.

Minarenin giriş kapısını üzerinde kitabelik bölümünde Osmanlıca yazılmış:

“ما شاء الله سنة ١٩٥٨”

“Maşallah 1958’ yazılıdır.”

Minberin kitabelik bölümünde dikdörtgen pano içinde minberin yapım tarihi

”ش سنة ١٣٢٢“ yazılıdır.

“Ş Sene 1322. (M.1904/1905)”

⁹² Arapça karşılığı olarak güzel isimlerdir. Asıl anlamı ise “Allah’ın 99 ismi şerifidir”.

Harimin İç tarafından kapı kemerinin üzerinde kalem işi süslemesini yapan Osmanlıca ustanın adı :

“مَجورِل ن قاش اسعد ١٣٢٣”

“Mucurlu Nakkaş Esad 1323” (M.1905/1906) yazılıdır.

Yapının kitabelerinde anlaşılacağı üzere dört farklı kitabe mevcuttur. Giriş kapısının üzerindeki kitabe, minber kitabesi ve iç taraftan kapı girişi kapısının üzerindeki kitabelerden caminin 20.yy. başlarında köy halkı tarafında bir Ermeni ustaya yaptırılmıştır⁹³. Caminin minaresi ise 1958 yılında yine köy halkı tarafından yapılmıştır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Cami 20. yy. başlarında köy halkı tarafından Ermeni bir ustaya yapılmıştır. Yapı ilk inşaat halindeki özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaşmıştır. Yapı geleneksel tarzda yenilenmiştir⁹⁴. Minaresi sonradan 1958 yılında eklenmiştir.

Kalem işi süslemeleri, ahşap tavan, özgün minberi ve cephe özellikleri bakımından Osmanlı'nın Geç Dönem özelliklerini taşımaktadır. Cami kapısı ve duvarlarda açılmalar olduğundan köye 1997 yılında yeni cami yapılarak ibadete terk edilmiştir. Tescilli yapının, onarılarak korunmaya değer bir camidir.

⁹³Abdülkerim Erdoğan, Gökçe Günel, Ali Kılıcı, a.g.e., ,s.217.

⁹⁴Köy muhtarı Eyyüp Çitçi ile yaptığımız mülakat(15.09.2016).

3.1.9.Küçükkonak Mahallesi Camii:

İnceleme Tarihi: 3 Ağustos, 2016

Çizim No: 10

Fotoğraf No: 72-77

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 46 km. güneyinde Küçükkonak Mahallesinde yer almaktadır.

Mimari: Cami eğimli bir arazide inşa edilmiştir. Yapı, harim ve son cemaat yerinden oluşuyor. Cami dıştan dışa 8. 20 m. x 8. 20 m. ölçülerindedir(Çiz.10). Cami temel duvarları kaba yonu taş örgülü olup beden duvarları kerpiç örülüdür.

Caminin kuzey cephesinde son cemaat mahalli yer almaktadır. Üst örtü düz damlı olup ahşap hatıl ve yapıdan dışarıya doğru çıkıntı yapan saçaklar dış görünümüne nitelik katmıştır(Fot.72).

Kuzey cephesinde son cemaat yeri, cephenin ortasında iki kanatlı harim giriş kapısı ve harim kapısı üzerinde ay, yıldız motifli süsleme yer alıyor. Kuzey cephe pencere yönünden sağır tutulmuştur. Yapı doğu ve batı cephelerden birer ve güney cepheden iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır.

Son Cemaat yeri yapının kuzey cephesinde harim giriş girişi zemin seviyesinde yüksek tutulmuş olup, zeminden doğu ve batı yönlerden yarım metre kadar yüksek tutulmuştur. Taşıyıcı sistemi bakımından kare kesitli dört ayak üzerine kiriş atılarak birbirlerine bağlanılmıştır. Üst örtüsü düz damlı olup altta ahşap hatıllar üzerine hasır döşenerek, üzerine çorak toprak döşenmiştir.

Harime son cemaat yerinden çift kanatlı cümle kapısıyla giriliyor. Dikdörtgen planlı harim taşıyıcı sistemi bakımından sade tutulmuştur. Harim mihrap duvarına dik olarak üç sahnıdır. Yapının üst örtüsü iki ahşap direk üzerine ahşap kirişler atılarak yükler duvarlara bindirilmiştir. Üst örtü hatıllar üzerine hasırlar döşenip üzerlerine çorak toprak serilmiştir. Harim doğu ve batıda birer, güney

tarafıta ikişer dikdörtgen formlu pencereler ile aydınlatılmıştır. Harimim kuzey cephesi pencere yönünden sağır tutulmuştur(Fot.75).

Mihrap harimin güney duvarının ortasında ters ‘U’ şeklindedir. Mihrabın nişi yarım daire formlu olup mihrapta herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Nişin orta bölümünde duvarlarda açılmalar görülmektedir.

Minber, harimin güneybatı köşesinde yer alıyor. Yan aynalık bölümünde ahşap parçaların uçları birleştirilerek üçgen formlar oluşturulmuştur. Köşk bölümün de ahşap uçları testere dişi süslemeler ile son buluyor(Fot.76).

Malzeme ve Teknik: Yapı yığma tekniğinde kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş yapının cephe köşelerinde kullanılmıştır. Temelden pencere alt seviyesine kadar kaba yonu taş, pencere seviyesinden taşıyıcı duvarlar kerpiç malzemeyle inşa edilmiştir.

Ahşap malzeme, üst örtü kirişleri, taşıyıcı direkler, pencere ve kapılarda, minberde ve saçak çıkmalarında kullanılmıştır.

Süsleme: Yapı, süsleme yönünde oldukça sade tutulmuştur. Mevcut süslemeler giriş kapısı üzerinde ay, yıldız süslemeleri ve minberin köşk kısmında testere dişli süslemeler görülüyor.

Kitabe: Yapıda herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı hakkındaki bilgileri köy halkı ile yaptığımız görüşmeler ile öğreniyoruz. Yapılan görüşmeler sonucunda 20. yy. başlarında yapı köy halkı tarafından inşa edilmiştir⁹⁵. Yapı günümüze özgün olarak gelebilmiştir. Ahşap direkli düz toprak damlı olarak inşa edilmiştir. Yapının bölge coğrafyası içinde yenilenip yıkılan camilerin örnek plan tipi olma özelliği taşıyor. Yeni caminin inşa edilmesiyle cami terk edilmiştir. Yapı harap durumda olup duvarlarda ve damda çöküntüler oluşmuştur. Yapı geleneksel tarzda kare planlı ahşap direkli camiler gurubunda değerlendirilir.

⁹⁵ Köy muhtarı Ahmet Yavaş ile yaptığımız mülakattan(03.08.2016).

3.1.10. Ataköy Mahallesi Camii:

İnceleme Tarihi: 10 Temmuz, 2016

Çizim No: 11

Fotoğraf No: 78-84

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 25 km güneyinde Ataköy Mahallesiinde bulunuyor.

Mimari: Yapı doğu-batı doğrultusunda düz bir arazide inşa edilmiştir. Cami dıştan dışı 12.20 m. x 11.70 m. ölçülerindedir(Çiz.11). Yapının üst örtüsü kırma çatılı olup, alttan çakma tavanlıdır. Cephelerden dışarıya çıkıntı yapan saçaklar yapıya nitelik katmıştır. Cami dört cepheden kesme ve moloz taş örgülüdür.

Harime yapıya doğu cephenin kuzey tarafından çift kanatlı ahşap bir kapı ile giriş sağlanıyor. Yapının doğu cephesinde dikdörtgen formlu iki pencere, üst bölümlerine denk gelecek şekilde dikdörtgen formlu tepe pencereleri bulunuyor(Fot.79). Güney tarafta altta iki dikdörtgen pencere üst bölümde ise iki adet dikdörtgen formlu tepe pencerelere ile harim aydınlatılmıştır. Batı cephesi ise altta iki üste ise üç adet dikdörtgen formlu tepe penceresi bulunuyor. Kuzey cephe pencere formu açısından sağır tutulmuş, cephenin kuzey doğusunda bölümünde üst kat mahfil katına bir giriş açıklık mevcuttur.

Harime çift kanatlı bir ahşap kapı ile giriliyor. Girişin ön bölümü ayakkabılık olup girişin hemen önünde üst kat mahfile geçişi sağlayan basamaklı bir ahşap merdiven yer alır. Üst kat harimimin alt katı ise harimden korkulukla ayrılmış dikdörtgen formlu alt kat mahfili yer alıyor. Harim taşıyıcı sistemi olarak mahfil katının taşıyan altta dört, üst katta ise iki ahşap direk taşır. Harimin örtü sistemi, ters kirişleme yöntemiyle çakma tavan yöntemiyle yapılmıştır. Böylece harimde geniş mekân elde edilmiştir. alt ve üste iki tepe penceresi ve batı tarafta iki alt ve üç tepe pencereli ile harim aydınlatılmaya çalışılmıştır. Harim, doğu taraftan altta iki üste üç tepe penceresi, güneyde iki Harim kareye yakın planlıdır(Fot.80).

Mihrap dikdörtgen formlu olup, ters 'U' şeklinde mihrap duvarın ortasındadır. Dikdörtgen form mihrap harim duvarından öne doğru 30 cm. çıkıntı yapmıştır. Mihrap nişi yarım daire planlı olarak tasarlanmıştır. Minber süsleme bakımından sade tutulmuştur.

Minber harimin güneybatı köşesinde yer alıp özgün olarak halen iyi durumdadır. Minber merdivenleri dokuz basamaklı olup, giriş tacı sadedir. Yan aynalık bölümü ve korkuluk bölümleri birleştirilerek iç içe geçmiş üçgenler formlar oluşturulmuştur. Köşk alt bölümünde ahşap çıtalar ile geometrik süslemeler ile bezenmiştir. Kubbe kasnağı dört destek ahşap taşıyıcı tarafından taşınıyor. Kasnak kare formlu olup, üst taraftan dilimlidir. Minberin yüzeyi yağlı boya ile boyanmış durumda yeşil renkli yağlı boya boyanmıştır. Konik kubbe ile son buluyor.

Kürsü, harimin güneydoğu köşesindedir. Yarım daire formludur. Korkuluk bölümü dikdörtgen panolara ayrılarak açıklıkları çita ile kapatılmıştır. Alt kısımdan konik formunda olan vaaz kürsünün yüzeyi yağlı boya ile boyanmıştır.

Mahfil, Hariminin kuzey tarafında olup, ortasında yarım daire formlu bir çıkması vardır. Mahfil katına ayakkabılık bölümünden on bir basamaklı bir merdivenle ulaşılır. Mahfilin taşıyıcı sistemi, harimin kuzeyindeki dört destek direği üzerlerine giriş atılarak yükler duvara bağlanılmıştır. Üst katta iki serbest ayak girişlerle duvarlara bağlanılmıştır. Üst kat tahta kaplamalı ve alttan çakmalıdır. Mahfil katının harime bakan tarafında ahşap korkulukludur. Mihrap tarafından yarım dairesel bir dairesel çıkması vardır. Alt kat ahşap korkulukla harimde ayrı tutulmuştur(Fot.82).

Malzeme ve Teknik: Yapı yığma tekniğinde kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş malzeme duvar köşelerinde, pencere ve kapı sövelerinde kullanılmıştır. Moloz taş duvar aralarında kullanılmıştır.

Ahşap malzeme, taşıyıcı direklerin üst örtü girişleri, zemin kaplaması, tavan kaplamasında, mahfil katında, kürsüde, minberde, saçaklarda, pencere ve kapılarda kullanılmıştır. Yapının iç ve dış sıvaları beton harç sıva ile sıvanmıştır.

Süsleme: Yapıda özgün süslemeleri hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Yapıdaki süslemeler ahşap süslemelerde görülüyor. Tavan tekne tavanlı olup, merkezde tavan göbeği bulunuyor. Tavan göbeğinin alt kısmı kırmızı bir bez geçirilmiştir. Tavan göbeğinin merkezinde kabara ve kabaraya bağlı olarak göbeğin kolları dışarıya uzanmıştır. Göbeğin etrafı kare formunda ahşap çiteler ile sınırlandırılmıştır. Kare formun kenarlarında da karşılıklı olarak yıldız ve hilal motifleri işlenmiştir. Minberin yan aynalıklarında üçgenler oluşturularak estetik görünüm sağlanmaya çalışılmıştır.

Kitabe: Yapı üzerinde herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır. Köy muhtarı ile yaptığımız görüşmede 1935 yılında caminin inşa edildiğini bildirmiştir. 1935 yılında köy halkı tarafından yerel bir ustaya yapılmıştır⁹⁶.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı günümüze kadar birçok onarım geçirmiştir. Yapının Üst örtüsü, kapı ve pencereleri yenilenmiştir. Caminin köy halkına küçük gelmesiyle yeni cami inşa edilmiş ve cami ibadete kapatılmıştır. Kuzey taraftan yer yer harç döküntüleri ve duvarlarda çatlama görülüyor. Yapı onarılarak tekrardan mahalle mescidi olarak kullanılabilir. Yapı geleneksel tarzda mahalle mescidi olarak yapılmış, tekne tavanlı alttan çakma tavanlıdır.

---

⁹⁶Köy muhtarı Hasan Öz ile yaptığımız mülakat(10.07.2016).

3.2. Evler:**3.2.1. Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi:****İnceleme Tarihi:** 19 Ağustos 2016-30 Ağustos 2017**Çizim No:** 12**Fotoğraf No:** 85-90**Tescil Tarihi:** Yapı henüz tescillenmemiştir.**Yeri:** Haymana ilçe merkezinin, 50 km. güneyinde Alahacılı Mahallesinde yer alır.

Mimari: Ömer Demir Evi 17.65 m. x 1.240 m. ölçülerinde eğimli bir arazide tek katlı olarak inşa edilmiştir(Çiz.12). Yapı iç sofalı planda ve düz damlıdır. Beden duvarı moloz taş örgülüdür. Yapı güney cepheden üç pencere, batı cepheden dört pencere ile aydınlatılmıştır. Kuzey cepheden ise iki pencere ile aydınlatılırken doğu cepheden tek dikdörtgen formlu pencereden yararlanılmıştır. Evin dışı dört cepheden saman-çamur karışımı harçlı sıva ile sıvanmıştır(Fot.85).

Evin girişi batı cepheden olup batı cephede üst örtü saçakları dışarıya taşırılarak üç sıra Marsilya kiremidi ile örtülmüştür. Giriş kapısının önüne basamaklı bir balkonlu mekan oluşturularak üst örtüsüne sundurma eklenmiştir. Giriş kapısının basık kemerli olup iki kanatlı bir kapı ile sofaya girilmektedir.

Sofa doğu-batı yönünde uzanmakta olup giriş kapısının kuzeyinde ve güneyinde dikdörtgen formlu birer tepe pencereleri ile sofa aydınlatılmıştır. Sofanın ortasına bir paravana eklenerek iki bölüme ayrılmıştır. Doğu duvarının ortasında bir ocak nişi bulunmakta olup her iki yanında birer dolap nişi yer almaktadır(Fot.87).

Sofanın güneyinde iki, kuzeyinde iki oda olmak üzere dört oda yer almaktadır. Sofanın güneyindeki batı odası batı duvarında iki, güney duvarında ise bir adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Batı duvarında iki pencere arasına denk gelecek şekilde bir ocak nişi yer almaktadır(Fot.88). Odanın kuzey duvarında iki adet kapaklı dolap nişi bulunmaktadır. Sofanın güney doğu odası güney duvarına açılan iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır.

Sofanın kuzeyinde batı odası evin mutfağı olarak kullanılmakta olup batı duvarında açılan iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın kuzey batı duvarında ortada bir ocak nişi ve iki tarafında ise birer kapaksız dolap nişleri bulunmaktadır. Sofanın kuzeyinde yer alan doğu odasının kuzey duvarında iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. İki pencere arasına ocak nişi yerleştirilmiştir. Odanın kuzey duvarında dikdörtgen formlu bir pencere yer almaktadır. Batı duvarda iki adet dolap nişi açılmıştır. Evin duvar yüzeylerinde saman-çamur harçlı sıva ile sıvanmıştır(Fot.89). Evin üst örtüsü düz damlı olup taşıyıcı ahşap direklerin ve konsolların yüzeylerinde tarak motifleri ve geometrik bezemeler ile bezenmiştir.

Malzeme ve Teknik: Evin inşasında kesme taş, moloz taş, ahşap, saman-harç harcı sıva, demir malzeme kullanılmıştır. Biçercinin evinin beden duvarlarında ve temelinde kesme taş ve moloz taş ile örülmüştür. Üst örtü de taşıyıcı olarak ahşap malzeme kullanılmıştır. kapı ve pencerelerde de metal malzemeden yararlanıldığı görülmektedir. Evin iç ve dış sıvasında saman-çamur harç sıva kullanılmıştır.

Süsleme: Evin ahşap direklerin ve konsolların yüzeylerinde tarak motifleri ve geometrik bezemeler ile bezenmiştir. Ahşap taşıyıcıların yüzeylerinde kullanılan süsleme öğelerinin dışında herhangi bir süsleme öğesine rastlanılmamıştır.

Kitabe: Yapıda herhangi inşa kitabesine rastlanılmamıştır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Evin sahibi ile yapılan görüşmede 19 yy. ortalarında inşa edilmiştir⁹⁷. Yapı inşa edildiği plan mimarisi ve özgünlüğünü koruyarak ulaşmıştır. Yapının kapı ve pencereleri günümüze yenilenerek ulaşmıştır⁹⁸. Evin mimarisi ve süsleme özellikleri bakımından tescil işlemleri yapılarak korunmaya değer bir eserdir.

⁹⁷ Köy muhtarı Musa Bilen ile yaptığımız mülakattan.(30.08.2017.)

⁹⁸ Evin sahibi Ömer Demir ile yapılan mülakat(19.08.2016).

3.2.2.Türkşerefli Mahallesi Çiftçiler Evi:

İnceleme Tarihi: 03 Ağustos 2016

Çizim No:

Fotoğraf No: 91-98

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin, 20 km. kuzeybatısında Türkşerefli Mahallesinde yer alır.

Mimari: Çiftçiler Evi avlulu(hayatlı) planda dikdörtgen planlı iki katlı olarak inşa edilmiştir⁹⁹. Yapının alt katı kesme taş ve moloz taş örgülü olup üst katı çift sıra kerpiç duvar örgülüdür. Evin üst örtüsü kırma çatı lup Marsilya kiremidi ile kaplanmıştır. Yapının üst örtü saçakları dışarıya doğru taşırılmıştır(Fot.91).

Yapının kuzey cephesinde alt katta beş üst katta beş adet dikdörtgen formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu cephenin üst kat balkon çıkması olup alttan üç sıra elin belinde çıkmaları ile desteklenmiştir. Doğu cepheden alt katta dört üst katta beş adet pencere açıklığı ile yapı aydınlatılmıştır. Evin batı cephesinde kuzey ve güney bölülerinde birer adet tek kanatlı kapı açıklıkları bulunmakta olup üst katta altı adet dikdörtgen formlu pencere açıklığı bulunmaktadır.

Batı cephede alt katta üç üst katta altı adet dikdörtgen formlu pencere açıklıkları ile yapı aydınlatılmıştır. Yapıya giriş güney cepheden çift kanatlı bir ahşap kapı ile avluya girilmektedir. Avlu kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen formludur. Avlunun orta bölümünde alt kat zeminine sekiz basamaklı bir taş merdiven ile soğukluk deposuna inilmektedir¹⁰⁰(Fot.93).

Avlunun alt katında doğusunda ve batısında üçer oda bulunmaktadır. evin alt kat odaları kışlık oda ve depo odaları olarak tasarlanmıştır. Avlunun kuzey bölümü

⁹⁹ Araştırmamız esnasında evin alt ve üst kat odaları kapalı olduğu için ölçüleri alınamamıştır.

¹⁰⁰ Yörede mağara olarak adlandırılıyor. Yaz aylarında erkeklerin konulduğu ve depo olarak kullanılan mekândır.

zeminden yüksek tutularak seki olarak tasarlanmıştır. Sekinin kuzey batı duvarında bir kapaklı dolap niş açıklığı bulunmaktadır.

Üst katta üç basamaklı bir ahşap merdiven ile çıkılmaktadır. Üst kat dört avlu dört cepheden balkonlu olup balkon korkulukları çapraz formu olarak tasarlanmıştır. Üst katta doğu ve batı bölümlerde üçer oda, ve kuzeyinde bir oda bulunmak üzere toplam yedi oda bulunmaktadır. Yapının üst örtüsü ahşap tavanlı olup alttan çakma tavanlıdır. Üst kat balkonun güneydoğu bölümünde evin lavabosu bulunmaktadır. Avlunun güneydoğu odası evin başodası olarak tasarlanmıştır. Odanın güney ve batı duvarlarında ikişer adet dikdörtgen formu pencere ile aydınlatılmıştır. Kuzey duvarında yedi adet kapaklı yükükler olup üst bölümlerine sergen raflar yerleştirilmiştir(Fot.97).

Üst kat güneybatı odası güney duvarında açılan iki adet dikdörtgen formu pencere ile aydınlatılmıştır. Doğu duvarında yükük dolapları olup kenarlarında çiçeklik bölümleri bulunmaktadır. Avlunun kuzeyinde tek kanatlı bir ahşap kapı ile evin balkonuna çıkılmaktadır.

Malzeme ve Teknik: Evin inşasında kesme taş, moloz taş, kerpiç malzeme ve ahşap kullanılmıştır. Kesme taş ve moloz taş yapının alt kat duvar örgülerinde kullanılmıştır. Kerpiç malzeme üst kat duvarında duvar örgüsünde kullanılmışken pencere korkuluklarında metal malzeme kullanılmıştır. Yapının iç ve dış sıvaları beton harç sıvalıdır. Yapının üst örtüsünde, kapı- pencerelerinde, zemin döşemesinde ve merdivenlerinde ahşap malzeme kullanılmıştır.

Süsleme: Evin giriş kapısı yüzeyi oyularak geometrik süslemeler görülmektedir. Üst kat odalarında sergen rafların yüzeylerinde dondanlar oluşturularak bezenmiştir.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapının sahipleri ile yaptığımız görüşmelerde yapının 1882 tarihinde inşa edildiğini öğreniyoruz¹⁰¹. Evin ilk inşasında üst örtüsü açık olarak inşa edilmiştir. 1969 yılında yapılan tadilat ile sofanın üst örtüsü

¹⁰¹Evin sahibi Uğur Çiftçi ile yaptığımız mülakat.(03.08.2016).

kapatılmıştır¹⁰². Alt kat odalarında ve duvar harçlarında dökülmeler görülmektedir. Yapının mimarisi göz önüne alındığında özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaşmıştır. Yapının tescil işlemleri yapılarak korunmaya değer bir yapıdır.

3.2.3.Karasüleymanlı Mahallesi Şihmemet Evi:

İnceleme Tarihi: 22 Ağustos 2016-18 Kasım 2017

Çizim No: 13-14

Fotoğraf No: 99-103

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin, 14 km. güneydoğusunda Karasüleymanlı Mahallesinde yer alır.

Mimari: Şihmemet Evi iki katlı ve düz damlı olarak inşa edilmiştir. Alt kat evin bodrum katı olarak kullanılmaktadır. Bodrum katı 17.30 m. X 6.60 m. Ölçülerinde dikdörtgen planlıdır(Çiz. 3). Evin temel duvarlarında kaba yonu taş, beden duvarları ise moloz taş örgülüdür. Duvar yüzeyleri saman çamur harç sıvalıdır. Üst örtü saçakları beden duvarlarından dışarıya doğru taşırılarak yapıya nitelik katılmıştır. Alt kat bodrum katı iki bölüme ayrılmıştır. Batı bölümdeki odaya tek kanatlı bir ahşap kapıdan girilmektedir. Dikdörtgen formlu odada herhangi bir pencere açıklığı bulunmamaktadır(Fot.99).

Bodrum katının doğu bölümüne tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Oda kare formlu olup doğu duvarına açılan bir kapı açıklığı ile doğu ayrı bir mekâna girilmektedir. Odanın doğu duvarına açılan dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır.

Evin üst katına on beş basamaklı bir merdin ile balkon mekânına çıkılmaktadır. Balkon doğu batı doğrultusunda olup üst örtüsüne sundurma eklenmiştir. Balkonun doğu bölümünde evin lavabosu bulunmaktadır. Yapının güney

¹⁰² Evin sahiplerinden Osman Çiftçi ile yaptığımız mülakat(03.08.2016).

cephesinde dört, batı cephesinde bir adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Evin üst katı 1730 m. x 820 m. ölçülerindedir(Çiz.14).

Üst katta güney tarafından açılan tek kanatlı bir kapı açıklığı ile sofaya girilmektedir. Kuzey güney doğrultusunda olan sofa, iç sofalı plan formundadır. Sofanın doğusunda ve batısında birer oda bulunmaktadır. Sofa güney duvarına açılan dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmış olup üst örtü alttan çakma tavanlıdır.

Sofanın batı odası başoda olarak tasarlanmıştır. Odanın güney duvarında iki batı duvarında bir adet pencere açıklığı ile aydınlatılmıştır. Batı ve güney duvarının pencere üst seviyesine gelecek şekilde sergen raflar yer almaktadır(Fot.102). Batı duvarında ocak niş yer almakta olup kuzeyinde kapaklı bir dolap nişi bulunmaktadır. Odada ajur tekniğinde işlenmiş geometrik motifli tavan göbeği yer almaktadır. Sofanın doğu odasının güneyinde iki dikdörtgen formlu pencere açıklığı ile aydınlatılmıştır(Fot.103).

Malzeme ve Teknik: Evin temel duvarlarında ve beden duvarlarında kaba yonu taş ve moloz taş kullanılmıştır. Yapının kapı, pencereleri, balkon korkuluklarında ve taşıyıcı üst örtüsünde ahşap malzeme karşına çıkmaktadır. Dış ve iç sıva harçlarında saman çamur harçlı sıva ile sıvanmıştır. Demir malzeme evin pencere parmaklıklarında kullanılmıştır.

Süsleme: Evin batı odasında tavanda göbeği dışında herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamıştır. Üst kat batı odasının tavanında yer alan tavan göbeği ajur tekniğinde işlenmiş olup geometrik motifler ile bezenmiştir.

Kitabe: Yapı inşa kitabesiyle ilgili olarak herhangi bir kitabeye rastlanılmamıştır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Ev sahipleri ile yaptığımız görüşmelerde yapının 20.yy başlarında inşa edildiğini öğreniyoruz¹⁰³. Yapını orijinal planın iç sofalı ve dört odalı olarak inşa edilmiştir. Yapı daha sonra evin sahipleri tarafından iki bölüme ayrılmıştır. Yapının günümüzde güney bölümü mevcut olup kuzey bölümü yıkılmış vaziyettedir. Birçok onarım geçiren yapı günümüzde kullanılmaktadır.

¹⁰³ Ev sahibi Gökhan Kara yaptığımız mülakattan.(22.08.2016).

3.2.4.Papazın Evi:

İnceleme Tarihi: 08 Ağustos 2016-15 Mart 2017

Çizim No: 15

Fotoğraf No: 104-109

Tescil Tarihi: Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 29.09.2006 tarih ve 1813 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinde medrese mahallesinde Çaldağ İlk Öğretim Okulunun hemen arkasında yer alır.

Mimari: Papazın evi 16.70 m. x 9.50 m. ölçülerinde düz bir arazide tek katlı¹⁰⁴ olarak inşa edilmiştir. Yapı karniyarik¹⁰⁵ planında kırma çatılıdır(Çiz.15). Beden duvarları kesme taş örgülü olup doğu ve güney cephe duvarlarında moloz taş örgülüdür. Yapı batı cepheden altı, doğu cephesinden ise üç pencere yer almaktadır. Güney cephesinde iki pencere yer almakta olup kuzey cephesi evin duvarları yanındaki mimari yapı yakın mesafede olduğu için pencere formu yönünden sağır tutulmuştur. Yapının üst örtüsü doğu ve batı cephelere doğru eğimli olup saçakları dışarıya doğru taşırılmıştır(Fot.104).

Yapıya doğu ve batı cephelerinden girişler sağlanmaktadır. Batı cephesi giriş basık kemerli olup iki kanatlı bir kapı açıklığı ile sofaya girilmektedir. Giriş kapısının üst kısmında dikdörtgen formlu bir pencere olup pencere lentosunun içinde evin mermer yapı kitabesi mevcuttur. Doğu cephesinin girişi basık kemerli iki kanatlı bir ahşap kapıdan sofaya girilmektedir. Giriş kapısının üstünde dikdörtgen formlu bir tepe penceresi yer almaktadır(Fot.106).

Sofa doğu-batı yönde uzanmakta olup iki cepheden birer dikdörtgen formlu tepe pencereleri ile aydınlatılmaktadır. Sofa güney ve kuzey batı bölümlerinde birer oda olup bu odalardan diğer odalar geçiş için birer kapı açıklıkları açılmıştır. Sofanın güneydoğu odasına tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. odanın batı

¹⁰⁴[http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/37007\(11.12.2018\)](http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/37007(11.12.2018)).

¹⁰⁵iç sofalı planda.

duvarına açılan üç adet şevli pencere ve güney duvarına açılan bir adet dikdörtgen formlu pencere açıklıkları ile aydınlatılmıştır(106).

Odanın doğu duvarına açılan kapı açıklığı ile güney doğu odasına geçilmektedir. Bu odanın güney duvarına açılan pencere ile aydınlatılmıştır. Doğu duvarında kapaklı bir dolap niş açıklığı bulunmaktadır. Sofanın güneydoğu odası evin mutfak bölümü olarak kullanılmıştır. Doğu duvarında bir pencere açıklığı ile aydınlatılmış olup kuzey duvarında bir ocak nişi yerleştirilmiştir(Fot.115).

Sofanın kuzey doğu odası batı duvarında açılan üç adet şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın doğu duvarına açılan kapı açıklığı ile kuzey doğu odasına geçilmektedir. Odanın doğu duvarında dikdörtgen formlu bir pencere açıklığı ile aydınlatılmıştır. Sofanın kuzey doğu bölümü üç bölüme ayrılmıştır. Girişinde bir aralık bölümü olup kuzeyinde tuvalet odası olarak tasarlanmıştır. Aralık bölümünün doğu bölümü ise evin banyosu olarak kullanılmaktadır. Doğu duvarında açılan pencere açıklığı ile aydınlatılmıştır.

Malzeme ve Teknik: Evin inşasında kesme taş ve moloz taş ile örülmüştür. Kapı ve pencerelerde, üst örtüde taşıyıcı olarak ahşap malzeme karşımıza çıkmaktadır. Kapı girişinin üst kısmında yapı kitabesi mermer malzemedir. Üst örtüde Marsilya kiremidimi kullanılmıştır. Evin iç sıvalarında ve duvar derzlerin de çimento harçlı sıva kullanılmış olup pencere korkuluklarında demir lokmalar kullanılmıştır.

Süsleme: Yapıda herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamıştır.

Kitabe: Evin giriş batı cephesinden giriş kapısının üzerinde mermer kitabe yer almaktadır. İnşa kitabesi Karamanlıca yazılmıştır.

.....

Kitabenin en alt kısmında **1906** yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Evin kitabesinden 1906 yılında inşa edilmiştir. Yapı iç sofalı plan tipinde olup yöre mimarisinde sıkça kullanılan bir plan tipidir. Yapı günümüzde harap durumda olup kullanılmamaktadır. Evin zemininde,

duvarlarında ve üst örtüsünde yıkılmalar mevcuttur. Yapı tescilli olup restorasyon işleri yapılarak korunmaya değer bir eserdir.

3.2.5. Bostanhöyük Mahallesi Mehmet Ağa Evi:

İnceleme Tarihi: 17 Temmuz 2016-01 Mayıs 2017

Çizim No: 16

Fotoğraf No: 110-117

Tescil Tarihi: Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 20.4.2012 tarih ve 619 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin, 42 km. güneybatısında Bostanhöyük Mahallesinde yer alır.

Mimari: Mehmet Ağa evi 16.60 m. x 10.80 m. ölçülerinde olup tek katlı olarak inşa edilmiştir(Çiz.16). Yapı iç sofalı planda ve düz damlıdır. Beden duvarı moloz taş ve kesme taş örgülüdür. Yapı güney cepheden üç pencere, batı cepheden dört şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Kuzey cepheden ise iki pencere ile aydınlatılırken doğu cepheden tek pencereden yararlanılmıştır.

Yapının üst seviyesinden başlanmak suretiyle dört cepheden de silme kuşağı ile kuşatılmıştır. Evin temel üst seviyesi ve pencerelerin üst seviyesinden duvarlar yatay bir şekilde beden duvarlarından çıkıntı yaparak yapıya hareketlilik sağlamıştır(Fot.110).

Yapıya giriş batı cepheden olup üst kısmına üçgen alınlık yerleştirilmiştir. Böylece yapıya taç kapı görüntüsü sergileyen bir detay ortaya konulmaya çalışılmıştır. Evin girişi beş basamaklı merdivenle yükseltip kapı girişi içeriye doğru çekilerek taşlık bölümü oluşturulmuştur. İki sütunla üç bölüme ayrılan Sütunlar birbirine dilimli kemerlerle bağlanılmıştır. Üçgen alınlık içinde dikdörtgen bir pano içerisinde yapının inşa kitabesi mevcuttur.. Bu kapının üst bölümüne dikdörtgen pano içerisinde yapının inşa kitabesi yer alırken sağ tarafına da dikdörtgen formlu bir pencere bulunmaktadır(Fot.112).

Tek kanatlı bir kapıdan sofaya girilmektedir. Sofa doğu-batı yönünde uzanmakta olup batı duvarından açılan bir şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Sofanın doğu duvarında ise ocak nişi yer alır. Sofanın kuzeyinde iki, güneyinde iki ve doğu tarafında bir oda olmak üzere beş oda yer almaktadır. Sofanın güneyindeki batı odasının başoda olarak tasarlanmıştır. Odanın batı duvarına açılan iki, güney duvarına ise açılan tek şevli pencereler ile aydınlatılmaktadır. Doğu ve güney duvarında birer adet kapaklı dolap bulunmaktadır(Fot.114). Kuzey duvarında yüklük, güney duvarında bir ocak nişi yer almaktadır. Evin güneydoğu odası güney duvarına açılan formları birbirinden farklı iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır.

Sofanın kuzeyinde batı odası batı duvarından iki, kuzey duvarında ise tek şevli pencereler ile aydınlatılmıştır. Doğu duvarında kapaklı bir dolap bulunmaktadır. Sofanın kuzeyinde yer alan doğu odasının kuzey duvarında bir adet pencere ile aydınlatılmıştır. Yine bu duvarda ocak nişi yer alır. Sofanın doğusunda yer alan oda evin mutfağı olarak kullanılmıştır. Odanın doğu ve güney duvarında iki adet pencere ile aydınlatılmıştır. Doğu duvarında dolap nişi yer almaktadır.

Malzeme ve Teknik: Evin inşasında kesme taş, moloz taş, ahşap çimento harcı, demir malzeme kullanılmıştır. Mehmet Ağa evinin beden duvarlarında ve temelinde kesme taş ile örülmüştür. Üst örtü de taşıyıcı olarak ahşap malzeme karşımıza çıkarken bununla birlikte kapı ve pencerelerde de ahşap malzemedен yararlanıldığı görülmektedir. Evin iç sıvasında ve duvar derzlerinde çimento malzemeye rastlanılmaktadır. Demir malzeme evin pencere parmaklıkları ve kemer gergilerinde kullanılmıştır.

Süsleme: Evin dış cephesinde, giriş kemerlerinin kilit taşlarında bitkisel süsleme ve geometrik süslemeler görülmektedir. Üçgen alınlığa yerleştirilen dikdörtgen kitabe içerisinde, beş kollu yıldız ve yatay bir şekilde hilal motifi yer almaktadır. Yazılı süsleme evin kitabelerinde görülmektedir. Evin iç tarafında ise ocakların yüzeyinde bitkisel ve geometrik tezyinatı ile bezenmiştir.

Kitabe: Üçgen alınlığa yerleştirilen dikdörtgen pano içerisinde evin inşa kitabesi yer almaktadır.

(H. 1337) ١٣٣٧ (M.1918/1919)

Giriş kapısının üst dikdörtgen pano içinde kitabe yer almaktadır.

(H. 1337/) ١٣٣٧ سنة (M.1918/1919)

Tarhlendirme ve Onarımlar: Evin yapım kitabesinden de anlaşılacağı üzere 20.yy ilk çeyreğinde inşa edilmiştir¹⁰⁶. Yapı günümüze özgün şekliyle gelebilmiştir. Evin kapı ve pencereleri günümüze yenilenmiştir. Yapının gerek mimarisi ve dış cephe özelliklerinden restorasyon işlemleri yapılarak korunmaya değer bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.6.Emirler Mahallesi Hakbilenler Evi:

İnceleme Tarihi: 19 Ağustos 2016- 30 Ağustos 2017

Çizim No: 17-18

Fotoğraf No: 118-129

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin, 45 km. güneyinde Emirler Mahallesinde yer alır.

Mimari: Hakbilenler Evi 14.20 m. x 8.90 m. ölçülerinde olup iki katlı olarak inşa edilmiştir(Çiz.17). Yapı iç sofalı planda ve üst örtüsü kırma çatılıdır.

Beden duvarı kesme taş ve moloz taş örgülüdür. Evin yapının ara kat silmesi ve üst örtünün saçak altlarında taş silme kuşağı ile çevrilmiştir. Batı cephenin duvar harç sıvalarında dökülmeler olup duvar aralarına ahşap hatıllar atılmıştır(Fot.118). Bu cephenin alt katında bir adet dikdörtgen formlu pencere, üst katında ise üç adet basık kemerli pencere ile aydınlatılmıştır. Güney cephede alt katta evin müstemilat odaları bulunmakta olup alt katı pencere formu yönünden sağır tutulurken üst katta bir adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır.

¹⁰⁶ Evin Sahiplerinden Mehmet Tansu ile yaptığımız mülakat(15.07.2016).

Yapının doğu cephesinin alt katında pencere bulmazken üst katta sokağa çıkma yapan cumba¹⁰⁷ bulunmaktadır(Fot.119). Cumbaya üç cepheden pencere açılmıştır. Evin girişı kuzey cepheden olup, giriş bölümün dört sütunun taşıdığı balkonun altında sundurmalı bir giriş görünümündedir. Alt kat balkonun sütunları basık kemerlerle birbirlerine bağlanılmışken üst katta balkon oluşturulmuştur. Üst kat sütunları dilimli kemerler ile birbirlerine bağlanılmıştır. Yapının köşe silmeler ve kapı pencere lento söveleri beden duvarından dışarıya doğru taşırılmıştır. Kuzey cepheden cephede alt katta beş adet dikdörtgen formlu pencere açılmış olup ikinci katta altı adet basık kemerli pencere açıklığı bulunmaktadır.

Giriş kapısı dilimli kemerli olup çift kanatlı bir ahşap kapıdan sofaya giriliyor. Sofa kuzey-güney yönünden uzanmakta olup kuzey duvarından açılan bir şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Sofanın doğusunda bir ve batısında iki oda olmak üzere toplam üç oda bulunmaktadır. Sofanın doğusundaki odanın kuzey duvarına açılan iki adet şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Sofanın kuzeybatı odası kuzey duvarına açılan iki adet şevli pencere ile aydınlatılmış olup batı duvarına bir ocak nişı bulunmaktadır(Fot.123). Evin güney batı odası batı duvarından açılan dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır.

Üst kata alt kat sofasından ahşap bir merdiven ile geçilmektedir. Sofa kuzey-güney yönündedir. Sofanın kuzeyinde balkonu olup çift kanatlı ahşap bir kapı ile balkona geçilmektedir. Sofanın güney duvarından açılan bir dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencerenin önünde el ve yüzü yıkamak için dikdörtgen formlu dikdörtgen taş bir lavabo bulunuyor(Fot.124). Sofanın doğusundaki oda başoda olarak tasarlanmıştır. Başodanın kuzey duvarında üç doğu duvarında ise iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın doğu duvarında pencereler cepheden çıkma yaparak çıkmanın üç cephesinden pencereler açılmıştır. Başodanın kuzey ve doğu duvarlarının sekliler oluşturulmuştur. Yapının üst örtüsü alttan çakma tavanlıdır. Başodanın tavan göbeği ahşap çıtalar ile beş kollu yıldız kabarası oluşturularak dışarıya doğru taşırılmıştır.

¹⁰⁷ Cumba, bina zemininin üstündeki katlardan oda veya sofanın bina esas bedeninden sokağa dışarı doru taşmış, üstü ve etrafı örtülü biçimine denir. Cumbaların üç tarafı pencereli olup burada oturularak sokak seyredilir.;bknz: Mesut Evren, **Türk Evinde Çıkma**, İstanbul, 1959.

Sofanın güneybatı odası, batı duvarına açılan iki dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. İki pencere arasına denk gelecek şekilde ocak nişi açılmış olup, odanın kuzey duvarında dolap nişi bulunmaktadır. Evin kuzeybatı odası başoda olarak tasarlanmıştır. Kuzey duvarında üç ve batı duvarında bir adet dikdörtgen formlu pencereler ile oda aydınlatılmıştır. Odanın doğu duvarında yüklük olup çiçeklik bölümü üç bölüme ayrılmıştır(Fot.127). Odanın güney duvarında bir adet kapaklı dolap nişi bulunmaktadır. Odanın tavanına tekne tavanlı olup merkezde sekizgen bir tavan göbeği bulunmaktadır. Tavan göbeğinin dış cephesinden ahşap çıtalar oluşturularak merkeze doğru çıtaların uçları birleştirilmiştir. Çıtların arasına ajur ahşap geometrik parçalar eklenmiştir.

Malzeme ve Teknik: Yapının inşasında kesme taş cephe duvarlarında, kapı ve pencere lento sövelerinde ve köşe silmelerinde kullanılmıştır. Beden duvarları ve temel duvarlarını moloz taş örgülüdür. Üst örtüde ahşap malzeme kullanılmışken yapının kapı ve pencerelerinde, zemin döşemesinde ve yüklüğünde ahşap malzemedен yararlanılmıştır. Yapının iç ve dış sıvalarında ve duvar derzlerinde harç sıva kullanılmıştır. Yapının üst kat iç duvarında kerpiç malzeme ile örülmüştür. Demir malzeme evin pencere parmaklıkları ve kemer gergilerinde kullanılmıştır.

Süsleme: Yapının dış cephelerinden başlamak üzere yoğun bir süsleme programı görülmektedir. Taş süsleme; Evin beden duvarlarından dışarıya doğru taşan köşe silmeleri, kapı ve pencere lento ve söveleri yapıya hareketlilik katmıştır. Pencerelerin ve kapı kilit taşları ve sövelerinde bitkisel ve geometrik süslemeler görülmektedir. Sütun başlıklarında ve pencere sövelerinde yatay silmeler olup sütun başlıklarında geometrik ve bitkisel motifler ile süslenmiştir. Üst katta evin güney doğu odasında ocak nişinin yüzeyi oyularak geometrik süslemeler ile bezenmiştir.

Ahşap süsleme; evin üst örtüsü ahşap tavanlı olup alttan çakma tavanlıdır. Evin üst kat doğu odası tavan göbeği ahşap çıtlara ile beş kollu yıldız motifini oluşturularak merkezine madenin kabara eklenmiştir. Üst kat ahşap ahşap pencere aralarına dikey olarak aralarına ajur ahşaplar eklenmiştir. Ahşap parçaların araları ajur tekniğinde oyularak iç kısımlarında bitkisel motifler oluşturulmuştur.

Evin kuzey batı odasının doğu duvarında yüklük olup çiçeklik bölümü  bölüme ayrılmıştır. Yüklüğün st bölümünde ahşap ıtalara geometrik süslemeler oluşturulmuştur. Odanın tavanına tekne tavanlı olup merkezde sekizgen bir tavan göbeği bulunmaktadır. Tavan göbeğinin dış cephesinden ahşap ıtalara oluşturularak merkeze doğru ıtalara uçlara birleştirilmiştir. ıtlara arasına ajur ahşap geometrik parçalar eklenerek süslenmiştir. Merdiven korkuluklari ‘S’ kıvrımlıdır.

Kitabe: Evin st kat balkonunun sütün yüzeyinde evin inşa kitabesi yer almaktadır.

١٣٤٨ سنة Sene 1348

Alt satırında ise; **1931** yazlıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapının inşa kitabesinden anlaşılacağı zer 20. yy. da inşa edilmiřtir¹⁰⁸. Yapı ustası Yemenden getirilip altı yılda inşa edilmiřtir¹⁰⁹. Yapı günümüze özgünlüğünü koruyarak ulaşmış durumdadır. Evin dış-iç duvarlari ve rt örtüsünde yıkılmalar görülmektedir. Yapının mimari özelikleri yöre coğrafyasında farklı bir mimari eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapının tescil işlemleri ve restorasyonu yapılarak korunmaya değer bir yapıdır.

3.2.7. Altınpınar Mahallesi Beyazıt Ağanın Evi:

İnceleme Tarihi: 15 Temmuz 2016-15 Mart 2016

Çizim No: 19

Fotoğraf No: 130-134

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin, 44 km. güneybatısında Altınpınar Mahallesinde yer alır.

Mimari: Altınpınar Mahallesi Beyazıt Ağanın Evi 11.30 m. x 14.50 m. llerinde olup tek katlı olarak inşa edilmiştir(iz.19). Yapı i sofalı planda ve düz damlıdır. Beden duvarı moloz taş ve kesme taş örgülüdür. Yapı, batı cepheden dört pencere,

¹⁰⁸ Evin Sahiplerinden Yusuf Hakbilen İle Yapılan Mülakat. (30.08.2017).

¹⁰⁹ Köy muhtarı Hasan Onaran İle yaptığımız mülakat(19.08.2016).

güney cepheden üç pencere ile aydınlatılmıştır. Kuzey cepheden ise bir pencere ile aydınlatılırken, doğu cepheden ise iki adet pencere formu pencere ile aydınlatılmıştır(Fot.130).

Yapıyı dört cepheden pencere at ve üst kısımları yatay silme taş silme kuşakları ile kuşatılmıştır. Yapıya giriş batı cepheden olup giriş bölümü iki sütunla üç bölüme ayrılmıştır. Sütunlar birbirlerine dilimli kemerler ile bağlanmıştır. Giriş cephesinin üst bölümünde üçgen alınlık ile vurgulanarak alınlık içerisinde yapının inşa kitabesi yer almaktadır(Fot.131). Giriş bölümü yaklaşık olarak bir metre kadar zeminden yüksek tutularak taşlık bölümü oluşturulmuştur.

Sofaya çift kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Sofa doğu-batı yönünden dikdörtgen formlu olup doğu duvarından açılan dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmıştır. Sofanın kuzeyinde iki, güneyinde iki oda olmak üzere yapıda dört oda yer almaktadır(Fot.132). Sofanın güneyindeki batı odasının başoda olarak tasarlanmıştır. Odanın batı duvarına açılan iki, güney duvarına ise açılan tek dikdörtgen formlu pencereler ile aydınlatılmaktadır. Doğu duvarında bir adet kapaklı dolap nişi yer almaktadır. Odanın batı ve güney bölümleri zeminden otuz cm. kadar zeminden yüksek tutularak seki yapılmıştır. Kuzey duvarında abdestlik bölümü bulunmaktadır, yöre halkında Şeşur olarak isimlendirilmektedir. Evin güneydoğu odası güney duvarına açılan iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Kuzey duvarında bir adet kapaklı duvar bulunmaktadır(Fot.133).

Sofanın kuzeyinde batı odası, batı duvarına açılan iki, güney duvarına ise açılan tek dikdörtgen formlu pencereler ile aydınlatılmaktadır. Doğu duvarında bir adet kapaklı dolap nişi bulunmaktadır(Fot.134). Sofanın kuzeyinde yer alan doğu odası evin mutfağı olarak tasarlanmıştır. Doğu duvarına açılan dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Doğu duvarında sonradan açılan tek kanatlı bir kapı ile evin arka bahçesine geçiş sağlanmaktadır. Mutfağın kuzey duvarında ocak nişi yer almaktadır. Yine doğu duvarında dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Malzeme ve Teknik: Yapının inşasında kesme taş, moloz taş, ahşap çimento harcı, demir malzeme kullanılmıştır. Evinin beden duvarlarında ve temelinde kesme taş ile

ör÷lmüştür. Üst örtü de taşıyıcı olarak ahşap malzeme karşımıza çıkarken bununla birlikte kapı ve pencerelerde de ahşap malzemeden yararlanıldığı gör÷lmektedir. Evin iç sıvasında ve duvar derzlerinde çimento malzemeye rastlanılmaktadır. Demir malzeme evin pencere parmaklıkları ve kemer gergilerinde kullanılmıştır.

Süsleme: Evin dış cephesinde giriş kemerlerinin kilit taşlarında çarkıfelek motifi ve beş kollu yıldız motifleri ile bezenmiştir. Giriş kemerlerinin üst kısımlarında geometrik süslemeler gör÷lmektedir.

Kitabe: Evin girişinde üçgen alınlık içerisinde inşa kitabesi yer almaktadır.

T.1949 yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Evin yapım kitabesinden de anlaşılacağı üzere 20.yy ortalarında inşa edilmiştir. Yapı günümüze özgün şekliyle gelebilmiştir¹¹⁰. Yapının kapı ve pencereleri günümüze yenilenmiştir. Yapının gerek mimarisi ve dış cephe özelliklerinden tescil işlemleri yapılarak korunmaya değer bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.8.Balcıkhisar Mahallesi Özkanlar Evi:

İnceleme Tarihi: 18 Ağustos 2016-17 Temmuz 2016- 14 Kasım 2017

Çizim No: 20

Fotoğraf No: 135-138

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana İlçe merkezinin 43 km güneybatısında Balcıkhisar Mahallesi yer alır.

Mimari: Balcıkhisar Mahallesi Özkanlar evi 15.80 m. x 15.85 m. ölçülerinde kare formlu, tek katlı olarak inşa edilmiştir(Çiz.20). Kıırma çatılı yapı iç sofalı planda inşa edilmiştir. Evin saçakları beden duvarlarında dışarıya doğru taşırılmıştır. Yapının beden duvarları kesme taş temel duvarları ise moloz taş örg÷lüdür. Yapı, batı

¹¹⁰ Köy muhtarı Hasan Aytaç İle yaptığımız mülakat.(15.08.2016).

cepheden dört pencere, güney ve kuzey cephelerinden beşer adet dikdörtgen formlu pencere yer almaktadır. Doğu cepheden iki adet dikdörtgen formlu pencere açıklığı ile yapı aydınlatılmıştır.

Evin doğu cephesi hariç diğer cephelerde pencere alt ve üst kısımlarında kesme taşlar yatay olarak beden duvarlarından dışarıya doğru taşırılmıştır. Kuzey duvarı moloz taş örgülü olup duvar aralarına ahşap hatlılar atılmıştır. Beş basamaklı bir merdiven ile giriş bölümüne geçilmektedir. Arazi eğiminden dolayı evin girişi batı cephesinden olup giriş iki sütun ile üç bölüme ayrılmıştır. Sütunlar birbirlerine yarım daire formlu kemerler ile bağlanmışlardır. Sütun kemerlerinin üst kısımlarında iki sıra yatay silme kuşakları ile üçgen alınlık oluşturulmuştur. Üçgen alınlık içerisinde kare formlu evin mermer kitabesi mevcuttur. Kapı girişi içeriye doğru çekilerek taşlık bölümü oluşturulmuştur(Fot.135).

Sofaya tek kanatlı bir kapıdan girilmektedir. Sofa doğu-batı yönünde uzanmakta olup giriş kapısına dik uzanmaktadır. Sofanın iç tarafından doğu duvarına eklenti yapılarak evin kiler odası olarak kullanılmıştır. Sofanın güneyin üç, kuzeyin de ve kuzey duvarında bir oda olmak üzere toplam yedi oda bulunmaktadır. Giriş cephesinin güneybatı odası ve kuzeybatı odası birbirlerine simetri bir şekilde dizayn edilmiştir. Sofanın güneybatı odası, batı duvarına açılan iki ve güney duvarına açılan iki şevli pencerelerle aydınlatılmaktadır. Sofanın güney orta odası, güney duvarına açılan iki şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Sofanın güney doğu odası evin mutfağı olarak kullanılmakta olup güney duvarına açılan bir pencere ile aydınlatılmıştır(Fot.137).

Sofanın kuzey batı odası, batı duvarına açılan iki ve kuzey duvarına açılan iki şevli pencereler ile aydınlatılırken, sofanın kuzey orta odasında ise kuzey duvarına açılan iki şevli pencereler bulunur. Bununla beraber kuzeydoğu odasına, kuzey duvarına açılan iki adet şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Evin iç sıvaları, beton harç sıvalı olup üst örtü ahşap ve alttan çakma tavanlıdır.

Malzeme ve Teknik: Kesme taş malzeme evin beden duvarlarında karşımıza çıkarken, moloz taş evin temel duvarlarında ve doğu beden duvarlarında kullanılmıştır. Evin kapı ve pencereleri, üst örtü ve duvar hatıllarında ahşap malzeme

kullanılmıştır. Demir malzemeye evin giriş kapısında ve pencere parmaklıklarında rastlanılmaktadır. Çimento harç sıva, evin sıvalarında ve duvar derzlerinde kullanılmıştır. Evin üst örtüsünde kiremit malzeme kullanılırken giriş kapısının üzerinde yer alan kitabe de ise mermer malzemenin kullanıldığı görülmektedir.

Süsleme: Yapıda herhangi bir süsleme detayına rastlanılmamıştır.

Kitabe: Evin giriş kısmında kare bir mermer içerisine yerleştirilmiş olan dört satırlık bir kitabesi bulunmaktadır. Bu kare mermerinin iç kısmında ince bir çizgi halinde çepeçevre saran bir iç kare daha yer almaktadır. Kitabe Türkçe yazı olarak karşımıza çıkmaktadır.

MAŞAALLAH

AH: ÖZKAN

ISKENDER

156.6.939

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapının inşası 20.yy ortalarına doğru tekabül etmektedir. Mimarisi bakımından Mehmet Ağa evi ile Beyazıt Ağanın evine benzemektedir. Yapı günümüze birçok onarımlar geçirerek gelmiştir¹¹¹. Evin çatısı, kapı ve pencereleri günümüze yenilenerek ulaşmıştır. Günümüzde ise ev halen kullanılmakta olup korunmaya değer bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

¹¹¹Evin Sahiplerinden Hacı Özkan ile yaptığımız mülakat(14.11.2017).

3.2.9. Sindiren Mahallesi Köroğlu Evi:

İnceleme Tarihi: 14 Temmuz 2016

Çizim No: 21

Fotoğraf No: 139-142

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin, 33 km. güneydoğusunda Sindiren Mahallesinde yer alır.

Mimari: Köroğlu Evi 14.70 m. x 10.60 m. ölçerinde iki katlı olarak inşa edilmiştir(Çiz.21). Yapı iç sofalı planda ve üst örtüsü kırma çatılıdır. Beden duvarları kesme taş örgülüdür. Yapının girişi batı cepheden olup alt katı iki bölüme ayrılmıştır. Alt katın kuzey batı bölüme öne doğru çıkıntılı olup üst kat odalarına geniş tutulmak istenmiştir. Alt katı kuzey-batı ve güney-batı köşeklerinde birer kapı girişleri bulunmaktadır(Fot.139). Bu cephede dört adet dikdörtgen formulu pencere ile izbe katı aydınlatılmıştır¹¹².

Üst kat planı iç sofalı olup yapının güney-batı köşesinde on basamaklı bir taş merdiven ile ulaşılarak kapı ön girişinde balkonlu mekâna geçilmektedir. Evin batı cephesinde dört doğu cephesinde ise beş pencere ile aydınlatılmaktadır. Tek kanatlı giriş kapısından evin sofasına girilmektedir. Sofa doğu-batı doğrultusunda uzanmakta olup giriş kapısının üst kısmında bir tepe penceresi ile aydınlatılmıştır. Sofanın güneyinde iki, kuzeyinde iki ve doğusunda bir oda olmak üzere toplam beş oda bulunmaktadır(Fot.140).

Sofanın kuzeybatı odası başoda olarak tasarlanmıştır. Başodanın güney duvarında bir ve batı duvarına açılan iki adet dikdörtgen formu pencere ile aydınlatılmıştır. Doğu ve kuzey duvarlarında birer adet kapaklı dolap niş açıklıkları bulunmaktadır. Sofanın kuzeydoğu odasının doğu duvarında iki dikdörtgen formulu pencere aile aydınlatılmıştır(Fot.141). Sofanın kuzeyinde sonradan duvar eklenerek evin mutfak mekânı oluşturulmuştur. Bu odanın doğu duvarının ortasında raf nişi

¹¹²Araştırmamız esnasında evin alt katı kapalı olduğu için iç düzeni hakkında bilgi sahibi değiliz.

açılmıştır. Rafin her iki yanına kare formulu pencere açıklıkları ile oda aydınlatılmıştır.

Sofanın güneydoğu odasının batı duvarına açılan iki adet dikdörtgen formulu pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın doğu duvarına kapaklı bir niş yer almakta olup nişin kuzeyinde bir kapı açıklığı ile sofanın güneydoğu odasına geçilmektedir. Odanın doğu duvarına açılan dikdörtgen formulu pencere ile aydınlatılmıştır. Kuzey doğu duvarında açılan bir kapı ile evin mutfak bölümüne geçilmektedir.

Yapı kırma çatılı olup alttan çakma tavanlıdır. Sofanın kuzey batı odasını başoda olarak tasarlanmış olup tavanında tekne tavan oluşturularak taban göbeği bulunmaktadır.

Malzeme ve Teknik: Evin Köroğlu evinin beden duvarlarında ve temelinde kesme taş ile örülmüştür. Üst örtü de taşıyıcı olarak ahşap malzeme karşımıza çıkarken bununla birlikte kapı ve pencerelerde de ahşap malzemedan yararlanıldığı görülmektedir. Evin iç sıvasında ve duvar derzlerinde çimento malzemeye rastlanılmaktadır. Demir malzeme evin pencere parmaklıkları ve balkon korkuluklarında kullanılmıştır. Üs örtüde Marsilya kiremidi kullanılmıştır.

Süsleme: Köroğlu evinde ahşap tavan göbeği dışında herhangi bir süslemeye rastlanılmamıştır. Dairesel formulu tavan göbeği dört bölüme ayrılmış olup en dış cephesinde silme kuşağı yer almaktadır. Ardından kabartılmış bir şekilde yer alan dikdörtgen prizmalara yer verilmiştir. Bu prizmalar dairesele kuşağı çepeçevre sarmaktadır. İkinci bölümde ise içe doğru hafif daralarak, eğimsel bir vaziyette bulunan ışınsal çizgileri dairesele bir şekilde sıralanmıştır. Üçüncü bölümde ise, balık motifli çıtalara, zemine çakılmasıyla daire formulu tavan göbeği oluşturulmuştur. Dördüncü bölüm ise göbeğin en iç kısmı olarak tasarlanmıştır. Burada on iki kollu yıldız kabartılmış bir formdadır. Tavan göbeğin yüzeyinde kalemişi ile boyanmıştır.

Kitabe: Yapıda herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Evin sahipleri ile yaptığımız görüşmelerde yapının 1950 yılında inşa edilmiştir¹¹³. Mimarisi bakımından karniyarik planlı olup günümüzde kullanılmaktadır. Evin kapı pencereleri yenilenmiştir. Yapının tavan göbeği süslemesinden sanat değeri taşımaktadır.

3.3. Köy Odaları:

3.3.1. Çalış Mahallesi Köy Odası (Atatürk Evi) :

İnceleme Tarihi: 18 Ağustos 2016

Çizim No: 22

Fotoğraf No: 143-145

Tescil Tarihi: AKTVKK. 24.6.1988/260 kararı ile yapı tescillenmiştir.

Yeri: Haymana İlçe merkezinin 20 km güney doğusunda Çalış Mahallesinde yer alır

Mimari: Yapı 1990 yılında köy odası olarak inşa edilmiştir. Köy odası dikdörtgen planlı olup 9.75 m. x 5.75 m. ölçülerindedir(Çiz.22). Yapı bir bahçe içerisinde tek katlı ve düz damlıdır¹¹⁴. Yapının cephelerinde; kapı, pencere ve köşe taşlarında kesme taş, beden duvarlarında moloz taş örgülüdür. Odanın güney cephesinde iki yarım daire formu pencere yer almakta olup¹¹⁵ diğer cepheler pencere formu bakımından sade tutulmuştur(143).

Güney cepheden tek kanatlı bir kapı ile içeri girilmektedir. Giriş kapısından dar bir koridora girilmektedir. Koridordan basık bir kapı ile odaya girilmektedir¹¹⁶. Girişin her iki yanında taş sekiler yer almaktadır. Merdiven basamağı ile ana mekâna girilmektedir. Odanın güney duvarında iki adet pencere formu ile aydınlatılmıştır. Batı duvarda bir ocak nişi yer alıp her iki yanında kapaklı dolap nişleri yer almaktadır. Kuzey duvarında bir adet kapaklı dolap bulunmaktadır((Fot.144). Güney

¹¹³Evin sahibi Köroğlu Cambaz ile Yapılan Mülakat (14.07.2016).

¹¹⁴[http://www.sonkalehaymana.com/ataturkun-evi-2/\(10.12.2018\)](http://www.sonkalehaymana.com/ataturkun-evi-2/(10.12.2018)).

¹¹⁵ Haydar Dönmez, Birnur Koral, Ömer Ötügen, **Atatürk Evleri**, Ankara, 2007, s.34.

¹¹⁶[http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1445#.XA7E2IUzbIU\(10.12.2018\)](http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1445#.XA7E2IUzbIU(10.12.2018)).

duvarında yaklaşık olarak bir buçuk metre genişliğinde seki oluşturulmuştur. Duvarlar beton harç sıvalı olup yüzeyleri kireç sıvalıdır.

Malzeme ve Teknik: Köy odasında kesme taş malzeme yapının kapı, pencere sövelerinde ve köşe taşlarında kullanılmıştır. Beden duvarları moloz taş örgülüdür. duvar derzleri ve iç duvarlar beton harcı sıva ile yapılmıştır. Üst örtü ve taşıyıcı direk ahşap malzemelidir. Metal malzeme Pencere parmaklıları ve giriş kapısında kullanılmıştır.

Süsleme: yapıda herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamıştır.

Kitabe: Yapıda herhangi bir kitabe unsuruna rastlanılmamıştır. Mahalle sakinleri ile yaptığımız mülakatlarda¹¹⁷ 1890¹¹⁸ yılında köy halkı tarafında köy odası olarak inşa edilmiştir.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı 1890 yılında yöre halkı tarafından köy odası olarak inşa edilmiştir. 1921 yılında Sakarya Meydan Muharebesi sırasında Mustafa Kemal Atatürk'ün çalış mahallesine gelerek bu odada ikamet etmesi yapının günümüzde sağlam olarak ulaşmasını sağlamıştır. Mimarisi bakımından bölge coğrafyasında günümüze ulaşan nadir yapılarından bir eserdir. Yapı günümüze birçok onarımlar geçirerek ulaşmıştır. Köy Odası Tescilli olup günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

¹¹⁷Köy muhtarı İsmail Ergün ile yaptığımız mülakat(18.08.2016).

¹¹⁸<https://www.youtube.com/watch?v=BsAwVmIW5QE>(10.12.2018).

3.3.2. Balçıkhisar Mahallesi Öskanlar Odası:

İnceleme Tarihi: 18 Ağustos 2016-17 Temmuz 2016- 14 Kasım 2017

Çizim No: 23

Fotoğraf No: 146-148

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana İlçe merkezinin 43 km. güneybatısında Balçıkhisar Mahallesinde inşa edilmiştir. Özmanlar evinin yanında bulunur.

Mimari: Oda, kitabesine göre 1951 yılında inşa edilmiştir. Eğimi bir arazide dikdörtgen planlı 11.00 m. x 6.50 m. ölçülerindedir(Çiz.23). Oda dıştan kırma çatılı olup iç taraftan ahşap tavanlıdır. Üst örtünün yükü doğrudan beden duvarlarına oturtulmuştur.

Yapı cephelerinde; batı cephede kesme taş, diğer cephelerde ise kaba yonu taş duvar örgüleri ile örülmüştür. Güney cepheden duvar aralarına ahşap hatıllar atılarak duvarlar sağlamlaştırılmıştır. Batı cephede su basman seviyesi yaklaşık olarak 1 m. Yüksekliğinde olup iki adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Batı duvarın kuzey köşesinde 50 cm. x 40 cm. ölçülerinde bir mermer kitabe mevcuttur. Kuzey cephe ve güney cephelerinde birer adet dikdörtgen formlu pencere açılmıştır. Odanın doğu cephesi pencere formu yönünden sağır tutulmuştur(Fot.146).

Yapıya batı cepheden sekiz basamaklı taş bir merdiven ile tek kanatlı bir kapıdan aralık bölümüne girilmektedir. Aralık bölümü dikdörtgen olup güney duvarında bir dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Günümüzde bu bölüm odanın mutfağı olarak kullanılmaktadır(Fot.147).

Odaya aralık bölümünün batı duvardan tek kanatlı ahşap bir kapıdan girilmektedir. Oda batı duvarından iki kuzey duvarından bir adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın batı duvarına bitişik olarak yaklaşık olarak zeminden 50 cm yüksekliğinde seki mekânı oluşturulmuştur(Fot.148).

Doğu duvarının güney köşesinde yorganların konulması için 200 cm x 200 cm. ölçülerinde zeminde 1 m. kadar yüksekliğinde bir alan oluşturulmuştur. Odanın iç sıvası beton harç sıvalı olup yüzeyi kireç sıvalıdır. Üst örtü ters kirişleme yöntemi ile alttan çakma tavalıdır.

Malzeme ve Teknik: Yapıda batı cephe duvarlarında ve köşe kilit taşlarında kesme taş kullanılmıştır. Cephe ve temel duvarı kaba yonu taş ve moloz taşlar ile örülmüştür. Yapının inşa kitabesi mermer malzemedir. Duvar derzleri ve iç duvarlar beton harcı ile sıva yapılmıştır. Ahşap malzeme; yapının duvar hatıllarında, üst örtü kaplamasında, kapı ve pencere kaplamalarında kullanılmıştır.

Süsleme: Yapıda herhangi bir süsleme öğesine rastlanılmamıştır.

Kitabe: Batı cephenin kuzey köşesinde de 50 cm x40 cm. 40 cm mermer kitabesi mevcuttur. Kitabenin yüzeyi oyularak üç satırlık inşa kitabesi yazılıdır. Kitabenin ilk satırında kelimeyi tevhit yazılıdır¹¹⁹. İkinci satırında MÖ.2-5. 1951 yazılıdır. Mermer kitabenin yüzeyine oyularak harflerin üzeri siyah yağlı boya ile boyanmıştır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı kitabesine göre 1951 yılında yöre ustaları tarafından inşa edilmiştir. Yapı günümüze sağlam olarak ulaşmıştır. Yapı farklı zamanlarda onarımlar görmştr¹²⁰. İç harç sıvaları, kapı ve pencereleri yenilenmiştir. İlçe merkezi ve çevresindeki mahallerden kalan sayılı eserler arasında kalan bir eserdir. Tescil işlemleri yapılarak korumaya değeri bir eserdir.

¹¹⁹La İlahe İllallah Muhameden Resul Allah.

¹²⁰Evin Sahiplerinden Hacı Öskan ile yaptığımız Mülakat(14.11.2017).

3.3.3. Baltalin Mahallesi Köy Odası:

İnceleme Tarihi: 18 Kasım 2017

Çizim No: 24

Fotoğraf No: 149-151

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana İlçe merkezinin 42 km güneybatısında Baltalin Mahallesinde inşa edilmiştir.

Mimari: İnşa kitabesine göre 1955 yılında inşa edilmiştir. Yapı dikdörtgen planlı olup dıştan dışa 900 m. x 620 m. ölçülerindedir(Çiz.24). Eğimli bir arazide inşa edilen odanın üst örtüsü düz toprak damlıdır. Yapının köşe kilit taşları ve kapı, pencere söveleri kesme taş örgülü olup, yapının temel duvarları ve beden duvarları moloz taş örgülüdür. Beden duvarlarına dört cepheden ahşap hatıllar atılmıştır. Duvar derzleri ve duvar yüzeyleri beton harç sıva ile sıvanmıştır(Fot.149).

Eğimli araziden dolayı subasman seviyesi yaklaşık olarak 50 cm. yüksekliğindedir. Doğu cephesin üç, güney cephede ise iki adet dikdörtgen formlu pencere açıklığı açılmıştır. Yapının diğer cepheleri pencere formu yönünden sağır tutulmuştur. Güney cephenin batı köşesinde dikdörtgen formlu yapının inşa kitabesi mevcuttur.

Köy odasına batı cepheden dört basamaklı bir taş merdiven ile tek kanatlı ahşap bir kapıdan aralık bölümüne giriliyor. Aralık bölümü dikdörtgen planlı olup 270 cm. x 490 cm. ölçülerindedir. Doğu duvarında açılan bir dikdörtgen pencere açıklığı ile aydınlatılmıştır.

Aralık bölümün güney duvarından açılan tek kanatlı bir ahşap kapı ile odaya girilmektedir. Odanın doğu duvarında iki, güney duvarında iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Odada herhangi bir seki veya ocak niş açıklığı bulunmamaktadır(Fot.151).

Duvarlar çamur sıvalı olup yüzeyleri kireç sıvalıdır. Örtü kare kirişlerin üzerinde ahşap dalları (pardı) üzerine toprak kaplı olup düz damlıdır. Üst örtü direkleri beden duvarından yaklaşık olarak 20 cm taşırıp üzerine taş bloklar dizilerek saçak yapılmıştır.

Malzeme ve Teknik: Yapıda batı cephe duvarlarında ve köşe kilit taşlarında kesme taş kullanılmıştır. Cephe duvarları ve temel duvarında kaba yonu taş ve moloz taşlar ile örülmüştür. Duvar derzleri beton harcı ile sıva kullanılmıştır. İç sıvasında çamur harç sıva kullanılmış olup yüzey sıvasında kireç sıva ile sıvanmıştır. Ahşap malzeme; yapının duvar hatıllarında, üst örtü kaplamasında, kapı ve pencere kaplamalarında kullanılmıştır.

Süsleme: Yapıda herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamıştır.

Kitabe: Yapının güney batı köşesinde köşe kilit taşının yüzeyi kazılarak ‘SABRİ 1955’ yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı kitabesine göre 1955 yılında yöre ustası Sabri usta tarafından inşa edilmiştir. Yapı günümüze sağlam olarak ulaşmıştır. Köy odası farklı zamanlarda onarımlar görmüştür¹²¹. İç harç sıvaları, kapı ve pencereleri yenilenmiştir. Günümüzde depo olarak kullanılan odanın üst örtüsünde ve harç sıvalarında dökülmeler oluşmuş durumdadır. Oda yaz aylarında harman zamanı belli zamanlarda Sindiren Mahallesi Karakoluna bağlı ek bina olarak da kullanılmıştır.

---

¹²¹Mahalle muhtarı Bölük Yıldız ile yaptığımız mülakat(18.11.2017).

3.4. Kamu Yapıları:

3.4.1.Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası):

İnceleme Tarihi: 11 Aralık 2016 -18 Kasım 2017- 01 Mayıs 2019

Çizim No: 25-26

Fotoğraf No: 152-155

Tescil Tarihi: Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 29.09.2006 tarih ve 1813 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinde Seyran Mahallesinde 89 Ada, 2 Parselde yer alır.

Mimari: İlçe Milli eğitim binası 23.70 m. x 11.70 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı ve iki katlı olarak inşa edilmiştir(Çiz.25). Yapı kesme taş ve moloz taş örgülüdür. Yapının üst örtüsü kırma çatı olup Marsilya kiremidi ile kapatılmıştır.

Binanın doğu ve batı cepheleri simetri olup alt kattan üç üst kattan üçer adet pencere açıklıkları bulunmaktadır. Yapının ara katları birbirinde yatay silme kuşakları ile ayrılmıştır. Binanın köşe silmeleri, pencere, kapı lento ve söveleri beden duvarlarından dışarıya doğru taşırılarak yapıya nitelik katmıştır(Fot.152). Binanın saçak silme kuşağı, binayı dört yönden kuşaktadır. Kuzey cephede alt ve üst katta üçer adet pencere açıklıkları bulunmaktadır. Bu cephenin kuzeybatısına daha sonradan yapıya ek bina eklenmiştir. Bu bina günümüzde kalorifer binası olarak kullanılmaktadır(Fot.153).

Giriş güney cepheden olup girişin doğu ve batısı birbirinin simetrisi şeklindedir. Güney cephe alt katta altı üst katta altı adet olmak üzere toplan oniki yarım daire formlu pencere açıklığı yer almaktadır. Giriş bölümü öne doğru taşırılarak dört sütunun tarafından taşınan balkon mekânı oluşturmuştur. Taşıyıcı sütunlar sekizgen formlu olup sütun başlıkları yatay silmeler ile vurgulanmıştır. Giriş kapısının lento ve sövelerinin yüzeylerinde geometrik süslemeli olup lentosu yarım ay oluşturulacak şekilde bezenmiştir.

Binaya çift kanatlı bir kapı ile koridora girilmektedir. Dikdörtgen formlu koridorun güney ve kuzey duvarlarından birer adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Koridorun batısında destek hizmet odası bulunmaktadır. Bu oda güney duvarından iki, batı duvarından iki adet şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın kuzey duvarına açılan tek kanatlı bir kapı ile arşiv odasına girilmektedir. Arşiv odasının batı ve kuzey duvarında birer adet şevli pencere ile aydınlatılmıştır(Fot.154).

Giriş kapısının doğusunda tek kanatlı bir kapı ile girilen danışma odası girilmektedir. oda güney duvarından şevli bir pencere ile aydınlatılmıştır. Danışma odasının kuzey tarafında dikdörtgen bir oda şeklinde tasarlanan binanın çay ocağı yer almaktadır. Koridorun doğu tarafında tek kanatlı bir kapı ile girilen toplantı salonu yer almaktadır. Toplantı odası güney ve kuzey duvarlarından ikişer doğu duvarından ise üç adet şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun kuzey doğusunda binanın lavaboları olup 'L' formlu bir merdivenle üst kata çıkılmaktadır.

Üst kat koridoru dikdörtgen formlu olup kuzeydoğu köşesinden şevli bir adet pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun doğu ve batı bölümleri birbirlerinin simetrisi şeklinde tasarlanmıştır(Fot.154). Koridorun doğu cephesi kuzey-güney yönünde uzanan ince bir dar koridor oluşturulmuştur(Çiz.26). Koridorun güney cephesinden tek kanatlı bir kapı ile şube müdürü odasına girilmektedir. Oda güney duvarında iki doğu duvarında tek şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun kuzeydoğu duvarında tek kanatlı bir kapı ile eğitim ve yardımcı hizmetler odasına olarak tasarlanmıştır. Oda kuzey duvarından iki doğu duvarından üç adet şevli pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun batı tarafı doğu bölümünün simetriği şeklinde tasarlanmıştır.

Güney bölümü tek kanatlı bir kapı ile özel kalem odasına girilmektedir. Özel kalem odası güney duvarından şevli bir pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın doğu duvarından açılan kapı ile ilçe milli eğitim müdür odasına girilmektedir. Oda güney duvarından şevli bir pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın güneyinde binanın balkonu olup tek kanatlı bir ahşap kapı ile balkona giriş sağlanmaktadır. Koridorun kuzey

batısında tek kanatlı bir kapı ile arşiv odasına girilmektedir. Arşiv odası doğu duvarından şevli bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Malzeme ve Teknik: Binanın inşasında kesme taş, moloz taş, beton harç sıva, demir ve ahşap kullanılmıştır. Kesme taş duvarların köşe silmelerin de duvar örgülerinde kullanılmışken ve moloz taş yapının iç duvar örgülerinden kullanılmıştır. Pencere korkuluklarında ve merdiven korkuluklarında kullanılmıştır. Yapının iç ve dış sıvaları beton harç sıvalıdır. Yapının üst örtüsünde, kapı-pencerelerinde, zemin döşemesinde ve merdivenlerinde ahşap malzeme kullanılmıştır.

Süsleme: Binanın giriş kapı lento ve sövelerinin yüzeylerin de geometrik motifler ile süslenmiştir. Üst kat balkonunu taşıyan sütun başlıklarında yatay silmeler kuşakları ve bitkisel motifler ile kabara süslemeler görülmektedir. Yapının pencerelerin lento ve söveleri, köşe silmeleri beden duvarlarından dışarıya doğru taşınarak yapıya nitelik katmıştır.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Binanın yaptığımız araştırmalarda 1880¹²² tarihlidir. Bina Haymana Redif Taburu olarak inşa edilmiştir¹²³. Yapının ilk inşa edildiği dönemde merkezin dışında inşa edildiği günümüzde bugün itibari ile Haymana merkezinde olmadığı görülmektedir¹²⁴. Sırasıyla Hükümet Konağı, Haymana Askerlik Şubesi, Haymana Orta Okulu, 12 Eylül İlk Öğretim Okulu, Kız Meslek Lisesi ve günümüzde Haymana İlçe Milli Eğitim Binası olarak kullanılmaktadır¹²⁵. Dönem özelliği bakımından kamu yapıları grubunda inşa edilmiştir. İlçenin kamu yapısı bakımından büyük bir önem arz etmektedir.

Yapı günümüze birçok onarım geçirerek ulaşmıştır. Yapının kapı, pencereleri, iç- dış sıvaları, üst örtüsü yenilenmiştir. Yapılan incelemelerde duvar kalınlıklarında

¹²²A.K.V.T.V.K.B.K. hazırladığı sit fişi.

¹²³http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1445#.XI5gfNUzbIV (17.03.2019).

¹²⁴Muhammet Mithat Özgen, **Osmanlı Devleti Ordu Sisteminde Redif Teşkilatı ve II. Abdülhamid Dönemi Redif Binaları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2013, s.106.

¹²⁵Haymana İlçe Milli Eğitim Müdürü Enver Yurtdaş ile yaptığımız mülakat. (15.02.2017).

farklılıklar olduğu görülmüştür. Binanın içerisinde odalarda farklı dönemlerde değişiklikler yapılmıştır. Tescilli yapılan bina günümüze korunarak ulaşmıştır.

3.4.2.Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası:

İnceleme Tarihi: 21 Ekim 2017

Çizim No: 27

Fotoğraf No: 156-159

Tescil Tarihi: Yapı Henüz Tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin, Redif taburunun yüz metre kuzeyinde, Haymana ceza evinin bahçesinde yer alır.

Mimari: Yapı dikdörtgen formunda 7.60 m. x 6.15 m. Ölçülerinde, kırma çatılı olarak inşa edilmiştir(Çiz.27). Marsilya kiremidi ile üst örtü kapatılmıştır. Yapının dört cephesinden herhangi bir pencere formu bulunmamakta olup giriş kapısının üst kısmında bir yuvarlak formu bir tepe penceresi bulunmaktadır.

Cephaneliğin dört cephesinden köşe silmeleri ve kapı lento, sövesi beden duvarlarından dışarıya doğru taşırılmıştır. Üst örtünün saçak silmelerde cephelerden dışarıya taşırılarak yapıya nitelik katmıştır. Cephaneliğe doğu cephesinden beş basamaklı bir merdiven ile yarım daire formu Bir kapıdan girilmektedir(Fot.156). Dışardan kırma çatılı olan yapı iç taraftan tonoz örtülüdür.

İç taraftan yapının duvarlarına oyulmuş üç sıra konsol oyukları yer almaktadır. Yapını iç taraftan beton harç sıvalı olup duvar yüzeylerinde dökülmeler görülmektedir(Fot.159).

Malzeme ve Teknik: Yapı yığma tekniğinde kâgir olarak inşa edilmiştir. Kesme taş; yapının beden duvarlarında, köşe taşlarında, kapı ve pencere sövelerinde kullanılmıştır. Beden duvarları moloz taş örgülüdür. Yapının üst örtüsünde Marsilya kiremit örgülüdür. Cephaneliğin iç sıvası ve duvar derzlerinde beton harç sıva kullanılmıştır.

Süsleme: Yapıya ait herhangi bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

Kitabe: Yapı inşaatı ile ilgili olarak her hangi bir kitabe bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yaptığımız araştırmalarda Haymana Redif Taburunun Cephaneliği olarak inşa edilen yapı 19 yy. sonlarında inşa edilmiştir. Yapı zamanla Haymana Ceza Evi deposu olarak kullanılmıştır¹²⁶.

Redif Taburları silah depolarıyla aynı dönemde inşa edilen Akdağmadeni cephanesi ile benzer mimari özelliktedir¹²⁷. Yapı günümüzde kullanılmamakta olup harap durumdadır. Yapının beden duvarlarında ve üst örtüsünde yıkılmalar görülmektedir. Yapının tescil işlemleri yapılarak korumaya değer bir yapıdır.

3.4.3.Çaldağ İlk Öğretim Okulu:

İnceleme Tarihi: 15 Mart 2016- 29 Ağustos 2017

Çizim No: 28

Fotoğraf No: 160-163

Tescil Tarihi: Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 29.09.2006 tarih ve 1813 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinde Kayabaşı Mahallesinde 63 Ada, 2 Parselde yer alır.

Mimari: Çaldağ İlk Öğretim binası 38.20 m. x 40.00 m. Ölçülerinde dikdörtgen planlıdır(Çiz.29). Yapı tek katlı olup kırma çatılı üst örtü marsilya kiremidi ile örtülmüştür.

Bina dört cephesinden düz bir form vermemekle birlikte cephelerde girinti ve çıkıntılar görülmektedir. Güney cephesinde on iki adet dikdörtgen formlu pencere bulunmakta olup bu cephe güneydoğu köşesi yaklaşık olarak 1.50 m. dışarıya doğru taşırılmıştır. Kuzey cephede on bir adet dikdörtgen formlu pencere açıklığı yer almaktadır. Kuzey batı köşesi kuzey doğu cepheye göre 2 m. içeriye doğru girintili olarak inşa edilmiştir((Fot.160).

¹²⁶Haymana da uzun yıllardır öğretmenlik yapan Ziya Yiğiter ile yapılan mülakat(23.08.2016).

¹²⁷Muhammet Mithat Özgen, **a.g.e.**, s.106.

Yapının batı cephesi kuzeybatı ve güneydoğu köşeleri dışarıya doğru çıkıntılıdır. Bu cephe orta bölümden içeriye doğru geri tutularak kuzey batı bölümünde bir giriş kapısı bulunmaktadır. Batı cephesi dokuz adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır(Fot.161).

Yapının girişi batı cepheden olup batı cephesi köşelerden üç sıra kademeli olarak dışarıya doğru çıkıntılıdır. Doğu ve batı köşeleri birbirlerinin simetrisi olarak beşer adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Giriş kapısının ön bölümünde balkon mekânı oluşturularak kuzey ve güney cephelerinden altı basamaklı merdiven ile balkona çıkılmaktadır. Giriş kapısının yanlarında sivri kemerli iki adet pencere açıklığı yer almaktadır. Giriş kapısı sivri kemerli olup çift kanatlı bir kapı ile içeriye girilmektedir. Dar bir aradan sonra dikdörtgen formlu koridora girilmektedir.

Koridorun güney tarafında iki oda bulunmakta olup sınıf günümüzde sınıf olarak kullanılmaktadır. Güneybatı odasına tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Oda batı duvarından üç güney duvarından iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun güney tarafında bulunan odaya tek kanatlı bir kapıdan girilmekte olup, güney duvarından beş adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmıştır(Fot.164).

Koridorun güneydoğu bölümü üç oda ve bir ince uzun bir ara bölümünden oluşmaktadır. Aralık bölümünün güneyinde tek kanatlı bir kapı ile sınıfa girilmektedir. Odanın güney duvarına açılan beş adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Aralığın doğu bölümünde iki oda bulunmaktadır. Birinci odaya tek kanatlı bir kapıdan girilmekte olup doğu duvarına açılan bir pencere ile aydınlatılmıştır. Aralık bölümünün ikinci odasına tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Doğu duvarına açılan dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır.

Koridorun kuzeybatı bölümünde yapının lavaboları bulunmaktadır. Koridorun kuzeybatı bölümü üç oda ve uzun bir aralık bölümünde oluşmaktadır. Aralığın kuzey tarafına açılan tek kanatlı bir kapı ile sınıfa girilmektedir. Kuzey duvarına açılan beş adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Aralığın güney tarafına açılan tek kanatlı bir kapı ile sınıfa girilmektedir. Oda doğu duvarına

açılan beş adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun kuzey bölümü bir sahne mekânı olarak tasarlanmıştır. Sahnenin doğu ve batı bölümlerinde birer kapı açıklıkları bulunmaktadır.

Koridorun batı bölümü tek kanatlı bir kapı ile sınıfa girilmektedir. Batı duvarına açılan iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın doğusunda güney tarafından açılan tek kanatlı kapı ile odaya girilmektedir. batı duvarından açılan bir adet pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun kuzeybatı tarafına açılan tek kanatlı bir kapı ile koridora girilmektedir. Yapının alt kısmında delhis geçitler bulunmaktadır.

Malzeme ve Teknik: Yapının temel taşlarında kesme taş ve moloz taş kullanılmıştır. Duvarların yüzeyleri harç sıvalıdır. Demir malzeme giriş kapısında ve merdiven korkuluklarında kullanılmıştır. Yapının üst örtüsünde, kapı ve pencerelerinde ahşap malzeme görülmektedir. Üst örtüde Marsilya kiremidi kullanılmıştır.

Süsleme: Yapıda herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamaktadır.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir inşaa kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Binanın yaptığımız araştırmalarda 1926¹²⁸ yılında inşa edilmiştir. Yapı günümüze birçok onarım geçirerek ulaşmıştır¹²⁹. Yapının kapı, pencereleri, iç- dış sıvaları, üst örtüsü yenilenmiştir. Tescili yapılan bina günümüze birçok onarımlardan geçerek ulaşmış durumdadır.

¹²⁸A.K.V.T.V.K.B.K. hazırladığı sit fişi.

¹²⁹Haymana da uzun yıllardır öğretmenlik yapan Ziya Yiğiter ile yapılan mülakat(23.08.2016).

3.5. Türbeler:

3.5.1.Kutluhan Mahallesi Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesi :

İnceleme Tarihi: 15 Temmuz-20 Ağustos, 2016

Çizim No: 29

Fotoğraf No: 164-165

Tescil Tarihi: AKTVKK. 10.1.2003/8359 (Ankara'ya KBK 5.7.2007/2471) kararı ile yapı tescillenmiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezine 50 km güneybatısında, Kutluhan ve Altınpınar mahalleleri arasında düzlükte, tarlalar arasında, günümüzde yerleşim alanı dışında kalan türbe Hüsameddin-i Ankarav-i Caminin batı tarafındadır¹³⁰.

Mimari: Kare planlı yapı, caminin batı tarafında inşa edilip 6.80 cm. x 6.90 cm. ölçülerindedir(Çiz.129). Yapının üst örtüsü yıkılmış olup sonrada betonarme tavan ile kapatılmıştır. Türbeye giriş, kuzey cepheden mermer söveli basık kemerli tek kanatlı bir kapı açıklığı ile sağlanmıştır. Diğer cepheler pencere formu yönünden sağır tutulmuştur. Duvarları kesme taş malzemeden örülmüştür.

Kapının lento ve söveleri mermer malzemelidir. Kapı açıklığı 110 cm x 150 ölçülerinde üç taraftan silme kuşağı ile çevrenmiştir. Basık kemerli kapının alınlığında iki adet dilimli kartuş yer almaktadır. Kartuşların içi süslemesiz olarak bırakılmıştır. Türbenin giriş açıklığının iki yanında 65 cm. x 100 cm. ölçülerinde dikdörtgen formlu iki adet pencere formu yer almaktadır(Fot.164).

Türbenin içi kare planlı olup duvar yüzeyleri sıvasızdır. Türbenin içerisinde yan yana üç adet mezar sanduka yer almaktadır. Güney taraftaki sanduka mermer malzemeli olup şeyh Hüsametdin Ankarav-i ye ait olduğu düşünülmektedir¹³¹. Sandukanın ayak ve şahidesi kırık vaziyettedir. Mezar sandukalarının üzerleri yeşil püşideler ile örtülüdür(Fot.165).

¹³⁰ <http://www.ankararehberi.com/camiler/1469-haymana-huesameddin-i-ankaravi-camii-ve-tuerbesi.html>(08.02.2017).

¹³¹ M.E, Yılmaz, .M.F Tanrıveren, **a.g.e**, s.509.

Malzeme ve Teknik: yapının iç ve dış duvarlarında kesme taş ve moloz taş kullanılmıştır. Taşlar birbirlerine kireç harç ile tutturulmuştur. Türbenin kapı lento ve söveleri türbe sandukaları mermer malzemedendir. Demir malzeme kapı kanadı ve pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Duvar derzlerinde, üst örtüde betonarme harç kullanılmıştır.

Süsleme: türbenin kapı ve lentolarında silme kuşağıyla çevrelenmiştir. Basık kemerin alınlığında dilimli iki adet kartuş süsleme ile kemer vurgulanmıştır.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde caminin mermer inşa kitabesi olduğu ve defneciler çalındığını söylemektedirler¹³².

Camiyi ismi ile adlandırılan Şeyh Hüsameddin-i Ankarav-i hakkında yapılan araştırmalarda şeyhin maddi bir varlığa sahip olduğunun ve Ankara'ya bağlı Haymana'daki Kutluhan Köyünde Cuma ve Bayram namazları kıldırıştır. Bu sırada hakkında yapılan şikâyet sonucu, arşiv belgelerine göre şeyh, Ankara Kalesine hapsedilerek, mahkemede yargılandıktan sonra, 1567 yılında idam edilmiştir¹³³.

Camiye ait 1707 tarihli bir vakıf kaydı, bu caminin bu tarihte kullanıldığını göstermektedir. Daha sonra caminin ne zaman terk edildiğiyle ilgili bilgi ve belge bulunmamaktadır¹³⁴.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Hüsameddin-i Ankarav-i hakkında yapılan araştırmalarda 16 yy. yaşadığı ve türbenin de 16. yy sonlarına yapıldığı tahmin edilmektedir. Türbenin ilk inşaatında düz toprak damla örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Yapının üst örtüsü, kapı ve pencereleri yenilenmiş olup 2003 yılında cami ile birlikte tescillenmiştir.

¹³²Emekli öğretmen Hamdi Çeker yapılan Mülakat (01.09.2016).

¹³³Abdülkerim Erdoğan, Gökçe Günel, Ali Kılıcı, **a.g.e.**, s.191.

¹³⁴Abdülkerim Erdoğan, Gökçe Günel, Ali Kılıcı, **a.g.e.**, s.192.

3.6.Köprüler:

3.6.1.Çatal Köprü:

İnceleme Tarihi: 03 Ağustos 2016

Çizim No: 30

Fotoğraf No: 166-167

Tescil Tarihi: AKTVKK. 31.05.2016/2070 kararı ile yapı tescillenmiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin, 4 km. kuzeybatısında Kadıköy Mahallesiinde yer alır.

Mimari: Çatal köprü eski Haymana Polatlı yolu üzerinde inşa edilmiştir. Köprü 29.00 m. x 5.40 m. ölçülerindedir(Çiz.30). Köprü gruplarına göre düz köprüler grubunda girmektedir¹³⁵. Köprü tek ayak tek ayak sistemi ile birbirine bağlanması ile köprü iki gözlüdür. Kuzey- güney yönden uzanan köprü gözleri yuvarlak kemerlidir. Köprü yüksekliği 6.00 m. olup köprü göz genişlikleri 8.00 m. genişliğindedir(Fot.166).

Yapının cephe duvarında ve ayakları kesme taş örgülüdür. Zamanla derenin kum dolması ile köprü ayaklarının etrafı dolmuş vaziyettedir. Ayakların sel yaran burunları üçgen formludur

Kesme taş ve moloz taş duvar örgüsü ile Köprü ayakları derenin içindedir. Selyaran¹³⁶ burunu üçgen formludurlar. Sel yaranların mansap¹³⁷ tarafındaki topuklar yarım daire formlu olarak inşa edilmiştir.

Köprünün batı cephesinde yuvarlak formu mermer inşa kitabesi yer almaktadır. Kitabe nişinin yüzeyinde yazılar deforme olmuş olup yüzeyindeki

¹³⁵ Haşim Karpuz, **Arkeoloji Sanat Tarihi ve El Sanatlarında Araştırma Teknikleri**, Konya, 2010, s.78.

¹³⁶ Köprü ayaklarına suyun akış yönüne kaşıt olarak yerleştirilen ve hem berkitme hemde su aşındırmasını önleme işlevlerine hizmet eden üçgen planlı, masif taş bölüm. ; Metin Sözen, Uğur Tanyeli, **Sanat Kavramlar ve Terimler Sözlüğü**, İstanbul, 2010, s.272(Köprülerde Suyun Geldiği taraf mansap deniliyor).

¹³⁷Suyun Gittiği taraf.

yazıların sadece inşa tarihi okunmaktadır. Doğu cephede yapının yuvarlak formlu kitabe niş açıklığı olup kitabesi bulunmamaktadır(Fot.167).

Malzeme ve Teknik: Köprü kâgir olarak inşa edilmiş olup kesme taş malzeme köprünün ayaklarında ve beden duvarlarında kullanılmıştır. Köprünün kitabesi mermer malzemelidir.

Süsleme: Köprünün mermer kitabesinin yüzeylerinde oyulmuş şekilde bitkisel süslemeler görülmektedir. Bunun dışında köprüde herhangi bir süslemeye rastlanılmamıştır.

Kitabe: Köprünün doğu cephesinde yuvarlak formlu mermer kitabe bulunmaktadır. Mermer kitabenin yüzeyi oyulmuş olup sadece günümüze inşa tarihi okunmaktadır.

١٣١٨(1318) (M.1900//1901)

Yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı 20 yy. başlarında inşa edilmiştir. Tescilli olan köprünün günümüzde yeni Haymana Polatlı yolunun inşa edilmesi ile birlikte kullanılmamaktadır. Yapı etrafındaki bitki örtüsünün etkisi ile duvar yüzeylerinde açılmalar görülmektedir. Köprü yüzeyinde yapılan asfalt çalışmaları ile köprünün yüzeyinde bulunan duvar örgülerinde dökülmeler görülmektedir. Yapının mimarisi göz önüne alındığında özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaşmıştır. Tescilli yapının restorasyon çalışmaları yapılarak korunmaya değer bir eserdir.

3.7. Çeşmeler:

3.7.1. Culuk Mahallesi Çeşme ve Çamaşırhanesi:

İnceleme Tarihi: 9 Ağustos, 24 Ağustos, 2016

Çizim No: 31

Fotoğraf No: 168-169

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 20 km. doğusunda Culuk Mahallesinde, Culuk Caminin 50 m. doğusunda yer alır.

Mimari: Çeşme ve çamaşırhane 8.50 m. x 10.90 m. ölçülerinde doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır(Çiz.31). Yapını etrafının zamanla dolması ile zemin seviyesinin altında kalmıştır. Çamaşırhane dört cepheden kesme taş örgülü olup üst taraftan beton silme kuşağı ile beden duvarlarından dışarıya doğru taşırılmıştır. Çamaşırhaneye güney cepheden bir açıklıkla iki basamak inilerek çamaşırhane ve çeşmenin olduğu yere inilmektedir(Fot.168).

Çeşme yapının doğu ve kuzey duvarında olup doğu duvarından dikdörtgen formlu inşa kitabesi mevcuttur. Çeşmenin duvarında herhangi bir sabunluk veya niş açıklığı bulunmamaktadır. Doğü duvarında iki kuzey duvarında bir adet metal lüle olup çeşmenin suyu akmaktadır. Taş yalak 'L' formunda olup üzerinde iki adet tahliye deliği bulunmaktadır.

Çamaşırhanenin doğu duvarında 70 cm. x 50 cm. ölçülerinde dört adet ocak nişi yer almaktadır. Çamaşırkların yıkamak için suyun bu ocaklardan ısıtıldığı anlaşılmaktadır(Fot.169). Yöre halkı burayı yunak¹³⁸ olarak da isimlendirmektedir.

Malzeme ve Teknik: Yapının cephesinde ve yalakların da kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kaba yonu taş çeşmenin diğer cephelerinde kullanılmış olup, duvar cephesinde ve silmelerinde beton harç sıvalıdır. Çeşmenin lüleri metal malzemelidir.

¹³⁸Yunak: Çamaşır yıkama ve yıkanılan yer anlamında kullanılan mekân.

Süsleme: Çeşmede bir süsleme unsuru rastlanılmamıştır. .

Kitabe: Yapının batı duvarının ortasında dikdörtgen formlu kitabe yüzeyinde 2.10.1965 yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Çamaşırhanenin ne zaman inşa edildiğine dair herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır. Yöre halkının verdiği bilgilerden 19. yy. ilk çeyreğinde inşa edildiğini öğreniyoruz¹³⁹. Yapının çeşmesi 1968 yılında tekrardan onarılarak inşa edilmiştir. Yapının günümüzde lüleri, harç sıvaları ve duvarları yenilenmiştir. Çamaşırhanenin yörede tek olma özelliği bakımından tescil işlemleri yapılarak korumaya değer bir yapıdır.

3.7.2. Sindiren Mahallesi Mihhe Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 18 Kasım 2017-04 Mayıs 2019

Çizim No: 32

Fotoğraf No: 170-171

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 33 km. güneybatısında Sindiren Mahallesinde yer alır. Tabur çeşmesinin 1 km kadar kuzeybatısında yer alır.

Mimari: Tek cepheli, dikdörtgen formlu, haznesiz olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen formlu çeşme 10.35 m. x 1.55 m. ölçülerindedir(Çiz.32). Çeşmenin aynalığında dikdörtgen formlu 35 cm. x 40 cm. ölçerinde iki adet niş açıklıkları bulunmaktadır. Cephe yüzeyinden yaklaşık olarak 15 cm. kadar taş silme kuşağı geçmektedir(Fot.170).

İki niş arasına denk gelecek şekilde yerleştirilen iki lülesi olup çeşmenin suyu akmaktadır. Çeşme cephesinde kesme taş örgülü olup diğer cepheleri kaba yonu taş örgülüdür. Çeşme cephesi ve su yalakların köşelerine doğru duvar örgüsü eğimli olarak örülmüştür(Fot.171).

¹³⁹Köy muhtarı Yakup Türkoğlu ile yapılan mülakat(09.10.2017).

Haznesiz inşa edilen çeşmenin, yalağı zeminden 40 cm yukarıdadır. Yalağa ek olarak doğu cephesinden yalak eklenip üzerinde bir adet tahliye deliği açılmıştır.

Malzeme ve Teknik: Çeşme cephesinde ve yalakların da kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kaba yonu taş çeşmenin diğer cephelerinde kullanılmış olup, duvar cephesinde beton harç sıvalıdır.

Süsleme: Çeşmede bir süsleme unsuru rastlanılmamıştır. .

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Çeşmenin ne zaman yapıldığına dair herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır, ancak köy halkının verdiği bilgiler ışığında çeşmenin 19. yy. ilk çeyreğinde köye ilk yerleşenlerinde Hacı Mihhe tarafından inşa edilmiştir¹⁴⁰. Çeşme lüleleri sonradan değiştirilmiş olup, yalaklar yıkılarak tekrardan yapılmıştır. Çeşme cephesi beton harç sıva ile sıvanmıştır. Yöre halkı burayı tarla sulamak ve mera hayvancılığında hayvanları su ihtiyaçları gidermek için kullanmaktadırlar.

3.7.3. Sindiren Mahallesi Tabur Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 18 Kasım 2017-21 Haziran 2018

Çizim No: 33

Fotoğraf No: 172-173

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 33 km güneybatısında Sindiren Mahallesinde yer alır. Mihhe çeşmesinin 1 km kadar güneyindedir.

Mimari: Tek cepheli, dikdörtgen formlu, haznesiz olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen formlu çeşme 10.00 cm. x 60 cm. ölçülerindedir(Çiz.33). Çeşme cephesinde iki adet dikdörtgen formlu 50 cm. x 30 cm. ölçülerinde niş açıklıkları olup günümüzde taslık olarak kullanılmaktadır.

¹⁴⁰Köyün Yaşlılarından Hacı Ahmet Arıkan ile yapılan mülakat.(15.05.2016).

Çeşme cephesinde iki niş arasına denk gelecek şekilde iki adet metal lülesi olup günümüzde suyu akmaktadır. Çeşmenin doğu cephesinde yalak bitimine kadar duvar örgüsü eğimli olarak inşa edilmiştir(Fot.172).

Çeşme cephesinde kesme taş diğer cephelerinde kaba yonu taşlarla örülmüştür. Haznesiz inşa edilen çeşmenin, yalağının etrafına zamanla toprakla dolmasıyla zemin seviyesinde kalmıştır. Yalağa doğu tarafından ek yalak eklenip üzerinde bir adet tahliye deliği açılmıştır.

Malzeme ve Teknik: Çeşme cephesinde ve yalakların da kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kaba yonu taş çeşmenin diğer cephelerinde kullanılmış olup, duvar cephesinde beton harç sıva kullanılmıştır.

Süsleme: Çeşmede bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Çeşmenin ne zaman yapıldığına dair herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır ancak köy halkının verdiği bilgiler ışığında çeşmenin 19. yy. başlarına Köye yerleşen tabur çelebi tarafından inşa edilmiştir¹⁴¹. Çeşme lüleleri sonradan değiştirilmiş olup, yalak seviyesinde çeşme cephesi beton harç sıva ile sıvanmıştır. Günümüzde yöre halkı burayı yün yıkamak için kullanmaktadırlar.

3.7.4.Saatli Mahallesi Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 21 Ağustos 2016

Çizim No: 34

Fotoğraf No: 174-175-176

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 50 km. güneydoğusunda Saatli Mahallesi yer alır.

¹⁴¹Köy halkından Hacı faik Coşkun ile yapılan mülakat(19.05.2017).

Mimari: Tek cepheli haznesiz olarak inşa edilmiştir. Yapı dikdörtgen formunda olup 3.00 cm. x 70 cm. ölçülerindedir(Çzi.34). Çeşme cephesinde herhangi bir niş açıklığı bulunmamaktadır. Yapının cephesinde iki adet dikdörtgen formlu devşirme taş malzeme kullanılıp diğer çeşmenin diğer yüzeyleri beton harç sıva ile sıvanmıştır. Üç adet lülesi olan çeşmenin günümüzde suyu akmamaktadır(Fot.174).

Yalak çeşmeden ayrı olarak doğu ve batı cephelerine doğru yalaklar kolları genişletilmiştir. Çeşme yalağı dikdörtgen formlu olup 15.00 cm. x 80 cm. ölçülerindedir. Zeminde yüksekliği yaklaşık olarak 40 cm. olup üzerinde üç adet tahliye deliği vardır.

Çeşmenin güneyinde 1000 m. x 710 m. ölçülerinde su havuzu oluşturup suyun burada birikmesi sağlatılmıştır(Fot.175).

Malzeme ve Teknik: Çeşme cephesinde kesme taş ve kaba yonu taş kullanılmıştır. Cephe yüzeyinde devşirme taşlar kullanılmış olup cephe duvarları ve yalak beton harç sıva ile sıvanmıştır.

Süsleme: Çeşmede kullanılan mermer devşirme taş yüzeylerinde bitkisel süsleme ve geometrik süslemeler görülmektedir.

Kitabe: Çeşmeye ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Çeşmenin ne zaman yapıldığına dair herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır, ancak köy halkının verdiği bilgiler ışığında çeşmenin 19. yy. başlarına tarihlendirilmektedir¹⁴².

Çeşme cephesi ilk inşaatında cephesi devşirme taş bloklar ile örülmüştür. Bölgede 1999 yılında olan depremle çeşme yıkılarak daha sonradan tekrardan inşa edilmiştir. Yapı farklı zamanlar da onarımlar geçirerek günümüze ulaşmıştır. Çeşmenin lüleleri, yalakaları ve beden duvarları yenilenmiştir. Çeşme cephesinde kullanılan devşirme taş bloklar ve güneyinde bulunan su havuz ile yapı bölge çeşmeleri arasında farklı bir öneme sahip olup, tescillenerek korumaya değer bir yapıdır.

¹⁴² Köy muhtarı Abdülhalik Çufadar ile yapılan mülakat(21.08.2016).

3.7.5. Büyükkonakgörmez Mahallesi Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 21 Ağustos 2016

Çizim No: 35

Fotoğraf No: 177-178

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 48 km. güneyinde yer alan Büyükkonakgörmez Mahallesinde yer alır. Çeşmenin etrafında yapılan yol çalışması sırasında zemin kot farkının altında kalmıştır.

Mimari: Tek cepheli, dikdörtgen formlu ve haznesiz olarak inşa edilmiştir. Çeşme dikdörtgen formlu 3.50 cm. x 60 cm. ölçülerindedir(Çiz.35). Yapının cephesinde herhangi bir niş veya sabunluk nişine rastlanılmamıştır. Çeşme cephesi düzgün olmayan kaba yonu taş ve devşirme (mezar stelleri) taşlar ile örülmüştür. Devşirme taşların yazıtlı ve figürlü tarafları öne gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Çeşmede bir adet metal lüle olup, yapının günümüzde suyu akmaktadır(Fot.177).

Hanesiz çeşmenin, su yalağı zeminin dolması ile zeminden yüksekliği yaklaşık olarak 10 cm'dir. Su yalağına sonradan bir ek yapılarak, yalak 'L' formunu almıştır. Yalak yüzeyinde iki adet tahliye deliği bulunuyor.

Malzeme ve Teknik: Çeşme cephesinde kesme taş ve kaba yonu taş kullanılmıştır. Cephe yüzeyinde devşirme taşlar kullanılmış olup duvar derzlerinde harç sıva kullanılmıştır.

Süsleme: Çeşmede kullanılan mermer devşirme (mezar stelleri) taş yüzeylerinde figürlü süsleme, bitkisel süsleme ve geometrik süslemeler görülmektedir.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Çeşmenin ne zaman yapıldığına dair her hangi bir belgeye ulaşılamamıştır, ancak köy halkının verdiği bilgiler ışığında çeşmenin 19. yy. ortalarına tarihlendirilmektedir¹⁴³.

Yapı farklı zamanlarda onarımlar görmüştür. Çeşmenin lülesi değiştirilip sonradan yalak eklenmiştir. Çeşmenin doğusunda yapılan yol çalışmaları sırasında yapı zemin seviyesinin altına düşmüştür. Zamanla etrafında dolan toprak dolgu ile birlikte yeşeren otlar çeşme duvarına zarar verdiği gözlemlenmiştir. Çeşmede kullanılan devşirme taşlar ile farklı bir öneme sahip olup, tescillenerek korumaya değer bir eserdir.

3.7.6. Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 04 Ağustos 2016

Çizim No: 36

Fotoğraf No: 179-180

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 16 km. güneydoğusunda Kızılkoyunlu Mahallesinde yer alır.

Mimari: Tek cepheli, su hazneli dikdörtgen formunda inşa edilmiştir. Çeşme dıştan dışı 11.00 cm. x 60 cm. ölçülerindedir(Çiz.36). Çeşme cephesinde herhangi bir niş açıklığına rastlanılmamıştır. Yapı cephesinde kesme taş malzeme ile örülmüş olup diğer cephelerde kaba yonu taşlarla örülmüştür. Çeşmede iki adet lüle bulunmaktadır fakat güney taraftaki taş lüle özgün olup, diğer metal lüle yenilenmiştir(Fot.179).

Su haznesi çeşmenin arka tarafında olup 50 cm. x 40 cm. ölçülerindedir. Cephelerden yaklaşık olarak 5 cm. çıkıntı yapan silmesi kuşağının altında 40 cm genişliğinde 30 cm. yüksekliğinde mermer kitabe mevcuttur(Fot.180). Su yalağının etrafı toprak zeminle dolmuştur. Yalak üzerinde iki adet tahliye deliği açılarak buradan suyun akışı sağlanmıştır.

¹⁴³ Köy muhtarı Murat Çiçek ile yapılan mülakattan(21. 08. 2016).

Malzeme ve Teknik: Çeşmenin cephesinde ve köşe kilit taşlarında kesme taş kullanılmıştır. Yapının batı cephesinde ve yalak duvarlarında moloz taş tercih edilmiştir. Çeşmenin kitabesi mermer malzemeli olup; su yalağı yüzeyinde ve duvar derslerinde betonarme harç sıva ile sıvanmıştır.

Süsleme: Çeşmede herhangi bir süsleme bulunamamıştır.

Kitabe: Cephe yüzeyinde silme kuşağının hemen altında 40 cm. genişliğinde 30 cm. yüksekliğinde mermer kitabe mevcuttur.

“ما شاء الله سنة ١٢٩٨”

MAŞALLAH SENE H.1298 (M.1880/1881) yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı kitabesine göre H.1298(1882) yılında köy halkı tarafından inşa edilmiştir¹⁴⁴. Düz bir arazide inşa edilen çeşme günümüzde hala kullanılmaktadır. Çeşmenin su haznesi, lülesi ve yalak duvarı yenilenmiştir.

3.7.7. Durupınar Mahallesi Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 13 Kasım 2017

Çizim No: 37

Fotoğraf No: 181-182

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 25 km. batısında Durupınar Mahallesinde yer alır.

Mimari: Tek cepheli, dikdörtgen formlu, haznesiz olarak inşa edilmiştir. Çeşme 5.70 cm x 70 cm. ölçülerindedir(Çiz.37). Çeşme cephesinde kaş kemerli bir niş bulunmaktadır. Çeşmenin tek lülesi olup suyu akmaktadır. Çeşme cephesi kaba yonu taş ve devşirme (mezar stel) taşlar ile örülmüştür(Fot.181).

¹⁴⁴Köy muhtarı Hami Tümer ile yapılan mülakattan (04.08.2016).

Haznesiz olarak inşa edilen çeşmenin, su yalağı etrafı zamanla dolmasıyla zemin seviyesinde kalmıştır. Yalak üzerinde iki adet tahliye deliği açılarak suyun akması sağlanmıştır.

Malzeme ve Teknik: Çeşme cephesinde kesme taş ve kaba yonu taş kullanılmıştır. Cephe yüzeyinde devşirme taşlar kullanılmış olup duvar derzlerinde beton harç sıva kullanılmıştır.

Süsleme: Çeşmede kullanılan mermer devşirme (mezar stelleri) taş yüzeylerinde figürlü süsleme, bitkisel süsleme ve geometrik süslemeler görülmektedir.

Kitabe: Çeşmeye ait herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Çeşmenin ne zaman yapıldığına dair herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır, ancak köy halkının verdiği bilgiler ışığında çeşmenin 19. yy. sonlarına tarihlendirilmektedir¹⁴⁵. Çeşmenin duvar derzlerine beton harç sıvalar ile sıvanmıştır.

3.7.8.Ahırlıkuyu Mahallesi Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 10 Ekim 2016-30 Nisan 2017

Çizim No: 38

Fotoğraf No: 183

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymananın ilçe merkezinden 14 km. kuzeybatısında, Ahırlıkuyu Mahallesine eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Yaklaşık olarak 150 metre batı tarafında ise Ahırlıkuyu Camisi yer almaktadır.

Mimari: Tek cepheli ve su haznesiz olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen formlu olup 12.00 cm. x 55 cm. ölçülerindedir(Çiz.38). Çeşme cephesinde taşlık veya sabunluk diyebileceğimiz bir nişe rastlanılmamıştır. Çeşme cephesi düzenli olamayan kaba yonu taş ve devşirme taşlarla örülmüştür. Çeşmeye yan cephelerden duvar eklenerek,

¹⁴⁵Köy Halkından Yedigâr Aydın ile yapılan mülakattan(21.12.2017).

arazi eğiminden oluşabilecek bir toprak kayması engellenmeye çalışılmıştır. Çeşmede bir adet metal lüle bulunmakta olup günümüzde suyu akmaktadır(Fot.183).

Su yalağının zeminden yaklaşık olarak 40 cm yüksekliktedir. Su yalağı kademeli olarak üçe bölünüp, metal bir tahliye borusu ile suyun akışı sağlanmıştır. Su yalağına sonradan ek yapılarak yalak 'L' formunu almıştır. Çeşmenin cephesinden yaklaşık olarak 15 cm dışa taşırılan beton silme kuşağı ile duvarların zarar görmesi engellenmiştir. Duvar derzleri ve yalak yüzeyine harç sıva ile sıvanmış olup çeşme özgünlüğü yitirmiştir.

Malzeme ve Teknik: Çeşmenin cephe duvarlarında kaba yonu taş ve devşirme taş malzeme kullanılmıştır. Duvar derzlerinde ve yalak sıvalarında harç sıva kullanılıp, çeşme lülesi metal malzemedendir.

Süsleme: Çeşmede yapıda kullanılan devşirme taşlar dışında herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamıştır. Cephe duvarlarında kullanılan devşirme taşların yüzeyinde deforme olmuş yazılı süsleme öğelerine rastlanılmıştır.

Kitabe: Çeşmeye ait herhangi bir kitabe rastlanılmamıştır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Köy muhtarı ile yaptığımız görüşmelerde köy halkı buraya iskân edilince, 2. Abdülhamit Hamit Han¹⁴⁶ tarafından köy halkı için bir cami ve çeşme inşa ettirmiştir. Ulaşılan belgelerden 2. Abdülhamit Hamit Han zamanında köy haklı buraya iskân edilince buraya bir cami yaptırdığı anlaşılmıştır. Günümüzde köy halkı tarafından kullanılan çeşmenin su yalağı ve silme kuşakları yenilenmiştir¹⁴⁷. Sonrada çeşmenin her iki cephesine duvar yapılmıştır. Duvar derzleri harç sıvalar ile doldurulmuş olup çeşmenin önüne halı yıkamak için beton dökülmüştür.

¹⁴⁶Ankara vilayeti Haymana kazasının batı tarafında vaki Ahırlıkapı'da boş arazide iskan edilen ve muhacirinden teşkil edilen karyeye Bünyad-ı Hamidi adı verilerek, bir cami inşa edilmesi. Tarih: 26/Za/1311 (Hicri) (M.1893/1894) Dosya No:412 Gömlek No:30871 Fon Kodu: BEO. [http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1086#.WJpENIWLIV\(08.02.2017\)](http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1086#.WJpENIWLIV(08.02.2017)).

¹⁴⁷Köy muhtarı Nadir Çaldağ ile yapılan mülakat (22.08.2016).

3.7.9. Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 10 Ağustos 2016

Çizim No: 39

Fotoğraf No: 184-185

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 40 km. güneybatısında yer alan Çeltikli Mahallesinde, Güllü çeşmesinin 70 metre güneyinde yer alır.

Mimari: Dikdörtgen formlu, tek cepheli ve haznesiz olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen formlu çeşme 580 cm. x 80 cm. ölçülerindedir(Çiz.39). Çeşme cephesinde herhangi bir niş veya sabunluğa rastlanılmamıştır. Yapıda kesme taş, moloz taş ve devşirme taşlarla örülmüştür. Çeşmede bir adet lüle olup, suyu akmamaktadır(Fot.184).

Cephe üzerinden yaklaşık olarak 15 cm kadar dışarı taşan yatay silme kuşağı geçmektedir. Haznesiz çeşmenin, su yalağı etrafının toprak dolgu dolmasıyla zemin seviyesinde kalmıştır. Yüzeyinde bir adet tahliye deliği vardır. Silme kuşağının üst kısmında 100 cm. x 50 cm ölçülerine bir adet kitabeliği mevcuttur(Fot.185).

Malzeme ve Teknik: Çeşme cephesinde kesme taş ve kaba yonu taş kullanılmıştır. Cephe yüzeyinde devşirme taş malzeme kullanılmış olup duvar derzlerinde harç sıva kullanılmıştır.

Süsleme: Çeşme cephesinde kullanılan devşirme taşların yüzeyinde geometrik süsleme motifleri gözlemlenmiştir.

Kitabe: Silme kuşağının hemen üst tarafında 100 cm. x 50 cm. ölçülerinde bir adet kitabe mevcuttur. Fakat kitabenin yüzeyinde oluşan yosunlaşmadan dolayı yazının yarısı ona okunabilmiştir.

صاد باذ يرات ۰۰۰ (Sâhibu'l-hayrât)

Tarihlendirme ve Onarımlar: Çeşmenin ne zaman yapıldığına dair her hangi bir belge kitabeye ulaşılamamıştır ancak köy halkının verdiği bilgiler ışığında çeşmenin 20 yy. başlarına tarihlendirilmektedir¹⁴⁸.

Yapılan yol çalışması sırasında çeşmenin zemin seviyesinin alt kısmında kaldığı gözlemlenmiştir. Yapının zarar görmemesi için üst tarafına yaklaşık olarak 50 cm yüksekliğinde duvar eklenmiştir. Duvar içinde bulunan kitabeliğinde sonradan duvar inşaatı ile birlikte yapıya eklenmiştir. Ayrıca çeşmenin duvar derzlerine beton harç sıvalar ile sıvanmıştır.

3.7.10. Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 10 Ağustos 2016

Çizim No: 40

Fotoğraf No: 186-187

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 40 km. güneybatısında yer alan Çeltikli Mahaltesinde, Alinin çeşmesinin 70 metre kuzeyinde yer alır.

Mimari: Dikdörtgen formlu, tek cepheli ve haznesiz olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen formlu çeşme 7.50 cm. x 60 cm. ölçülerindedir(Çiz.40). Düzgün kesme taşlarla örülen çeşmenin cephesinde herhangi bir nişe rastlanılmamıştır. Çeşmede iki adet metal lülesi olup, günümüzde suyu akmamaktadır.

Çeşme cephesinde yaklaşık olarak 20 cm. çıkıntı yapan silme kuşağının ortasından üçgen bir alınlık oluşturulmuştur. Alınlığın yüzeyine kabartmalı olarak bitkisel süsleme motifi işlenmiştir. Haznesiz inşa edilen çeşmenin, su yalağının yüksekliği zeminden 30 cm.dir. Yalak yüzeyinde iki adet tahliye deliği açılarak su akışı sağlanmıştır(Fot.186).

¹⁴⁸Köy muhtarı Rıza Gülşen ile yapılan mülakat(06.10.2017).

Malzeme ve Teknik: Çeşme cephesinde ve yalakların da kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kaba yonu taş çeşmenin diğer cephelerinde kullanılmış olup, lüleleri metal malzemendir.

Süsleme: Çeşmede üçgen alınlığın dışında herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamıştır. Üç gen alınlığın yüzeyi kabartmalı olarak bitkisel süsleme motifleri işlenmiştir. Cephe duvarlarından çıkıntı yapan silme kuşağı yapıya hareketlilik sağlamıştır.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Çeşmenin ne zaman yapıldığına dair her hangi bir belgeye ulaşılamamıştır ancak köy halkının verdiği bilgiler ışığında çeşmenin 20. yy. başlarına tarihlendirilmektedir¹⁴⁹.

Çeşmenin doğusunda yapılan yol çalışmaları sırasında yapıya zarar verilmiştir. Güney taraftan yapı duvarlarında yıkılmalar olup yer yer duvarlarda çatlamlar gözlemlenmiştir. Çeşme lüleleri sonradan değiştirilmiş olup, yalak seviyesinde çeşme cephesi harç siva ile sıvanmıştır. Yapı dönem özelliğini korumuş olup, tescillenerek korumaya değer bir çeşmedir

---

¹⁴⁹Köy muhtarı Rıza Gülşen ile yapılan mülakat(06.10.2017).

3.7.11.Haymana Merkez Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 17 Temmuz 2016-03 Kasım 2017

Çizim No: 41

Fotoğraf No: 188-189

Tescil Tarihi: Yapı Tescilli durumdadır.

Yeri: Haymana ilçe merkezinde, Medrese Mahallesinde yer alır.

Mimari: Tek cepheli, su hazneli doğu batı doğrultusunda eğimli bir arazide inşa edilmiştir. Yapı kitabesine göre H. 1335 yılında inşa edilmiştir. Çeşme dikdörtgen formunda olup, 2.85 cm. x 2.50 cm. ölçülerindedir(Çiz.41). Çeşme cephesinde sabunluk veya tas nişine rastlanılmamıştır. Cephesi sade olup çeşme kitabesi mevcuttur. Tek lüveli çeşmenin günümüzde suyu akmamaktadır. Çeşme cephesinden yaklaşık olarak 10 cm. dışarı taşırılan taş silme kuşağının yarısı deforme olmuş durumdadır(Fot.188).

Çeşmenin su haznesi kuzey tarafta olup 45 cm x 160 cm ölçülerindedir. Su haznesinin üzeri taş bir kapakla kapatılmıştır. Çeşmenin güneydoğu ve güneybatı köşelerinden genişletmek suretiyle dışarıya doğru taşırılmıştır. Dışarı taşırılan duvarlar moloz taş örgülüdür. Su yalağı zemin kot seviyesinin altında kalarak yol dolgusu ile doldurulmuştur. Çeşme cephesinde lülenin altında 25 cm. x 45 cm. genişliğinde mermer kitabe bulunmaktadır(Fot.189).

Malzeme ve Teknik: Çeşmenin cephe köşelerinde ve cephesinde kesme taş kullanılmıştır. Su haznesi ve yalak duvarlarında moloz taş tercih edilmiştir. Çeşmenin kitabesi mermer malzemeli olup lülesi metaldir. Duvarlarında sonradan beton harç sıvalar ile doldurulmuştur.

Süsleme: Çeşmede herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamıştır.

Kitabe: Çeşme cephesinin ortasında, lülenin altında mermer levha üzerine zemin oyma olup, 25 cm. x 45 cm. ebatlarındadır.

صاد باذیرات

اقاقلع مخابر سدند بهر شهادتت ی

اند شاییدن قیر شهیری ملایم اول محمد....

سدنه ۱۳۳۵ ...

1. Sâhibu'l-hayrât
2. Ak kale muhârebesinde behr şehâdeti
3. İnşa eden Kırşehirli mulâzım-ı evvel Mehmed....
4. Sene 1335....(M.1916/1917)

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı kitabesine göre H.1335 yılında inşa edilmiştir¹⁵⁰. Günümüzde harap durundaki çeşmenin günümüzde suyu akmamaktadır. Sonradan duvar derz araları beton harç sıvalar ile doldurulmuştur. Çeşmenin güneydoğu ve güneybatı köşelerinden genişletmek amacıyla moloz taş duvar örgüsü eklenmiştir.

¹⁵⁰[http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=yazilar&id=1202#.XNBfdhQzIU\(06.05.2019\).](http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=yazilar&id=1202#.XNBfdhQzIU(06.05.2019).)

3.7.12. Soğulca Mahallesi Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 15 ağustos, 2016

Çizim No: 42

Fotoğraf No: 190

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 12 km. güneybatısında Soğulca Mahallesinde, 30 m. kuzeyinde Soğulca Camii yer almaktadır.

Mimari: Tek cepheli ve dikdörtgen formunda inşa edilmiştir. Eğimli bir arazide inşa edilen çeşme, 7.80 cm. x 70 cm. ölçülerindedir(Çiz.42). Çeşmenin cephesinde tas nişi veya sabunluk diyebileceğimiz herhangi bir açıklığa rastlanılmamıştır. Yapı düzgün olamayan kesme taş ve kaba yonu taşlarla örülmüştür. Çeşmenin üst köşe silme kuşağı beden duvarlarından 20 cm. kadar dışarıya doğru taşırılmıştır. Cephesinde taş yüzeyi oyularak çeşme inşa tarihi yazılmıştır. Çeşmede dört adet lüle olup sağdaki metal lüleden su akmamaktadır. Diğer üç lüle özgün olup metal aksamlar ile su akışı sağlanmıştır(Fot.190).

Çeşme yalağının zeminden yaklaşık olarak 25 cm. yüksekliğindedir. Yalak iki bölüme ayrılarak yüzeyi sıvanmış olup yüzeyinde iki tahliye deliği açılmıştır.

Malzeme ve Teknik: Çeşmenin cephesinde ve köşe kilit taşlarında kesme taş kullanılmıştır. Yapının batı cephesinde ve yalak duvarlarında kaba yonu taş tercih edilmiştir su yalağı yüzeyinde ve duvar derslerinde betonarme harç kullanılmıştır. Çeşme lüleri metal malzemelidir.

Süsleme: Çeşmede herhangi bir süsleme unsuru bulunamamıştır.

Kitabe: Çeşme cephesinde kesme taş yüzeyi oyularak **1335 Hacı Mevlüt**

(M.1916/1917) yazılıdır.

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı kitabesine göre H.1335 yılında inşa edilmiştir¹⁵¹. Düz bir arazide inşa edilen çeşme günümüzde hala kullanılmaktadır. Çeşmenin lülesi ve yalakları yenilenmiş olup cephesi beton harç sıva ile sıvanmıştır. Günümüzde yöre halkı tarafından halı ve yün yıkama yeri olarak kullanılmaktadır.

3.7.13. Karahoca Mahallesi Çeşmesi:

İnceleme Tarihi: 25 Temmuz, 15 Eylül 2016,

Çizim No: 43

Fotoğraf No: 191-192

Tescil Tarihi: Yapı henüz tescillenmemiştir.

Yeri: Haymana ilçe merkezinin 8 km. batısında Karahoca Mahallesinde; Karahoca Caminin 100 metre kuzeyinde yer alır.

Mimari: İki cepheli, haznesiz olarak, 'L' formunda inşa edilmiştir. Çeşme doğu batı yönünden 5.50 cm. x 50 cm. kuzey-güney yönünden 6.50 cm. x 50 cm. ölçülerindedir(Çiz.43). Arazi eğiminden dolayı çeşme zemin kot farkının altında kalmıştır. Çeşmenin kuzey cephesinde dikdörtgen formlu kaş kemerli bir sabunluk niş açıklığı bulunmaktadır. Nişin hemen sağ tarafında dikdörtgen formlu içinde kare panoların olduğu devşirme taş kullanılmıştır. Niş açıklığının altına metal bir su lülesi olup su akmaktadır(Fot.189). Çeşmenin doğu cephesinde kare pano içinde 40 cm. x 40 cm. ölçülerinde bir mermer kitabelik bulunmaktadır(Fot.191). Kitabenin altına metal bir su lülesi olup suyu akmaktadır.

Çeşmenin tüm cephe yüzeyi düzgün kesme taş malzeme ile örülmüştür. Haznesiz çeşmenin su yalağı zeminden yaklaşık olarak 30 cm. yüksekliktedir. Yalağın doğu taraftan bir adet tahliye deliği vardır. Çeşme ceplerinden yaklaşık olarak 20 cm dışarıya taşırılan silme kuşağı dış görünümüne nitelik katmıştır.

¹⁵¹Köy muhtarı Bayram Şimşekle yapılan mülakat(15.08.2017).

Malzeme ve Teknik: Çeşmenin cephe köşelerinde ve cephesinde kesme taş kullanılmıştır. ve yalak duvarlarında moloz taş tercih edilmiştir. Çeşmenin kitabesi mermer malzemeli olup lülesi metaldir. Su yalağı yüzeyi harç sıva ile sıvanmıştır.

Süsleme: Çeşmede mermer kitabe yüzeyinde bitkisel süsleme motifleri görülmektedir. Doğu cephesinde kullanılan devşirme malzeme yüzeyinde geometrik süsleme motifleri ile süslenmiştir.

Kitabe: Çeşmenin doğu cephesinde kare pano içinde 40 cm. x 40 cm. ölçülerinde bir mermer kitabelik bulunmaktadır. Kitabe üzerinde Osmanlıca

“ ما شاء الله سده ١٩٤٤ ” Yazılıdır.

(Maşallah Sene 1944)

Tarihlendirme ve Onarımlar: Yapı kitabesine göre 1944 yılında köy halkı tarafından inşa edilmiştir¹⁵². Eğimli bir arazide olan ‘L’ planlı çeşme günümüzde kullanılmaktadır. Köy halkı çeşme önünde halı yıkamak için bir beton şap atılmıştır. Çeşmenin yalakları ve lüleleri yenilenmiş olup dönem özgünlüğünü korumaktadır. Günümüzde yöre halkı tarafından halı ve yün yıkama yeri olarak kullanılmaktadır.

¹⁵²Köy muhtarı Eyyüp Çitçi ile yaptığımız mülakat(15.09.2016).

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA:

Haymana, Ankara ilinin güneyinde 70 km. uzaklığındadır. Haymana; Gölbaşı, Bala, Kulu, Polatlı ilçeleri ile komşudur. Haymanada tarih öncesi yerleşim yerlerine ait birçok höyük ve kalıntıları yer almaktadır. Sırasıyla Hitit, Frig, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait kültür varlıkları ve yaşam buluntuları bulunan bir ilçedir.

Haymanadaki ve ilçe merkezine bağlı 78 mahallede incelenen yapıların en erkeni 16. yüzyıla ait olup en geç tarihli yapı ise 20. yüzyılın ortalarına aittir. İlçede genel olarak Geç Dönem Osmanlı yapıları bulunmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda 40 Mimari eser tespit edilmiştir. Çalışmamızı konu alan eserler; 10 Cami, 9 Ev, 3 Köy Odası, 3 Kamu Yapısı, 1 Türbe, 1 Köprü ve 13 Çeşmeden oluşmaktadır. Eserler 16. yy. ve 20 yy. zaman aralığını kapsamaktadır. Eserler; Mimari, Malzeme ve Teknik, Süsleme, Kitabe, Tarihlendirme ve Onarımlar başlıkları altında incelenmiştir.

İncelenen eserlerin çoğu ilaveler ve yanlış onarımlar ile orijinalliğini yitirerek günümüze ulaşmıştır. Mimari eserden camiler, evler ve kamu yapıları yapılan bilinçsiz onarımlar ile değişikliğe uğramıştır.

4.1.Plan ve Mekân Anlayışı:

4.1.1. Camiler:

Haymana ve mahallerinde incelenen yapılardan en erken tarihli cami 16. yüzyılda inşa edilen Hüsameddin-i Ankarav-ii Camidir. Geç tarihli cami ise 1935 tarihli Ataköy Mahallesi Camidir. Bölgedeki camiler daha çok 19. yy. ve 20. yy. İlk çeyreğinde inşa edilmişlerdir. Haymana ilçe merkezi ve mahallelerinde olmak üzere on cami bulunmaktadır.

İncelediğimiz Haymana ve mahallelerindeki camiler; Tek mekanlı olup harimleri kare veya dikdörtgen planlıdır. Bu yapılar içten düz ahşap tavanlı, dışta kırma çatılı kiremit örtülüdürler. Diğer bir inceleme grubumuz ise ahşap direkli camilerdir. İncelediğimiz camilerin çoğu tek mekanlı düz ahşap tavanlı olarak inşa edilmişlerdir.

Tek mekanlı düz ahşap tavanlı camiler Anadolu coğrafyasında sıkça tercih edilen bir üst örtü biçimidir. Küçük ölçekli yapılarda üst örtünün yükü doğrudan duvarlara bindirilerek harimde geniş bir mekân oluşturulmuştur. Basit onarımları ve düşük maliyetli olmalarından dolayı sıkça tercih edilmişlerdir.

Haymanadaki yapıların çoğu bu özelliklere sahiptir; Haymana Merkez Cami(Çiz.7), Karahoca Cami(Çiz. 9), Culuk Cami, Ahırlıkuyu Cami, Ataköy Cami, Soğulca Camileridir. Bu plan tipleri Anadolu'nun farklı bölgelerinde de görülüyor. Bunlar; Ankara Kayabaşı Cami (19.yy.), Karapürçek Köy Cami (1906), Altındağ Solfasol Köyü Cami (20.yy.), Polatlı Bacı Köy Cami (19.yy.), Kalecik; Altıntaş Köyü Cami (1889)¹⁵³, Çandır Köyü Camileri (1902), Tabakhane Cami (1907)¹⁵⁴, Gölbaşı; Karagedik Cami (1909), Subaşı Köyü Cami (20.yy.), Konya; Hacı İvaz Cami (1824), Ovaloğlu Cami (1765) Yozgat Başçavuşoğlu Cami (1800)¹⁵⁵, camileri örnek olarak verilebilir.

Ahşap direkli düz tavanlı camiler; Bu grup camileri mihrap duvarına dikey olarak kare veya dikdörtgen planlıdır. Haymana bölgesinde Hüsameddin-i Ankaravî Camii(Çiz.1) ve Küçükkonak camileridir¹⁵⁶. Bu plan tipinde Anadolu'nun farklı bölgelerinde de görülüyor.

Hüsameddin Ankarav-i Camii mimarisi 16.ncı ve 17.inci yüzyıl Anadolu camilerinde görüldüğü gibi mihraba dik olacak şekilde üç sahnı ve iki-üç sıra ahşap direk ve direklere oturan ahşap kirişli tavana oturan yapılardır. Bunlar; Konya-Doğanhisar Ulu Cami (1548)¹⁵⁷, Bilecik-Osmaneli Rüstem Paşa Cami¹⁵⁸, Ankara-Kazan Sarayköy (Piri Paşa) Cami¹⁵⁹, Kırıkkale, Balıseyh Yukarı Câmî, Ankara-

¹⁵³Yasemin Çağlar, **Kalecik Türk Devri Yapıları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisan Tezi), Konya, 2008. s.49.

¹⁵⁴Savaş Yıldırım, "Ankara'nın Kalecik İlçesindeki Camiler", **Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, Sayı:2, Ankara, 2013, s.546.

¹⁵⁵Rüçhan Arık, **Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı**, Ankara, 1988, s.40.

¹⁵⁶Yapı bölge camileri arasında bir prototip özeliği taşıması bakımından önemli bir yere sahiptir. Haymana ilçesinde ve mahallelerinde yaptığımız arazi çalışmalarından Sindiren Mahallesiinde yıkılan Eski Cami mimarisi ile aynı plan tipine sahiptir. İlçe merkezinde yıkıp yenilenen çoğu cami mimarisi de aynı plan tipi ile inşa edilmiştir. Prof. Dr. Orhan Çeker ile yaptığımız mülakat(25.05.2019).

¹⁵⁷Haşim Karpuz, **Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya 42**, Ankara, 2009, Cilt 3, s.1717

¹⁵⁸Anonim, **Türkiye'de Vakıf Abideler 2**, Ankara, 1977, s. 101.

¹⁵⁹Anonim, **Türkiye'de Vakıf Abideler 1**, Ankara, 1983 s.469.

Ayaş'taki Bünyamin Ayâşî Cami (16. yy.)¹⁶⁰, Konya Meram Tavus Baba camii (15. yy.)¹⁶¹, örnek verilebilir. Caminin dış cepheleri Klasik Devir Osmanlı Camii özelliklerini taşıyor. Pencereledeki sivri kemerli ve iki kat pencere açıklıklarıyla hareketlendirilmiştir. Yapıdaki pencereler Ankara; Halaç Mahmut Camii, Cenabı Ahmet Paşa Camii¹⁶², Kazan Saray Köyü Camii¹⁶³, Konya Sultan Selim Camilerinde¹⁶⁴ benzer örnekler görülmektedir. Üst sıra sivri kemerli pencereler yine inşa dönemi yapılarında karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; Ankara, Halaç Mahmut Camii, Cenabı Ahmet Paşa Camileri örnek verilebilir. Küçükönak Mahallesi camii ahşap direkli düz damlı yapıya Konya Saksaganlar Camii (1825), Gazeler Camileri aynı plan tipine sahiptirler.

4.1.2.Evler:

İncelediğimiz Haymana evlerinin Çiftçiler Evi hariç diğer evler iç sofalı plan tipinde inşa edilmişlerdir. Evler dört ev tek katlı beş ev ise iki katlı olarak inşa edilmiştir. İki katlı evlerin alt kat odaları Hakbilenler Evinde(Çiz.17) kış odaları olarak kullanılmışken Karasüleymanlı Şıxmemet Evi(Çiz.14) ve Köroğlu evlerinin alt kat odaları depo olarak kullanılmıştır. Çiftçiler evinin alt kat odaları hem kış odası hem de depo ve kiler odaları olarak kullanılmıştır.

İki katlı evlerde üst kata geçişler Hakbilenler Evi(Çiz.18) ve Çiftçiler evlerinde evin içinde ahşap merdivenler ile geçişler sağlanmıştır. Köroğlu evi ve Karasüleymanlı Şıxmemet Evlerinde evin dışından taş merdivenler ile yukarı geçilmektedir. Evlerin üst katları yaşam alanları olup sofanın etrafında odalar yer almaktadır. Tek katlı evler Ömer Demir Evi(Çiz.12), Öskanlar Evi(Çiz.20), Mehmet Ağa Evi(Çiz.16) ve Papazın Evleri(Çiz.15) tek katlı olarak inşa edilmişlerdir. Tek katlı evler temel seviyeleri zeminden yaklaşık olarak 1. m. yükseltilmiştir.

¹⁶⁰Anonim, **Türkiye'de Vakıf Abideler 1**, Ankara, 1983 s.481.

¹⁶¹Osman Nuri Dülgerler, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Ankara, 2006, s.51(Bu yapı 15.yy tarihli olsa da mimari ve plan bakımından benzerlik gösterdiği için değerlendirme bölümünde yer verilmiştir).

¹⁶²Gönül Öney, **Ankara'da Türk Devri Yapıları**, Ankara, 1971, s. 55-60.

¹⁶³Anonim, **Türkiye'de Vakıf Abideler 1**, Ankara, 1983 s.470.

¹⁶⁴Remzi Duran, "Osmanlı Dönemi Konya Yapılarında Madeni Pencere Şebekeleri", **İpek Yolu Konya Kitabı X**, Konya, 2007, s.293.

Evlerin çoğunda sofanın iki tarafında odalar simetrik olarak yerleştirilmiştir. Evlerin oda sayıları evin büyüklüğüne göre değişmektedir. Şihmet Evinin üst katında iki oda bulunuyorken Çiftçiler Evinin üst katında altı oda bulunmaktadır.

İç sofalı plan tipi sıkça kullanılan bir plan tipidir. Anadolu Coğrafyasında Konya Karapınar evlerinden Mustafa Şener Evi¹⁶⁵, Hacı Ömer Yeşilyurt Evi ve Vehbi Yüksel Evlerine mimarisi ve giriş cepheleri ile benzerlik göstermektedir. İç sofa plan tipi¹⁶⁶ Anadolu coğrafyasının farklı bölgelerinde kullanıla gelmiştir. İç Anadolu'da Ankara, Konya ve ilçelerinde Karapınar, Akşehir vb, Karaman ve Aksaray evleri, Isparta evleri, afyon evleri örnek verilebilir.

Evlerden Çiftçiler Evinin plan tipi hayatlı evler¹⁶⁷ grubundadır. Ortada bir avlu ve avlunun etrafında odalar “U” formunda sıralanmıştır. Konya ve Ankara vb. evlerinde kullanılan bir plan tipidir.

4.1.3. Köy Odaları:

Anadolu kültüründe önemli bir yer tutan Köy odaları; dışarıdan çeşitli gelen yolcuların kaldığı, ihtiyaçlarının giderildiği, köy toplantılarının yapıldığı sivil mimari yapılarıdır. ‘Misafir Odası’, ‘Köy Odası’ ve ‘Konuk Odası’ isimlerle anılan köy odaları, yerleşim yerindeki maddi durumu iyi insanların yaptıkları yapılarıdır¹⁶⁸. Haymanadaki köy odalarının en erken tarihlisi 19. yy. sonlarına tarihlenen Çalış Mahallesi Köy Odası (Atatürk Evi)dır. Diğer odalar ise 20.yy. ortalarında inşa

¹⁶⁵Osman Kunduracı, , “Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler”, **Sanat Tarihi Dergisi**, İzmir, 2005, Cilt14, Sayı 2, s.79.;Bknz. Metin Sözen, – Osman Nuri Dülgerler, “Konya Evlerinden Örnekler”, **O.D.T.Ü. Mimarlık Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1, Ankara, 1979, s.79-100.;Bknz. ; Haşim Karpuz, **Erzurum Evleri**, Ankara, 1984; Haşim Karpuz, **Türk İslam Mimarisinde Erzurum Evleri**, Ankara, 1993;Bknz. Mahmut Akok, “Kütahya ve Uşak Şehirlerinin Eski Evleri”, **Türk Etnografya Dergisi**, Sayı:6, Ankara, 1965, s.5-17.;Erkan Aygör, **19. Yüzyıl Sonu Ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi Ve Değişimi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2015.;Hayriye Altuner, **Geleneksel Niğde Evleri**, Niğde, 2018.;Yüksel Sayan-Şahabettin Öztürk, **Bitlis Evleri**, Ankara, 2001.

¹⁶⁶Hakkı Sedat Eldem, **Türk Evi Plan Tipleri**, İstanbul,1968, s.25. ;Bknz. Tülay Karadayı Yenice, **Tarihi Aksaray Evleri**, İstanbul, 2017.; Yüksel Sayan, **Uşak Evleri**, Ankara, 1997.

¹⁶⁷Celile Berk, **Konya Evleri**, İstanbul, 1951, s.46; Celile Berk, hayatlı evler ile ilgili yaptığı çalışmada bahçe kapısından hayata ve hayatın etrafında odalara ve yardımcı odalara girilmektedir. Yapılan bir diğer çalışma Sedat Hakkı Eldem’in **a.g.e.**, s.36 tipoloji çalışmasında hayatlı evleri, dış sofalı plan tipinde değerlendirmiştir.

¹⁶⁸Mustafa Bulut, “Sivas İlbeyle Köy Odaları”, **Marmara Türkiyat Araştırma Dergisi**, İstanbul, 2017, s.14.

edilmiştir. Köy odaları yapı ve yardımcı bölümlerden oluşmaktadır¹⁶⁹. Oda ve aralık bölümlerinden müteşekkildir. Aralık bölümü genellikle odunluk, mutfak vb. yardımcı oda görevi görüyor(Çiz.22). Asıl oda toplantıların yapıldığı, gelen misafirlerin konakladığı mekândır.

Çalışmamız esnasında üç adet köy odası incelemiştir. Çalış Mahallesi Köy odası(Atatürk Evi), Balcıkhisar Mahallesi Özkanlar Köy Odası ve Baltalin Mahallesi Köy odası incelenmiştir. Yapılar mimarisi yönünden asıl oda ve aralık bölümlerinden oluşmaktadırlar. Süsleme yönünden sade görünüme sahip köy odaları Baltalin Mahallesi Köy Odası günümüzde kullanılmamakta olup diğer odalar kullanılmaktadır.

Anadolu'da çoğu yerde köy odası geleneği devam etmekte olup farklı bölgelerde benzer mimari özellikleri görülmektedir. Konya Gökyurt(Kilstra) İsmigilin Köy odası¹⁷⁰,

Yozgat Şevkenin Hasan'ın Köy Odası¹⁷¹, Sivas İlbeyli Çallı Köyü Ümmet Ağanın odası, Sivas İlbeyli Gözmen Köyü Veli Ağanın odası¹⁷² örnek olarak verilebilir.

4.1.4. Kamu yapıları:

Osmanlının geç dönemlerinde kamu yapımına önem verilmiş olup bu dönem kamu yapıları hakkında doğrudan çalışma bulunmamaktadır. Kamu yapıları hakkında daha çok bölgesel olarak yapılan çalışmalar bulunmaktadır.

¹⁶⁹ Haşim Karpuz, "Konya Köy Odalarının Kültür ve Sanat Değeri", **Emin Bilgiç Hatıra Kitabı**, İstanbul, 2000, s.332.

¹⁷⁰ Tolga Bozkurt, "Konya Gökyurt(Kilstra) Köy odaları" **Milli Folklor Uluslar Arası Kültür Araştırmaları Dergisi**, Ankara, 2016 Ankara, 2016, s.204; bkz. Adem ÖZKAN, "Geçmişten Günümüze Konya İli İlçesinde Bulunan Köy Odaları" **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Karaman, 2012.

¹⁷¹ G. Aybegüm Ersoy, "Yozgat Büyükcirli Köyü Köy Odaları" **Kalemişi Dergisi**, Cilt:5, Sayı:10, Ankara s.99.

¹⁷² Mustafa Bulut, **a.g.e.**, s.23-26; Bknz. Azem Sevindik, **Halk Hukuku ve Köy Odaları: Sivas Şarkışla Gümüštepe Köyü Örneği**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ankara, 2013.

Osmanlının geç dönemi ve cumhuriyet dönemi kamu yapılarının bütününde birbirine benzer plan tipleri uygulanmıştır. Bu plan tiplerinin simetrik anlayış söz konusu olup, yapılar cephe özellikleriyle öne çıkmaktadır¹⁷³.

Çalışmamız kapsamında üç kamu yapısı incelenmiştir. Haymana Milli Eğitim Binası (Redif Taburu binası), Haymana Redif Taburu Cepanelik Binası(Çiz.27) ve Çaldağ İlk Öğretim Okulu Binası dönemsel mimari özellikleri ve plan tipleri bakımından değerlendirilmiştir. Milli eğitim binası iki katlı inşa edilmişken Çaldağ ilk Öğretim Okulu(Çiz.28) tek katlı olarak inşa edilmiştir. Milli eğitim binası tek girişli, cephelerin de ve köşeleri silmeli kuşakları olup ön cephesi balkonludur. Anadolu mimarisinde benzer mimari özeleri bulunmaktadır. Bunlar; İlgin Askeri Lisesi¹⁷⁴, Seyit Gazi Askeri Lisesi, Sinop Askeri Lisesi, Malatya Askerlik¹⁷⁵ binaları örnek olarak verilebilir.

Çaldağ ilk Öğretim Okulu Binası İnşa tarihi ile I. Ulusal Mimarlık Akımının özelliklerini taşıyor. Giriş cephesinin öne doğru çıkma yapması, sivri kemer kullanılımı ve merkezde bir avlu(koridor) etrafında odaların sıralanması ile dönem özelliği taşıyor¹⁷⁶.

Haymana Redif Taburu Cepanelik Bina tek bir mekândan oluşmakta olup yapı ile benzer Yozgat-Akdağmadeni Redif Taburu Cepanelik binası¹⁷⁷ ile benzer mimari özelliktedir¹⁷⁸.

¹⁷³ Muzaffer Yılmaz, **Aydın'da Türk Devri Kamu Yapıları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2015, s.242.

¹⁷⁴ Tolga Bozkurt, "İlgin Redif Taburu Binası" **Konya Ansiklopedisi**, Cilt: 4, Konya, 2012, s.293.

¹⁷⁵ Muzaffer Yılmaz, "Malatya Askerlik Şubesi Binası"

Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:20, Konya, 2018, s.409.; Bknz.

M.Mithat Özgen, **Mithat Osmanlı Devleti Ordu Sisteminde Redif Teşkilatı ve Anadolu'da Kurulan Redif Kışlaları**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2013.

¹⁷⁶Metin Sözen, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi**, Ankara, 1996,s.17.; Bknz, İnci Aslanoğlu, **Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı(1923–1938)**, İstanbul, 2010

¹⁷⁷Sultan Murat Topçu, "Yozgat Akdağmaden Redif Teşkilatı Debboy Binası" **Türk Etütleri Dergisi**, Cilt: 9/10, Ankara, 2014, s.1028.

¹⁷⁸Muhammet Mithat Özgen, **a.g.e.**, s.106 .

4.1.5. Türbeler:

Haymanada araştırma konumuza dâhil ettiğimiz bir tek türbe bulunmuştur. İnşa tarihi olarak 16. yy. tarihlidir. Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesinin üzerinin orijinalinde düz toprak damlı olduğu ve daha sonra kapatıldığı anlaşılmaktadır.

Kare planlı yapının türbenin giriş, cephesindeki mermer söveli basık kemerli tek kanatlı bir kapı açıklığı 16 yy. türbe mimarisinin özelliklerini göstermektedir¹⁷⁹.

4.1.6. Köprüler:

Haymana ilçesinde yaptığımız araştırmalarda bir adet köprüye ulaşılmıştır. Eski Haymana, Polatlı yolu üzerinde inşa edilen köprü günümüzde kullanılamamakta olup Çatal Köprü(Çiz.30) ismi olarak bilinmektedir.

Köprü 20. yy. başlarına inşa edilmiştir. Köprüye farklı dönemlerde onarımlar yapılmış olmakla birlikte özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaşmıştır. Ulaşım yolları üzerinde bulunan köprüler insanların vadiler ve nehirler üzerinde inşa ettikleri, yolları birbirlerine bağlayan önemli yapılardır. Köprü tipolojisine göre düz köprüler grubundadır¹⁸⁰.

Anadolu coğrafyasında 20. yy. başlarında inşa edilen Uşak Yukarı Köprü ve Kazancı Köprü¹⁸¹ Konya Selçuklu ilçesi Sızma Harman Köprüsü¹⁸², Konya Akören Orhaniye Köyü Köprüsü¹⁸³, Konya Meram, Değirmenönü köprüsü¹⁸⁴ ve Gaziantep Nizip Akçakent Taş Köprüsü¹⁸⁵ benzerlik göstermektedir.

¹⁷⁹Mehmet Emin Yılmaz, Fatih Mehmet Tanrıveren, **a.g.e.**, s.50.

¹⁸⁰Haşim Karpuz, **Arkeoloji Sanat Tarihi ve El Sanatlarında Araştırma Teknikleri**, Konya, 2010, s.79; Bknz; Çevdet Çulpan, **Türk Taş Köprüleri**, Ankara, 1973; Fügen İltter, **Osmanlılara Kadar Anadolu Türk Köprüleri**, Ankara, 1978.

¹⁸¹Türkan Acar, "Uşak'ta Türk Dönemi Taş Köprüleri" **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:25, Isparta, 2016, s.27.

¹⁸²Remzi Duran, Ali Baş, Ruhi Özcan, "Konya Selçuklu İlçesi Tarihi Köprüleri", **XIV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Konya, 2010, s.205.

¹⁸³Remzi Duran, Ali Baş, Ruhi Özcan, **Tarihi Konya Köprüleri**, Konya, 2016, s.28.

¹⁸⁴Remzi Duran, Ali Baş, Ruhi Özcan, **a.g.e.**, s.129.

¹⁸⁵Alper Altın, **Gaziantep Türk-İslam Mimarisi(Eyyübüler'den Cumhuriyet'e)**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk-İslam Sanatları Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum,2015, s. 1083.

4.1.7.Çeşmeler:

Anadolu'nun fethiyle Selçukluların yerleştikleri yerlerde harap ve kısmen sağlam olarak birçok su tesisleri mevcuttur¹⁸⁶. İnsanlık tarihinde su her zaman önemli bir yer edinmiştir. Yerleşimler genellikle su kaynaklarına yakın nehir, dere ve göl kenarlarında yapılmıştır. Yerleşim yerlerinde çeşmeler su ihtiyacını giderilmesinin yanında coğrafyaya uygun malzeme kullanımı ve mimarisi özellikleri bakımından önemli bir konuma sahiptir.

Haymanada karasal iklim etkili olduğundan su ihtiyacı bakımından sürekli olarak sıkıntı yaşayan bir ilçe konumunda olmuştur. Su ihtiyaçlarını yerleşim yerlerinin uzağından borular yardımı ile yerleşim yerlerine su taşınmıştır. Yaptığımız araştırmalarda Haymana Merkez ve mahallelerinde çeşmelerin kullanılmayan çeşmelerin zamanla yıkılmış ve çeşme sayılarında azalma olmuştur. Arazi çalışmalarında değerlendirilebilecek on üç adet çeşmeye ve bir çamaşırhane ulaşılmıştır.

Haymana merkez ve mahallerinde bulunan çeşmeler cepheleri tek ve iki cepheli olarak inşa edilmişlerdir. Çeltikli Alinin Çeşmesi(Çiz.39), Ahırlıkuyu Çeşmesi(Çiz.38), Durupınar Çeşmesi, Çeltikli Güllü Çeşmesi(Çiz.40), Kızılkoyunlu Çeşmesi(Çiz. 36), Tabur Çeşmesi(Çiz.33), Mihhe Çeşmesi(Çiz.32), Saatli Çeşmesi, Çeşmesi, Culuk Çeşmesi, Haymana Merkez Çeşmesi ve Soğulca Mahallesi çeşmeleri tek cepheli olarak inşa edilmişlerdir. Ankara Kalecik Çörten Pınarı Çeşmesi, Baş Çeşmesi¹⁸⁷, benzer özelliktedirler. Karahoca Mahallesi çeşmesi(Çiz.43) iki cepheli olarak inşa edilmiştir.

Durupınar Çeşmesi, Karahoca Mahallesi çeşmesi, Tabur Çeşmesi ve Mihhe Çeşmelerin de niş açıklıkları bulunuyorken diğer çeşmelerde herhangi bir niş açıklığı bulunmamaktadır. İncelediğimiz çeşmelerin hepsi herhangi bir yapıya bağlı olmadan bağımsız olarak inşa edilmişlerdir.

¹⁸⁶Yılmaz Önge, **Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları**, Ankara, 1997, s.11.

¹⁸⁷Çağlar, **a.g.e.**, s.76; Bknz; Mustafa Denктаş, **Karaman Çeşmeleri**, Kayseri, 2000.;Bknz, Murat Karademir, **Edirne Çeşmeleri**, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisan Tezi), Konya, 2007.

Su hazneli olarak sadece Haymana Merkez Çeşmesi haznelidir. Saatli Mahallesi Çeşmesinin diğer çeşmelerden farklı olarak yalaktan akan suyun bir havuzda birikmesi ile bölge çeşmelerinden farklı bir özelliğe sahiptir. Çeşmelerin genelinde sade ve süslemesiz olarak inşa edilmişlerdir. Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşmesi inşa tarihinde görülen yatay ve dikey silme süslemeleri ile dönem özelliği taşımaktadır.

Çeşmelerden Çeşmelerde kullanılan devşirme taş bloklar Anadolu Coğrafyasında çoğu mimari eserde kullanılmıştır. Haymana çeşmelerinde Durupınar Mahallesi Çeşmesi, Ahırlıkuyu Mahallesi Çeşmesi, Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesinde görülürken Uşak Derben Köyü Çeşmesi¹⁸⁸, Banaz Kızılca Köyü Çeşmelerinde de benzer kullanımlar görülmektedir. Bölge coğrafyasında ve Anadolu mimarisinde var olan çamaşırhaneye ek olarak çeşmeler ilaveler edilmiştir. Culuk Mahallesi Çeşmesi ve Çamaşırhanesi Mersin Erdemli Dogunsandal Köyü Çeşmesi ve Çamaşırhanesi¹⁸⁹, Konya Selçuklu Sille Çamaşırhanesi¹⁹⁰ ve Çoklum Deresi, karağaçlık Çamaşırhanesi¹⁹¹ ile benzer özelliktedir.

Küçük ölçekli olarak inşa edilen çeşmeler sade ve basit tasarımlıdır. Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesi, Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşmesi, Culuk Mahallesi Çeşmesi, Haymana Merkez Çeşmesi ve Karahoca Mahallerinin kitabeleri mevcut iken diğer çeşmelerin inşa kitabeleri yoktur.

¹⁸⁸Türkan Acar, “Uşak Çeşmeleri” **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, Sayı:7, Erzurum, 2018, s. 632.

¹⁸⁹ Lokman Tay, “Mersin Erdemli Çeşmeleri” **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:7, Sayı:2, Manas, 2018, s.681;Bknz; Türkan Acar, **Uşak Çamaşırhaneleri**, İzmir, 2017; Betül Özcan Balkır, “Çankırı Çamaşırhanesi” **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, s.297-314; Mehmet, Özkarcı, “Niğde’de Dört Mimari Eser” **XX. Uluslararası Ortaçağ Ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Sakarya, Cilt:2, Sakarya, 2016, s.581-591.

¹⁹⁰Mehmet Kutlu, **Konya’da Su Mimarisi**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van, 2014, s.44.

¹⁹¹ Davut Kaplan, - Mediha Şen, - İbrahim Günaydın, “Gürpınar’ın Unutulan Yapıları: Çeşme ve Çamaşırhaneler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:9, Sayı:43, Samsun, 2016, s.1109.

4.2. Malzeme ve Teknik:

Haymana ve mahallerindeki yapılarında; Taş, Mermer, Ahşap, Tuğla, Kerpiç, Harç sıva, Demir, Kurşun, Kiremit, Alçı ve Çini malzeme kullanılmıştır.

4.2.1.Taş:

Haymana coğrafyasının karasal ilk özellikleri göstermesinden dolayı yapıların çoğunda taş malzeme kullanılmıştır. Yapılarda kullanılan taş malzeme; bölgedeki taş ocaklarından ve yıkılan yapıların hafriyatından temin edilmiştir.

Anadolu mimarisinde taş malzeme önemli bir yere sahiptir. Haymanadaki yapıların destekleyici ve taşıyıcı sistemlerinde, temel ve beden duvarlarında, geçiş öğelerinde, kapı- pencere sövelerinde, minare kaidelerinde, mihrap ve minber gibi öğelerde taş malzeme kullanılmıştır.

Kesme taş malzeme; Haymana Merkez Cami(Fot.38), Hüsameddin-i Ankarav-i Cami(Fot.1), Karahoca Cami(Fot.60), Soğulca Cami, Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşme(Fot.186), Kızılkoyunlu Mahalle Çeşmesi(Fot.179), Öskanlar Evi (Fot.135), Köroğlu Evi, Çatal Köprü ve Özkanlar Köy odasında; Tüm cephelerinde kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Kadıköy Cami(Fot.30), Culuk Cami, Ataköy Cami, Ahırlıkuyu Cami, Emirler Hakbilenler Evi(119); köşe silmeleri, cephe kilit taşları, minare kaidelerinde, kapı ve pencere sövelerinde kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Kaba yonu taş malzeme; Culuk Cami(Fot.7), Küçükkonak Cami, Ahırlıkuyu Mahalle Çeşmesi(Fot.183), Soğulca Mahalle Çeşmesi(Fot.190), Mehmet Ağa Evi, Çalış Mahallesi Atatürk Evi, Haymana Papazın Evi(Fot.105), temel seviyelerin de kaba yonu taş kullanılmıştır. Moloz taş; Kadıköy Cami, Küçükkonak Cami(Fot.75), Culuk Cami, Ataköy Cami, Culuk Çeşmesi, Çeltikli Alinin Çeşmesi(Fot.189), Sindiren Hacı Mihhe Çeşmesi(Fot.171), Karasüleymanlı Mahallesi Sixmemet Evi, Hakbilenler Evi, Ömer Demir Evi(Fot.88) beden duvarlarında ve temellerinde kullanılmıştır.

Haymanadaki yapıların içerisinde Hüsameddin-i Ankarav-i Camii ve Ataköy camii mihrapları taş malzemelidirler.

4.2.2.Mermer:

Mermer malzeme yapılarda çok az kullanılmıştır. Genellikle yapı kitabelerinde, giriş kapısının lento ve sövelerinde ve yapıların içinde duvar kaplaması olarak kullanılmıştır.

Hüsameddin-i Ankarav-i Cami'(Fot.1) ve türbesi giriş kapının lento ve sövelerinde ve Haymana Merkez Cami(Fot.44), Karahoca Çeşmesi, Kızılkoyunlu Çeşmesi, Öskanlar Köy Odası, Haymana Papazın Evi(Fot.107) ve Çatal Köprü(Fot.167) kitabeleri mermer malzeme kullanılmıştır. Culuk Cami giriş kitabesinde, iç kaplamasında, mihrap, minber ve kürsüsünde mermer kullanılmıştır.

4.2.3.Ahşap:

Haymanadaki yapıların taş malzemeden sonra en çok kullanılan ahşap malzemedir. Ahşap malzeme; Ahırlıkuyu Cami(Fot.55), Ataköy Cami, Haymana Merkez Cami, Karahoca Mahallesi Cami(Fot.68), Soğulca Cami, Mehmet Ağa Evi, Emirler Hakbilenler Evi, Karasüleymanlı Şıxmemet Evi, Türkşerefli Çiftçiler Evi(Fot.93), Sindiren Köroğlu Evi vb. üst örtü ve mahfil taşıyıcı direklerinde, girişlerde, tavan ve tavan döşemelerinde, alt döşemede, kapı ve pencerelerde, minberlerde, vaaz kürsülerinde, korkuluklarda, ahşap süsleme (minber aynalıği, tavan göbeği vb.) unsurlarında ahşap malzeme kullanılmıştır.

Ayrıca Kadıköy Cami(Fot.31), Emirler Hakbilenler Evi, Balcıkhisar Özkanlar Evi, Balcıkhisar Öskanlar Köy odalarında duvar aralarına ahşap hatıllar kullanılmıştır.

4.2.4.Tuğla:

Tuğla malzeme Anadolu Türk Mimarisine Osmanlıda Bizans Mimarisinin etkisiyle erken dönem yapılarında Almaşık örgü duvar tekniği içerisinde tuğla ve taşın birlikte kullanılması ile yapı cephelerinde dikkat çekmektedir¹⁹².

Araştırma konusuna dâhil edilen yapılar arasında sadece Çaldağ İlk Öğretim Okulu binasının beden duvarları tuğla örgü ile örülmüştür. Haymana'daki yapılarda tuğla malzeme camilerin minarelerinde kullanılmıştır. Culuk Cami(Fot.10) ve Karahoca Camilerinde(Fot.59); gövde, şerefe ve petek bölümleri tuğla örgülüdür. Haymana Merkez Cami'nin minaresinin sadece gövde kısmı tuğladır.

4.2.5.Kerpiç:

Saman ve balçık karışımı olarak hazırlanıp tahta kalıplara dökülerek güneşte kurutulan kerpiç malzeme; Haymanadaki mimari yapılarında çok kullanılan bir malzeme değildir.

Kerpiç; Küçükkonak Camii(Fot.73), Emirler Hakbilenler Evi üst kat iç duvarında, Türkşerefli Mahallesi Çiftçiler Evi üst kat duvarlarda kullanılmıştır.

4.2.6.Harç:

Haymana'daki yapılarda harç, taş ve tuğla arasında bağlayıcı malzeme ve yapılarda sıva malzemesi olarak kullanılmıştır. Harç sıva Ahırlıkuyu Cami(Fot.52), Türkşerefli Çiftçiler Evi, Çaldağ İlk Öğretim Okulunun iç ve dış sıva harcı olarak kullanılmıştır. Culuk Cami(Fot.15), Kadıköy Cami, Haymana Merkez Çeşmesi(Fot.188), Karahoca Mahallesi Çeşmesi, Durupınar Mahallesi Çeşmesi, Sindiren Taburoğlu Çeşmesi, Balçikhisar Öskanlar Evi, Çalış Atatürk Evi, Papazın Evi, Sindiren Köroğlu Evi, Çatal Köprü, Baltalin Köy Odası, Hüseyin Ankarav-i Cami ve türbelerinde duvar derz dolgusu olarak tercih edilmiştir.

¹⁹²Ömür Bakırer, "Anadolu Selçuklularında Tuğla İşçiliği", **Malazgirt Armağanı**, Ankara, 1972, s.187.

Çamurlu harç; toprak malzemenin içine belirli suyla içine saman karıştırılarak elde edilir. Küçükkonak Cami, Ataköy camilerinde iç ve dış ceplerinde çamur harçla sıvanmıştır.

4.2.7.Demir:

Demir malzeme genellikle pencere parmaklılarında ve minare korkuluklarında görülüyor. Ahırlıkuyu Cami(Fot.51), Karahoca Cami(Fot.64), Altınpınar Beyazıt Ağa Evi, Balcıkhisar Özkanlar Evi, Bostanhöyük Mehmet Ağa Evi, Emirler Hakbilenler Evi, Papazın Evi, Milli Eğitim Binası(157) pencere parmaklarında ve minare korkuluklarında kullanılmıştır.

Balcıkhisar Özkanlar Evi ve Köyodası, Hüsameddin-i Ankarav-i Türbe kapısı, Ömer Demir Evi giriş kapıları demir malzemedir. Ahırlı Mahallesi Çeşmesi, Çeltikli Mahallesi Çeşmesi, Karahoca Çeşmesi(Fot.191), Kızılkoyunlu Çeşme lüleri demirdendir.

4.2.8.Kurşun:

Kurşun malzeme yapılarda az kullanılan bir malzemedir. Minarelerin külah kısımlarının örtülmesinde kurşun malzeme kullanılmıştır. Karahoca Cami, Ahırlıkuyu Cami, Haymana Merkez Cami, Soğulca Cami, Culuk Cami ve Kadıköy camilerinin minare külahları kurşun kaplamalıdır.

4.2.9.Kiremit:

Haymanada kırma çatılı olan yapıların hepsinde kaplama malzemesi olarak kiremit kullanılmıştır.

Karahoca Cami(Fot.59), Kadıköy Cami, Culuk Cami, Soğulca Cami(Fot.16), Ahırlıkuyu Cami, Çaldağ İlk Öğretim Okulu, İlçe Milli Eğitim Binası, Balcıkhisar Özkanlar Evi ve odası, Emirler Hakbilenler Evi, Papazın Evi, Sindiren Mahallesi Köroğlu evlerinin üst örtüleri Marsilya kiremidiyle örtülüdür. Diğerlerinden yapılardan farklı olarak Haymana Merkez Cami üst örtüsünde alaturka kiremit ile kapatılmıştır.

4.2.10.Alçı:

Alçı malzeme Anadolu coğrafyasına Türkler tarafından gerilip zamanla kullanım alanı genişleyen bir malzemedir.

Haymana yapılarında alçı; kalıplama tekniğinde mihraplarda kullanılmıştır. Haymana Merkez Cami(Fot.47) ve Ahırlıkuyu Camileri mihrabı alçı malzemedeki kalıplama tekniğinde yapılmıştır.

4.2.11.Çini:

Çini malzeme Haymana camilerinde süsleme amaçlı olarak kullanılmıştır. Karahoca Cami ve Culuk Cami minare gövdelerinde çini kaplamalar kullanılmıştır. Soğulca Cami ve Kadıköy camilerinin mihrap, minber ve vaaz kürsülerine sonradan çini malzeme ile kaplanmıştır.

4.2.12.Devşirme:

Yapıların temel duvarlarında ve beden duvarlarında kullanılmıştır. Culuk Cami(Fot.12), Soğulca Cami temel duvarlarında, Ahırlıkuyu Çeşmesi, Büyükkonak Çeşmesi(Fot.178), Çeltikli Alinin Çeşmesi, Durupınar Çeşmesi, Karahoca Çeşmesi, Saatli Çeşmesi duvar örgülerinde kullanılmıştır.

4.3.Süsleme:

Haymana'daki yapılarda yoğun süsleme görülmemektedir. Süslemeler genellikle; taş, alçı, kalem işi, ahşap süsleme (delik işi, kafes oyma) ve tuğla süslemeler görülmektedir. Yapıların iç süslemelerin ahşap süsleme ve kalem işi süslemeler görülüyor.

4.3.1.Taş:

Haymanadaki yapılarda taş süsleme, kapı, pencere, lento ve sövelerinde, saçak kısımlarında ve kemer formlarında görüyoruz. Haymana Merkez Cami(Fot143), Culuk Cami ve Karahoca Cami(Fot.62), Mehmet Ağa Evi, Emirler Hakbilenler Evi, Milli Eğitim Binası, giriş kapılarında yatay-dikey silme kuşakları ile süslenmiştir

Haymana Merkez Cami, Soğulca Cami, Karahoca Cami, Ahırlukuyu Cami, Çeltikli Güllü Çeşme(Fot.187), Hakbilenler Evi, Milli Eğitim Binalarının kapı-pencere lento ve kilit taşları beden duvarında çıkma yapması farklı bir dekoratif unsur oluşturmuştur. Kilit taşlarının içine bitkisel ve geometrik süslemeler görülüyor. Haymana Merkez Cami minaresinin şerefe altında taş bilezikli geçmeler ile hareketlendirilmiştir.

Emirler Hakbilenler Evinin giriş cephesinde kabaralar ile bitkisel ve geometrik süslemeler oluşturularak yapı cephesi hareketlendirilmiştir. Öskanlar Evi(Fot.135), Mehmet Ağa Evi, Haymana Merkez Cami(Fot.38) ve Soğulca Cami dört cepheden yatay olarak üç bölüme ayrılarak, cepheler silme kuşakları ile kuşatılmıştır.

4.3.2.Tuğla:

Haymana yapılarında tuğla süsleme daha çok minareler görülüyor. Culuk Cami(Fot.8), Haymana Merkez Cami(Fot.41) ve Karahoca Cami minare gövdelerinde tuğla malzeme kullanılmıştır. Şerefeye geçişlerde Karahoca Cami ve Culuk Cami'nin şerefe geçişlerinde testere dişli geçişler ile dekoratif amaçlı olarak süslenmiştir.

4.3.3.Ahşap:

Ahşap süsleme yapıların; tavan kaplamasında, raflarda, giriş kapılarında, tavan göbeklerinde, taşıyıcı direklerde, minberlerde, kürsü ve mahfilerde görülüyor.

Karahoca Cami(Fot.69), Ataköy Cami ve Haymana Merkez Cami(Fot.49), Emirler Hakbilenler Evinin tavanları alttan çakma tavanlı olup ahşap parçalar birbirlerine çakma tekniğinde geçirilerek geometrik kompozisyonlar tavan göbeği oluşturulmuştur. Tavan süslemeleri ortada bir göbek ve tavan yüzeyini kaplayan geometrik kompozisyonlar oluşuyor.

Yapılarda üst örtüler; Karahoca Cami, Ataköy Cami ve Haymana Merkez Cami, Emirler Hakbilenler Evi, Çiftçiler evlerinde tekne tavan görülürken,

Ahırlıkuyu Cami ve Kadıköy Cami, Özkanlar Evi, Özkanlar Köy Odası, Köroğlu Evi(Fot.140), Çalış Köy Odası (Atatürk Evi), İlçe Milli Eğitim Binası ve Çaldağ İlk Öğretim Binalarında düz Tavan görülüyor. Karahoca Cami ahşap minberi üzerine eğri kesim tekniği uygulanıp üzeri bitkisel ve geometrik süslemeler ile süslenmiştir. Mehmet Ağa Evi, Hakbilenler Evlerinin sergen rafların uç kısımlarında zikzak motifli olup Çiftçiler Evi(Fot.98) sergen raflarının yüzeyleri dendan motiflidir.

Emirler Hakbilenler Evinin(Fot.126) ahşap pencere aralarına dikey olarak aralarına ajur ahşaplar eklenmiştir. Ahşap parçaların araları ajur tekniğinde oyularak iç kısımlarında bitkisel motifler oluşturulmuştur. Evin kuzey batı odasının doğu duvarında yüklük olup çiçeklik bölümü üç bölüme ayrılmıştır. Yüklüğün üst bölümünde ahşap çıtalarla geometrik süslemeler oluşturulmuştur.

Karahoca Cami ve Emirler Hakbilenler Evi merdiven korkulukları 'S' kıvrımlıdır. Türkşerefli Köyü Çiftçileri evinin ahşap giriş kapısı yüzeyi oyularak geometrik süslemeler görülmektedir. Karahoca Cami ahşap minberi üzerine eğri kesim tekniği uygulanıp üzeri bitkisel ve geometrik süslemeler ile süslenmiştir. Ömer Demir Evinin taşıyıcı ahşap direklerinin yüzeylerine silmeler oluşturulmuştur.

4.3.4.Alçı:

Alçı süsleme yapıların sadece mihraplarda, kalıplama tekniğinde yapılmıştır. Haymana Merkez Cami(Fot.47), Ahırlıkuyu Cami mihrapları kabartma süslemelidir. Dış bordürlerinde silme kuşağı, bitkisel süsleme kuşağı ve yazı kuşağı görülüyor. Mihrap nişinde bitkisel süsleme ve geometrik süslemelidirler.

4.3.5.Kalem İşi:

Haymana yapılarında kalem işi süsleme sadece Karahoca Caminde(Fot.67) görülüyor. Kalem işi süslemeler ahşap ve sıva üzerine yapılmıştır. Duvar yüzlerinde bitkisel motifler vazodan çıkan çiçekler, stilize panoların içinde yazılı süslemeler ve içten cepheyi kuşatan bitkisel süsleme kuşağı ve hat kuşağı görüyor. Mihrap nişinde perde motifler ve kandil motifleri işlenmiştir. Sekizgen madalyonlar içinde Allah, Muhammed ve dört halife isimleri yazılmıştır.

Ahşap tavan kaplamasında, kompozisyonu oluşturan parçaların üzerine bitkisel motifler işlenmiştir. Harim batı tarafında Sultan Ahmet Cami manzara resmine yer verilmiştir.

4.3.6.Çini:

Yapılarda çini malzeme sınırlı sayıda kullanılmıştır. Sadece Karahoca Cami(Fot.65) ve Culuk Camilerinin gövde kısımlarında dekoratif olarak çini panolar görülüyor.

4.4.Taşıyıcı ve Destekleyiciler:

4.4.1.Duvarlar:

Camilerde üst örtü yükünü duvarların üzerine oturmuştur. Üst örtü yükünlerine göre şekil alır ve ağırlıkları ile orantılı olarak kalınlıkları artar duvar kalınlıkları 60-110 cm. arasındadır.

Yapıların çoğu hem içten hem dıştan sıvalıdır. Ataköy Cami(Fot.78), Ahırlıkuyu Cami ve Küçükkonak Cami, Karasüleymanlı Şıxmemet Evi, Türkşerefli Mahallesi Çiftçiler Evi ve Çaldağ İlk Öğretim Okulu hem içten hem dıştan sıvalıdırlar. Culuk Mahallesi Cami, Haymana Merkez Cami, Karahoca Mahallesi Cami(Fot.61), Kadıköy Mahallesi Cami, Soğulca Mahallesi Cami(Fot.18), Çalış Mahallesi Köy Odası (Atatürk Evi), Papazın Evi, Mehmet Ağa Evi, Baltalin Köy Odası ve Özkanlar Evi-Köy Odası sadece içten sıvalıdırlar.

Yapıların çoğu yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Culuk Cami, Karahoca Cami, Soğulca Camiler ve Haymana Merkez Camilerinin cephe kısımları kesme taş olup, cephe köşe taşları ve kapı-pencere söveleri beden duvarlarından dışarıya doğru taşkındır.

Kadıköy Cami, Mehmet Ağa Evi, Hakbilenler Evi ve Çiftçileri Evi yapılarının duvar aralarına dayanaklığı artırmak için ahşap hatıllar atılmıştır.

4.4.2.Sütun ve Ayaklar:

Yapılarda mahfil katını ahşap direklerle taşınmıştır. Karahoca Cami, Haymana Merkez Cami vb. camilerde görülüyor. Üst örtüyü taşıyan silindirik formu taşıyıcılar Küçükkonak Mahallesi Cami, Ömer Demir Evi ve Mehmet Ağa Evinde(Fot.110) görülüyor.

Culuk Cami Mahfil Katı taşıyıcısı bakımında kare formu beton direklerle taşınmıştır. Yapılarda taşıyıcı direklerin az olmasının sebebi harimde geniş bir mekân oluşturmaktır.

Taş sütun taşıyıcılar yapıların giriş bölümlerinde üst kat yüklerini (balkon, üst örtü) taşınmaktadır. Haymana İlçe Milli Eğitim Binası(Fot.152), Hakbilenler Evi balkon yükü taşınırken, Beyazıt Ağa Evi(Fot.131), Öskanlar Evi ve Mehmet Ağa Evinin üst örtü yükleri taşınmıştır. Alt kat balkonun sütunları basık kemerlerle birbirlerine bağlanılmışken üst kat balkon sütunları dilimli kemerler ile birbirlerine bağlanılmıştır.

Hakbilenler Evinin sütun başlıklarında ve geometrik ve bitkisel motifler ile süslenmesi ve üst kat balkonunun sütun yüzeyinde evin inşa kitabesi yer alması bakımından önemlidir. Haymana İlçe Milli Eğitim Binasının sütunları sekizgen olup sütun başlıkları yatay silmeler ile vurgulanmıştır.

4.4.3.Kemerler:

Haymana camilerinde kemerler yarım daire ve basık kemer formudur. Kemerler yapıların kapı ve pencerelere açıklıklarında görülüyor. Haymana Merkez Cami, Karahoca Cami kemerleri yarım daire formu olup, söveleri dışarıya taşırılmıştır. Basık kemer formu Kutluhan Mahallesi Hüsameddin-i Ankarav-i Cami ve Haymana İlçe Milli Eğitim Binası(Fot.152) giriş kapılarında görülüyor.

4.4.4.Geçiş Elemanları:

Yaptığımız araştırma sonucunda Haymana'da kubbe ile örtülü hiçbir yapıya rastlanılmamıştır.

4.4.5.Üst Örtü Sistemleri:

Haymanadaki yapılar tavan sistemi düz ahşap tavan ve ahşap direkli yapılar görülmektedir. Düz ahşap tavanlı yapılar; içte düz tavan veya tekne tavan, dışta ise kırma çatıdan oluşan örtü sistemi görülmektedir. Ahşap tavanlar doğrudan beden duvarlara oturtulmuştur. Haymana Merkez Cami(Fot.38), Karahoca Cami, Haymana İlçe Milli Eğitim Binası(Fot.153), Hakbilenler Evi, Öskanlar Evi, Çiftçiler Evi vb. görülüyor. Üst örtü ahşap direğin üzerine kiriş atılarak üst örtü taşınır. Küçükkonak Cami, Mehmet Ağa Evi, Çalış Köy Odası(Atatürk Evi) ve Ömer Demir Evlerinde bu teknik görülüyor.

4.5.Yapı Elemanları:

4.5.1.Kapılar:

Kapılar, Haymana yapılarında farklı yönlerden girişler sağlanmaktadır. Doğu, batı, kuzey ve güney cephelerinden girişler sağlanmıştır. Hüsameddin-i Ankarav-i Cami(Fot.5), Kadıköy Cami, Ahırlukuyu Cami, Küçükkonak Cami(Fot.72), Karahoca Cami, ve Emirler Hakbilenler Evi girişleri kuzey cepheden olup, Çalış Köy Odası (Atatürk Evi) ve Haymana İlçe Milli Eğitim Binasının girişleri güney cephesindedir. Batı Cepheden Özkanlar Evi-Köy Odası(Fot.146), Mehmet Ağa Evi(Fot.110), Baltalin Köy Odası ve Çaldağ İlk Öğretim Okulu örnek verilebilir. Culuk Cami, Soğulca Cami ve Çiftçiler Evi(Fot.92) girişleri doğu cephesindedir. Papazın Evi ve Altınpınar Beyazıt Ağa Evleri doğu ve batı cephelerinden iki girişlidirler.

Kapı kanatları tek ve çift kanatlı olarak ahşap veya demir malzemedendirler. Giriş kapı üzerleri düz lentolu (Köroğlu evi), yarım daire formu (Karahoca Cami) ve (Haymana Merkez Cami) basık kemerlidirler. Özkanlar Evi, Mehmet Ağa Evi ve Beyazıt Ağa evlerinin giriş kapıları içeriye doğru çekilerek taşlık bölümü oluşturulmuştur.

Haymana İlçe Milli Eğitim Binası, Culuk Cami, Ahırlukuyu Cami ve Karahoca Cami giriş kapıları beden duvarlarından dışarıya doğru taşırılmıştır. Kapı genişlikleri 110-160 m. Ölçülerdedir.

4.5.2.Pencereler:

Haymanada iç mekânların aydınlatılmasını ve cephe düzenini belirleyen pencereler çoğunlukla farklı tip pencerelerdir. Yapılarda yarım daire formlu, basık kemeri veya dikdörtgen formlu, tek sıra ya da iki sıra halinde olan pencere düzenlemeleri görülmektedir.

Haymana İlçe Milli Eğitim Binası, Culuk Cami(Fot.8), Ahırlukuyu Cami ve Karahoca Cami(Fot.60) yapılarında yarım daire formlu pencere görülürken, Haymana Merkez Cami, Çalış Köy Odası(Atatürk Evi) da basık kemerlidirler.

Çaldağ İlk Öğretim Okulu, Mehmet Ağa Evi, Özkanlar Evi-Köy Odası ve Köroğlu Evi yapıları dikdörtgen formlu düz lentoludurlar. Pencereler iç aydınlatmanın daha aydınlık olması için Mehmet Ağa Evi, Kadıköy Cami, Emirler Hakbilenler Evi alt kat pencereleri şevli pencerelerdirler. Pencerelerin lento ve söveleri beden duvarlarından dışarıya taşırılmıştır, bu özellikler Culuk Cami, Karahoca Cami, Haymana İlçe Milli Eğitim Binası ve Haymana Merkez Camide görülüyor.

4.5.3.Mihraplar:

Haymana mihraplarını büyük bir kısmı mihrap duvarının ortasında dikdörtgen formlu, ters 'U' biçimindedir. Malzeme özelliklerine göre, taş, alçı, mermer ve çini kaplamalıdır. Haymanadaki taş mihrap Hüsameddin-i Ankarav-i Cami(Fot.6) mihrabıdır. Haymanadaki en erken tarihli mihraptır.

Haymana Merkez Cami ve Ahırlukuyu cami mihrapları alçı malzemeden yapılmıştır. Kalem işi süslemeli ve günümüze en iyi gelmiş mihrap Karahoca Cami mihrabıdır. Soğulca Cami, Kadıköy Cami(Fot.33) ve Culuk Camilerinin mihrapları dıştan çini kaplamadırlar.

4.5.4.Minberler:

Haymana camilerinin minberlerinin çoğu ahşaptır. Karahoca Cami, Haymana Merkez Cami, Ataköy Cami, Küçükkonak Cami(Fot.76) ve Ahırlukuyu camilerinin

minberi ahşaptır. Günümüze orijinal olarak gelen en sağlam minber Karahoca Cami minberidir. Üzerine satihi oymalar görülüyor.

Soğulca Cami, Kadıköy Cami ve Culuk Camilerinin minberleri dıştan çini plaka kaplamadılar. Minberler genellikle baldaken tarzında bir köşk kısmı üzeri külahla örtülüdür.

4.5.5.Mahfiller:

Mahfillerde Culuk Cami hariç diğer mahfillerin tamamı ahşap malzemedan yapılmıştır. Mahfiller katlarında müezzin mahfiline rastlanılmamıştır.

Tüm camilerde mahfiller kuzey cephededirler. Karahoca Cami(Fot.65), Haymana Merkez Cami, Ataköy Cami, Küçükkonak Cami ve Ahırlıkuyu camileri vb. gibi. Ahırlı kuyu Cami, Soğulca Cami, Ahırlıkuyu Cami mahfilleri ortadan yarım daire biçiminde çıkıntı yapar. Küçükkonak Caminde mahfil katı bulunmamaktadır.

4.5.6.Minareler:

Haymanadaki en eski minare Haymana Merkez Cami minaresidir. Merkez Cami dışındaki minareler yapı inşaatında sonra yapı bünyesine eklenmiştir. Culuk Cami, Karahoca Cami ve Haymana Merkez Camileri(Fot.41) özgün olup günümüze gelebilmiştir.

Ataköy Cami, Küçükkonak Cami ve Hüseyin Ankaravi Camilerinde minare bulunmamaktadır. Minarelerin kaide kısımları kesme taştan yapılmış olup, gövde ve şeref kısımları tuğla malzemedir. Kurşun bir külahla kapatılmışlardır. Minareler genellikle yapının kuzey batı köşesinde yükselirler.

4.5.7.Son Cemaat Yeri Uygulamaları:

Son cemaat yeri uygulaması yapılarda sadece Küçükkonak Cami ve Hüseyin Ankaravi Camilerinde görülüyor. Hüseyin Ankaravi Camisinde(Fot.2) son cemaat mahallinin sadece temel sevileri günümüze kalmıştır. Küçükkonak Cami son cemaat yeri yapının kuzey cephesinde olup iki ahşap direk üzerine giriş atılarak doğu-batı yönündedir.

4.5.8.Avlu:

Yapı ve arsanın konumuna göre yapılmıştır. Küçükkonak Cami, Ataköy Cami, Hüsameddin-i Ankarav-i Cami, Ömer Demir Evi, Hakbilenler Evi, Papazın Evi avlu görülmezken Kadıköy Cami, Çaldağ İlk Öğretim Okulu, Çalış Köy Odası (Atatürk Evi), Haymana İlçe Milli Eğitim Binası, Özkanlar Evi-Köy Odası, Mehmet Ağa Evi, Baltalin Köy Odası, Karahoca Cami, yapılarında avlu görülüyor. Avlular genellikle taş duvar örgüsü ile örülmüştür.

4.6.İnşa Kitabeleri:

Haymanadaki günümüze ulaşan yapıların çoğunda inşa veya onarım kitabeleri bulunmamaktadır. Yapıların camilerden Haymana Merkez Cami ve Karahoca Cami kitabeleri bulunmaktadır. Yapılara sonradan eklenen minarelerin üzerlerinde de inşa kitabeleri bulunuyor.

Evlerden Beyazıt Ağa Evi(Fot.130), Özkanlar Evi-Köy Odası, Mehmet Ağa Evi, Papazın Evlerinin(Fot.107) giriş kapıları üst kısımlarında inşa kitabeleri yer almakta olup Emirler Hakbilenler Evinin üst kat balkonunun sütun yüzeyin de inşa kitabesi yer almaktadır.

Culuk Mahallesi Çeşmesi, Haymana Merkez Çeşmesi, Karakoca Mahallesi Çeşmesi(Fot.192), Kızılkoyunlu Çeşmesi, Soğulca i Çeşmesi, Baltalin Köy Odası ve Çatal Köprü'nün(Fot.167) inşa kitabeleri bulunmaktadır. Haymana Merkez Cami ve Haymana Merkez Çeşmesi üç dört satırlık Osmanlıca yazılmış olup diğer yapıların kitabelerinde sadece inşa tarihleri yer almaktadır.

5.SONUÇ:

Ankara İlinin 70 km. güneyinde yer alan Haymana; ilk çağlardan itibaren bir yerleşim yeridir. Sırasıyla Hitit, Frig, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemi yerleşim yeri olarak tarihte yer edinmiş bir bölgedir. Eski bir yerleşim yeri olan Haymana, tarihte Kral Yolu üzerinde bulunan bir yerleşim yeridir. Gâvur Kale kazılarında ortaya çıkan kültür tabakalarından Hititlerin yerleşimi olan Gâvur Kalesi Haymana'da uygarlığın tek kanıtıdır. Gerek coğrafi konumu, gerek sürekli olarak farklı kültür ve insanları bir arada bulunması ile önemli bir ilçe Haymana Türk İslam sanatı açısından önemli bir mimariye sahiptir.

Yaptığımız çalışmada; Haymana İlçe merkezi ve merkeze bağlı 78 mahallede, günümüze ulaşan, 10 Cami, 9 ev, 3 Köy Odası, 3 Kamu Yapısı, 1 Türbe, 1 Köprü ve 13 Çeşme olmak üzere 40 yapı incelenmiştir. Tespit edilen yapılar bilimsel araştırma metotlarına uygun olarak; yeri, mimari, malzeme ve teknik, süsleme, kitabe ve tarihlendirme ve onarımlar başlıkları altında incelenmiştir.

Tespit edilen bu yapıların Anadolu Coğrafyası içinde değerlendirilmiştir. Haymana'daki yapılar Türk-İslam mimarisi içindeki benzer ve farklılıkları vurgulanmıştır. İlçede yer alan camilerin çoğu ahşap tavanlıdır. Ahşap tavan dışarıdan kırma çatı olup alttan çakma tavanlıdır. Camiler, küçük ebatlı ve dışardan birkaç yapı dışında gösterişsiz olarak yapılmıştır. İlçe merkezi ve bağlı mahallerinde ahşap süsleme en güzel örneklerini tavan süslemelerinde görüyoruz. Karahoca Cami kalem işi, taş ve ahşap süslemeleri açısından yönünden öne çıkan bir yapıdır. Tespit edilen camiler süsleme ve mimari açıdan korunmaya değer yapılardır.

Haymanada tespit edilen evlerin Çiftçiler Evi hariç diğer evler iç sofalı plan tipinde inşa edilmiştir. Üst örtüleri ilk inşaatlarında kara örtülü ile iken daha sonra yapılan onarımlar ile kırma çatıya dönüştürülmüştür. Evler ihtiyaca binaen başodaları bulunur ve bir misafirin kalacağı şekilde düzenlenmişlerdir. Evlerin giriş bölümleri taç kapı görünümlü olup giriş kapı önleri taşlık olarak tasarlanmıştır. Evlerde ahşap süsleme ön planda tutulup yapılar korunmaya değer mimari eserlerdir.

İlçe merkezi ve bağlı mahallelerde yerleşiminin olduğu yerlerde insanoğlunun yaşam kaynağı olan çeşmeler sayı bakımından oldukça fazladır. Çeşmeler genellikle

mahallede merkezlerinde ve girişlerinde inşa edilmişlerdir. Mahalle aralarında inşa edilen çeşmeler evlerin su ihtiyacını gidermek için inşa edilmiştir. .

Haymana ilçe merkezinde üç kamu yapısı bulunmaktadır. Kamu yapıları inşa edildikleri dönemin mimarisine uygun olarak inşa edilmişlerdir. İnşa edildikleri dönemden günümüze kadar kullanıla geldikleri için sürekli olarak yapılan yenileme ve eklemeler ile özgünlüklerini yitirmiş durumdadır.

Haymana da bir adet köprü bulunmaktadır. Köprü inşa edildiği dönemin mimari özelliklerine uygun olarak iki gözlü olarak inşa edilmiştir. İlçede bir adet türbe tespit edilmiştir. Türbe 16. yy mimari üslubunda inşa edilmiş olup giriş bölümü cephesi dönem özelliklerini göstermektedir. Haymana ilçe merkezi ve mahallerinde üç adet köy odası tespit edilmiştir. Plan mimarisi olarak ön giriş bir bölümü ve odadan oluşmaktadır. Odalar gelen misafirlerin kalabileceği şekilde dizayn edilmiştir.

Yaptığımız arazi araştırmasında bölgede tarih boyunca sıcak su kaynaklarının bulunmasına rağmen günümüze tarihi nitelikte değerlendirilebilecek herhangi bir hamam vb. mimari kalıntıya rastlanılmamıştır.

Haymanadaki yapılar ağırlıklı olarak kesme taş ve moloz taş kullanılmıştır. Kerpiç malzeme yapılarda az sayıda kullanılmıştır. Tuğla malzeme camilerin minarelerinde ve kamu yapılarında kullanılmıştır. Devşirme malzeme yapıların beden duvarlarında görülüyor. Yapıların tavan süslemelerinde, minber ve mahfillerde ahşap kullanılmıştır.

Haymana ilçe merkezi ve mahallelerinde yapıların süslemeleri belli yapılarda öne çıkıyor. Taş süsleme yapıların dış cephelerinde kullanılmışken kalem işi süsleme yapıların iç süslemelerinde kullanılmıştır. Kalem işi süsleme manzara resimleri, bitkisel süsleme ve geometrik süslemelere yer verilmiştir. Ahşap süsleme tavan süslemelerinde, mahfil ve minberlerinde ajur tekniğinde yer verilmiştir.

Haymanada tespit edilen yapıların en erken tarihlisi 16. yy. olup 20. yy. tarihlerinde inşa yapılarıdır. Yapılar bölgenin tarihini belgeleyen, ekonomik yapıyla bağdaşan taşra üslubuyla inşa edilmiştir. Eserlerin bazıları bölge halkı bir kısmı ise

hayırseverler tarafından bölge ustalarına yaptırılmıştır. Yaptığımız çalışma kapsamında Haymana Coğrafyası ve Anadolu Mimarisi içerisinde benzer ve farklıları yönünden değerlendirilmiştir. Bölge coğrafyasının Türk İslam Mimarisi bakımından önemli bir mimariye sahip olduğu anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA:

ACAR, Türkan, “Uşak’ta Türk Dönemi Taş Köprüleri” **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:25, Isparta,2016, , s.23-45.

_____, **Uşak Çamaşırhaneleri**, İzmir, 2017.

_____, “Uşak Çeşmeleri” **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, Sayı:7, Erzurum, 2018, s. 607-640.

AKOK, Mahmut, “Kütahya ve Uşak Şehirlerinin Eski Evleri”, **Türk Etnografya Dergisi**, Sayı:6, Ankara, 1965, s.5-17.

AKŞİT, İlhan, **Hititler**, İstanbul, 1981.

ALTIN, Alper, **Gaziantep Türk-İslam Mimarisi(Eyyübüler’den Cumhuriyet’e)**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk-İslam Sanatları Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum,2015, s. 1083.

ALTUNER, Hayriye **Geleneksel Niğde Evleri**, Niğde, 2018.

ANONİM, **Türkiye’de Vakıf Abideler 2**, Ankara, 1977.

ANONİM, **Türkiye’de Vakıf Abideler 1**, Ankara, 1983.

ANONİM, “Ankara” **Yurt Ansiklopedisi**, Ankara, 1981, Cilt 1, s.534.

ANONİM, **Ankara Vilayet Salnamesi 1308-1309**, Ankara, 2014.

ARIK, Rüçhan, **Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı**, Ankara, 1988.

ASLANOĞLU, İnci, **Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı(1923–1938)**, İstanbul, 2010

AYSAL, Necdet, “Milli Mücadelede Mustafa Kemal Paşa ve Haymana” **Sakarya Zaferi Ve Haymana 2**, Ankara, 2015, s.3-27.

AYGÖR, Erkan, **19. Yüzyıl Sonu Ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi Ve Değişimi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2015.

BAKIRER, Ömür, “Anadolu Selçuklularında Tuğla İşçiliği”, **Malazgirt Armağanı**, Ankara, 1972, s.187-201

BALKIR, Betül Özcan, “Çankırı Çamaşırhanesi” **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, s.297-314.

BERK, Celile, **Konya Evleri**, İstanbul, 1951.

BOZKURT, Tolga, “İlgın Redif Taburu Binası” **Konya Ansiklopedisi**, Cilt: 4, Konya, 2012, s.293-294.

BOZKURT, Tolga, “Konya Gökyurt(Kilstra) Köy odaları” **Milli Folklor Uluslar Arası Kültür Araştırmaları Dergisi**, Sayı:109, Ankara, 2016 s.201-216.

BULUT, Mustafa, “Sivas İlbeyli Köy Odaları”, **Marmara Türkiyat Araştırma Dergisi**, İstanbul, 2017, s.13-31.

ÇAĞLAR, Yasemin, **Kalecik Türk Devri Yapıları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisan Tezi), Konya, 2008.

ÇALIŞ, Bahattin, **Dün Bugün Haymana**, Ankara, 1977.

_____, **Haymana**, Ankara, 2001.

ÇEKER Hamdi, ÇOŞKUN Faik, YURDAŞ Enver, **Dünden Bugüne Yenice Şehbızınlar**, Ankara, 2004.

ÇULPAN, Çevdet, **Türk Taş Köprüleri**, Ankara, 1973.

DENKTAŞ, Mustafa, **Karaman Çeşmeleri**, Kayseri, 2000

DÖNMEZ, Haydar, KORAL, Birnur, ÖTGÜN, Ömer, **Atatürk Evleri**, Ankara, 2007.

DURAN, Remzi, “Osmanlı Dönemi Konya Yapılarında Madeni Pencere Şebekeleri”, **İpek Yolu Konya Kitabı X**, Konya, 2007, s.291-312.

DURAN, R., BAŞ, A., ÖZCAN, R., “Konya Selçuklu İlçesi Tarihi Köprüleri”, **XIV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Konya, 2010, s.201-214.

_____, **Tarihi Konya Köprüleri**, Konya, 2016.

DÜLGERLER, Osman Nuri, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Ankara, 2006

ELDEM, Sedat Hakkı, **Türk Evi Plan Tipleri**, İstanbul, 1968.

ERDOĞAN Abdülkerim, GÜNEL Gökçe, KILCI Ali, **Osmanlıda Ankara**, Ankara, 2007.

ERSOY, G. Aybegüm, “Yozgat Büyükcirli Köyü Köy Odaları” **Kalemişi Dergisi**, Cilt:5, Sayı:10, Ankara s.91-117.

EVREN, Mesut, **Türk Evinde Çıkma**, İstanbul, 1959.

EROL, Oğuz, “Haymana Güneyi ve Kurakçöl Havzası Çevresinde Coğrafya Araştırmalar” **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Ankara, Cilt:21, Sayı:1-2, Ankara, 1963, s.82-92.

GALANDİ, Avram, **Ankara Tarihi**, Ankara, 2005.

İLTER, Fügen, **Osmanlılara Kadar Anadolu Türk Köprüler**, Ankara, 1978.

KAPLAN, Davut- ŞEN, Mediha- GÜNAYDIN, İbrahim, “Gürpınar’ın Unutulan Yapıları: Çeşme ve Çamaşırhaneler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:9, Sayı:43, Samsun, 2016, S.1097-1117.

KARADEMİR, Murat, **Edirne Çeşmeleri**, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisan Tezi), Konya, 2007.

KARPUZ, Haşim, **Erzurum Evleri**, Ankara, 1984.

_____, **Türk İslam Mimarisinde Erzurum Evleri**, Ankara, 1993.

_____, “Konya Köy Odalarının Kültür ve Sanat Değeri”, **Emin Bilgiç Hatıra Kitabı**, İstanbul, 2000.

_____, **Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya 42**, Ankara, 2009, Cilt 3, s.1717.

_____, **Arkeoloji Sanat Tarihi ve El Sanatlarında Araştırma Teknikleri**, Konya, 2010.

KOÇAK, Asuman, **Salnamelere Göre Ankara Vilayeti (1871-1907)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anadalı Yakınçağ Tarih Bilim Dalı(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2013.

KOYLU, Zafer, “Haymana, Sakarya Savaşı Ve Mangal Dağı” **Sakarya Zaferi ve Haymana 3**, Ankara, 2015, s.151-174.

KUNDURACI, Osman, “Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler” , **Sanat Tarihi Dergisi**, İzmir, 2005, Cilt14, Sayı 2, s.75-102.

KUTLU, Mehmet, **Konya’da Su Mimarisi**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van, 2014.

KUŞÇU, Tayyar, **Haymana Kaplıcaları ve Faydaları**, İstanbul, 1946.

MAMBOURY, Ernest, **Ankara Gezi Rehberi**, Ankara, 1934.

MİLTNER, Frans, “ Haymana Civarında Bulunan Yeni Kitabeler” **Türk Tarih, Arkeologya Ve Etnografya Dergisi**, Sayı:3, İstanbul, 1936, s.91-99.

ÖNEY, Gönül, **Ankara’da Türk Devri Yapıları**, Ankara, 1971.

ÖNGE, Yılmaz, **Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları**, Ankara, 1997.

ÖZDEMİR, Rıfat, **XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara**, Ankara, 1986.

ÖZGEN, Muhammet Mithat, **Osmanlı Devleti Ordu Sisteminde Redif Teşkilatı ve Anadolu'da Kurulan Redif Kışlaları**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2013.

ÖZKAN, Adem, “Geçmişten Günümüze Konya İli İlçesinde Bulunan Köy Odaları” **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Karaman, 2012, s.1-4.

ÖZKARCI, Mehmet, “Niğde’de Dört Mimari Eser” **XX. Uluslararası Ortaçağ Ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Sakarya, Cilt:2, Sakarya, 2016, s.581-591.

RAMSAY, W.M, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, İstanbul, 1960.

SAYAN, Yüksel, **Uşak Evleri**, Ankara, 1997.

SAYAN, Yüksel- ÖZTÜRK, Şahabettin, **Bitlis Evleri**, Ankara, 2001.

SEVİNDİK, Azem, , **Halk Hukuku ve Köy Odaları: Sivas Şarkışla Gümüştepe Köyü Örneği**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ankara, 2013.

SÖZEN, M.-DÜLGERLER, O.N., “Konya Evlerinden Örnekler”, **O.D.T.Ü. Mimarlık Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1, Ankara, 1979, s.79-100

SÖZEN, Metin, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi**, Ankara, 1996.

SÖZEN, Metin,-TANYELİ, Uğur, **Sanat Kavramlar ve Terimler Sözlüğü**, İstanbul, 2010.

TAŞ, Hülya, “Osmanlı Taşra Yönetiminde Yetki Alanı Çatışmaları: Yörük Yurdu Haymana”, **Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Sempozyumu**, Ankara, 2015, s.59-70.

TAY, Lokman, “Mersin Erdemli Çeşmeleri” **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:7, Sayı:2, Manas, 2018, s.675-701.

TOPÇU, Sultan Murat, “Yozgat Akdağmaden Redif Teşkilatı Debboy Binası” **Türk Etütleri Dergisi**, Cilt: 9/10, Ankara, 2014, s.1023-1038.

TÜRKMEN, Zekeriya, “Türk İstiklal Harbinde Bir Dönüm Noktası: Sakarya Meydan Muharebesi” **90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi Ve Haymana**, Ankara, 2012, s.135-144.

ÜÇOK, Bahriye, **İslam Tarihi Emeviler–Abbasiler**, Ankara, 1986.

YENİCE Karadayı, Tülay, **Tarihi Aksaray Evleri**, İstanbul, 2017.

YILDIRIM, Savaş, “Ankara’nın Kalecik İlçesindeki Camiler”, **Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, Sayı:2, Ankara, 2013, s.539-563.

YILMAZ, M.E., TANRIVEREN, F.M., “Hüsameddin Ankarav-i Camii ve Türbesi”, **Uluslar Arası Hacı Bayram Veli Sempozyumu**, Ankara, 2016, s.501-522.

YILMAZ, Muzaffer, **Aydın’da Türk Devri Kamu Yapıları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2015.

_____, “Malatya Askerlik Şubesi Binası” **Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı:20, Konya, 2018, s.405-428.

YURTDAŞ, Enver, **Geçmişle Buluşan Haymana**, Ankara, 2018.

Bilgi Alınan Siteler:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c9f5cc0e4ec42.19605408(30.03.2019).

<http://www.ankararehberi.com/camiler/1469-haymana-huesameddin-i-ankaravi-camii-ve-tuerbesi.html>(08.02.2017).

http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1580#.WJpNKIWLTIU(08.02.2017).

<http://www.seyhbizin.com/?Islem=YaziDetay&IcerikNo=138>(07.02.2017).

<http://www.ankararehberi.com/camiler/1469-haymana-huesameddin-i-ankaravi-camii-ve-tuerbesi.html>(08.02.2017).

<http://sonkalehaymana.com/merkez-camii/>(08.02.2017).

http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1086#.WJpENIWLTIU(08.02.2017).

<http://www.ankararehberi.com/camiler/1469-haymana-huesameddin-i-ankaravi-camii-ve-tuerbesi.html>(08.02.2017).

<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/37007>(11.12.2018).

<http://www.sonkalehaymana.com/ataturkun-evi-2/>(10.12.2018).

http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1445#.XA7E2lUzbIU(10.12.2018).

<https://www.youtube.com/watch?v=BsAwVmIW5QE>(10.12.2018).

http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_icerik&id=1445#.XI5gfNUzbIV (17.03.2019).

<http://www.ankararehberi.com/camiler/1469-haymana-huesameddin-i-ankaravi-camii-ve-tuerbesi.html>(08.02.2017).

[http://www.haymana.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi\(09.05.2019\).](http://www.haymana.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi(09.05.2019).)

([http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/\(28.05.2019\).](http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/(28.05.2019).))

TABLO LİSTELERİ:

1.Mimari Eser Yüzdelikleri Tablosu

2.Malzeme Tablosu

3.İnşa Kitabe Tablosu

4.Süsleme Tablosu

5.Çeşme Değerlendirme Tablosu

ÇİZİM LİSTELERİ:

Çizim 1: Haymana Haritası

Çizim 2: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami planı

Çizim 3: Culuk Cami Planı

Çizim 4: Soğulca Cami planı

Çizim 5: Gedikli Cami planı

Çizim 6: Kadıköy Cami planı

Çizim 7: Haymana Merkez Cami planı

Çizim 8: Ahırlıkuyu Cami planı

Çizim 9: Karahoca Cami planı

Çizim 10: Küçükkonak Cami planı

Çizim 11: Ataköy Cami planı

Çizim 12: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi planı

Çizim 13: Karasüleymanlı Şıxmemet Evi Alt kat Planı

Çizim 14: Karasüleymanlı Şıxmemet Evi Üst kat Planı

Çizim 15: Haymana Papazın Evi Planı

Çizim 16: Mehmet Ağa Evi Planı

Çizim 17: Emirler Hakbilenler Evi Alt Planı

Çizim 18: Emirler Hakbilenler Evi Üst Planı

Çizim 19: Beyazıt Ağa Evi Planı

Çizim 20: Öskanlar Evi Planı

Çizim 21: Köroğlu Evi Planı

Çizim 22: Çalış Köy Odası (Atatürk Evi) Planı

Çizim 23: Öskanlar Köy Odası Planı

Çizim 24: Baltalin Köy Odası Planı

Çizim 25: Haymana Milli Eğitim Binası Alt Kat Planı

Çizim 26: Haymana Milli Eğitim Binası Üst Kat Planı

Çizim 27: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası Planı

Çizim 28: Haymana Çaldağ İlk Öğretim Okulu Binası Planı (A.K.V.K.)

Çizim 29: Haymana Hüsameddin-i Ankarav-i Türbe planı (Vakıflar Genel Müdürlüğünden alınmıştır).

Çizim 30: Haymana Çatal Köprü kesiti ve planı

Çizim 31: Culuk Mahallesi Çeşme ve Çamaşırhane Planı

Çizim 32: Sindiren Mahallesi Mihhe Çeşmesi Planı

Çizim 33: Sindiren Mahallesi Tavour Çeşmesi Planı

Çizim 34: Saatli Çeşmesi Planı

Çizim 35: Büyükkonak Mahallesi Çeşmesi Planı

Çizim 36: Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşmesi Planı

Çizim 37: Durupınar Mahallesi Çeşmesi Planı

Çizim 38: Ahırlı Mahallesi Çeşmesi Planı

Çizim 39: Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesi Planı

Çizim 40: Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşme Planı

Çizim 41: Haymana Merkez Çeşme Planı

Çizim 42: Haymana Soğulca Çeşme Planı

Çizim 43: Haymana Karahoca Mahallesi Çeşme Planı

FOTOĞRAF LİSTESİ:

Fotoğraf 1: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 2: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 3: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami güneybatı cephesi

Fotoğraf 4: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami batı cephesi

Fotoğraf 5: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami harim girişi

Fotoğraf 6: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 7: Culuk Cami Güney Cephesi

Fotoğraf 8: Culuk Cami kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 9: Culuk Cami doğu cephesi

Fotoğraf 10: Culuk Cami minaresi

Fotoğraf 11: Culuk Cami batı cephesi

Fotoğraf 12: Culuk Cami Güney Cephesi temel seviyesindeki devşirme taş

Fotoğraf 13: Culuk Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 14: Culuk Cami harim kuzey cephesi

Fotoğraf 15: Culuk Cami mahfil katı

Fotoğraf 16: Soğulca Cami güneydoğu cephesi

Fotoğraf 17: Soğulca Cami doğu cephesi

Fotoğraf 18: Soğulca Cami güney cephesi

Fotoğraf 19: Soğulca Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 20: Soğulca Cami ayakkabılık bölümü

Fotoğraf 21: Soğulca Cami güneydoğu cephesi devşirme malzeme

Fotoğraf 22: Soğulca Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 23: Soğulca Cami harim bölümü

Fotoğraf 24: Soğulca Cami depo odası

Fotoğraf 25: Soğulca Cami misafirhane

Fotoğraf 26: Soğulca Cami üst kat harimi

Fotoğraf 27: Gedik Mahalesi Cami güney cephesi

Fotoğraf 28: Gedik Mahalesi Cami Harimi

Fotoğraf 29: Gedik Mahalesi Cami üst kat mahfil katı

Fotoğraf 30: Kadıköy Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 31: Kadıköy Cami doğu cephesi

Fotoğraf 32: Kadıköy Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 33: Kadıköy Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 34: Kadıköy Cami harim girişi

Fotoğraf 35: Kadıköy Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 36: Kadıköy Cami tavan göbeği

Fotoğraf 37: Kadıköy Cami mahfil katı

Fotoğraf 38: Haymana Merkez Cami güney cephe

Fotoğraf 39: Haymana Merkez Cami kuzeydoğu cephe

Fotoğraf 40: Haymana Merkez Cami kuzeybatı cephe

Fotoğraf 41: Haymana Merkez Cami minaresi

Fotoğraf 42: Haymana Merkez Cami minare şerefesi

Fotoğraf 43: Haymana Merkez Cami harim giriş kapısı

Fotoğraf 44: Haymana Merkez Cami inşa kitabesi

Fotoğraf 45: Haymana Merkez Cami harimi

Fotoğraf 46: Haymana Merkez Cami mihrap ve minberi

Fotoğraf 47: Haymana Merkez Cami mihrabı

Fotoğraf 48: Haymana Merkez Cami üst kat mahfil katı

Fotoğraf 49: Haymana Merkez Cami tavan göbeği

Fotoğraf 50: Ahırlıkuyu Cami güneybatı cephesi

Fotoğraf 51: Ahırlıkuyu Cami güneydoğu cephesi

Fotoğraf 52: Ahırlıkuyu Cami doğu cephesi

Fotoğraf 53: Ahırlıkuyu Cami giriş kapısı

Fotoğraf 54: Ahırlıkuyu Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 55: Ahırlıkuyu Cami mahfili

Fotoğraf 56: Ahırlıkuyu Cami mihrabı

Fotoğraf 57: Ahırlıkuyu Cami harim doğu cephesi

Fotoğraf 58: Ahırlıkuyu Cami mahfil katı

Fotoğraf 59: Karahoca Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 60: Karahoca Cami güneydoğu cephesi

Fotoğraf 61: Karahoca Cami doğu cephesi

Fotoğraf 62: Karahoca Cami harim giriş kapısı

Fotoğraf 63: Karahoca Cami inşa kitabesi

Fotoğraf 64: Karahoca Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 65: Karahoca Cami harim kuzey cephesi

Fotoğraf 66: Karahoca Cami harim batı cephesi

Fotoğraf 67: Karahoca Cami harim süslemesi

Fotoğraf 68: Karahoca Cami tavan göbeği

Fotoğraf 69: Karahoca Cami tavan köşe yelpazesi

Fotoğraf 70: Karahoca Cami kalem işi süsleme usta kitabesi

Fotoğraf 71: Karahoca Cami mihrabı

Fotoğraf 72: Küçükkonak Cami kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 73: Küçükkonak Cami doğu cephesi

Fotoğraf 74: Küçükkonak Cami güneydoğu cephesi

Fotoğraf 75: Küçükkonak Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 76: Küçükkonak Cami mihrap ve minberi

Fotoğraf 77: Küçükkonak Cami giriş kapı süslemesi

Fotoğraf 78: Ataköy Cami güney cephesi

Fotoğraf 79: Ataköy Cami kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 80: Ataköy Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 81: Ataköy Cami mahfil katı

Fotoğraf 82: Ataköy Cami mahfil batı cephesi

Fotoğraf 83: Ataköy Cami tavan göbeği

Fotoğraf 84: Ataköy Cami üst kat mahfili

Fotoğraf 85: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi güney cephesi

Fotoğraf 86: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi iç sofası

Fotoğraf 87: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi sofa kuzey cephesi

Fotoğraf 88: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi güney doğu odası

Fotoğraf 89: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi güney batı odası

Fotoğraf 90: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi kuzey batı odası

Fotoğraf 91: Çiftçiler Evi kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 92: Çiftçiler Evi güneybatı cephesi

Fotoğraf 93: Çiftçiler Evi iç avlu görünümü

Fotoğraf 94: Çiftçiler Evi üst kat balkonu

Fotoğraf 95: Çiftçiler Evi üst kat bölümü

Fotoğraf 96: Çiftçiler Evi alt kat buzhanesi

Fotoğraf 97: Çiftçiler Evi üst kat güneybatı odası

Fotoğraf 98: Çiftçiler Evi üst kat güneybatı odası dolapları

Fotoğraf 99: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi güney cephesi

Fotoğraf 100: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi batı cephesi

Fotoğraf 101: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi güneydoğu odası

Fotoğraf 102: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi güneybatı odası

Fotoğraf 103: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi güneybatı odası tavan göbeği

Fotoğraf 104: Papazın Evi güney cephesi

Fotoğraf 105: Papazın Evi kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 106: Papazın Evi giriş kapısı

Fotoğraf 107: Papazın Evi giriş kapısı inşa kitabesi

Fotoğraf 108: Papazın Evi iç sofa görünümü

Fotoğraf 109: Papazın Evi güneybatı odası

Fotoğraf 110: Mehmet Ağa Evi güney cephesi

Fotoğraf 111: Mehmet Ağa Evi kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 112: Mehmet Ağa Evi giriş kapısı

Fotoğraf 113: Mehmet Ağa Evi iç sofası

Fotoğraf 114: Mehmet Ağa Evi güneydoğu odası

Fotoğraf 115: Mehmet Ağa Evi güney doğu odası şevli pencereleri

Fotoğraf 116: Mehmet Ağa Evi güney batı odası

Fotoğraf 117: Mehmet Ağa Evi kuzeybatı odası

Fotoğraf 118: Emirler Hakbilenler Evi giriş cephesi

Fotoğraf 119: Emirler Hakbilenler Evi doğu cephesi

Fotoğraf 120: Emirler Hakbilenler Evi kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 121: Emirler Hakbilenler Evi inşa kitabesi

Fotoğraf 122: Emirler Hakbilenler Evi alt kat sofası

Fotoğraf 123: Emirler Hakbilenler Evi kuzeybatı odası pencere formları

Fotoğraf 124: Emirler Hakbilenler Evi üst kat sofası

Fotoğraf 125: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeydoğu odası

Fotoğraf 126: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeydoğu odası pencere ahşap süsleme detayları

Fotoğraf 127: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeybatı odası yüklüğü

Fotoğraf 128: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeybatı odası tavan göbeği

Fotoğraf 129: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeydoğu odası

Fotoğraf 130: Beyazıt Ağa Evi güneybatı cephesi

Fotoğraf 131: Beyazıt Ağa Evi giriş cephesi

Fotoğraf 132: Beyazıt Ağa Evi iç sofası

Fotoğraf 133: Beyazıt Ağa Evi güneydoğu odası

Fotoğraf 134: Beyazıt Ağa Evi kuzeybatı odası

Fotoğraf 135: Öskanlar Evi güney cephesi

Fotoğraf 136: Öskanlar Evi güneybatı cephesi

Fotoğraf 137: Öskanlar Evi iç sofası

Fotoğraf 138: Öskanlar Evi güneydoğu odası

Fotoğraf 139: Köroğlu Evi güney cephesi

Fotoğraf 140: Köroğlu Evi iç sofası

Fotoğraf 141: Köroğlu Evi üst kat güneybatı odası

Fotoğraf 142: Köroğlu Evi üst kat güneybatı odası güney odası

Fotoğraf 143: Çalış Köy Odası (Atatürk Evi) güneybatı cephesi

Fotoğraf 144: Çalış Köy Odası (Atatürk Evi) iç odası

Fotoğraf 145: Çalış Köy Odası (Atatürk Evi) iç oda ocağı

Fotoğraf 146: Öskanlar Köy Odası güney cephesi

Fotoğraf 147: Öskanlar Köy Odası aralık bölümü

Fotoğraf 148: Öskanlar Köy Odası iç odası

Fotoğraf 149: Baltalin Köy Odası güneybatı cephesi

Fotoğraf 150: Baltalin Köy Odası güney cephesi

Fotoğraf 151: Baltalin Köy Odası iç odası görünümü

Fotoğraf 152: Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası) güney cephesi

Fotoğraf 153: Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası) kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 154: Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası) alt kat koridoru

Fotoğraf 155: Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası) üst kat koridoru

Fotoğraf 156: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 157: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası doğu cephesi

Fotoğraf 158: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası giriş kapısı

Fotoğraf 159: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası iç görünümü

Fotoğraf 160: Çaldağ İlk Öğretim Okulu güneybatı cephesi

Fotoğraf 161: Çaldağ İlk Öğretim Okulu kuzey cephesi

Fotoğraf 162: Çaldağ İlk Öğretim Okulu iç görünümü

Fotoğraf 163: Çaldağ İlk Öğretim Okulu tavan detayı

Fotoğraf 164: Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesi kuzey cephesi

Fotoğraf 165: Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesi iç görünümü

Fotoğraf 166: Çatal Köprü güney cephesi

Fotoğraf 167: Çatal Köprü inşa kitabesi

Fotoğraf 168: Culuk Mahallesi Çeşme ve Çamaşırhanesi

Fotoğraf 169: Culuk Mahallesi Çamaşırhanesi ocak nişleri

Fotoğraf 170: Mıhhe Çeşmesi güneybatı cephesi

Fotoğraf 171: Mıhhe Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 172: Tavour Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 173: Tavour Çeşmesi niş açıklıkları

Fotoğraf 174: Saatli Mahallesi Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 175: Saatli Mahallesi Çeşmesi kullanılan devşirme malzeme

Fotoğraf 176: Saatli Mahallesi Çeşmesi su havuzu

Fotoğraf 177: Büyükonak Mahallesi Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 178: Büyükonak Mahallesi Çeşmesinde kullanılan devşirme malzeme

Fotoğraf 179: Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşmesi kuzey cephesi

Fotoğraf 180: Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşmesi inşa kitabesi

Fotoğraf 181: Durupınar Mahallesi Çeşmesinin doğu cephesi

Fotoğraf 182: Durupınar Mahallesi Çeşmesinde kullanılan devşirme taş malzeme

Fotoğraf 183: Ahırlıkuyu Mahallesi Çeşmesi güneybatı cephesi

Fotoğraf 184: Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesi kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 185: Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesi inşa kitabesi

Fotoğraf 186: Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşmesi batı cephesi

Fotoğraf 187: Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşmesi süsleme detayı

Fotoğraf 188: Haymana Merkez Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 189: Haymana Merkez Çeşmesi inşa kitabesi

Fotoğraf 190: Soğulca Mahallesi Çeşmesi güney cephesi

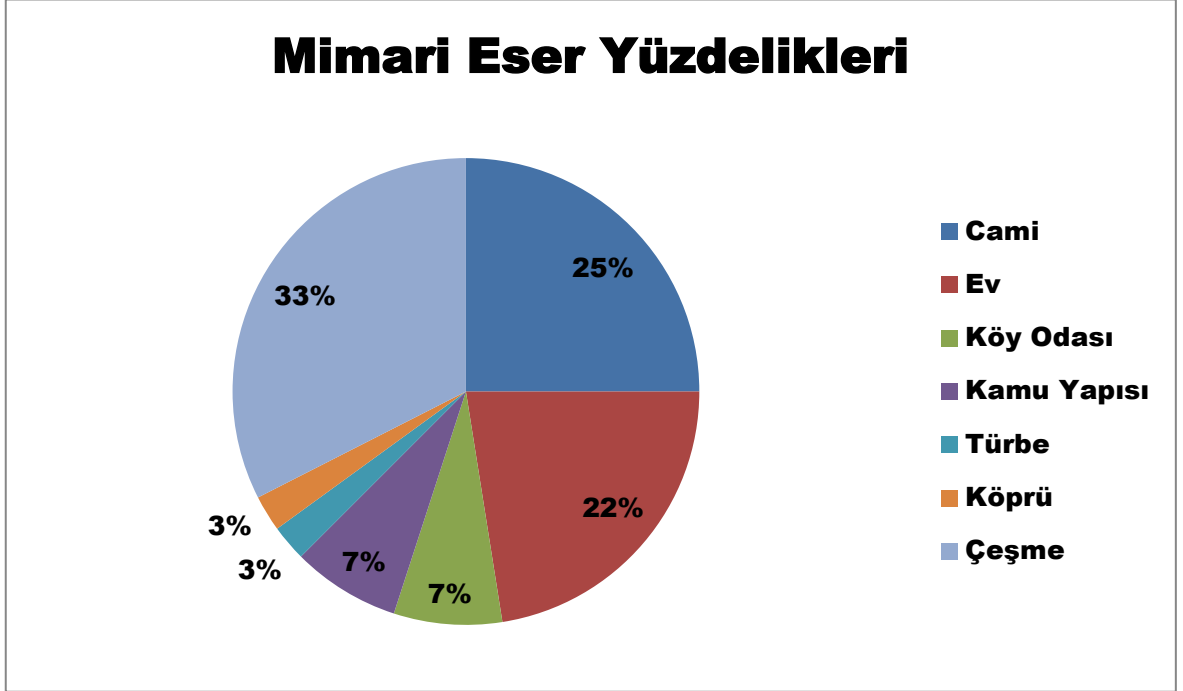
Fotoğraf 191: Karahoca Mahallesi Çeşmesi doğu cephesi

Fotoğraf 192: Karahoca Mahallesi Çeşme inşa kitabesi

TABLOLAR:

1.Mimari Eserlerin Yüzdeleri Tablosu

2.Malzeme Tablosu

Mimari Eserler	Taş	Mermer	ağşap	Tuğla	Kerpiç	Harç	Demir	Kurşun	Kiremit	Alçı	Çini	Devşirme
Hüsameddin-i Ankarav-i Camii	x	x				x						
Culuk Cami	x			x		x	x	x	x			x
Soğulca Camii	x		x			x	x	x	x		x	x
Gedik Camii	x		x			x	x		x		x	
Kadıköy Camii	x		x			x	x	x	x		x	
Haymana Camii	x	x	x	x		x	x	x	x	x		
Ahırlıkuyu Camii	x		x			x	x	x	x	x		
Karahoca Cami	x		x	x		x	x	x	x			
Küçükkonak Camii	x		x		x	x						
Ataköy Camii	x		x			x	x		x			
Ömer Demir Evi	x		x			x	x					
Çiftçiler Evi	x		x		x	x	x		x			
Şihmet Evi	x		x			x	x					
Papazın Evi	x	x	x			x	x		x			
Mehmet Ağa Evi	x		x			x	x					
Hakbilenler Evi	x		x		x	x	x		x			
Beyazıt Ağanın Evi	x		x			x	x					
Öskanlar Evi	x		x			x	x		x			
Köroğlu Evi	x		x			x	x		x			
Çalış Köy Odası	x		x			x	x					
Öskanlar Köy Odası	x	x	x			x	x		x			
Baltalın Köy Odası	x		x			x	x					
Haymana ilçe Milli Eğitim Binası	x		x			x	x		x			
Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası	x					x	x		x			
Çaldağ İlk Öğretim Okulu	x		x	x		x	x		x			
Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesi	x	x				x	x					
Çatal Köprü	x	x				x						
Culuk Çeşme ve Çamaşırhanesi	x					x	x					
Mihhe Çeşmesi	x					x	x					
Tabur Çeşmesi	x					x	x					
Saatli Mahallesi Çeşmesi	x	x				x	x					

Büyükkonakgör mez Çeşmesi	x					x	x					
Kızılkoyunlu Çeşmesi	x	x				x	x					
Durupınar Mahallesi Çeşmesi	x					x	x					
Ahırlıkuyu Mahallesi Çeşmesi	x					x	x					
Çeltikli Alinin Çeşmesi	x					x	x					
Çeltikli Güllü Çeşmesi	x					x	x					
Merkez Çeşmesi	x	x				x	x					
Soğulca Çeşmesi	x					x	x					
Karahoca Çeşmesi	x	x				x	x					

3. İnşa Kitabe Tablosu

Mimari Eserler	Var	Yok
Hüsameddin-i Ankarav-i Camii		x
Culuk Cami	x	
Soğulca Camii	x	
Gedik Camii	x	
Kadıköy Camii	x	
Haymana Merkez Camii	x	
Ahırlıkuyu Camii	x	
Karahoca Cami	x	
Küçükkonak Camii		x
Ataköy Camii		x
Ömer Demir Evi		x
Çiftçiler Evi		x
Şihmet Evi		x
Papazın Evi	x	
Mehmet Ağa Evi		x
Hakbilenler Evi		x
Beyazıt Ağanın Evi		x
Öskanlar Evi		x
Köroğlu Evi	x	
Çalış Köy Odası		x
Öskanlar Köy Odası	x	
Baltalin Köy Odası	x	
Haymana İlçe Milli Eğitim Binası		x

Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası		x
Çaldağ İlk Öğretim Okulu		x
Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesi		x
Çatal Köprü	x	
Culuk Çeşme ve Çamaşırhanesi		x
Mihhe Çeşmesi		x
Tabur Çeşmesi		x
Saatli Mahallesi Çeşmesi		x
Büyükkonakgörmaz Çeşmesi		x
Kızilkoyunlu Çeşmesi	x	
Durupınar Mahallesi Çeşmesi		x
Ahırlıkuyu Mahallesi Çeşmesi		x
Çeltikli Alinin Çeşmesi	x	
Çeltikli Güllü Çeşmesi		x
Merkez Çeşmesi	x	
Soğulca Çeşmesi	x	
Karahoca Çeşmesi	x	

4.Süsleme Tablosu

Mimari Eserler	Taş	Tuğla	Ahşap	Alçı	Kalem İşi	Çini
Hüsameddin-i Ankarav-i Camii	x					
Culuk Cami	x	x				x
Soğulca Camii	x	x	x			
Gedik Camii			x			
Kadıköy Camii		x	x			x
Haymana Camii	x	x	x	x		
Ahırlıkuyu Camii	x		x	x		
Karahoca Cami	x	x	x		x	x
Küçükkonak Camii			x			
Ataköy Camii			x			
Ömer Demir Evi			x			
Çiftçiler Evi			x			
Şihmet Evi			x			
Papazın Evi			x			
Mehmet Ağa Evi	x		x			
Hakbilenler Evi	x		x			
Beyazıt Ağanın Evi	x					
Öskanlar Evi	x					
Köroğlu Evi			x			
Çalış Köy Odası	x					
Öskanlar Köy dası						
Baltalin Köy Odası						
Haymana ilçe Milli Eğitim Binası	x					
Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası						
Çaldağ İlk Öğretim						

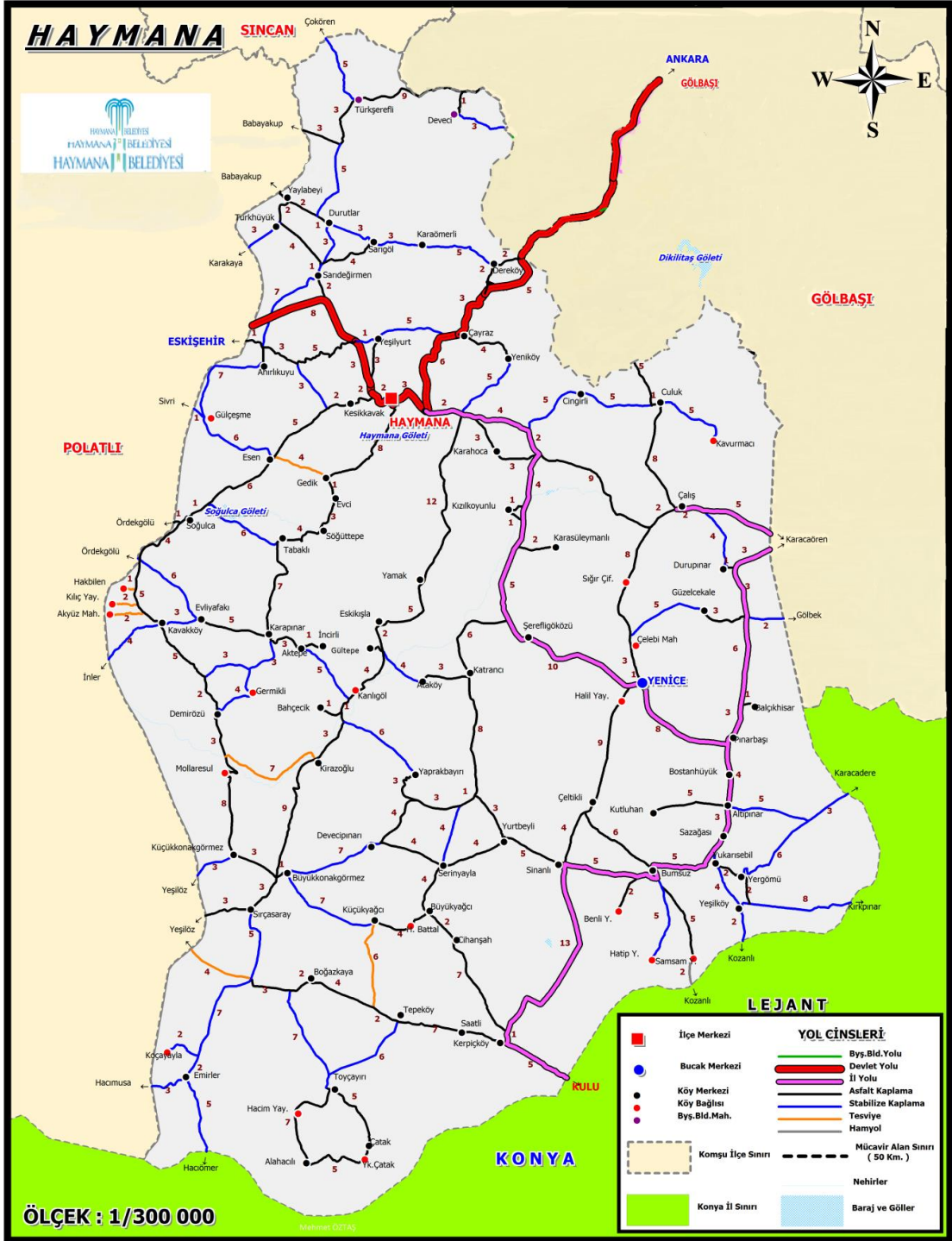
Okulu						
Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesi						
Çatal Köprü						
Culuk Çeşme ve Çamaşırhanesi						
Mihhe Çeşmesi						
Tabur Çeşmesi						
Saatli Mahallesi Çeşmesi						
Büyükkonakg örmez Çeşmesi						
Kızilkoyunlu Çeşmesi						
Durupınar Mahallesi Çeşmesi	x					
Ahırlıkuyu Mahallesi Çeşmesi						
Çeltikli Alinin Çeşmesi	x					
Çeltikli Güllü Çeşmesi	x					
Merkez Çeşmesi						
Soğulca Çeşmesi						
Karahoca Çeşmesi	x					

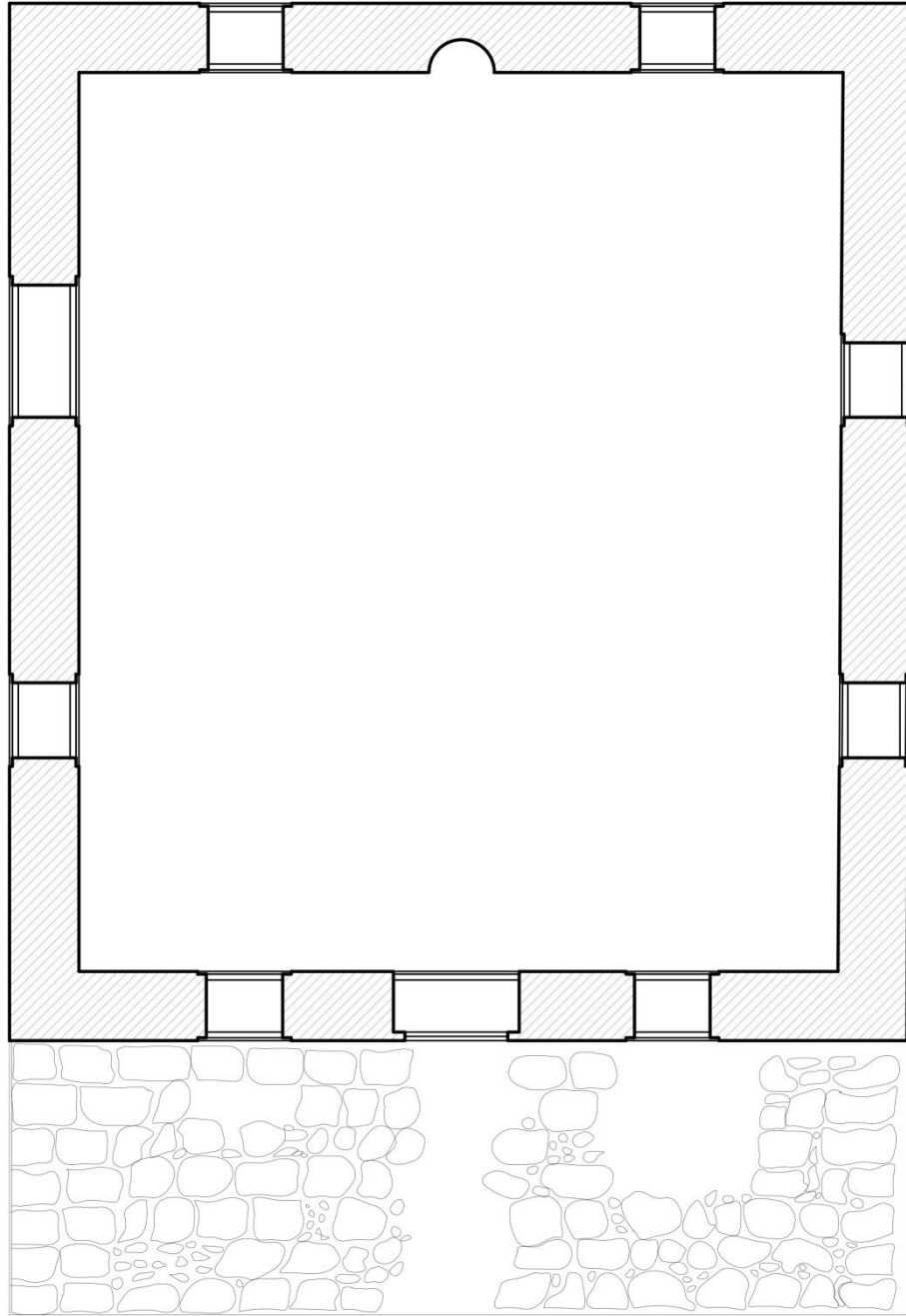
5.Çeşme Değerlendirme Tablosu

Mimari Eserler	Tek Cepheli	İki Cepheli	Bağımlı	Bağımsız	Nişli	Nişsiz	Su Depolu
Culuk Çeşme ve Çamaşırhanesi	x			x		x	
Mihhe Çeşmesi	x			x	x		
Tabur Çeşmesi	x			x	x		
Saatli Mahallesi Çeşmesi	x			x		x	
Büyükkonakgörm ez Çeşmesi	x			x		x	
Kızılkoyunlu Çeşmesi	x					x	
Durupınar Mahallesi Çeşmesi	x			x	x		
Ahırlıkuyu Mahallesi Çeşmesi	x			x		x	
Çeltikli Alinin Çeşmesi	x			x		x	
Çeltikli Güllü Çeşmesi	x			x		x	
Merkez Çeşmesi	x			x		x	x
Soğulca Çeşmesi	x			x		x	
Karahoca Çeşmesi		x		x	x		

ÇİZİMLER:

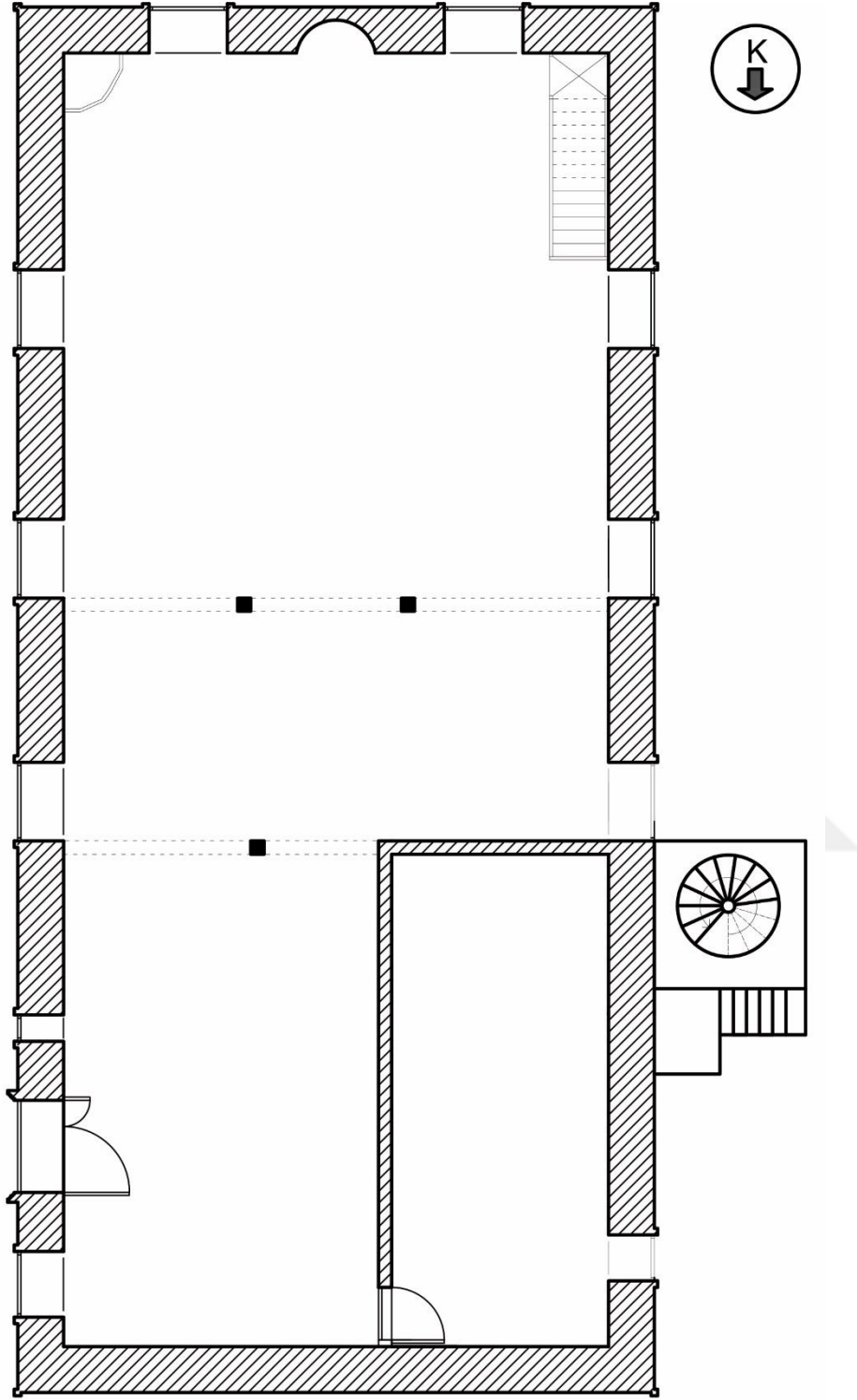
Çizim 1: Haymana Haritası

Kutluhan Mahallesi Hüsameddin-i Ankarav-i
Camii Planı

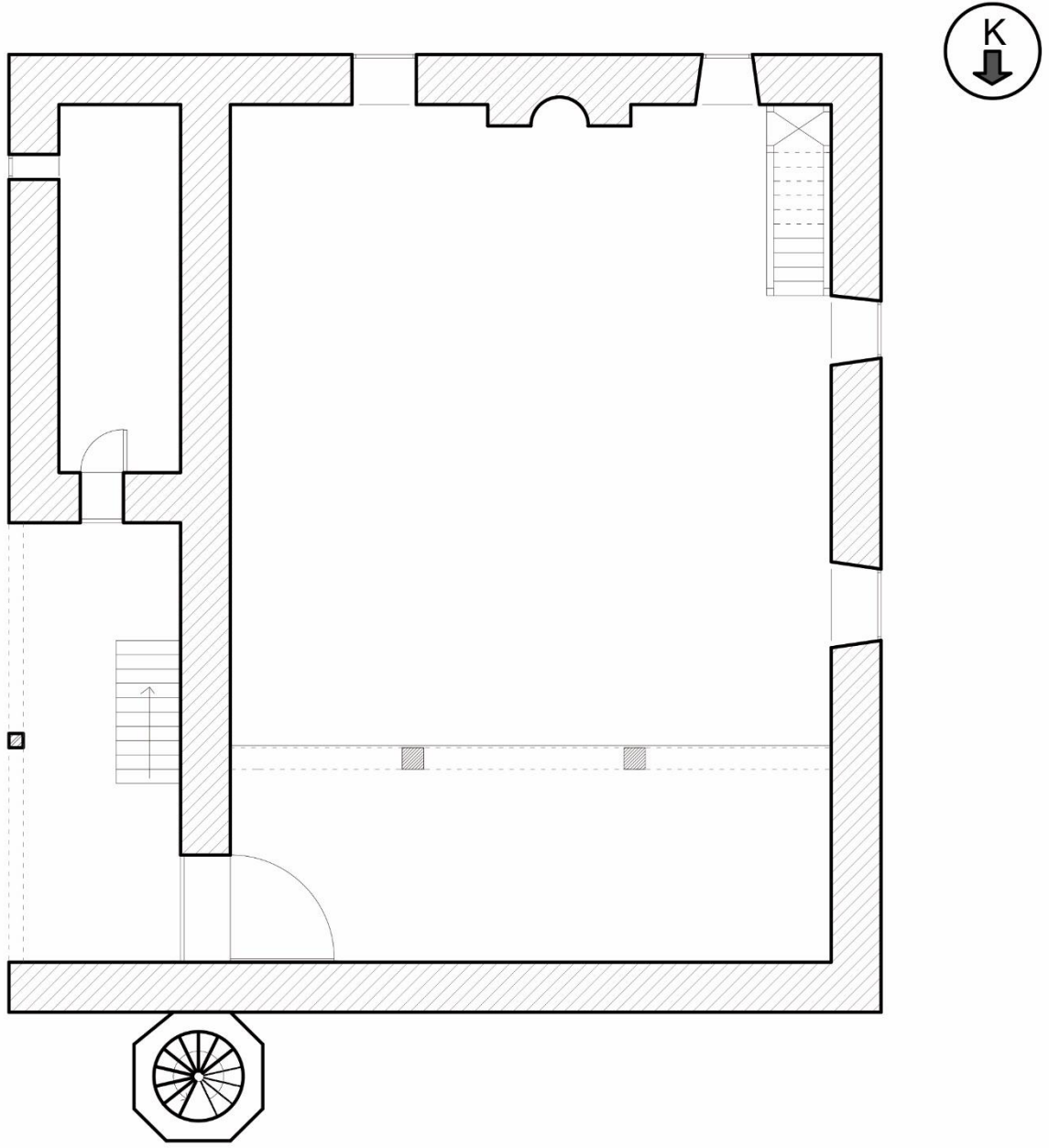
Çizim 2: Hüsameddin-i Ankarav-i Camii planı

Culuk Mahallesi Camii Planı

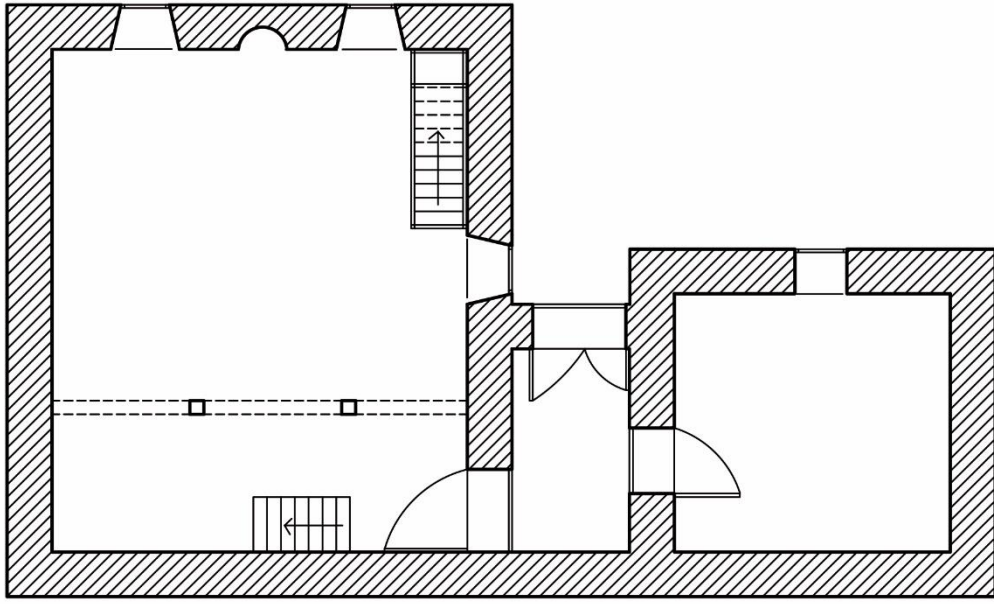
Çizim 3: Culuk Camii Planı

Soğulca Mahallesi Camii Planı

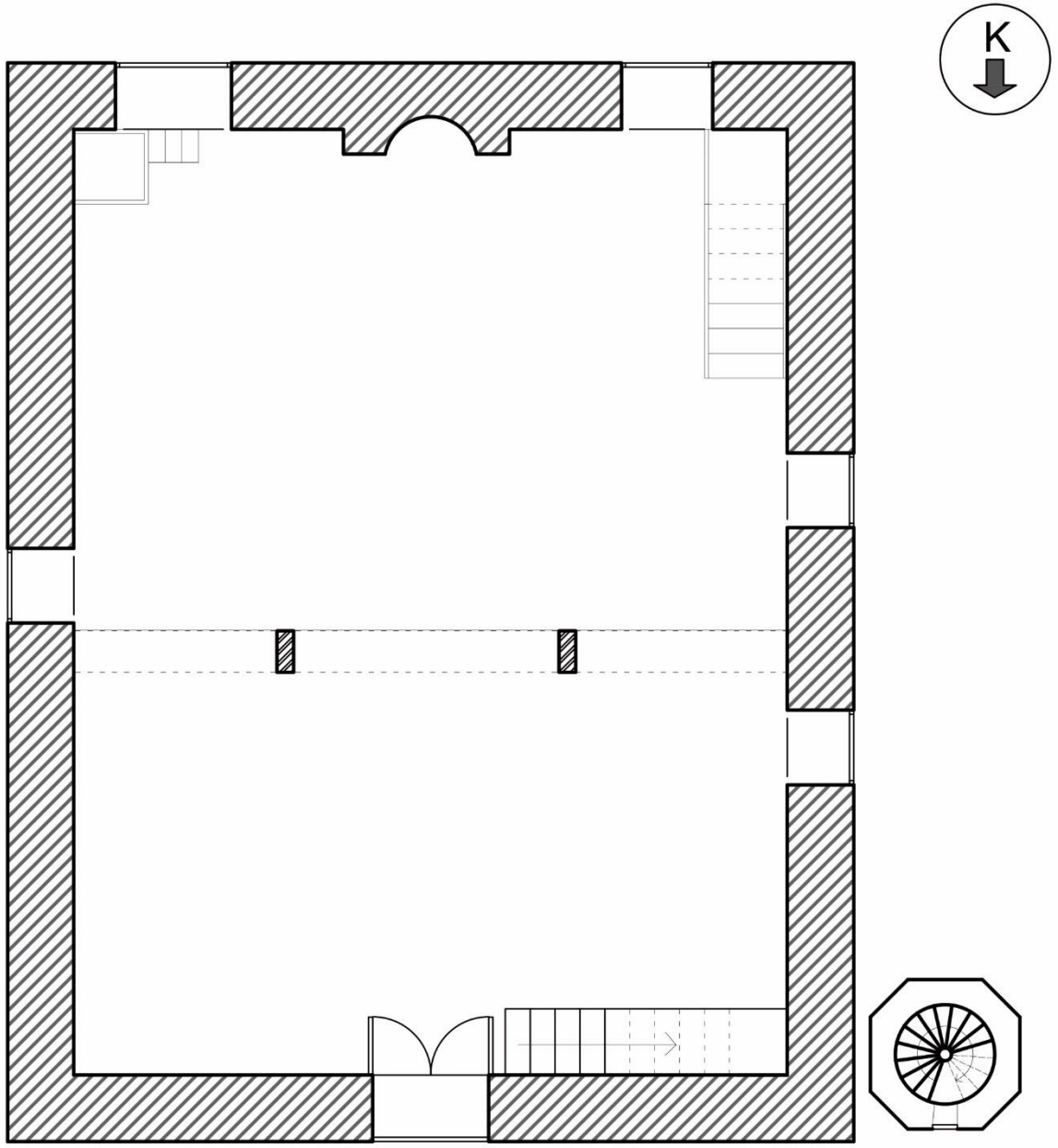
Çizim 4: Soğulca Camii planı

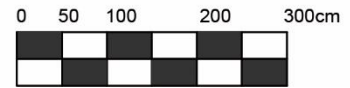
Gedik Mahallesi Camii Planı

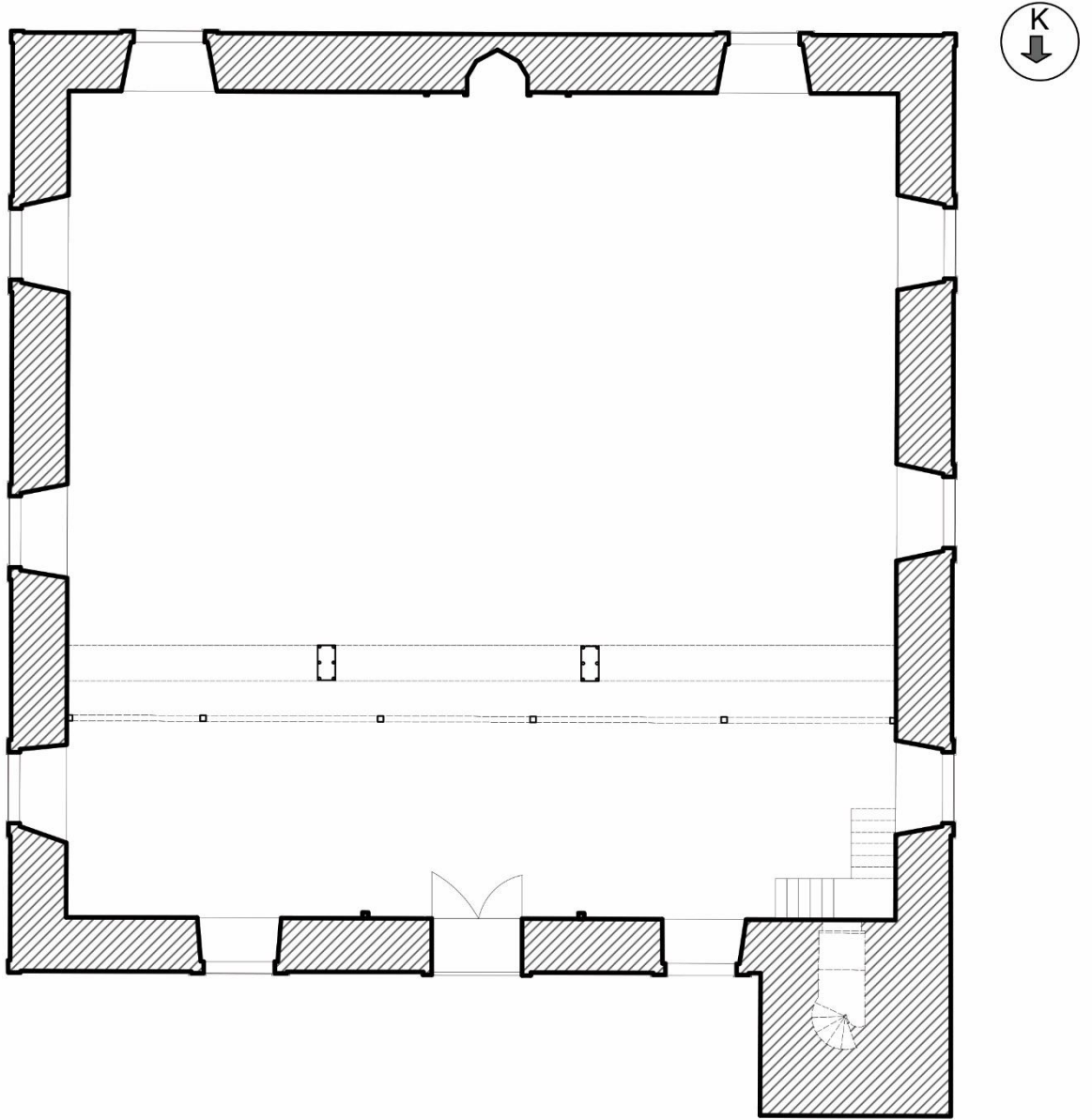
Çizim 5: Gedikli Camii planı

Kadıköy Mahallesi Camii Planı

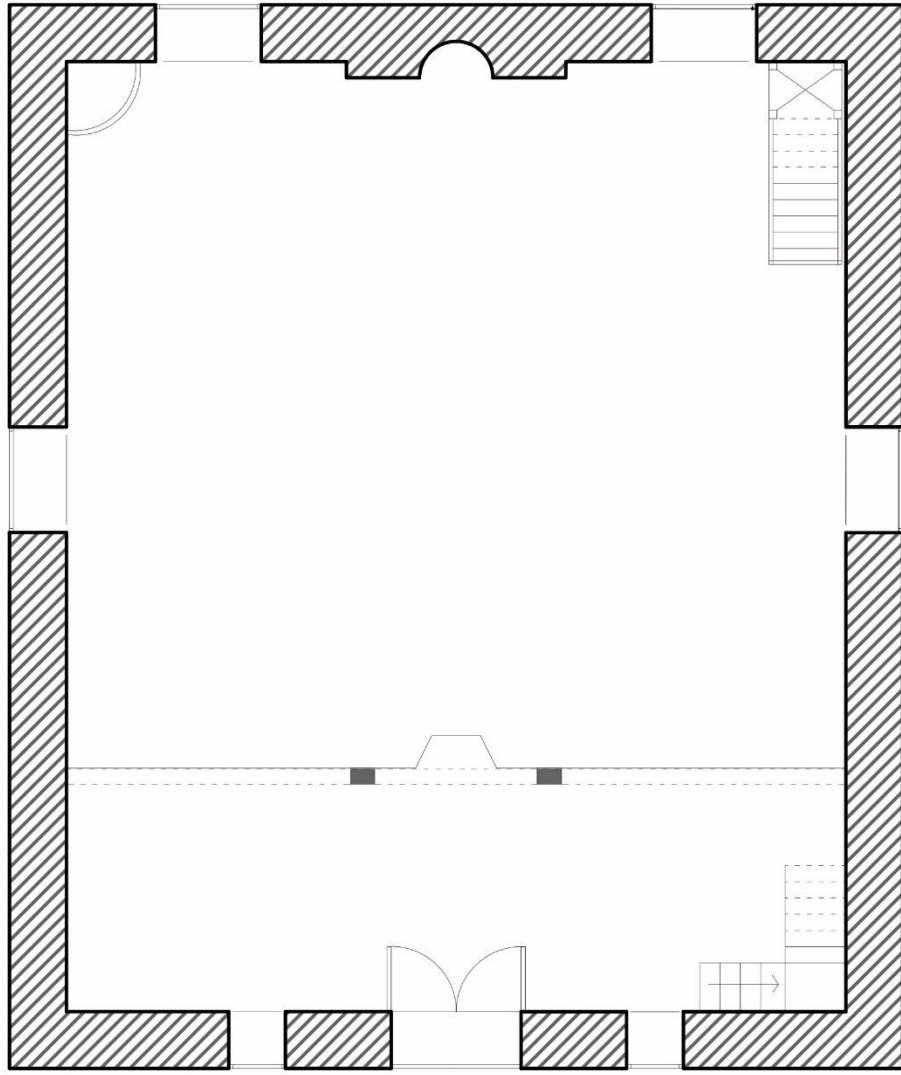
Çizim 6: Kadıköy Camii planı

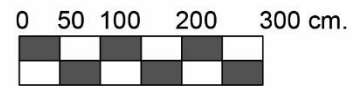
Haymana Merkez Cami

Çizim 7: Haymana Merkez Camii planı

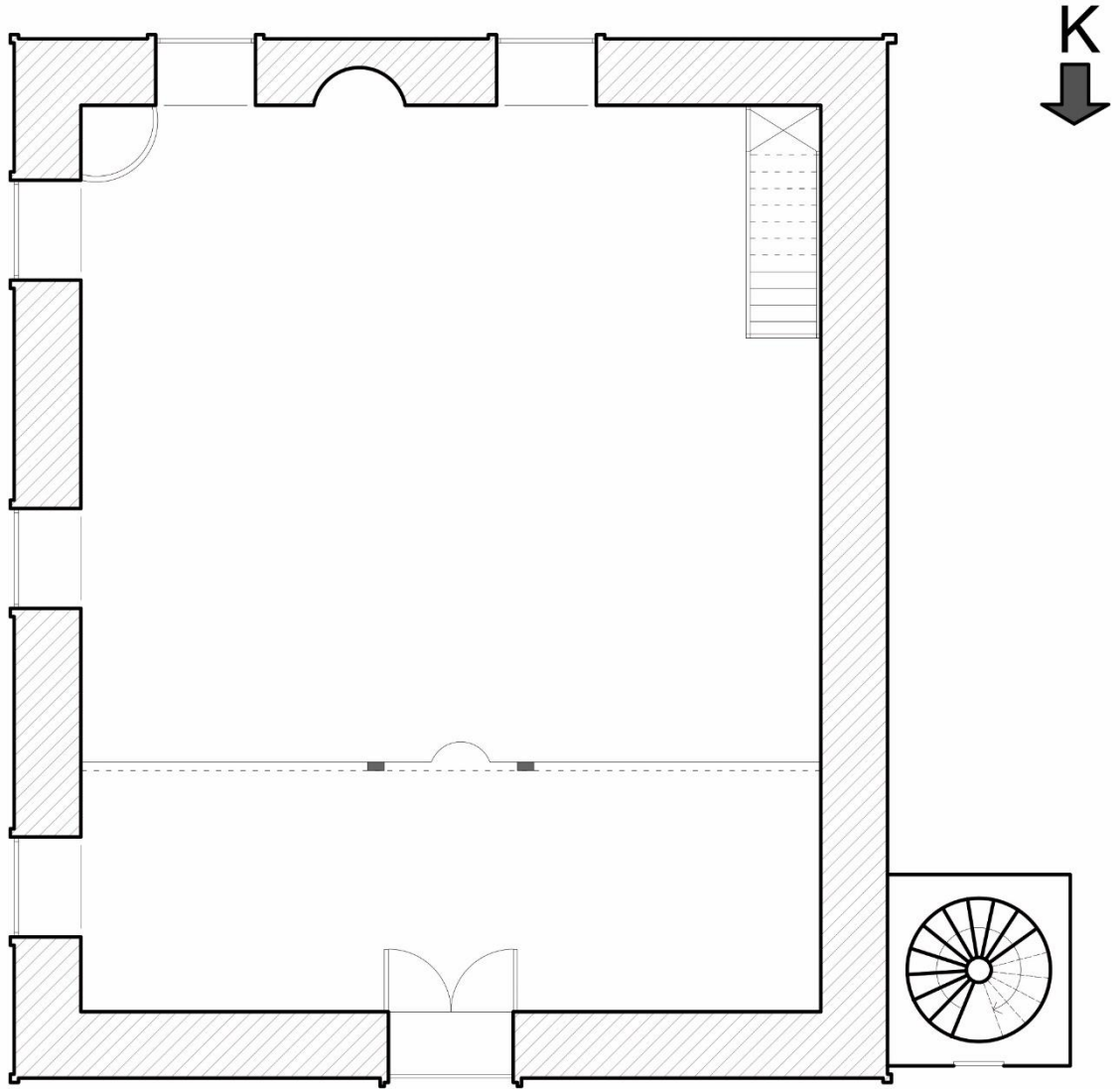

Ahırlıkuyu Mahallesi Camii Planı

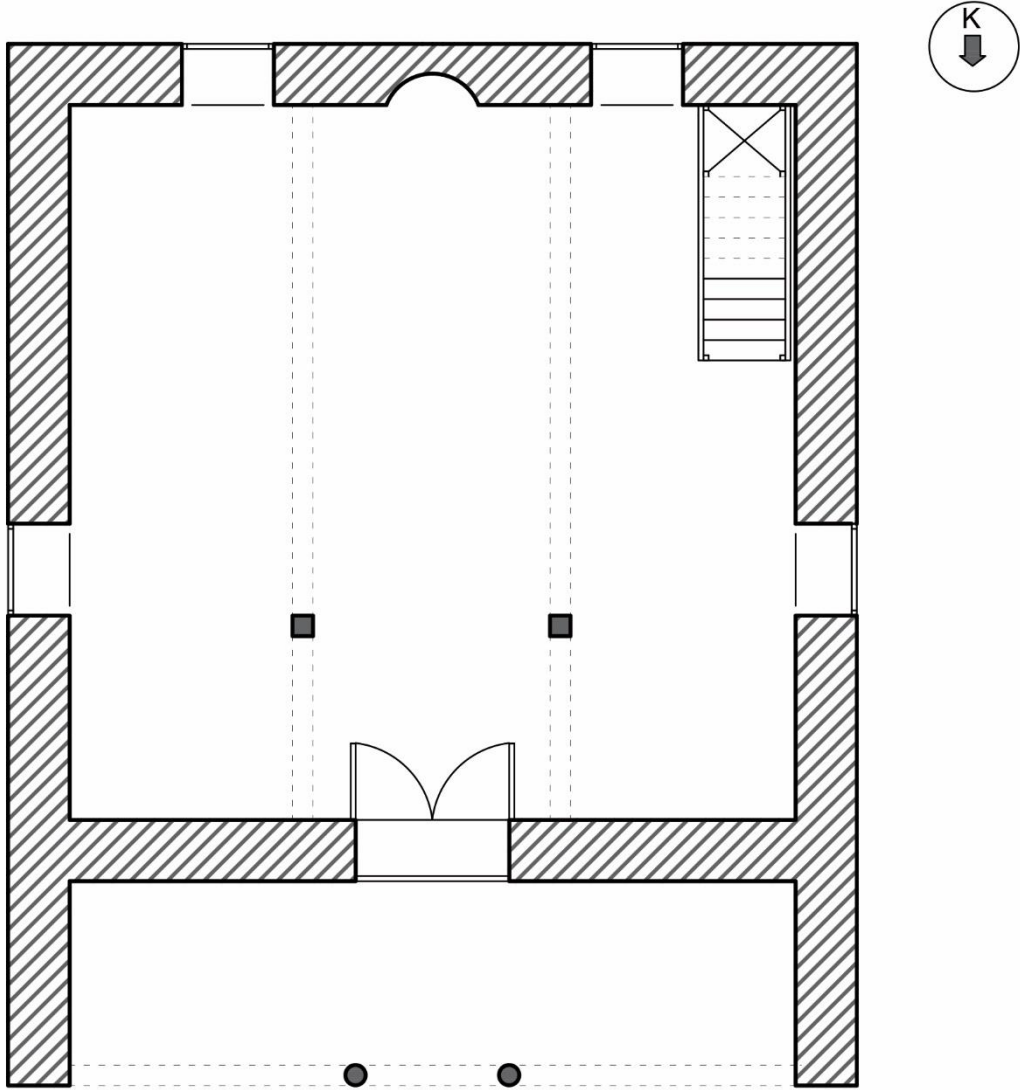
Çizim 8: Ahırlıkuyu Camii planı

Karahoca Mahallesi Cami Planı

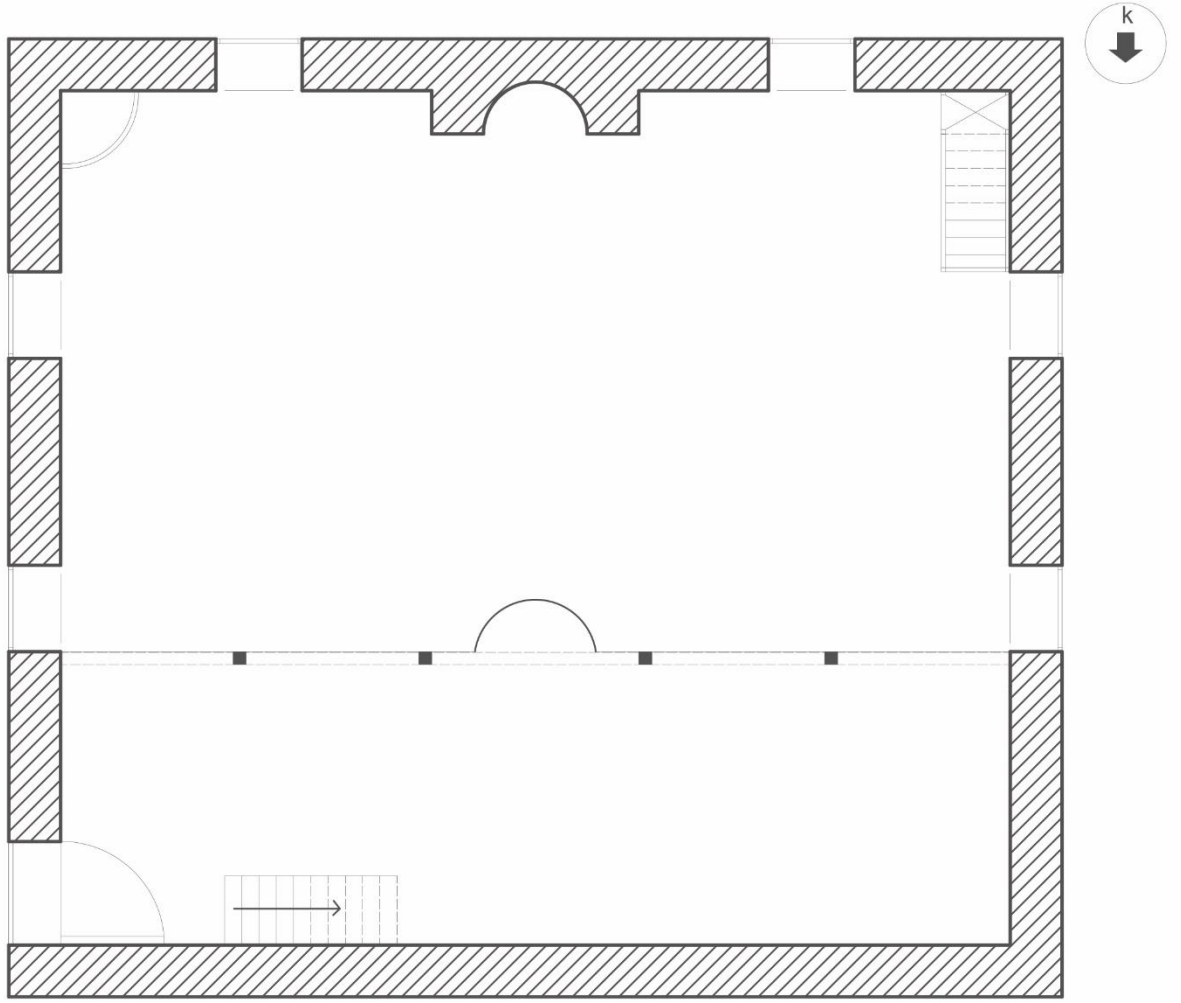
Çizim 9: Karahoca Camii planı

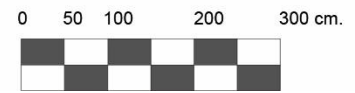
Küçükkonak Mahallesi
Camii Planı

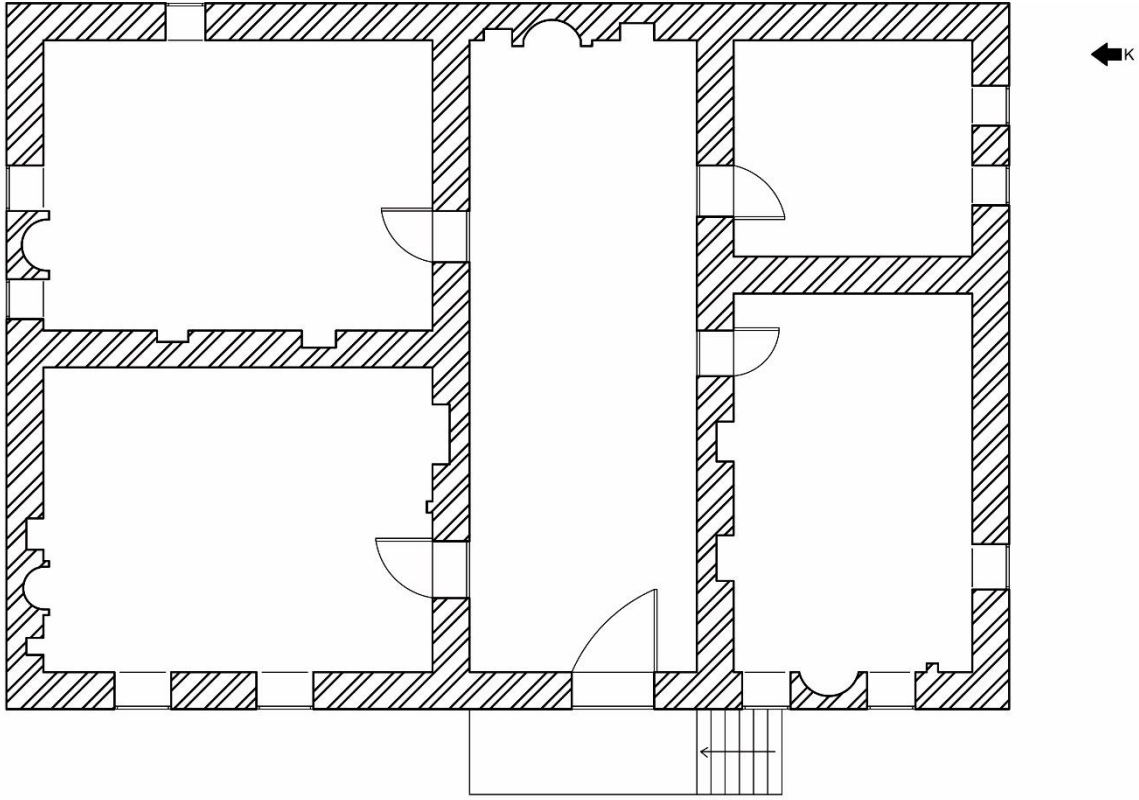
Çizim 10: Küçükkonak Cami planı

Ataköy Mahallesi Camii Planı

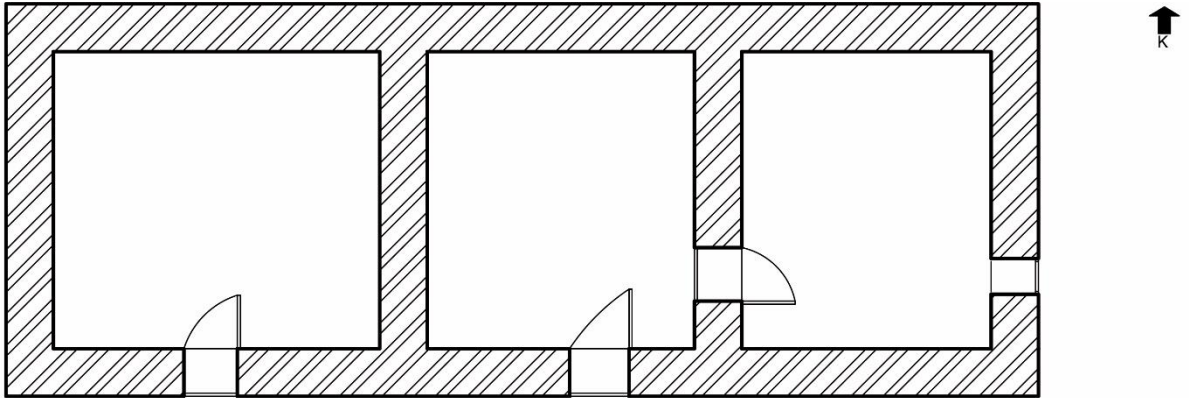
Çizim 11: Ataköy Cami planı

Alahacılı Ömer Demir Evi
Planı

0 50 100 200 300 400 500cm

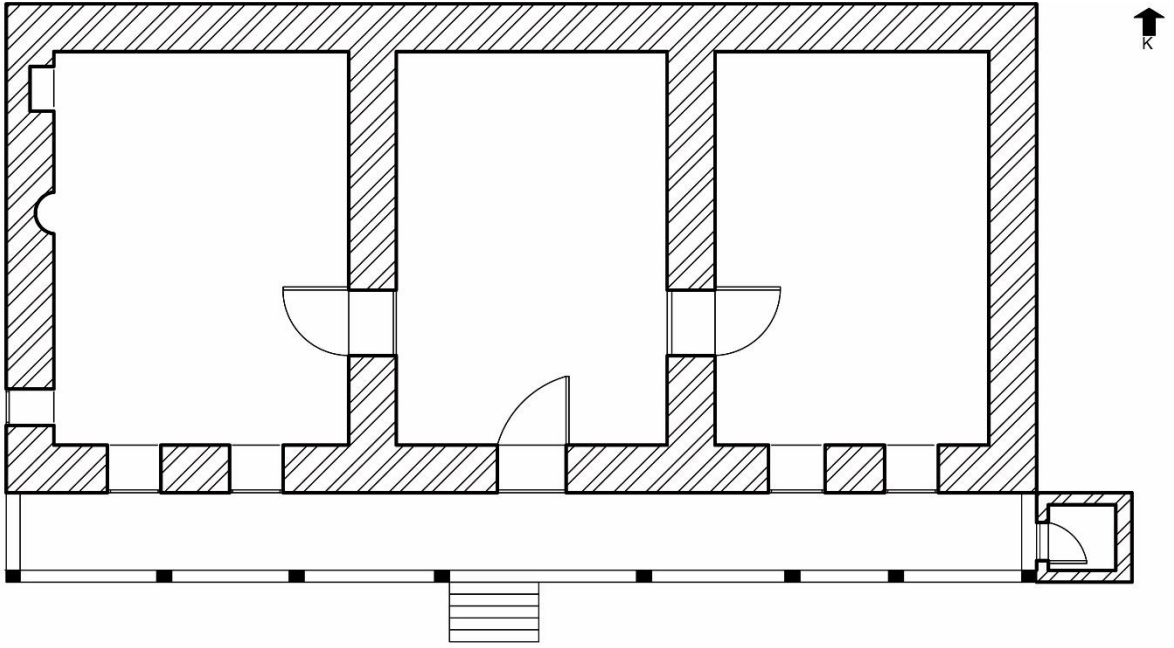
Çizim 12: Ömer Demir Evi Planı

Karasüleymanlı Mahallesi Şıxmemet
Evi (Alt Kat Planı)

0 50 100 200 300 400 500cm

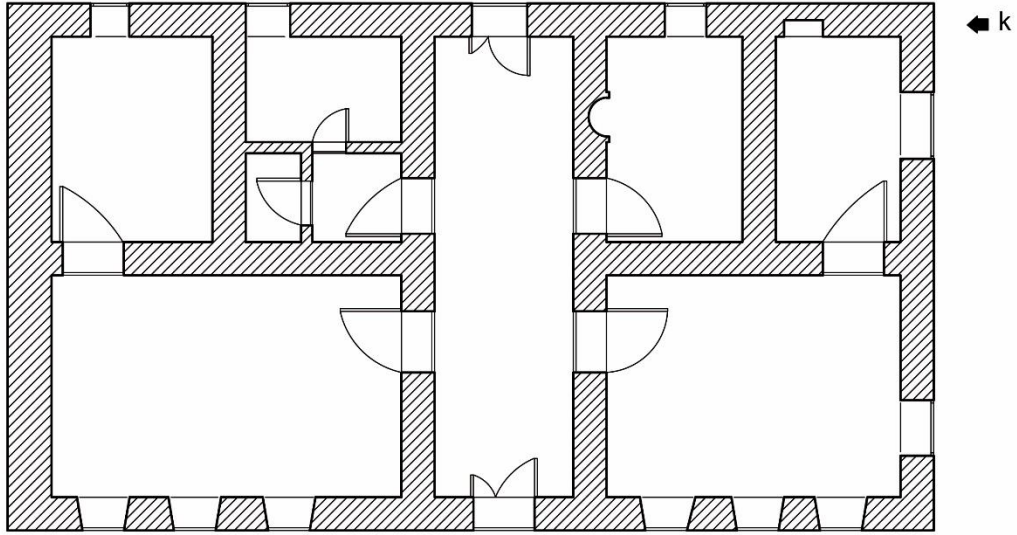
Çizim 13: Karasüleymanlı Şıxmemet Evi alt kat Planı

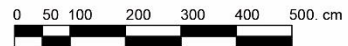
Karasüleymanlı Mahallesi
Şixmemet Evi (Üst Kat Planı)

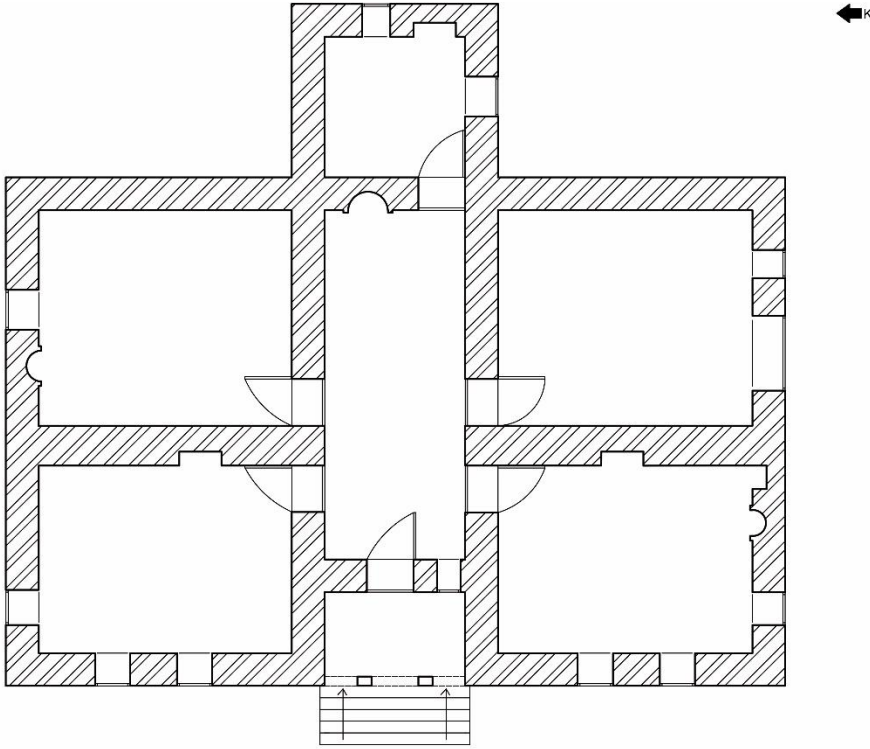
Çizim 14: Karasüleymanlı Şixmemet Evi üst kat Planı

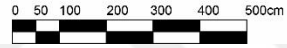
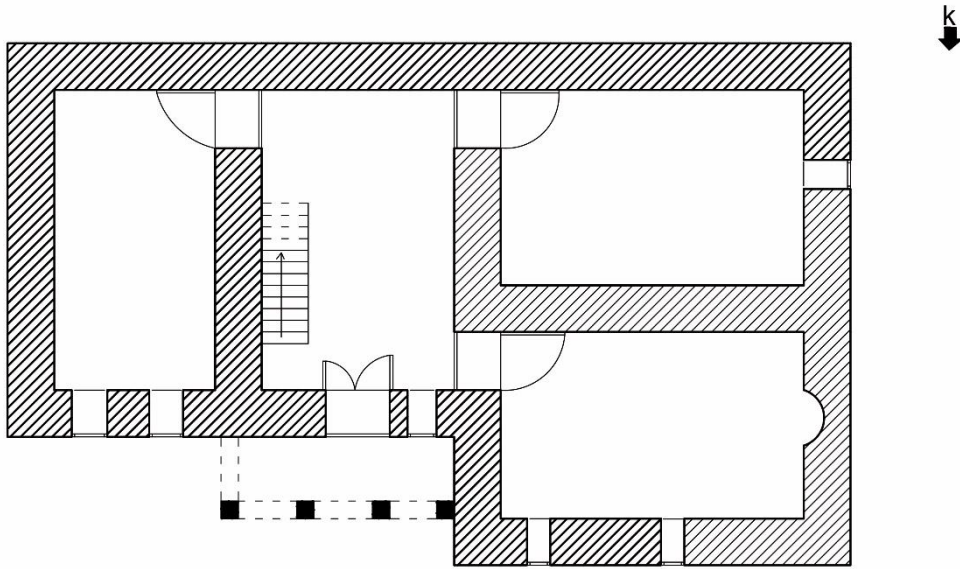
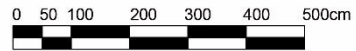
Haymana Papazın Evi Planı

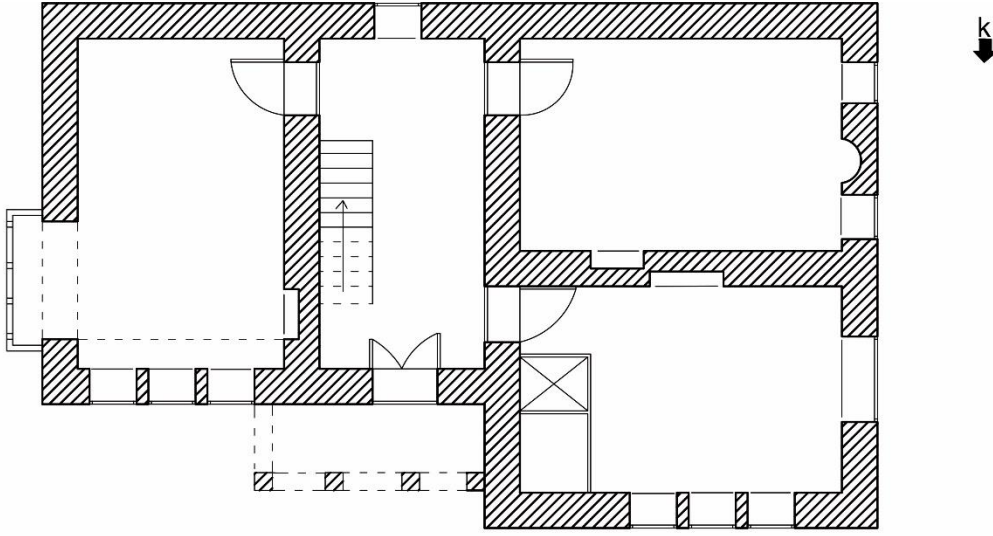

Çizim 15: Haymana Papazın Evi Planı

Bostanhöyük Metmet Ağa Evi Planı

Çizim 16: Mehmet Ağa Evi PlanıEmirler Mahallesi Hakbilenler Evi
(Alt Kat Planı)**Çizim 17:** Emirler Güngörler Evi alt Planı

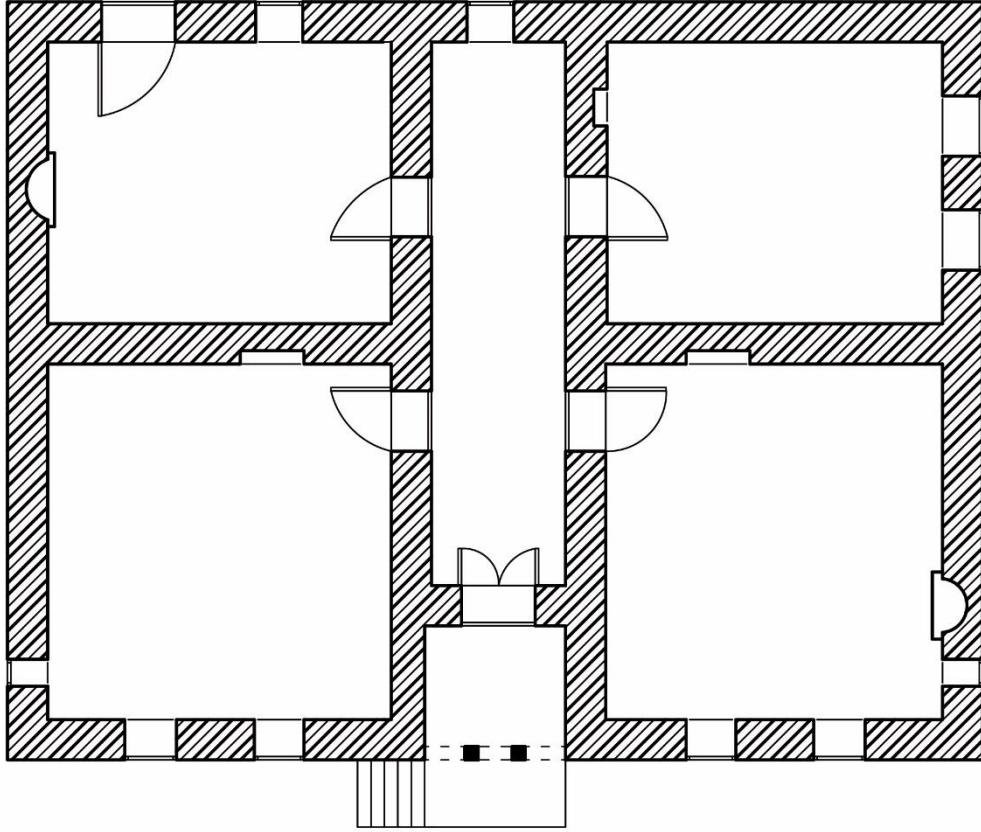

Emirler Mahallesi Hakbilenler
Evi (Üst Kat Planı)

Çizim 18: Emirler Güngörler Evi Üst Planı

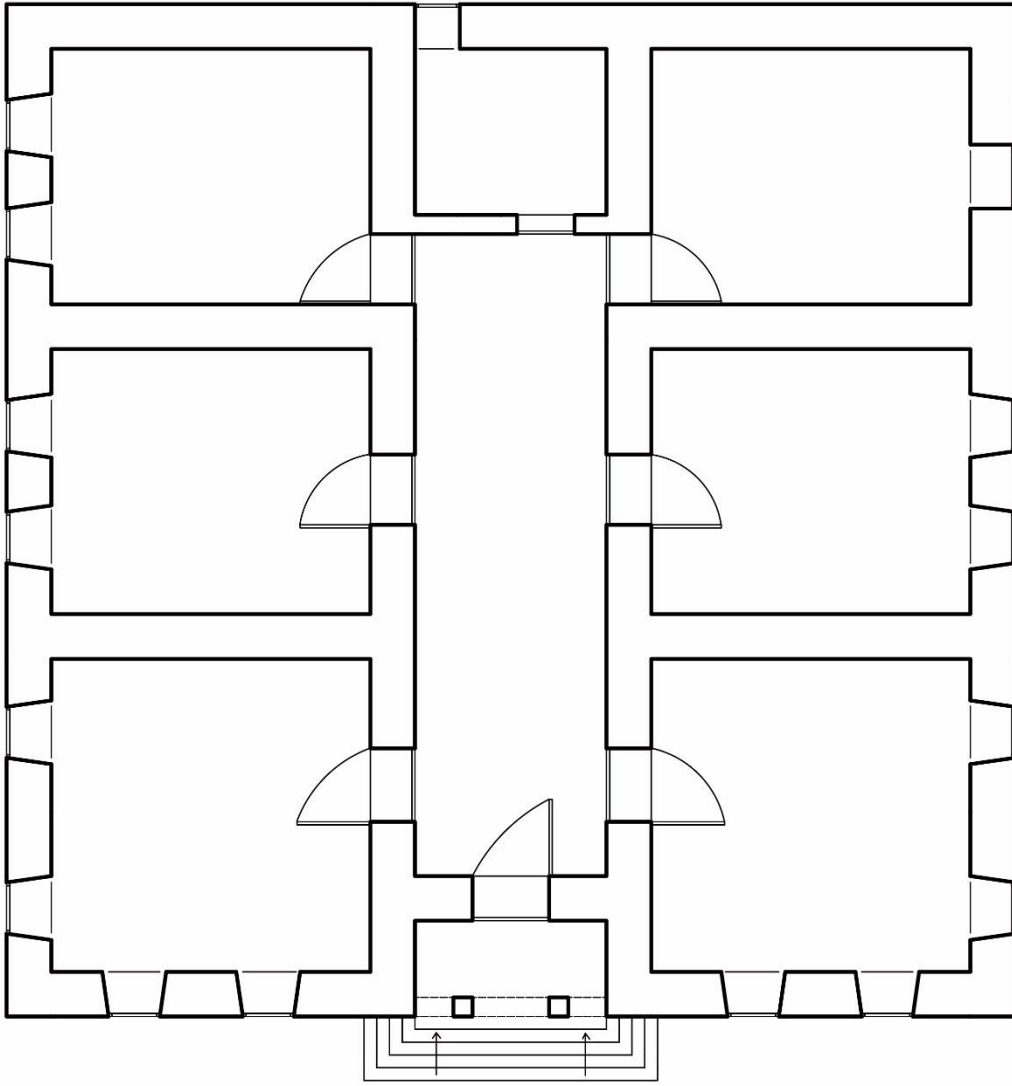

Altınpınar Mahallesi Beyazıt Ağanın Evi Planı

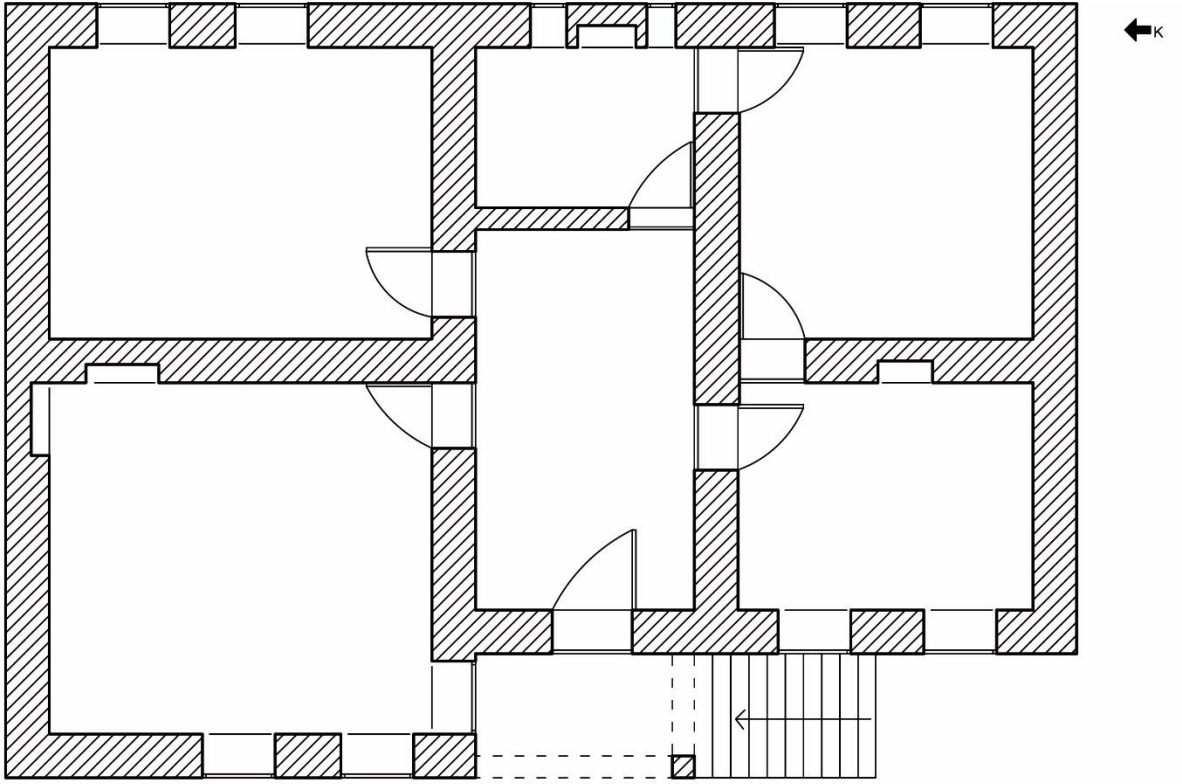
Çizim 19: Beyazıt Ağa Evi Planı

Balcıkhisar Köyü Özkanlar Evi

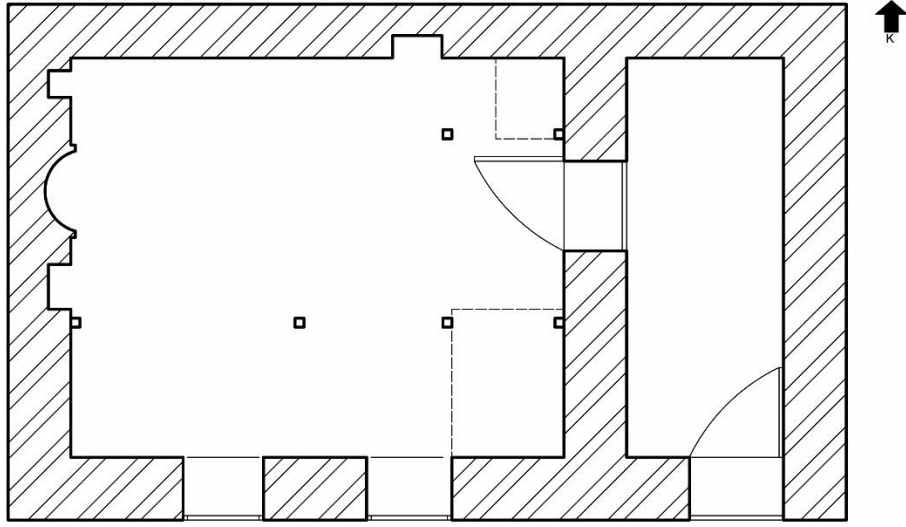
Çizim 20: Özkanlar Evi Planı

Sindiren Mahallesi Köroğlu Evi
(Üst Kat Planı)

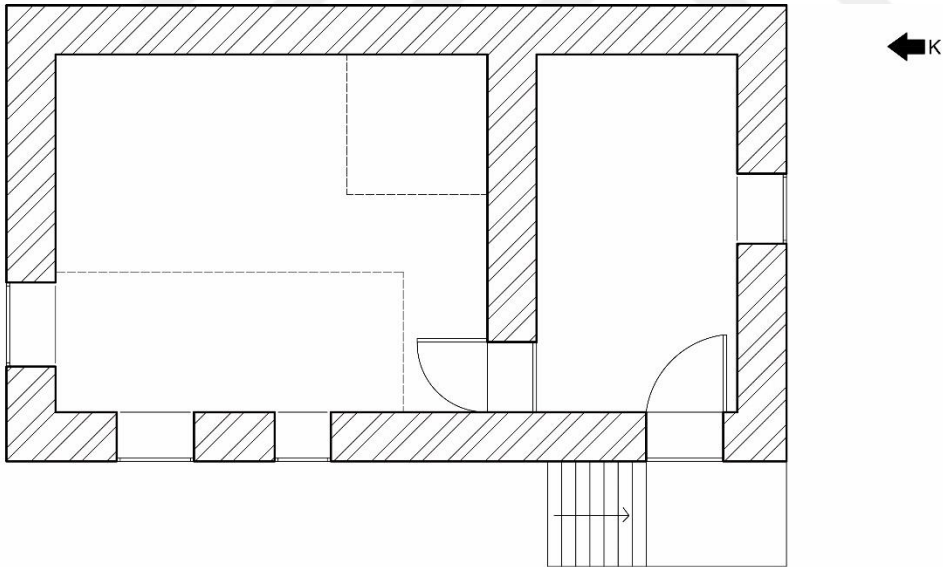
Çizim 21: Köroğlu Evi Planı

Çalış Mah. Atatürk Evi Planı

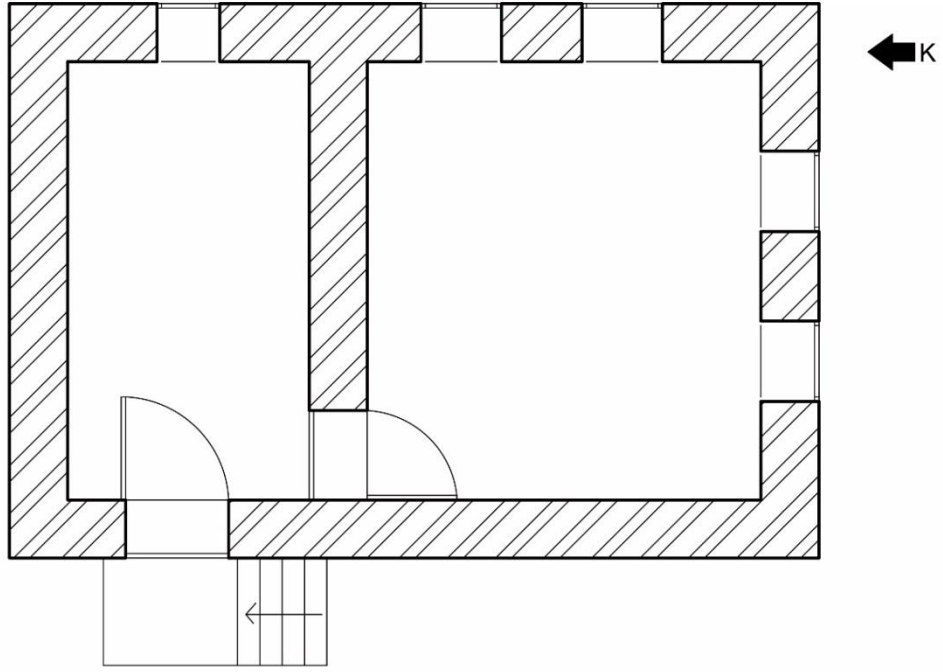
Çizim 22: Çalış Köy Odası (Atatürk Evi) Planı

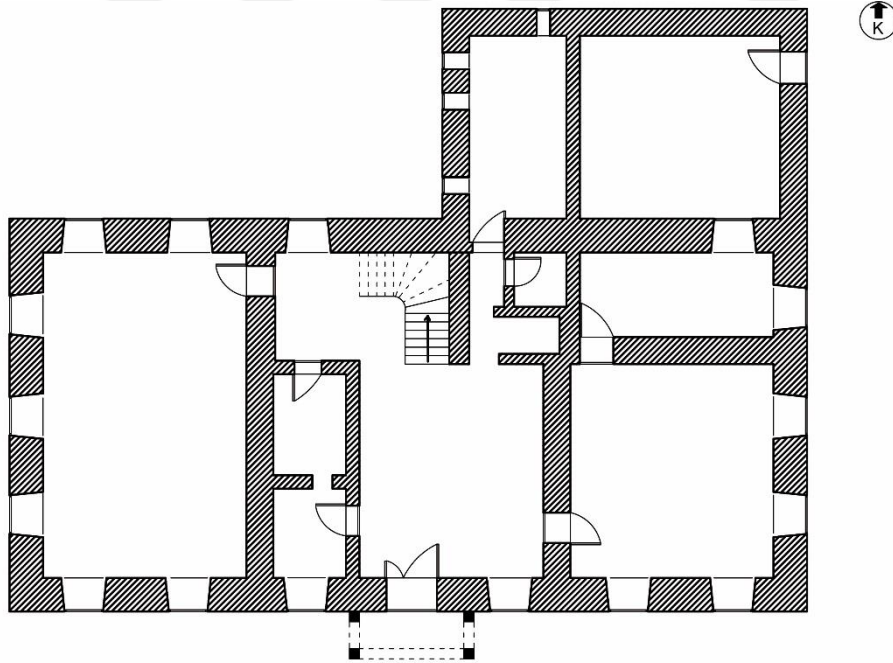
Öskanlar Köy Odası Planı

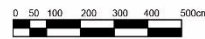
Çizim 23: Öskanlar Köy Odası Planı

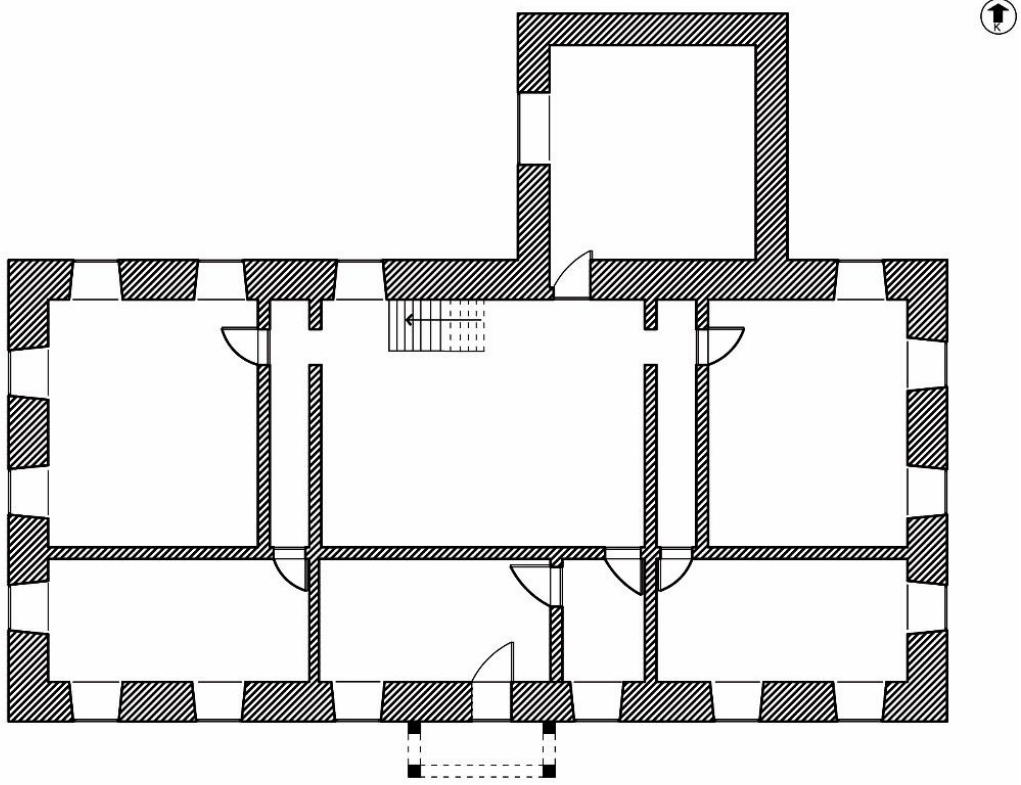

Baltalin Köy Odası Planı

Çizim 24: Baltalin Köy Odası Planı

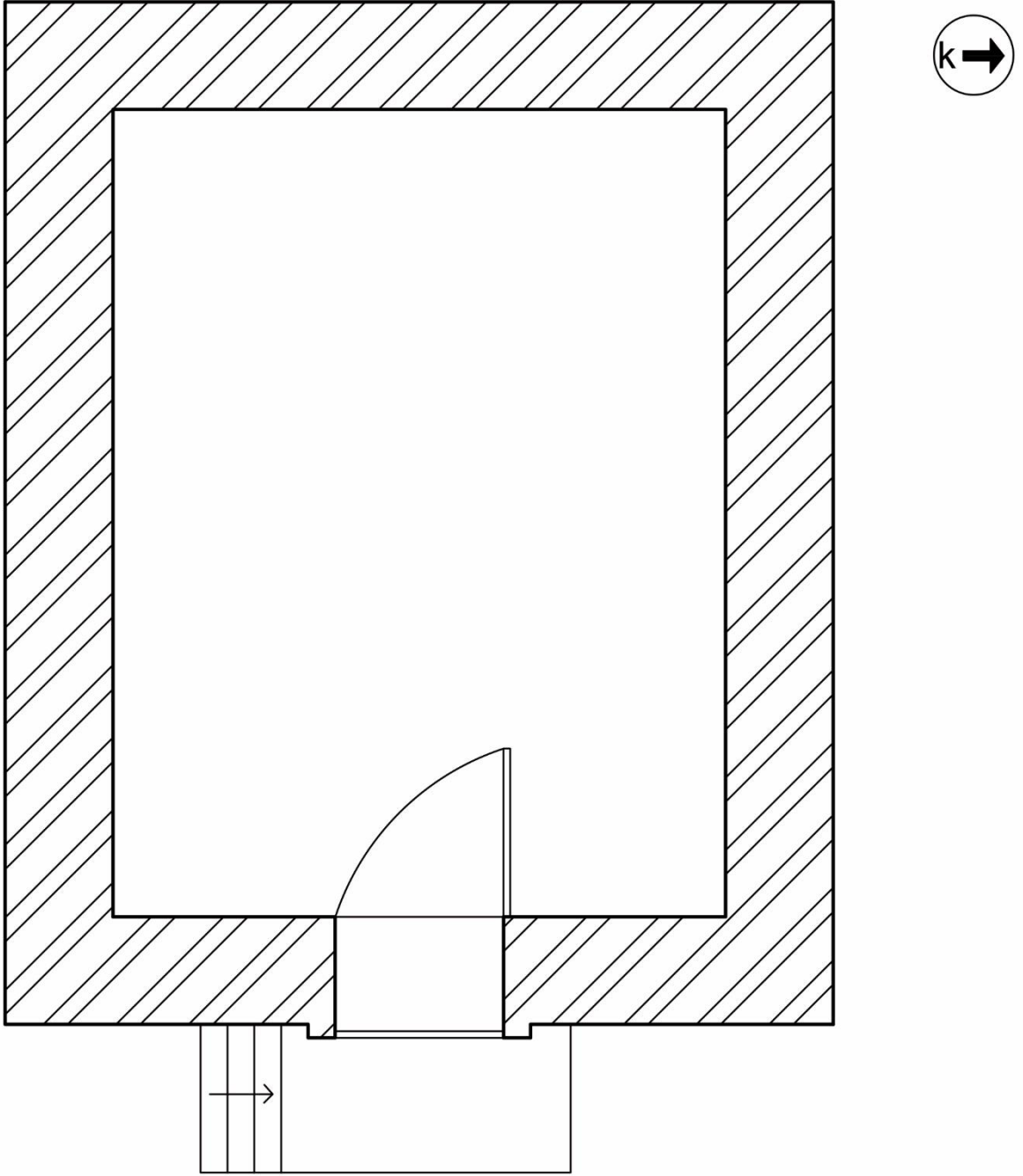
Haymana İlçe Milli Eğitim Binası (Alt Kat Planı)

Çizim 25: Haymana Milli Eğitim Binası Alt Kat Planı

Haymana İlçe Milli Eğitim Binası (Üst Kat Planı)

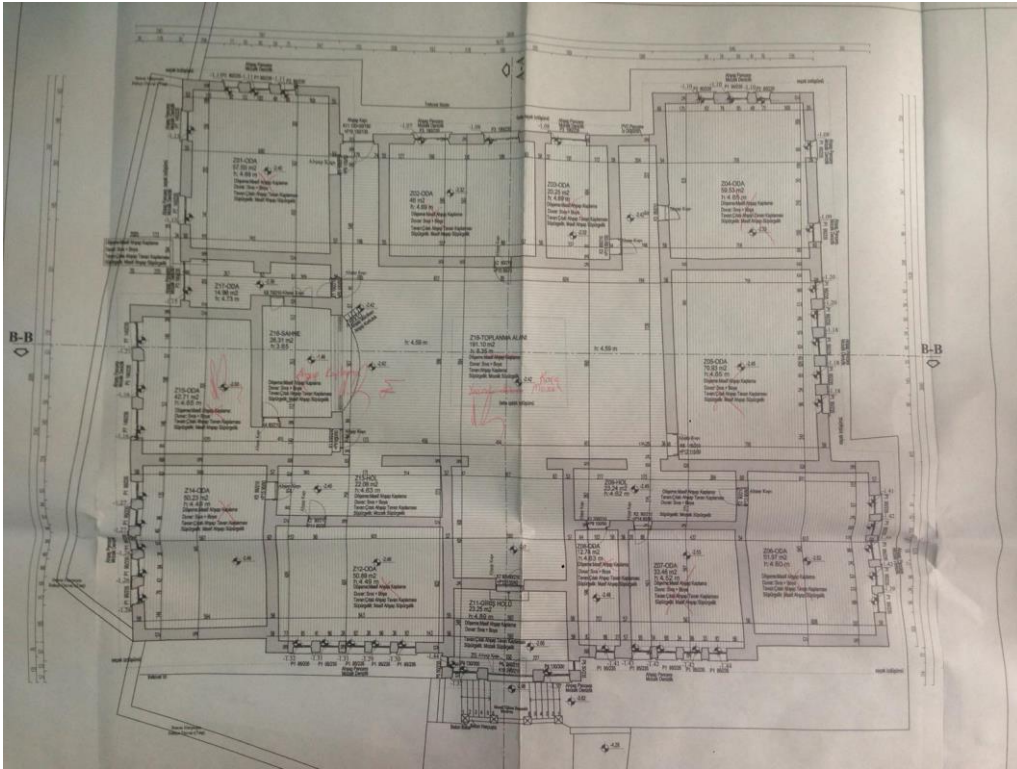
Çizim 26: Haymana Milli Eğitim Binası Üst Kat Planı

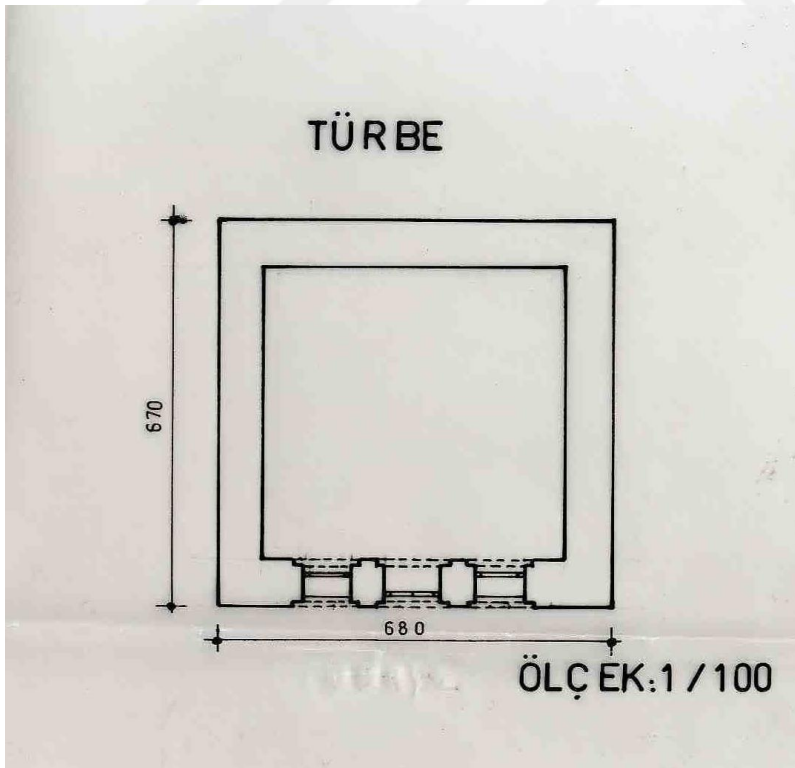
Haymana Redif Taburu
Cephanelik Binası Planı

Çizim 27: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası Planı

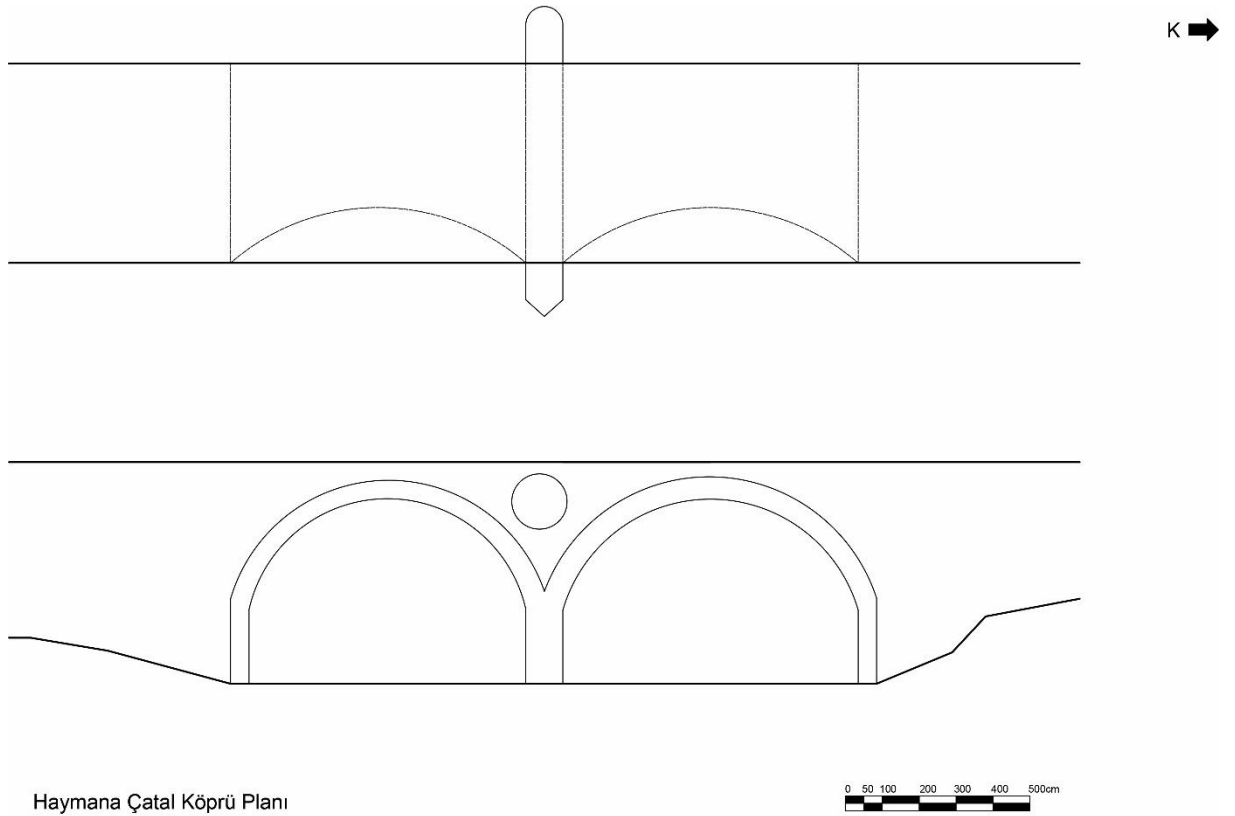

Çizim 28: Haymana Çaldağ İlk Öğretim Okulu Binası Planı (A.K.T.V.K.K.)

Çizim 29: Haymana Hüsameddin-i Ankarav-i Türbe planı (Vakıflar Genel Müdürlüğünden alınmıştır).

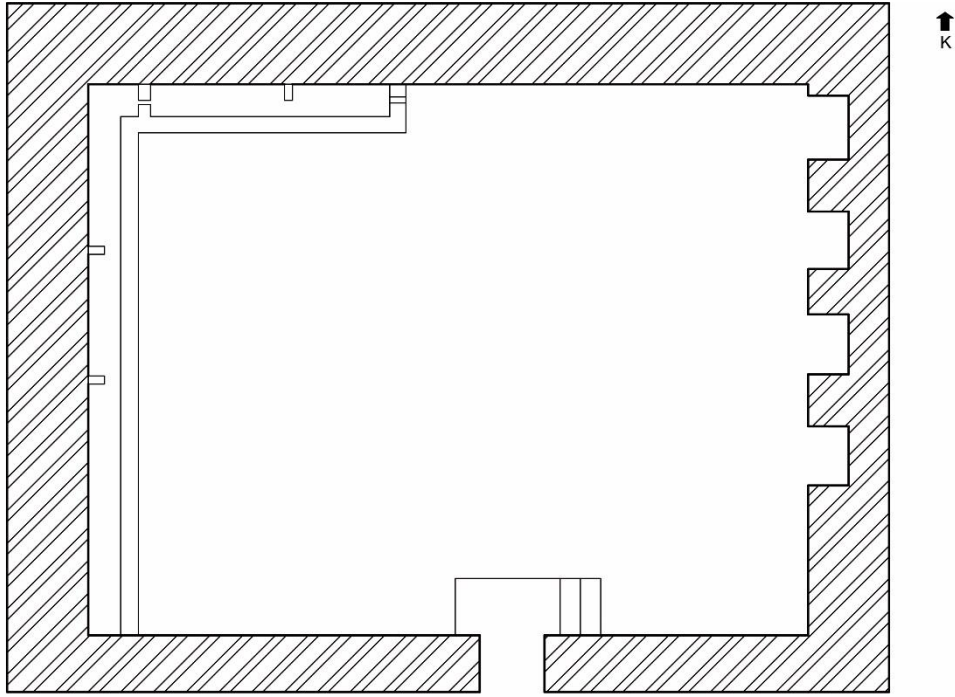

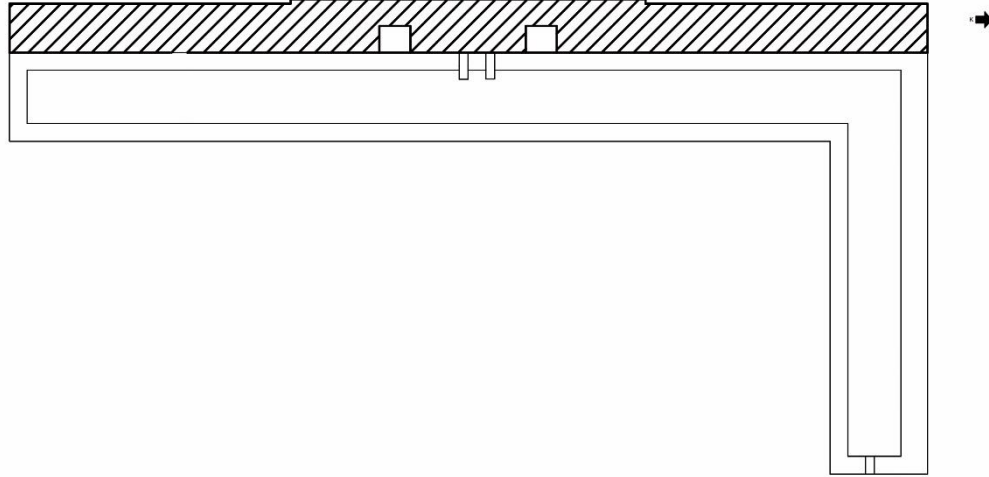
Haymana Çatal Köprü Planı

0 50 100 200 300 400 500cm

Çizim 30: Haymana Çatal Köprü kesiti ve planı

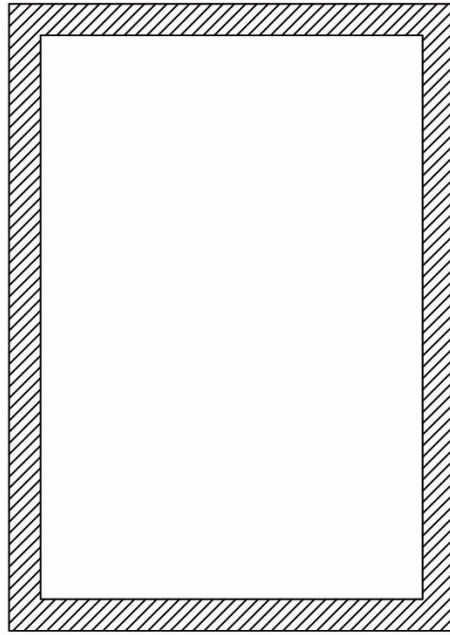
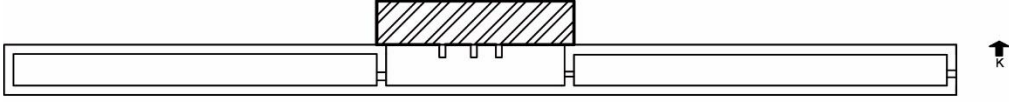

Culuk Mahallesi Çamaşırhane ve Çeşme Planı

Çizim 31: Culuk Mahallesi Çeşme ve Çamaşırhane PlanıSindiren Mahallesi Mıhhe Çeşme
Planı**Çizim 32:** Sindiren Mahallesi Mıhhe Çeşmesi Planı

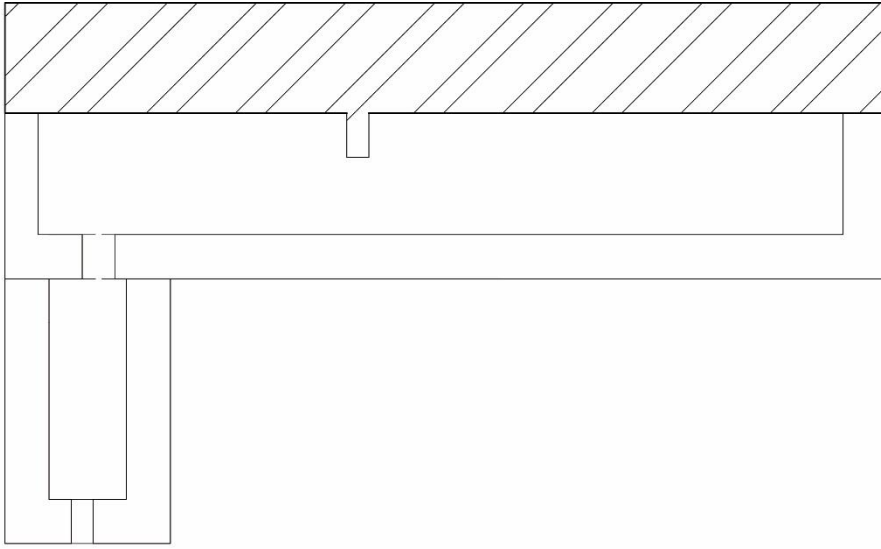

Sindiren Mahallesi Taburoğlu Çeşme Planı

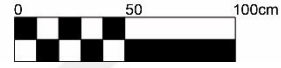
Çizim 33: Sindiren Mahallesi Tavor Çeşmesi Planı

Saatli Mahallesi Çeşme Planı

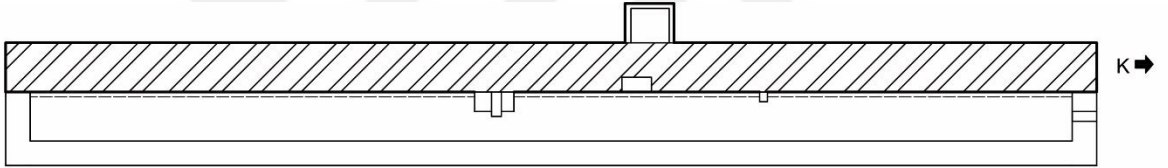
Çizim 34: Saatli Çeşmesi Planı

Büyükkonak Görmez Köy Çeşmesi

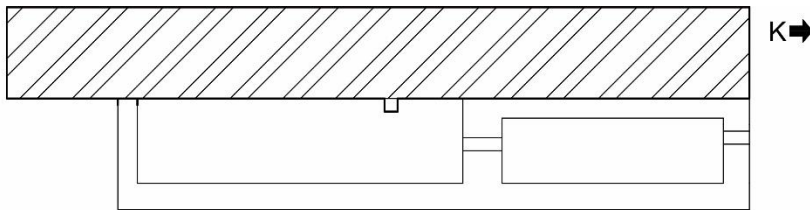
Çizim 35: Büyükkonak Mahallesi Çeşmesi Planı

Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşme Planı

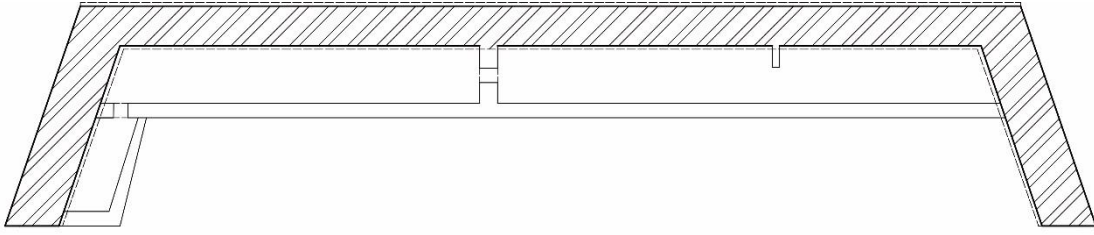
Çizim 36: Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşmesi Planı

Durupınar Mahallesi
Çeşme Planı

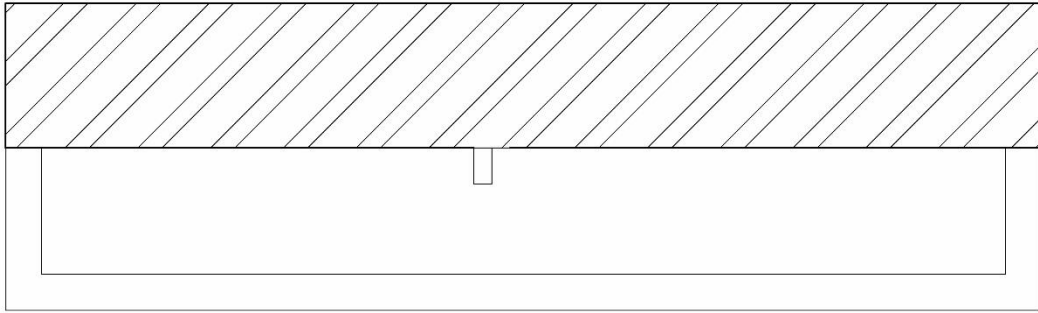
Çizim 37: Durupınar Mahallesi Çeşmesi Planı

Ahırkuyu Mahallesi Çeşmesi
planı

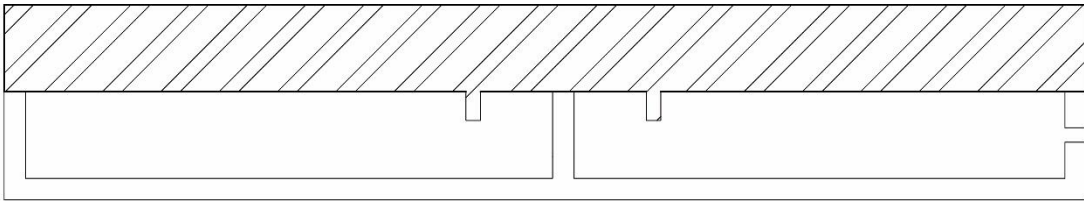
Çizim 38: Ahırlı Mahallesi Çeşmesi Planı

Çeltikli Köyü Alinin Çeşmesi planı

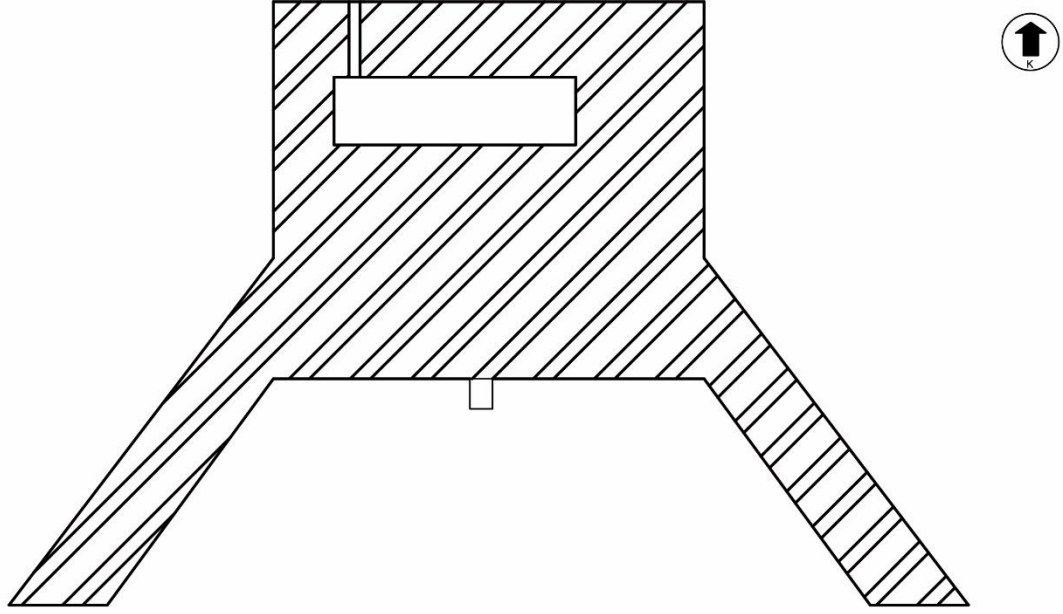
Çizim 39: Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesi Planı

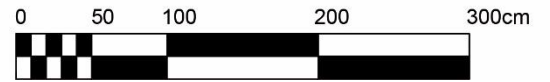
Çeltikli Köyü Güllü Çeşme planı

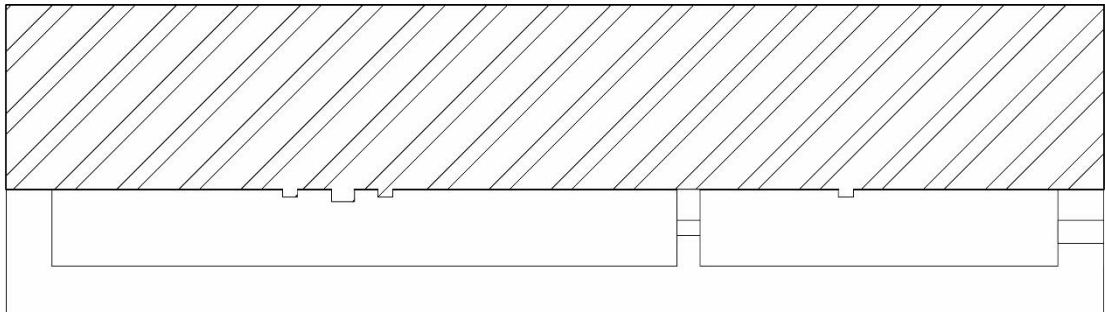
Çizim 40: Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşme Planı

Haymana Merkez Çeşmesi

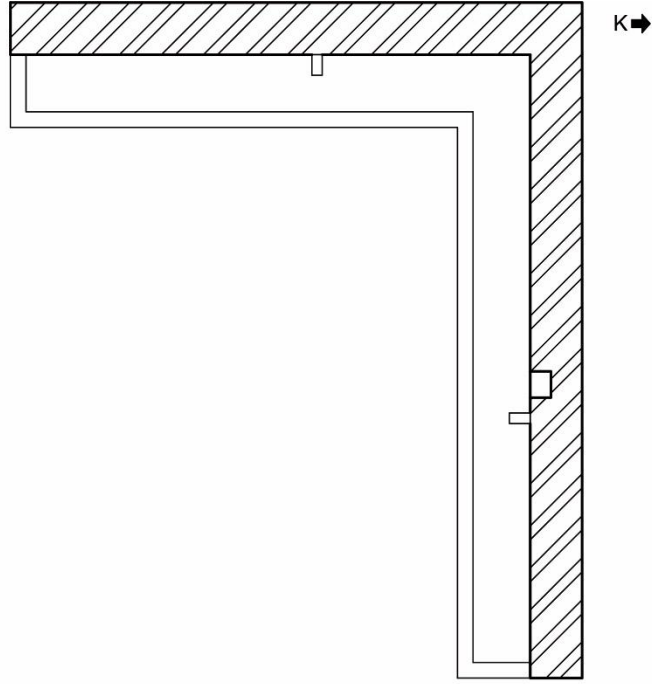
Çizim 41: Haymana Merkez Çeşme Planı

Soğulca mahallesi Çeşme planı

Çizim 42: Haymana Soğulca Çeşme Planı

Karahoca Mahallesi
Çeşme Planı

Çizim 43: Haymana Karahoca Mahallesi Çeşme Planı

FOTOĞRAFLAR:

Fotoğraf 1: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 2: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 3: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami güneybatı cephesi

Fotoğraf 4: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami batı cephesi

Fotoğraf 5: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami harim girişı

Fotoğraf 6: Hüsameddin-i Ankarav-i Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 7: Culuk Cami Güney Cephesi

Fotoğraf 8: Culuk Cami kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 9: Culuk Cami doğu cephesi

Fotoğraf 10: Culuk Cami minaresi

Fotoğraf 11: Culuk Cami batı cephesi

Fotoğraf 12: Culuk Cami Güney Cephesi temel seviyesindeki devşirme taş

Fotoğraf 13: Culuk Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 14: Culuk Cami harim kuzey cephesi

Fotoğraf 15: Culuk Cami mahfil katı

Fotoğraf 16: Soğulca Cami güneydoğu cephesi

Fotoğraf 17: Soğulca Cami doğu cephesi

Fotoğraf 18: Soğulca Cami güney cephesi

Fotoğraf 19: Soğulca Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 20: Soğulca Cami ayakkabılık bölümü

Fotoğraf 21: Soğulca Cami güneydoğu cephesi devşirme malzeme

Fotoğraf 22: Soğulca Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 23: Soğulca Cami harim bölümü

Fotoğraf 24: Soğulca Cami depo odası

Fotoğraf 25: Soğulca Cami misafirhane

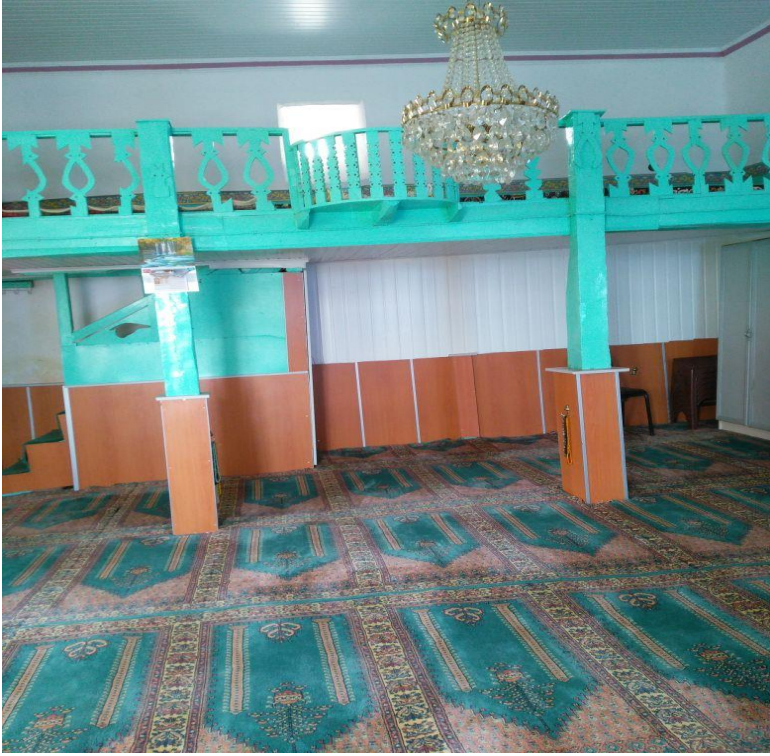
Fotoğraf 26: Soğulca Cami üst kat harimi

Fotoğraf 27: Gedik Mahalesi Cami güney cephesi

Fotoğraf 28: Gedik Mahalesi Cami Harimi

Fotoğraf 29: Gedik Mahalesi Cami üst kat mahfil katı

Fotoğraf 30: Kadıköy Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 31: Kadıköy Cami doğu cephesi

Fotoğraf 32: Kadıköy Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 33: Kadıköy Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 34: Kadıköy Camii harim girişi

Fotoğraf 35: Kadıköy Camii kuzey cephesi

Fotoğraf 36: Kadıköy Cami tavan göbeği

Fotoğraf 37: Kadıköy Cami mahfil katı

Fotoğraf 38: Haymana Merkez Cami güney cephe

Fotoğraf 39: Haymana Merkez Cami kuzeydoğu cephe

Fotoğraf 40: Haymana Merkez Cami kuzeybatı cephe

Fotoğraf 41: Haymana Merkez Cami minaresi

Fotoğraf 42: Haymana Merkez Cami minare şerefesi

Fotoğraf 43: Haymana Merkez Cami harim giriş kapısı

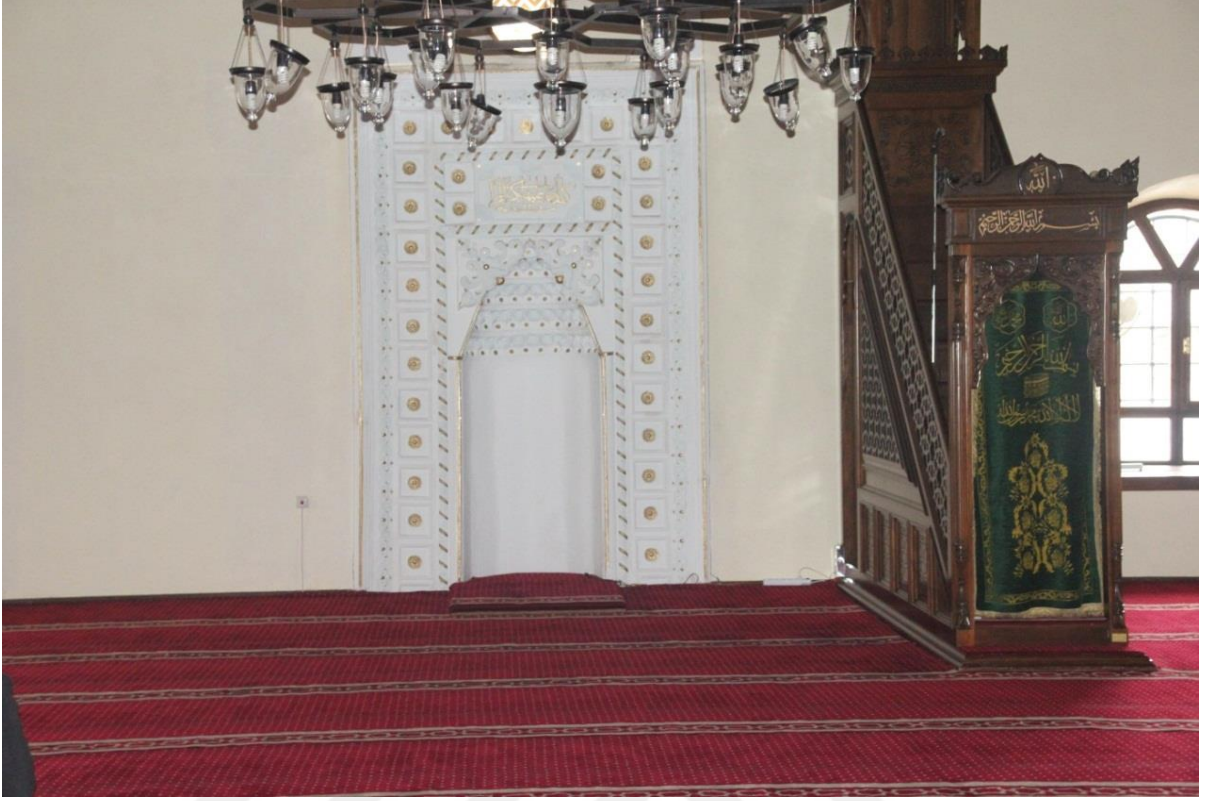

Fotoğraf 44: Haymana Merkez Cami inşa kitabesi

Fotoğraf 45: Haymana Merkez Cami harimi

Fotoğraf 46: Haymana Merkez Cami mihrap ve minberi

Fotoğraf 47: Haymana Merkez Cami mihrabı

Fotoğraf 48: Haymana Merkez Cami üst kat mahfil katı

Fotoğraf 49: Haymana Merkez Cami tavan göbeği

Fotoğraf 50: Ahırlıkuyu Cami güneybatı cephesi

Fotoğraf 51: Ahırlıkuyu Cami güneydoğu cephesi

Fotoğraf 52: Ahırlıkuyu Cami doğu cephesi

Fotoğraf 53: Ahırlıkuyu Cami giriş kapısı

Fotoğraf 54: Ahırlıkuyu Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 55: Ahırlıkuyu Cami mahfili

Fotoğraf 56: Ahırlıkuyu Cami mihrabı

Fotoğraf 57: Ahırlıkuyu Cami harim doğu cephesi

Fotoğraf 58: Ahırlıkuyu Cami mahfil katı

Fotoğraf 59: Karahoca Cami kuzey cephesi

Fotoğraf 60: Karahoca Cami güneydoğu cephesi

Fotoğraf 61: Karahoca Cami doğu cephesi

Fotoğraf 62: Karahoca Cami harim giriş kapısı

Fotoğraf 63: Karahoca Cami inşa kitabesi

Fotoğraf 64: Karahoca Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 65: Karahoca Cami harim kuzey cephesi

Fotoğraf 66: Karahoca Cami harim batı cephesi

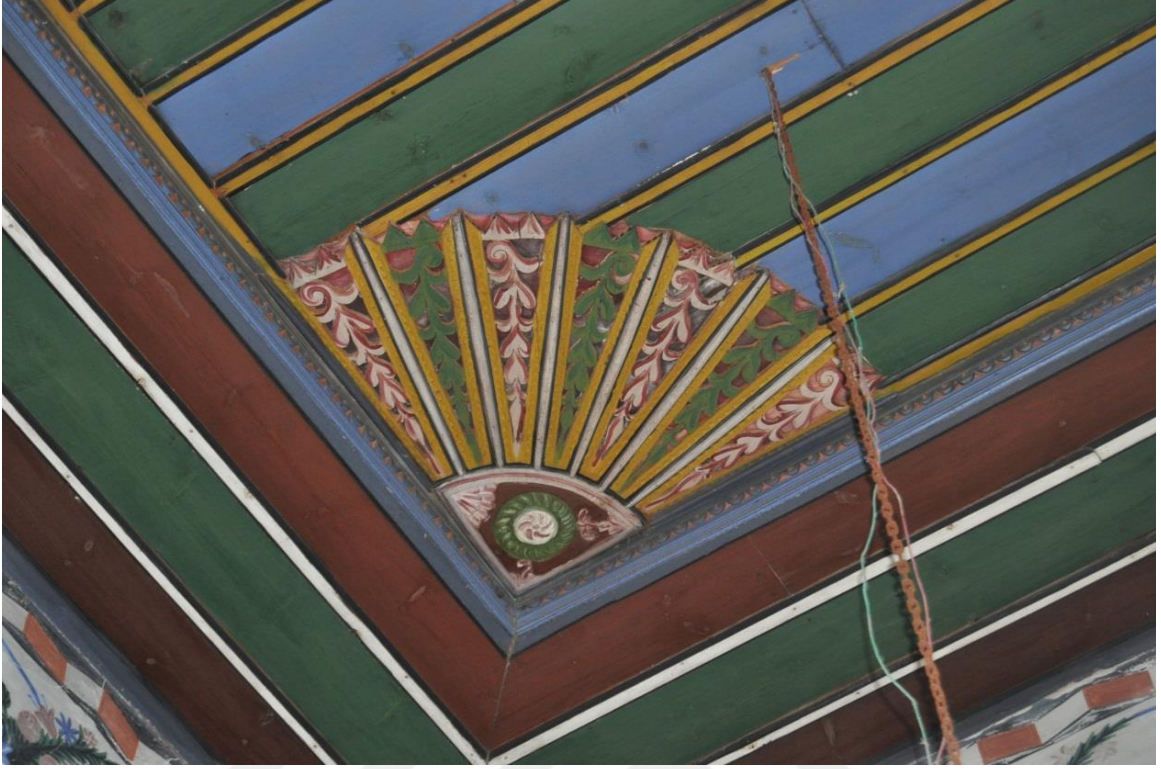

Fotoğraf 67: Karahoca Cami harim süslemesi

Fotoğraf 68: Karahoca Cami tavan göbeği

Fotoğraf 69: Karahoca Cami tavan köşe yelpazesi

Fotoğraf 70: Karahoca Cami kalem işi süsleme usta kitabesi

Fotoğraf 71: Karahoca Cami mihrabı

Fotoğraf 72: Küçükkonak Cami kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 73: Küçükkonak Cami doğu cephesi

Fotoğraf 74: Küçükkonak Cami güneydoğu cephesi

Fotoğraf 75: Küçükkonak Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 76: Küçükkonak Cami mihrap ve minberi

Fotoğraf 77: Küçükkonak Cami giriş kapı süslemesi

Fotoğraf 78: Ataköy Cami güney cephesi

Fotoğraf 79: Ataköy Cami kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 80: Ataköy Cami harim güney cephesi

Fotoğraf 81: Ataköy Cami mahfil katı

Fotoğraf 82: Ataköy Cami mahfil batı cephesi

Fotoğraf 83: Ataköy Cami tavan göbeği

Fotoğraf 84: Ataköy Camii üst kat mahfili

Fotoğraf 85: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi güney cephesi

Fotoğraf 86: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi iç sofası

Fotoğraf 87: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi sofa kuzey cephesi

Fotoğraf 88: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi güney doğu odası

Fotoğraf 89: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi güney batı odası

Fotoğraf 90: Alahacılı Mahallesi Ömer Demir Evi kuzey batı odası

Fotoğraf 91: Çiftçiler evi kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 92: Çiftçiler evi güneybatı cephesi

Fotoğraf 93: Çiftçiler evi iç avlu görünümü

Fotoğraf 94: Çiftçiler evi üst kat balkonu

Fotoğraf 95: Çiftçiler evi üst kat bölümü

Fotoğraf 96: Çiftçiler evi alt kat buzhanesi

Fotoğraf 97: Çiftçiler evi üst kat güneybatı odası

Fotoğraf 98: Çiftçiler evi üst kat güneybatı odası dolapları

Fotoğraf 99: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi güney cephesi

Fotoğraf 100: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi batı cephesi

Fotoğraf 101: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi güneydoğu odası

Fotoğraf 102: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi güneybatı odası

Fotoğraf 103: Karasüleymanlı Mahallesi Şihmet Evi güneybatı odası tavan göbeği

Fotoğraf 104: Papazın Evi güney cephesi

Fotoğraf 105: Papazın Evi kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 106: Papazın Evi giriş kapısı

Fotoğraf 107: Papazın Evi giriş kapısı inşa kitabesi

Fotoğraf 108: Papazın Evi iç sofa görünümü

Fotoğraf 109: Papazın Evi güneybatı odası

Fotoğraf 110: Mehmet Ağa Evi güney cephesi

Fotoğraf 111: Mehmet Ağa Evi kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 112: Mehmet Ağa Evi giriş kapısı

Fotoğraf 113: Mehmet Ağa Evi iç sofası

Fotoğraf 114: Mehmet Ağa Evi güneydoğu odası

Fotoğraf 115: Mehmet Ağa Evi güney doğu odası şevli pencereleri

Fotoğraf 116: Mehmet Ağa Evi güney batı odası

Fotoğraf 117: Mehmet Ağa Evi kuzeybatı odası

Fotoğraf 118: Emirler Hakbilenler Evi giriş cephesi

Fotoğraf 119: Emirler Hakbilenler Evi doğu cephesi

Fotoğraf 120: Emirlers Güngörlers Evi kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 121: Emirlers Hakbilenler Evi inşa kitabesi

Fotoğraf 122: Emirler Hakbilenler Evi alt kat sofası

Fotoğraf 123: Emirler Hakbilenler Evi kuzeybatı odası pencere formları

Fotoğraf 124: Emirler Hakbilenler Evi üst kat sofası

Fotoğraf 125: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeydoğu odası

Fotoğraf 126: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeydoğu odası pencere ahşap süsleme detayları

Fotoğraf 127: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeybatı odası yüklüğü

Fotoğraf 128: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeybatı odası tavan göbeği

Fotoğraf 129: Emirler Hakbilenler Evi üst kat kuzeydoğu odası

Fotoğraf 130: Beyazıt Ağa Evi güneybatı cephesi

Fotoğraf 131: Beyazıt Ağa Evi giriş cephesi

Fotoğraf 132: Beyazıt Ağa Evi iç sofası

Fotoğraf 133: Beyazıt Ağa Evi güneydoğu odası

Fotoğraf 134: Beyazıt Ağa Evi kuzeybatı odası

Fotoğraf 135: Öskanlar Evi güney cephesi

Fotoğraf 136: Öskanlar Evi güneybatı cephesi

Fotoğraf 137: Öskanlar Evi iç sofası

Fotoğraf 138: Öskanlar Evi güneydoğu odası

Fotoğraf 139: Koroğlu Evi güney cephesi

Fotoğraf 140: Koroğlu Evi iç sofası

Fotoğraf 141: Koroğlu Evi üst kat güneybatı odası

Fotoğraf 142: Koroğlu Evi üst kat güneybatı odası güney duvarı

Fotoğraf 143: Çalış Köy Odası (Atatürk Evi) güneybatı cephesi

Fotoğraf 144: Çalış Köy Odası (Atatürk Evi) iç odası

Fotoğraf 145: Çalış Köy Odası (Atatürk Evi) iç oda ocağı

Fotoğraf 146: Öskanlar Köy Odası güney cephesi

Fotoğraf 147: Öskanlar Köy Odası aralık bölümü

Fotoğraf 148: Öskanlar Köy Odası iç odası

Fotoğraf 149: Baltalin Köy Odası güneybatı cephesi

Fotoğraf 150: Baltalin Köy Odası güney cephesi

Fotoğraf 151: Baltalin Köy Odası iç odası görünümü

Fotoğraf 152: Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası) güney cephesi

Fotoğraf 153: Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası) kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 154: Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası) alt kat koridoru

Fotoğraf 155: Haymana ilçe Milli Eğitim Binası (Haymana Redif Taburu Binası) üst kat koridoru

Fotoğraf 156: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası kuzeybatı cephesi

Fotoğraf 157: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası doğu cephesi

Fotoğraf 158: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası giriş kapısı

Fotoğraf 159: Haymana Redif Taburu Cephanelik Binası iç görünümü

Fotoğraf 160: Çaldağ İlk Öğretim Okulu güneybatı cephesi

Fotoğraf 161: Çaldağ İlk Öğretim Okulu kuzey cephesi

Fotoğraf 162: Çaldağ İlk Öğretim Okulu iç görünümü

Fotoğraf 163: Çaldağ İlk Öğretim Okulu tavan detayı

Fotoğraf 164: Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesi kuzey cephesi

Fotoğraf 165: Hüsameddin-i Ankarav-i Türbesi iç görünümü

Fotoğraf 166: Çatal Köprü güney cephesi

Fotoğraf 167: Çatal Köprü inşa kitabesi

Fotoğraf 168: Culuk Mahallesi Çeşme ve Çamaşırhanesi

Fotoğraf 169: Culuk Mahallesi Çamaşırhanesi ocak nişleri

Fotoğraf 170: Mihhe Çeşmesi güneybatı cephesi

Fotoğraf 171: Mihhe Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 172: Tavor Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 173: Tavor Çeşmesi niş açıklıkları

Fotoğraf 174: Saatli Mahallesi Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 175: Saatli Mahalle Çeşmesi kullanılan devşirme malzeme

Fotoğraf 176: Saatli Mahalle Çeşmesi su havuzu

Fotoğraf 177: Büyükonak Mahallesi Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 178: Büyükonak Mahallesi Çeşmesinde kullanılan devşirme malzeme

Fotoğraf 179: Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşmesi kuzey cephesi

Fotoğraf 180: Kızılkoyunlu Mahallesi Çeşmesi inşa kitabesi

Fotoğraf 181: Durupınar Mahallesi eşmesinin doğu cephesi

Fotoğraf 182: Durupınar Mahallesi Çeşmesinde kullanılan devşirme taş malzeme

Fotoğraf 183: Ahırlıkuyu Mahallesi Çeşmesi güneybatı cephesi

Fotoğraf 184: Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesi kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 185: Çeltikli Mahallesi Alinin Çeşmesi inşa kitabesi

Fotoğraf 186: Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşmesi batı cephesi

Fotoğraf 187: Çeltikli Mahallesi Güllü Çeşmesi süsleme detayı

Fotoğraf 188: Haymana Merkez Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 189: Haymana Merkez Çeşmesi inşa kitabesi

Fotoğraf 190: Soğulca Mahallesi Çeşmesi güney cephesi

Fotoğraf 191: Karahoca Mahallesi Çeşmesi doğu cephesi

Fotoğraf 192: Karahoca Mahallesi Çeşme inşa kitabesi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	: Mustafa Burak ERMİŞ
Doğum Yeri ve Tarihi	: Haymana/ 1992
Medeni Durumu	: Evli
Eğitim Bilgileri	
Lise	: 2003-2006 Haymana İmam Hatip Lisesi
Lisans Öğrenimi	: 2015 Selçuk Üniversitesi/ Edebiyat Fakültesi/Sanat Tarihi 2019 Anadolu Üniversitesi AÖF Kamu yönetimi Bölümü (Devam Ediyor.)
Y. Lisans Öğrenimi	: 2015-... Necmettin Erbakan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Sanat Tarihi
Ön Lisans Öğrenimi	: 2014-Anadolu Üniversitesi AÖF Ön Lisans Sosyal Hizmet Bölümü Mezunu
Bildiği Yabancı Diller	: Orta Seviye Farsça
İş Bilgileri	
Çalıştığı Kurumlar	: 2017-2018 Bartın Amasra Müze Müdürlüğü 2018 Konya Müze Müdürlüğü
Eğitim/Sertifika/Programlar	
Bilgisayar İşletmenliği Sertifikası, 2012, Ankara	
Osmanlı Yönetim Felsefesi, 2015, Konya	
2012 Bilişim Teknolojileri Bilgisayar Kullanımı (Bilgisayar İşletmenliği) Sertifikası	
Pedagolojik Formasyon Belgesi 2015	
İletişim Bilgileri	
E-Posta	: mustafaburakermis@gmail.com